तुका झालासे कळस

खंड ५

Design by Anilgudewar123.blogspot.in

Design by Anilgudewar123.blogspot.in

तुका झालासे कळस

खंड ४

ई साहित्य प्रतिष्ठान

“तुका झालासे कळस” या पुस्तकाचे पाचही खंड विनामूल्य वाचनासाठी आहेत. त्यावर सर्वांचा कायदेशीर अधिकार आहे. हे पुस्तक जास्तीत जास्त लोकांना वाटण्याचे अधिकार व जबाबदारी आम्ही आपल्याकडे देत आहोत.

ई साहित्य प्रतिष्ठान हे नवीन लेखक कवींना जास्तीत जास्त वाचकांपर्यंत पोहोचण्याचे साधन आहे. तसेच सुमारे दोन लाख वाचकांसाठी दर्जेदार साहित्य विनामूल्य नियमितपणे मिळण्याचे साधन आहे. सुमारे दोन लाख मराठी वाचक ई मेल द्वारे व वेबसाईट्द्वारे ई साहित्य प्रतिष्ठानच्या पुस्तकांचा आस्वाद घेत असतात.

भावार्थ ज्ञानेश्वरी, छत्रपती शिवाजी, शंभूराजे, मावळे, विवेकानंद, सावरकर, जातककथा आदि विषयांवरची पुस्तकंही तरूण मराठी मुलांपर्यंत आणण्याचं काम ई साहित्य प्रतिष्ठान करतं. दर आठवड्याला नवनवीन पुस्तकं प्रकाशित करणाऱ्या ई साहित्य प्रतिष्ठानला आपल्या सहकार्याची गरज आहे.

नवीन साहित्यासाठी.

नवीन वाचकांसाठी.

मराठीला नवीन क्षितिजांशी नेण्यासाठी.

आभार

Tukaram.com

Khapre.org

Marathivishwakosh.com

Athavanitil-gani.com

Sankeertanam.com

Navashakti.co.in

tukaramasteachings.blogspot.in

http://mr.upakram.org/node/1269

http://vishvamarathi.blogspot.in/

http://chintan-samvaad.blogspot.in

साडेसात शतके

सहस्त्र मैलांचा खडतर मार्ग

कोटिकोटि भक्त

जगात कुठेही नसेल अशी एक उदात्त परंपरा जपणाऱ्या

वारकरी संप्रदायास

हे पुस्तक भावपुर्वक अर्पण

कळकळीची विनंती

आजचा काळ जागतिकीकरणाचा आहे. जागतिक किर्तीच्या विद्वानांचे साहित्य आता सहजासहजी उपलब्ध होते आहे. त्याचबरोबर आपल्याकडील महान विचारवंतांचे विचारही जगभर पसरत आहेत.

२३०० वर्षं जुन्या असलेल्या मराठी भाषेतही ज्ञानोबा तुकारामांसारखे महान संत आहेत. त्यांचे साहित्य जागतिक दर्जाचे आहे. हे संत मोठमोठ्या गोष्टी, क्लीष्ट भाषेत, बोजड करून सांगत नाहीत. अगदी सहज साध्या भाषेत सांगतात. आणि मग त्याचं भाषांतर वाचून अमेरिकेतले विद्वान जी पुस्तकं वाचतात ती जगभरात बेस्ट सेलर होतात. गुरुदेव टागोरांनी नोबेल पारितोषिक विजेती गीतांजली लिहिण्याआधी तुकारामांचे अभंग वाचले आणि बंगालीत भाषांतरित केले. गुरुदेव रविंद्रनाथांचे बंधू सत्येंद्रनाथ हे पहिले भारतीय ICS सनदी अधिकारी. ते १८७१ साली अहमदनगर, सातारा, पुणे आणि मुंबई भागात होते. त्या काळात त्यांनी तुकारामांचे अभंग वाचले आणि ते प्रभावित झाले. त्यानंतर त्यांनी व त्यांचे भाऊ रविंद्रनाथ यांनी तुकारामाच्या अनेक अभंगांचे "तुकोबा" या नावाने बंगाली व नंतर इंग्रजी भाषांतर केले. व याच प्रभावाखाली त्यांनी गीतांजली लिहिली. गीतांजलीच्या अनेक कवितांवर तुकारामांची छाप आहे. गीतांजलीचे इंग्रजी भाषांतर वाचून यिट्स हा इंग्लीश कवी प्रभावित झाला. त्यातले मानवतावादी आणि भूतदयावादी तत्त्वज्ञान ते लोक प्रथमच वाचत होते. एका वर्षातच त्याची फ्रेंच, जर्मन आदी दहा भाषांत भाषांतरे झाली. खुद्द गांधीजींनी तुकारामाच्या अभंगांचे भाषांतर केले.

पण आम्ही मराठी मंडळी मात्र तुकाराम आणि ज्ञानेश्वर शाळेतल्या पुस्तकात नाईलाजाने वाचतो. आणि नंतर तिकडे वळूनही बघत नाही. ज्या तुकाराम महाराजांनी छत्रपतींनी पाठवलेला नजराणा नम्रपणे नाकारला आणि

महाराजांना क्षात्रधर्माचा उपदेश केला ते तुकाराम महाराज आपल्यासाठी हजारो अभंगांचा नजराणा ठेवून गेले आहेत. त्यातली प्रत्येक ओळ, शब्द म्हणजे जीवनाचा मार्ग दाखवणारा प्रकाश झोतच आहे. पण हा नजराणा आपण उद्धटपणे नाकारत आहोत.

मित्रहो, मराठीतले असे अनमोल साहित्य आपल्या प्रत्येकाच्या घरी असले पाहिजे. वाचनात असले पाहिजे. आणि आचरणात आले पाहिजे. कारण आज जग आपल्या या खजिन्याने श्रीमंत होत आहे. आणि जर आपण हा खजिना रद्दीत टाकू तर आपल्यासारखे करंटे आपणच ठरू. हे पुस्तक आपल्या जास्तीत जास्त मित्रांना आणि नातेवाईकांना पाठवा. प्रत्येक मराठी माणसाला हे मिळू दे.

संतसाहित्य विनामूल्य आहे. अमूल्य आहे. येणाऱ्या पिढ्यांना नवा मार्ग दाखवण्याची क्षमता यात आहे.

चला तर. लागा कामाला. करा फ़ॉरवर्ड. प्रत्येक मराठी माणसाच्या डेस्कटॉपवर आणि मोबाईलमध्ये ज्ञानेश्वरी आणि तुकारामाची गाथा असली पाहिजे.

आपले नम्र

टीम ई साहित्य

या आधीच्या खंडांत आपण वाचले...

खंड पहिला :

१) तुकाराम महाराजांचे अल्पचरित्र : मराठी विश्वकोष

२) तुकाराम महाराज संक्षिप्त चरित्र : श्री श्रीधर देहूकर

३) तुकाराम महाराज आणि महात्मा गांधी : सचिन परब

४) तुकोबा आणि छत्रपती शिवाजी : बाबाजी गणेश परांजपे

५) तुकोबा शिवराय भेट : भाऊ राहिरकर

६) संतवाणी : गायकांत विशेष लोकप्रिय अभंग

७) तुकाराम महाराजांचे ५०० अभंग

खंड दुसरा :

१)तुकाराम : महाराष्ट्राचा बंडखोर लोककवी :आचार्य प्रल्हाद केशव अत्रे

२) तथागत बुद्ध आणि संत तुकाराम - :डॉ. आ. ह. साळुंखे

3) Sant Tukaram : Thiruvaiyuru Krishnan

4) Tukaram : Dilip Purushottam Chitre

५) तुकाराम महाराजांचे अभंग ५०१ ते १५००

खंड तिसरा :

१) तुकारामांच्या अभंगाचे अर्थस्पष्टीकरण :रविंद्र फ़डके

२) Tagore's Tukoba : Smruti Koppikar

३) तुकाराम महाराजांचे अभंग १५०१ ते २५००

खंड चवथा

१) संत साहित्यातील कविता : शरद, प्रा.डॉ.दिलीप बिरुटे

२) प्राचीन समाज व्यवस्था,संत साहित्य व भारतीय राज्य घटना [१] : प्राचार्य एस.एस.माळी

३) प्राचीन समाज व्यवस्था,संत साहित्य व भारतीय राज्य घटना [२] : प्राचार्य एस.एस.माळी

४) अब द्वैत कहां! : संध्या पेडणेकर

५) मन का मन से संवाद : संध्या पेडणेकर

६) व्यष्टि-समष्टि का अभेद : संध्या पेडणेकर

७) तुकाराम महाराजांचे अभंग २५०१ ते ३५००

खंड पाचवा :

बंगाली, तमिळ, गुजराती भाषांमध्ये तुकाराम महाराजांचे अभंग.

तुकाराम महाराजांचे अभंग ३५०१ ते ४५८३

(ई साहित्य प्रतिष्ठानच्या सर्व VIP सदस्यांना पाचही खंड पाठवले जातील. त्यासाठी पत्र पाठवण्याची आवश्यकता नाही.

इतरांनी खंड २ ते ५ विनामूल्य मिळवण्यासाठी कृपया esahity@gmail.com ला पत्र लिहा. पत्रात आपण हा खंड ज्या लोकांना forward केला त्यांचे ई मेल पत्ते कळवावे)

FOREWORD TO

"TUKARAM KI RASHTRAGATHA" SEVAGRAM,

January 10, 1945.

Dr. Indubhushan Bhingare had published earlier the first edition of Sant Tukaram ki Rashtragatha. The present edition is the revised one. My knowledge of Marathi is very slight. I like Tukaram very much. But I could read only a few of his abhangas without effort. I therefore passed on Dr. Bhingare's selection to Kundarji Diwan who took great pains to go through the whole thing. The Gatha needed a fitting picture. Dr. Bhingare had selected a cheap one. It hurt me very much. I sent it to Shri Nandalal Bose, the renowned Santiniketan artist. He has been kind enough to send me pictures of Tukaram to go with the abhangas. I sent the one that I thought the best among them to Bhingare and it will be published in this edition. I hope this edition will command the respect of people.

M. K. GANDHI

Tagore's Tukoba

The recently discovered translation of Tukaram has revealed the extent of his influence on distant shores

SMRUTI KOPPIKAR

Pune University's enviable collection on Sant Tukaram, among the foremost poet-saints of Maharashtra, just got richer. The new addition is Rabindranath Tagore's transcription and translation of 12 Tukaram abhangs—typical four-stanza devotional songs—into Bengali. That Tagore, and his elder brother Satyendranath, had read, translated and written about the 17th century bhakti poet was known but locating the precise 12 abhangs among Tagore's works has brought new life to the university's 10-year-old effort to document everything on Sant Tukaram.

Tukaram stands tall in the pantheon of poet-saints of Maharashtra that begins with the 12th-century Sant Jnaneshwar. Along with his contemporary Sant Ramdas, Tukaram influenced generations of Maharashtrians with his verse and, historians say, paved the way for Chhatrapati Shivaji's ascent. Belonging to the bahujan samaj, Tukaram, unlike other poet-saints, did not eschew material life but lived it fully, rebelled against the feudal social order of the day through his verse, became the people's prophet as it were before attaining sainthood. Tukaram's abhangs and their place in Marathi culture are unparalleled. Numerous films have been made on his life, musicians have set his abhangs to tune. He has also inspired modern-day rebel poets like Arun Kolatkar and Dilip Chitre, his abhangs have been translated into English, French, German, Spanish, Greek, Esperanto, and of course, Bengali.

Tagore's rescripting and translations are priceless, says Dilip Dhonde, research assistant at the university's Sant Tukaram Maharaj Marathi Cultural Chair. "We are delighted. Now we begin the hunt for the original manuscripts," he says. Teacher-writer Gayatri Chatterjee, studying Tukaram, gave him the translations of 12 abhangs which were found in Tagore's Malati Pothi and Navratna volumes. Cultural historians say the find is important to the extent that it shows the exact abhangs that Tagore selected and, hence his

perspective on the bhakti poet. Tagore chose an abhang from Guru Updesh and two from Kavitvache Sfuran in which Namdeo and Pandurang appear in Tukaram's dreams asking him to write for the people, as many as seven from Tukaram-Jeejai Samvad which contain exchanges with his wife—and through them home truths and the universal truths of life itself—and two from his last days as a prophet of the people. "Taken together, Tagore's selection is a bio-sketch of Tukoba, spanning his life and works," remarks Dhonde. These translations first appeared in the Rabindra Rachnavali but Dhonde says this was known to only Bengali literature aficionados.8/3/2015 www.outlookindia.com |

Tagore's fascination grew from his brother Satyendranath, India's first ics officer posted in Ahmednagar, Satara, Pune, Bombay, Karwar—all in the then Bombay Presidency. Satyendranath not only learned Marathi and read Tukaram extensively but also gave discourses in Marathi on the poet-saint at Prarthana Samaj meetings in Pune in 1871. He also translated Tukaram's abhangs into English. In 1889 he wrote Bombai Chitra and devoted a section of the book to Tukaram. Later in 1901 he wrote an essay—Tukaram, the Shudra poet of Maharashtra.

Satyendranath is credited with having introduced Tukaram to Bengali literature and art. Inspired by him, Yogendranath Basu learned Marathi and serialised Tukaram's biography in the monthly Daasi. The serialisation was later published as a book, Sant Tukaram. Later, in 1929, playwright Harindranath Chattopadhyay wrote his play Tukaram which earned him critical acclaim. Renowned Santiniketan artist Nandalal Bose, on Mahatma Gandhi's request, drew sketches of Tukaram. In the 1970s, writer-filmmaker Satyajit Ray also made sketches of Tukaram which was used by the Sahitya Akademi for its volumes on the poet.

Why was Bengal fascinated with Tukaram? "Tukaram rebelled against the oppressive social order of his time which has parallels in Bengal.His verse finds resonance later in Prarthana Samaj which has a likeness to Bengal's Brahmo Samaj which, in turn, influenced the Tagores. And, of course, Tukaram's language and concepts are modern. These may explain why Bengali intellectuals and writers, particularly those exposed to Marathi, have done so much work on him," says historian-author Dr Aroon Tikekar. Adds Dhonde, "Research shows that the Bengali song form pad kalpataru has likeness to our abhangs." Tagore carried Tukaram's verse into Bengal. His work has come home now, as it were, to Pune University.

http://www.outlookindia.com/printarticle.aspx?224834

How Tamil Ganapathy Discovered Tukaram in Kadayanallur and Began To Sing Abhangs

Sneha Bhattacharjee

Publication: The Times of India

Date: January 15, 2013

He was born Ganapathy Moorthi, but few know him by that name. In the music circles in Chennai and elsewhere, he is familiar as Tukaram Ganapathy. And he lives up to the name, having become the flag-bearer for Tukaram's varkari tradition in Tamil Nadu. His concerts, where he sings abhangs, songs in Maratha that addresses Lord Vithoba, have become so popular that they are now a regular feature during the December music season in Chennai, where mainly Carnatic music in its purest form reigns.

So how did Ganapathy, who hails from Kadayanallur, a small town near Tirunelveli, discover Tukaram and other medieval-era Bhakti saints of Maharashtra? Ganapathy says he first heard abhangs when he was 12 from members of the Dakshina Varkari Sampradaya (varkari tradition of the south) had visited his village. His parents, Vaidhyanatha Iyer and Meenakshi Ammal, were followers of the sampradaya. "But my kulaguru Krishnapremi Maharaj always used to say that the varkari sampradaya was different from what we have in Tamil Nadu. He prompted me to go to Pandharpur and learn abhang," says Ganapathy, 56. The way to Pandharpur was, however, via Ernakulam in Kerala, where he studied at the Varkari Sampradaya School for two years in the early 90s.

Thereafter, Ganapathy took the pilgrimage to Pandharpur, the sacred town of the Vithoba, in Maharashtra, where he met Baba Mara Satharkar. He purchased over a hundred cassettes of abhangs and returned. "I purchased a English-Marathi dictionary to learn more about the language. Vijay Venkatachalam, who had stayed in Maharashtra for over two decades and knew Marathi, translated the abhangs sung in the cassettes for me," he says.

According to Ganapathy, Mardanallur Sadguru Swami introduced Marathi abhangs to Tamils three centuries ago. The expansion of Maratha power into southern India after Shivaji and the establishment of Maratha dynasties in Thanjavur and Madurai brought in cultural influences as well.

In Ernakulam, Ganapathy trained under bhajan singers Vithoba Naik and Venkateshwara Naik. “They taught me everything about the varkari tradition and singing for over two years,” he says. When he began to sing in public in his hometown in the ’90s, few people would turn up since the language of abhangs was unfamiliar to them. Moreover, Tamil Nadu has its own rich tradition of bhajan singing called nama sankeertana. Then the sessions started to attract the crowds, he says. “I compared the abhangs to some Tamil poems in order to make the listener understand the differences and nuances,” he says. In 2002, he was called by the Maharashtra Students Union of University of Pennsylvania for a concert. That was his first tour and he sang at 48 venues, in Florida, Los Angeles, Miami, New Jersey, etc. “Initially, it was a little hard for me to express my ‘bhava’, while performing before an audience which was different from that at home,” says Ganapathy. He has since performed in villages and cities across southern India, and, of course, in foreign venues.

Ganapathy, who has never lived in Maharashtra, learned Marathi through abhangs. “I had a translator with me who would sit beside me during the concerts and explain the abhang to the audience as I sung,” adds Ganapathy. He says it is important for the listener to know the meaning to imbibe the spiritual essence of abhangs. And, he creates a serene atmosphere where listeners can immerse in the depths of literature created by Jnaneswar, Tukaram, Namdev and others.

Vishwa Varkari Parivar established by Ganapathy in 2004 has branches in Chennai, Trichy, Coimbatore, Nagercoil, Kadayanallur, Bangalore and Mumbai and imparts training in abhang singing to over 1,500 students. “Abhangs are a centuries-old tradition. People have been listening to this traditional form of music for centuries. This definitely says something about the future of Abhang: it has life,” he adds.

http://www.hvk.org/2013/0113/44.html

Tukaram and Gujarat

Mahatma Gandhi translated sixteen abhangs of Tukaram while in Yerwada Central Jail in January, 1930.Abhang generally consists of four couplets, of which the second couplet contains the central theme of the poem. He had a special affinity for Tukaram's abhang "Papachi wasana nako" as he discovered the three wise monkeys in it. It was his favourite abhang; he called it "My Heartfelt Prayer". His translation runs thus:

O God, let me not be witness to desire for sin, better make me blind;

Let me not hear ill of anyone, better make me deaf;

Let not a sinful word escape my lips, better make me dumb;

Let me not lust after another's wife, better that I disappear from this earth.

Tuka says: I am tired of everything worldly, Thee alone I like, O Gopal.

Tukaram finds frequent mention in his letters, speeches and notes. In his letter to Maganlal Gandhi, his dear nephew he writes, "The abhangs of Tukaram admit ample scope for manly striving." Maganlal looked after the Ashram press and the publication "Indian Opinion".

Sanskrit scholar Dattatray Parchure Shastri, a leprosy patient, asked to be admitted to Sevagram ashram. Some members objected as they feared infection. Gandhi not only admitted him; he gave him massage. In his letter to Shashtri he writes, " Shastriji, You have fallen ill! It is not good if it is from worry. But if it is death calling, there is no harm. You must go with a smile on your lips. And that too from a Lepers' House. Whatever it may be, remain calm and sing Tukaram's abhangs. Blessings from BAPU."

In 1945 a revised edition of "Tukaram ki Rashtragatha" was published. The selection and arrangement of Rasthtragatha was done with a purpose and intended to introduce Tukaram to the modern reader to understand properly his views on different problems, which confronted the humanity for ages. In his foreword Gandhi wrote, "Tukaram is very dear to me. My knowledge of Marathi is very slight. But I could read only a few of his

abhangs without effort. I therefore passed on Dr. Bhingare's selection to Kundarji Diwan who took great pains to go through the whole thing. The Gatha needed a fitting picture. I requested Shri Nandalal Bose, the renowned Shanti Niketan artist to draw pictures of Tukaram. I hope this edition will command the respect of people."

Gandhi was being modest about his knowledge of Marathi; Dr.Sadanand More recipient of Sahitya Akademi Award for his work on Tukaram says, "The translations done by Gandhi are excellent."

Kishorilal Mushrawala translated 120 abhangs of Tukaram while in Yerwada Jail in 1930-31. He seems to have been inspired by Mahatma Gandhi. These translations were later published by the name "Sant Tukaramni Vaani" in 1956 by Gujarat University.It has a foreword by Kedarnath and introduction by Mukul Kalarthi.

In the 1990's Suresh Dalal translated 40 abhangs of Tukaram which were published as "Tuka Kahe Tuka Mhane"

http://tukaram.com/gujarati/gujarat.asp

तुकोबांचे अभंग : ३५०१ ते ४५८३

३५०१

करूनी चिंतन खेळों भोवतालें । चित्त येथें आलें पायांपाशीं ॥१॥

येथें नाहीं खोटा चालत परिहार । जाणसी अंतर पांडुरंगा ॥ध्रु.॥

सुखदुःखें तुज देऊनी सकळ । नाहीं ऐसा काळ केला आम्ही ॥२॥

तुका म्हणे जाला देहाचा विसर । नाहीं आतां पर आप दोन्ही ॥३॥

३५०२

काळा च सारिखीं वाहाती क्षेत्रें । करितां दुसरें फळ नाहीं ॥१॥

ऐसें करत्यानें ठेविलें करून । भरिलें भरून माप नेमें॥ध्रु.॥

शीतउष्णकाळीं मेघ वरुषावे । वरुषतां वाव होय शीण ॥२॥

तुका म्हणे विष अमृताचे किडे । पालट न घडे जीणें तया ॥३॥

३५०३

बोलणें तें आम्ही बोलों उपयोगीं । पडिलें प्रसंगी काळाऐसें ॥१॥

जयामध्यें देव आदि मध्यें अंतीं । खोल पाया भिंती न खचेसी ॥ध्रु.॥

करणें तें आम्ही करूं एका वेळे । पुढिलिया बळें वाढी खुंटे ॥२॥

तुका म्हणे असों आज्ञेचीं धारकें । म्हणऊनि एकें घायें सारूं ॥३॥

३५०४

तुझिया विनोदें आम्हांसी मरण । सोसियेला सीण बहु फेरे ॥१॥

आतां आपणें चि येसी तें करीन । नाम हें धरीन तुझें कंठीं ॥ध्रु.॥

वियोगें चि आलों उसंतीत वनें । संकल्प हे मनें वाहोनियां ॥२॥

तुका म्हणे वर्म सांपडलें सोपें । गोवियेलों पापें पुण्यें होतों ॥३॥

३५०५

पाठीलागा काळ येतसे या लागें । मी माझें वाउगें मेंढीऐसें ॥१॥

आतां अगी लागो ऐसिया वेव्हारा । तूं माझा सोइरा पांडुरंगा ॥ध्रु.॥

वागविला माथां नसतां चि भार । नव्हे तें साचार जाणील तों ॥२॥

तुका म्हणे केलें जवळील दुरी । मृगजळ वरी आड आलें ॥३॥

३५०६

आपुलिये टाकीं । करीन कांहीं तरी एकी ॥१॥

करीन पायांशीं वोळखी । करिसी तें करीं सुखीं ॥धृ.॥

कायाक्लेशगंगाजळ । समर्पीन तुळसीदळ ॥२॥

तुका म्हणे देवा । कर जोडीन ते सेवा ॥३॥

३५०७

माझे तों स्वभाव मज अनावर । तुज ही देतां भार कांहीं नव्हे ॥१॥

ऐसें कळों आलें मज नारायणा । जागृती स्वपना ताळ नाहीं ॥धृ.॥

संपादितों तो अवघा बाहए रंग । तुझा नाहीं संग अभ्यंतरीं ॥२॥

तुका म्हणे सत्या नाहीं पाठी पोट । असतें निघोंट एकी जाती ॥३॥

३५०८

नव्हावा तो बरा मुळीं च संबंध । विश्वासिकां वध बोलिलासे ॥१॥

आतां माझें हित काय तें विचारा । सत्यत्वें दातारा पांडुरंगा ॥ध्रु ॥

नाहीं भाव परी म्हणवितों दास । नका देऊं यास उणेंयेऊं ॥२॥

तुका म्हणे कां हो उद्धरितां दीन । मानीतसां सीण मायबापा ॥३॥

३५०९

काय तुमचिया सेवे न वेचते गांठोळी । मोहें टाळाटाळी करीतसां ॥१॥

चतुराच्या राया आहो पांडुरंगा । ऐसें तरी सांगा निवडूनि ॥ध्रु.॥

कोण तुम्हां सुख असे या कौतुकें । भोगितां अनेकें दुःखें आम्हा ॥२॥

तुका म्हणे काय जालासी निर्गुण । आम्हां येथें कोण सोडवील ॥३॥

३५१०

निष्ठ यासाटीं करितों भाषण । आहेसी तूं सर्वजाण दाता ॥१॥

ऐसें कोण दुःख आहे निवारिता । तो मी जाऊं आतां शरण त्यासी ॥ध्रु.॥

बैसलासी केणें करुनि एक घरीं । नाहीं येथें उरी दुसऱ्याची ॥२॥

तुका म्हणे आलें अवघें चि पायापें । आतां मायबापें नुपेक्षावें ॥३॥

३५११

पायांपासीं चित्त । तेणें भेटी अखंडित ॥१॥

असे खेळे भलते ठायीं । प्रेमसूत्रदोरी पायीं ॥धृ.॥

केलेंसे जतन । मुळीं काय तें वचन ॥२॥

तुका म्हणे सर्वजाणा । ठायीं विचारावें मना ॥३॥

३५१२

तुझे मजपाशीं मन । माझी येथें भूक तान ॥१॥

जिव्हा रतें एके ठायीं । दुजें बोलायाचें काईं ॥धृ.॥

माझिया कवतुकें । उभा पहासी भातुकें ॥२॥

तुका म्हणे साचें । तेथें मागील कईंचें ॥३॥

३५१३

तुम्हां आम्हां सरी । येथें कईंच्या या परी ॥१॥

स्वामिसेवा अळंकार । नाहीं आवडिये थार ॥ध्रु.॥

खुंटलिया वाचा । मग हा आनंद कइचा ॥२॥

तुका म्हणे कोडें । आम्ही नाचों तुज पुढें ॥३॥

३५१४

कैचें भांडवल खरा हातीं भाव । कळवळ्यानें माव दावीतसें ॥१॥

आतां माझा अंत नको सर्वजाणा । पाहों नारायणा निवडूनि ॥ध्रु.॥

संतांचें उच्छिष्ट मागिले पंगती । करावें संगती लागे ऐसें ॥२॥

तुका म्हणे आलों दावूनि विश्वास । संचित तें नास पावे ऐसें ॥३॥

३५१५

थोडे तुम्ही मागें होती उद्धरिले । मज ऐसे गेले वांयां जीव ॥१॥

आतां याचा काहीं न मनावा भार । कृपेचा सागर आहेसी तूं ॥ध्रु.॥

तुज आळवितां पापाची वसति । राहे अंगीं किती बळ त्याचें ॥२॥

तुका म्हणे उदकीं तारिले दगड । तैसा मी ही जड एक देवा ॥३॥

३५१६

आम्ही म्हणों कोणी नाहीं तुज आड । दिसतोसी भ्याड पांडुरंगा ॥१॥

हागे माझ्या भोगें केलासी परता । विश्वंभरीं सत्ता नाहीं ऐसी ॥ध्रु.॥

आम्ही तुज असों देऊनि आधार । नाम वारंवार उच्चारितों ॥२॥

तुका म्हणे मज धरियेलें बळें । पंचभूतीं खळें करूनियां ॥३॥

३५१७

आहेतें सकळ प्रारब्धा हातीं । यावें काकुलती यासी आतां ॥१॥

ऐसा माझ्या मनें सांगितला भाव । तोंवरीच देव दुजा नाहीं ॥ध्रु.॥

अवघियांची जेव्हां सारावी करकर । भावबळें थार धरूं येसी ॥२॥

तुका म्हणे तुज ठेवावें पुजून । आणीक ते गुण नाहीं येथें ॥३॥

३५१८

सेवट तो होती तुझियानें गोड । म्हणऊनि चाड धरीतसों ॥१॥

देऊं भोगाभोग कलिवरचा भार । साहों तुज थार त्याचमधीं ॥धृ.॥

तुझ्या बळें कांहीं खटपट काम । वाढवावा श्रम न लगे तो ॥२॥

तुका म्हणे आम्ही चेंपलों या भारें । तुमचें तें खरें देवपण ॥३॥

३५१९

ऐसा चि तो गोवा । न पाहिजे केला देवा ॥१॥

बहु आली दुरिवरी । ओढत हे भरोवरी ॥धृ.॥

आम्हांसी न कळे । तुम्ही झाकुं नये डोळे ॥२॥

तुका म्हणे संगें । असों एक एका अंगें ॥३॥

३५२०

मायलेंकरांत भिन्न । नाहीं उत्तराचा सीण ॥१॥

धाडीं धाडीं वो भातुकें । रंजविल्याचें कौतुकें ॥धृ.॥

करूनि नवल । याचें बोलिलों ते बोल ॥२॥

तुका म्हणे माते । पांडुरंगे कृपावंते॥३॥

३५२१

आवडी कां ठेवूं । बैसोनियां संगें जेवूं ॥१॥

मागें नको ठेवूं उरी । माझी आण तुजवरी ॥ध्रु.॥

देखिले प्रकार । त्याचे पाहेन साचार ॥२॥

तुका म्हणे बाळीं । केली चाहाडी सकळीं ॥३॥

३५२२

नव्हेसी तूं लांसी । मायां आणिकां त्या ऐसी ॥१॥

जे हे वांयां जाती बोल । होती निर्फळ चि फोल ॥ध्रु.॥

नव्हेसी दुबळी । कांहीं नाहीं तें जवळी ॥२॥

तुका म्हणे खोटी । कांहीं नव्हेसी करंटी ॥३॥

३५२३

आम्हां बोल लावा । तुम्हां अनुचित हें देवा ॥१॥

ऐसें सांगा कां व्यालेती । काय नाहीं तुम्हां हातीं ॥ध्रु.॥

आतां धरा दुरी । वांयां दवडाया थोरी ॥२॥

तुका म्हणे ठायीं । ऐसें विचारावें पायीं ॥३॥

३५२४

मरोनियां गेली माया । मग तया कोण पुसे ॥१॥

पोरटियांची दाद कोणा । ऐसा जाना प्रवाहो ॥ध्रु.॥

निढळास निढळ जोडा । होय कोडा कवतुका ॥२॥

तुका म्हणे देवाऐसी । आहों सरसीं आपण ॥३॥

३५२५

संसाराची कोण गोडी । दिली जोडी करूनि ॥१॥

निष्ठ तूं बहु देवा । पुरे हेवा न म्हणवी ॥ध्रु.॥

पाहोनियां कर्म डोळां । निराळा तो वर्जीना ॥२॥

तुका म्हणे तुज माझें । म्हणतां ओझें फुकट ॥३॥

३५२६

नव्हतें तें कळों आलें । तरी बोलें अबोला ॥१॥

तुज मज घातली तुटी । एके भेटीपासूनि ॥ध्रु.॥

आतां याची न धरीं चाड । कांहीं कोड कवतुकें ॥२॥

तुका म्हणे यावें जावें । एका भावें खंडलें ॥३॥

३५२७

आतां दोघांमध्ये काय । उरलें होय वाणीजेसें ॥१॥

निष्ठ हें केलें मन । समाधान न करूनि ॥ध्रु.॥

झुरावें तें तेथींच्या परी । घरिच्याघरीं अवघिया ॥२॥

तुका म्हणे देवपण । गुंडाळून असों दे ॥३॥

३५२८

मागितल्यास आस करा । उरी धरा कांहींबाहीं ॥१॥

म्हणऊनि सारिली आस । होती यास मूळ तें ॥धृ.॥

माझ्या मोहें तुज पान्हा । लोटे स्तना वोरस ॥२॥

तुका म्हणे आळवणे । माझ्या देणें उत्तर ॥३॥

३५२९

आतां बरें घरिच्याघरीं । आपली उरी आपणापें ॥१॥

वाइटबरें न पडे दृष्टी । मग कष्टी होइजेना ॥धृ.॥

बोलों जातां वाढे बोल । वांयां फोल खटखट ॥२॥

काकुलती यावें देवा । तो तों सेवा इच्छितो ॥३॥

हिशोबाचे खटखटे । चढे तुटे घडेना ॥४॥

तुका म्हणे कळों आलें । दुसरें भलें तों नव्हे ॥५॥

३५३०

आधीं सोज्वळ करावा मारग । चालतां तें मग गोवी नाहीं ॥१॥

ऐसा चालोनियां आला शिष्टाचार । गोवीचा वेव्हार पापपुण्य ॥ध्रु.॥

पळणें तों पळा सांडुनि कांबळें । उपाधीच्या मुळें लाग पावे ॥२॥

तुका म्हणे येथें शूर तो निवडे । पडिले बापुडे कालचक्रीं ॥३॥

३५३१

उद्धत त्या जाती । द्रवें रंगल्या उद्धती ॥१॥

म्हणऊनि बहु फार । त्यांसी असावें अंतर ॥ध्रु.॥

कैंचें पाठी पोट । गोडविषासी सेवट ॥२॥

तुका म्हणे सापा । न कळे कुरवाळिलें बापा ॥३॥

३५३२

आम्हां कथा आवश्यक । येर संपादूं लौकिक ॥१॥

जैसी तैसी माय बरी । मानिल्या त्या माना येरी ॥ध्रु.॥

व्यालीचा कळवळा । जीव बहुत कोंवळा ॥२॥

कवतुकें वावरें । तुका म्हणे या आधारें ॥३॥

३५३३

पाळितों वचन । परि बहु भीतें मन ॥१॥

करितें पायांशीं सलगी । नये बैसों अंगसंगीं ॥ध्रु.॥

जोडोनियां कर । उभें असावें समोर ॥२॥

तुका म्हणे संत । तुम्ही मी बहु पतित ॥३॥

३५३४

जैसा तैसा आतां । मज प्रमाण अनंता ॥१॥

पायां पडणें न संडीं । पोटीं तें च वर तोंडीं ॥ध्रु.॥

एका भावें चाड । आहे तैसें अंतीं गोड ॥२॥

तुका म्हणे आम्हां । टळणें चि नाहीं नेमा ॥३॥

३५३५

चुकलों या ऐशा वर्मा । तरी कर्मा सांपडलों ॥१॥

पाठी लागे करी नास । गर्भवास भोगवी ॥ध्रु.॥

माझें तुझें भिन्नभावें । गळां दावें मोहाचें ॥२॥

तुका म्हणे पाठेळ केलों । नसत्या भ्यालों छंदासी ॥३॥

३५३६

देह प्रारब्धा शिरीं । असोन करी उद्वेग ॥१॥

धांव घालीं नारायणा । माझ्या मना जागवीं ॥ध्रु.॥

ऐसी चुकोनियां वर्मे । पीडा भ्रमें पावलों ॥२॥

तुका म्हणे कैंचा भोग । नव्हे रोग अंगींचा॥३॥

३५३७

अनंताच्या ऐकों कीर्ती । ज्याच्या चित्तीं हरिनाम ।

उलंघूनि गेले सिंधु । हा भवबंधु तोडोनियां ॥१॥

आतां हळुहळु ते चि वाहीं । चालों कांही अधिकारें ॥ध्रु.॥

खुंटूनियां गेले नावा । नाहीं हेवा खोळंबला ।

न लगे मोल द्यावा रुका । भावें एका कारणें ॥२॥

तुका म्हणे पाहतों वाट । उभा नीट पाउलीं ।

भीमातिरीं थडवा केला । उठा चला लवलाहें ॥३॥

३५३८

तरीं च म्यां देवा । साटी करूनियां जीवा ॥१॥

येथें बैसलों धरणें । दृढ कायावाचामनें ॥ध्रु.॥

आवरिल्या वृत्ति । मन घेउनियां हातीं ॥२॥

तुका म्हणे जरा । बाहेर येऊं नेदीं घरा ॥३॥

३५३९

हें तों एक संतांठायीं । लाभ पायीं उत्तम ॥१॥

म्हणवितां त्याचे दास । पुढें आस उरेना ॥ध्रु.॥

कृपादान केलें संतीं । कल्पांतीं ही सरेना ॥२॥

तुका म्हणे संतसेवा । हा चि हेवा उत्तम॥३॥

३५४०

नारायणा ऐसा । सेवूं नेणतील रसा ॥१॥

जेणें भवव्याध तुटे । दुःख मागुतें न भेटे ॥ध्रु.॥

न लगे कांहीं आटी । बाधा राहों न सके पोटीं ॥२॥

कैवल्य तें जोडे । पालट लवकरी घडे ॥३॥

जन्ममरणदुःख अटे । जाळें अवघेंचि तुटे ॥४॥

तुका म्हणे जाला । याचा गुण बहुतांला ॥५॥

३५४१

अनेक दोषांचे काट । जे जे गादले निघोंट ।

होती हरिनामें चोखट । क्षण एक न लगतां ॥१॥

तुम्ही हरि म्हणा हरि म्हणा । महादोषांचे छेदना ॥ध्रु.॥

अतिप्रीतीचा बांधला । नष्ट चांडाळीं रतला ।

क्षण न लगतां नेला । वैकुंठासी हरि म्हणतां ॥२॥

अमित्य दोषाचें मूळ । जालें वाल्मीकास सबळ ।

जाला हरिनामें निर्मळ । गंगाजळ पैं जैसा ॥३॥

हरि म्हणतां तरले । महादोषी गणिके नेलें ।

कुंटणी भिली उद्धरिलें । वैकुंठासी हरि म्हणतां ॥४॥

हरिविण जन्म नको वांयां । जैसी दर्पणींची छाया ।

म्हणोनि तुका लागे पायां । शरण तया हरीसी ॥५॥

३५४२

भजन या नासिलें हेडि । दंभा लंडा आवडी ॥१॥

जेवीत ना आइता पाक । नासी ताक घुसळूनि ॥ध्रु.॥

एकाएकीं इच्छी पाठ । नेणे चाट कां जेवूं ॥२॥

तुका म्हणे मुलाम्याचें । बंधन साचें सेवटीं ॥३॥

३४४३

जैसा निर्मळ गंगाओघ । तैसा भाग वोगरीं ॥१॥

प्रेम वाढे ग्रासोग्रासीं । ब्रम्हरसीं भोजन ॥धु.॥

तृप्तीवरि आवडी उरे । ऐसे बरे प्रकार ॥२॥

तुका म्हणे पाख मन । नारायण तें भोगी ॥३॥

३४४४

सुख सुखा विरजण जालें । तें मथलें नवनीत ॥१॥

हाले डोले हरुषे काया । निवती बाह्या नयन ॥धु.॥

प्रबल तो नारायण । गुणें गुण वाढला ॥२॥

तुका म्हणे भरली सीग । वरी मग वोसंडे ॥३॥

३५४५

कां रे न भजसी हरी । तुज कोण अंगीकारी ॥१॥

होइल यमपुरी । यमदंड यातना ॥धृ.॥

कोण जाली लगबग । काय करिसि तेथें मग ॥२॥

कां रे भरला ताठा । करिती वोज नेतां वाटा ॥३॥

तोंडा पडिली खळिणी । जिव्हा पिटिती वोढूनि ॥४॥

कां रे पडिली जनलाज । कोण सोडवील तुज ॥५॥

लाज धरीं म्हणे तुका । नको वांयां जाऊं फुका ॥६॥

३५४६

क्षरला सागर गंगा ओघीं मिळे । आपण चि खेळे आपणाशीं ॥१ ॥

मधील ते वाव अवघी उपाधि । तुम्हां आम्हांमधीं ते चि परी ॥धृ.॥

घट मठ जाले आकाशाचे पोटीं । वचनें चि तुटी तेथें चि तें ॥२ ॥

तुका म्हणे बीजें बीज दाखविलें । फल पुष्प आलें गेलें वांयां ॥३॥

३५४७

एक आतां तुम्ही करा । मज दातारा सत्तेनें ॥१॥

विश्वास तो पायांवरी । ठेवुनि हरी राहिलों ॥ध्रु.॥

जाणत चि दुजें नाहीं । आणिक कांहीं प्रकार ॥२॥

तुका म्हणे शरण आलों । काय बोलों विनवितों ॥३॥

३५४८

काय विनवावें कोणें तो निवाड । केलें माझ्या कोड वचनाचें ॥१॥

आहो कृपनिधी गुणांच्या निधाना । माझ्या अनुमाना नये चि हें ॥ध्रु.॥

बहुत करुणा केलेंसे भासेन । एक ही वचन नाहीं आलें ॥२॥

माझी कांहीं सेवा होईल पावली । निश्चिंती मानिली होती ऐसी ॥३॥

तुका म्हणे माझी उरली ते आटी । अभय कर कटी न देखें चि ॥४॥

३५४९

लाजोनियां काळें राहिलें लिखित । नेदितां ही चित्त समाधान ॥१॥

कैसें सुख वाटे वचनाचे तुटी । प्रीतिविण भेटी रुचि नेदी ॥ध्रु.॥

एकाचिये भेटी एकाचा कोंपर । मावेचा पदर कळों येतो ॥२॥

होत्या आपल्या त्या वेचूनियां शक्ती । पुढें जालों युक्तिकळाहीन ॥३॥

तुका म्हणे तुम्ही समर्थ जी देवा । दुर्बळाची सेवा कोठें पावे ॥४॥

३५५०

आशाबद्ध बहु असे निलाजिरें । होय म्हणें धीरें फळ टोंकें ॥१॥

कारणापें चित्त न पाहें अपमान । चित्त समाधान लाभासाटीं ॥२॥

तुका म्हणे हातें लोटिलें न कळे । झांकितसें डोळे पांडुरंगा ॥३॥

३५५१

सांता पांचां तरीं वचनां सेवटीं । निरोप कां भेटी एक तरी ॥१॥

कां नेणें निष्ठ केलें नारायणा । न देखें हें मना येतां कांहीं ॥२॥

तुका म्हणे ऐसा न देखें निवाड । कडू किंवा गोड फळ पोटीं ॥३॥

३५५२

वांयां ऐसा जन्म गेला । हें विठ्ठला दुःख वाटे ॥१॥

नाहीं सरता जालों पायीं । तुम्ही जई न पुसा ॥ध्रु.॥

कां मी जीतों संवसारीं । अद्यापवरी भूमिभार ॥२॥

तुका म्हणे पंढरिनाथा । सबळ व्यथा भवरोग ॥३॥

३५५३

कासया हो माझा राखिला लौकिक । निवाड कां एक केला नाहीं ॥१॥

मग तळमळ न करितें मन । जालें तें कारण कळों येतें ॥२॥

तुका म्हणे केला पाहिजे निवाड । वड्दासी भीड मरणें रोग्या ॥३॥

३५५४

ऐसें कोण पाप बळी । जें जवळी येऊं नेदी ॥१॥

तुम्हां तंव होइल ठावें । नेदावें कां कळों हें ॥ध्रु.॥

कोण जाला अंतराय । कां ते पाय अंतरले ॥२॥

तुका म्हणे निमित्याचा । आला सुच अनुभव ॥३॥

३५५५

ब्रम्हज्ञानाची भरोवरी । पुढिला सांगे आपण न करी ॥१॥

थू थू त्याच्या तोंडावरी । व्यर्थ सिणवी वैखरी ॥ध्रु.॥

कथा करी वरिवरी । प्रेम नसे चि अंतरीं ॥२॥

तुका म्हणे कवित्व करी । मान वस्तु हे आदरी ॥३॥

३५५६

कधीं कृपा करिसी नेणें । मज दीनाचें धांवणें ॥१॥

भेटी लागीं पंढरीनाथा । जीवीं लागली तळमळ व्यथा ॥ध्रु.॥

सिणलें माझें मन । वाट पाहतां लोचन ॥२॥

तुका म्हणे लागली भूक । तुझें पहावया श्रीमुख ॥३॥

३५५७

उच्चारूं यासाटीं । आम्ही नाम तुझें कंठीं ॥१॥

येसी धांवत धांवत । माउलिये कृपावंते ॥ध्रु.॥

पाय चित्तीं धरूं । क्रिडा भलते ठायीं करूं ॥२॥

तुका म्हणे माझे गंगे । प्रेमभरित पांडुरंगे ॥३॥

३५५८

दगडाच्या देवा बगाड नवस । बाईल कथेस जाऊं नेदी ॥१॥

वेची धनरासी बांधलें स्मशान । दारीं वृंदावन द्वाड मानी ॥ध्रु.॥

चोरें नागविला न करी त्याची खंती । परी द्विजा हातीं नेदी रुका ॥२॥

करी पाहुणेर विव्हाया जावयासी । आल्या अतीतासी पाठमोरा ॥३॥

तुका म्हणे जळो धिग त्याचें जिणें । भार वाही सीण वर्म नेणे ॥४॥

३५५९

करूनि विनवणी । माथा ठेवितों चरणीं ॥१॥

होतें तें चि असों द्यावें । रूप सौम्य चि बरवें ॥ध्रु.॥

भया भेणें तुमचा ठाव । तुमच्या कोपें कोठें जावें ॥२॥

तुका पायां लागे । दान समुदाय मागे ॥३॥

३५६०

प्रेम नये सांगतां बोलतां दावितां । अनुभव चित्ता चित्त जाणे ॥१॥

कासवीचें बाळ वाढे कृपादृष्टी । दुधा नाहीं भेटी अंगसंगें ॥ध्रु.॥

पोटामध्यें कोण सांगितलें सर्पा । उपजत लपा म्हणऊनि ॥२॥

बोलों नेणें परी जाणे गोड क्षार । अंतरीं विचार त्यासी ठावा ॥३॥

तुका म्हणे बरें विचारावें मनीं । आणिक भल्यांनी पुसों नये ॥४॥

३५६१

आतां मी पतित ऐसा साच भावें । कळों अनुभवें आलें देवा ॥१॥

काय करावें तें रोकडें चि करीं । राहिली हे उरी नाहीं दोघां ॥ध्रु.॥

येर येरा समदृष्टी द्यावें या उत्तरा । यासी काय करा गोही आतां ॥२॥

तुका म्हणे मेलों सांगतसांगतां । तें चि आलें आतां कळों तुम्हां ॥३॥

३५६२

काय तुज मागें नाहीं जाणवलें । माझें नाहीं केलें हित कांहीं ॥१॥

डोळे झांकुनियां होसी अबोलणा । तेव्हां नारायणा आतां कैसा ॥धृ.॥

न कळे उचित न संगतां स्पष्ट । ऐसा क्रियानष्ट काय जाणे ॥२॥

तुका म्हणे माझा घात तुम्हां ठावा । तरि कां आधीं देवा वारूं नये ॥३॥

३५६३

नये ऐसें बोलों कठिण उत्तरें । सलगी लेंकुरें केली पुढें ॥१॥

अपराध कीजे घडला तो क्षमा । सिकवा उत्तमा आमुचिया॥धृ.॥

धरूं धावें आगी पोळलें तें नेणे । ओढिलिया होणें माते बाळा ॥२॥

तुका म्हणे फार ज्याचा जार त्यासी । प्रवीण येविशीं असा तुम्ही ॥३॥

३५६४

लडिवाळ म्हणोनी निष्ठ न बोला । परी सांभाळिला लागे घात ॥१॥

बहु वागवीत आणिलें दुरूनि । दासांची पोसनी बहु आहे ॥ध्रु.॥

नाहीं लागों दिला आघाताचा वारा । निष्ठ उत्तरा कोमेजतों ॥२॥

तुका म्हणे तुम्ही कृपावंत हरि । शांतवा उत्तरीं अमृताच्या ॥३॥

३५६५

आत्मस्थिति मज नको हा विचार । देईं निरंतर चरणसेवा ॥१॥

जन्मोजन्मीं तुझा दास पुरुषोत्तमा । हे चि गोडी माझ्या देईं जीवा ॥ध्रु.॥

काय सायुज्यता मुक्ति हे चि गोड । देव भक्त कोड तेथें नाहीं ॥२॥

काय तें निर्गुण पाहों कैशा परी । वर्णू तुझी हरी कीर्ती कैसी ॥३॥

गोड चरणसेवा देवभक्तपण । मज देवा झणें दुराविसी ॥४॥

जाणिवेपासूनि सोडवीं माझ्या जीवा । देईं चरणसेवा निरंतर ॥५॥

तुका म्हणे गोडा गोड न लगे प्रीतिकर । प्रीति ते ही सार सेवा हे रे ॥६॥

३५६६

चालें दंडवत घालीं नारायणा । आपुल्या कल्याणा लागूनियां ॥१॥

बैसविला पदीं पुत्र राज्य करी । पिता वाहे शिरीं आज्ञा त्याची ॥२॥

तुका म्हणे आहे ठायींचा चि मान । आतां अनुमान कायसा तो ॥३॥

३५६७

समर्थाचें बाळ पांघरे वाकळ । हसती सकळ लोक कोणा ॥१॥

समर्थासी लाज आपुल्या नांवाची । शरण आल्याची लागे चिंता ॥२॥

जरी तुज कांहीं होईल उचित । तरी हा पतित तारीं तुका ॥३॥

३६६८

न करीं रे मना कांहीं च कल्पना । चिंतीं या चरणां विठोबाच्या ॥१॥

येथें सुखाचिया रासी । पुढें ठाव नाहीं कल्पनेसी॥ध्रु.॥

सुखाचें ओतिलें साजिरें श्रीमुख । शोक मोह दुःख पाहाता नाहीं ॥२॥

तुका म्हणे येथें होईल विसांवा । तुटतील हांवा पुढिलिया ॥३॥

३५६९

काय करूं मज नागविलें आळसें । बहुत या सोसें पीडा केली ॥१॥

हिरोनियां नेला मुखींचा उच्चार । पडिलें अंतर जवळी च ॥ध्रु.॥

द्वैताचिया कैसा सांपडलों हातीं । बहुत करती ओढाओढी ॥२॥

तुका म्हणे आतां आपुलिया सवें । न्यावें मज देवें सोडवूनि ॥३॥

३५७०

नाहीं देवाचा विश्वास । करी संतांचा उपहास ॥१॥

त्याचे तोंडी पडे माती । हीन शूकराची जाती ॥ध्रु.॥

घोकुनी अक्षर । वाद छळणा करीत फिरे ॥२॥

म्हणे देवासी पाषाण । तुका म्हणे भावहीन ॥३॥

३५७१

हें चि सर्वसुख जपावा विठ्ठल । न दवडावा पळ क्षण वांयां ॥१॥

हें चि एक सर्वसाधनांचें मूळ । आतुडे गोपाळ येणें पंथें ॥ध्रु.॥

न लगती कांहीं तपांचिया रासी । करणें वाराणसी नाना तीर्थी ॥२॥

कल्पना हे तळि देहीं अभिमान । नये नारायण जवळी त्यांच्या ॥३॥

तुका म्हणे नामें देव नेदी भेटी । म्हणे त्याचे होंटीं कुष्ट होय ॥४॥

३५७२

माझे विषयीं तुज पडतां विसर । नको धरूं दूर पांडुरंगा ॥१॥

तुझा म्हणवितों हे चि लाज तुला । आतां झणी मला विसरेसी ॥२॥

तुका म्हणे तुझी माझी नाहीं उरी । आतां केली खरी देवराया ॥३॥

३५७३

अभक्ताचे गांवीं साधु म्हणजे काय । व्याघ्रें वाडां गाय सांपडली ॥१॥

कसाबाचे आळी मांडिलें प्रमाण । बस्वणाची आण तया काईं ॥ध्रु.॥

केळी आणि बोरी वसती सेजारी । संवाद कोणे परी घडे येथें ॥२॥

तुका म्हणे खीर केली का†हेळ्याची । शुद्ध गोडी कैची वसे तेथें ॥३॥

३५७४

भागल्यांचा तूं विसांवा । करीं नांवा निंबलोण ॥१॥

परमानंदा पुरुषोत्तमा । हरीं या श्रमापासूनि ॥ध्रु.॥

अनाथांचा अंगीकार । करितां भार न मनिसी ॥२॥

तुका म्हणे इच्छा पुरे । ऐसें धुरेगे विठ्ठल ॥३॥

३५७५

घालूनियां कास । बळें आलों मागायास ॥१॥

प्रेमें देई पाठवूनि । पांडुरंगा सेवाऋणी ॥ध्रु.॥

होई रे शाहाणा । कळों नेदावें या जना ॥२॥

तुका म्हणे पायीं । जडलों मग उरलें काईं ॥३॥

३५७६

भेटीलागीं पंढरिनाथा । जीवीं लागली तळमळ व्यथा ॥१॥

कैं कृपा करिसी नेणें । मज दीनाचें धांवणें ॥ध्रु.॥

सीणलें माझें मन । वाट पाहातां लोचन ॥२॥

तुका म्हणे भूक । तुझें पाहावया मुख ॥३॥

३५७७

सांडियेली काया । वरी ओंवाळूनी पायां ॥१॥

शरण शरण नारायणा । मज अंगीकारा दीना ॥धृ.॥

आलों लोटांगणीं । रुळें तुमचे चरणीं ॥२॥

तुका म्हणे कई । डोईं ठेवीन हे पायीं ॥३॥

३५७८

तुझे दारींचा कुतरा । नको मोकलूं दातारा ॥१॥

धरणें घेतलें घरांत । नको धरून उठवूं हात ॥धृ.॥

घेतली मुरकुंडी । थोर जालों मी लंडी ॥२॥

तुका म्हणे जगजीवना । ब्रिदें पाहें नारायणा ॥३॥

३५७९

पडिलों बाहेरि आपल्या कर्तव्यें । संसाराचा जीवें वीट आला ॥१॥

एकामध्यें एक नाहीं मिळे येत । ताक नवनीत निडळिया ॥ध्रु.॥

दोनी जालीं नांवें एकाच्या मथनें । भुस सार गुणें वेगळालीं ॥२॥

तुका म्हणे कोठें वसे मुक्ताफळ । सिंपल्याचें स्थळ खंडलिया ॥३॥

३५८१

पाहातां हें बरवें जालें । कळों आलें यावरी ॥१॥

मागिलांचा जाला झाडा । त्या निवाडास्तव ॥ध्रु.॥

विसांवलें अंग दिसे । सरिसे अनुभव ॥२॥

तुका म्हणे बरें जालें । देवें नेलें गवसूनि ॥३॥

३५८१

चक्रफेरीं गळीं गळा । होता गोवियेला माळा ॥१॥

फुटोनियां गेला कुंभ । जालों निष्काम स्वयंभ ॥ध्रु.॥

धरित चि नाहीं थारा । वेठी भ्रमण खोंकरा ॥२॥

तुका म्हणे कौतुक कोडें । आगी काय जाणे मढें ॥३॥

३५८२

श्रमपरिहारा । मूळ हें जालें दातारा ॥१॥

देह निवेदूनि पायीं । जालों रिकामा उतराईं ॥ध्रु.॥

आपली ते सत्ता । येथें असों नेदीं आतां ॥२॥

राहिला निराळा । तुका कटकटे वेगळा ॥३॥

३५८३

पाठवाल तेथें गर्जेन पवाडे । कार्या देहाकडे नावलोकीं ॥१॥

म्हणउनि मागें कंठींचा सौरस । पावतील नास विघ्नें पुढें ॥ध्रु.॥

कृपेच्या कटाक्षें निर्भें कळिकाळा । येतां येत बळाशक्तीपुढें ॥२॥

तुका म्हणे गुढी आणीन पायांपें । जगा होइल सोपें नाम तुझें ॥३॥

३५८४

उपजल्या काळें शुभ कां शकुन । आतां आवरोन राहिलेती ॥१॥

नाहीं मागितली वचनाची जोडी । निष्काम कोरडी वरिवरि ॥ध्रु.॥

सत्याविण काय उगी च लांबणी । कारियाची वाणी येर भूस ॥२॥

तुका म्हणे ऐसी कोणा चाळवणी । न विचारा मनीं पांडुरंगा ॥३॥

३५८५

नव्हें मी आहाच आशेचें बांधलें । जें हें टोंकविलें नारायणा ॥१॥

अंतर तों तुम्हां बरें कळों येतें । वेव्हार उचितें चाळवीजे ॥ध्रु.॥

मनें कल्पीलें आवरितां पाप । संकल्पीं विकल्प याचि नांवें ॥२॥

तुका म्हणे आम्हां न सोसे जळजळ । सिजल्यावरी जाळ कढ खोटा ॥३॥

३५८६

ताकें कृपण तो जेवूं काय घाली । आहाच ते चालीवरुनि कळे ॥१॥

काय तुम्हां वेचे घातलें सांकडें । माहें आलें कोडें आजिवरि ॥ध्रु.॥

सेवेंविण आम्ही न लिंपों काया । जाला देवराया निर्धार हा ॥२॥

तुका म्हणे तुझीं राखावया ब्रीदें । येणें अनुवादें कारियासी ॥३॥

३५८७

वृत्तीवरि आम्हां येणें काशासाटीं । एवढी हे आटी सोसावया ॥१॥

जाणतसां परी नेणते जी देवा । भ्रम चि बरवा राखावा तो ॥ध्रु.॥

मोडूनि क्षरलों अभेदाची मूस । तुम्हां कां अळस वोडवला ॥२॥

तुका म्हणे होई लवकरि उदार । लांबणीचें फार काम नाहीं ॥३॥

३५८८

सुलभ कीर्तनें दिलें ठसावूनि । करितां धरणी उरी कोण ॥१॥

आतां न टळावें केलिया नेमासी । उदाराचा होसी हीन काय ॥ध्रु.॥

एका नेमें कोठें दुसरा पालट । पादिर तो धीट म्हणती त्यासी ॥२॥

तुका म्हणे किती बोलसी उणें । एकाच वचनें खंड करीं ॥३॥

३५८९

जेथें माझी दृष्टि राहिली बैसोन । तेथें चि हें मन गुंडाळातें ॥१॥

टाळावी ते पीडा आपुल्यापासून । दिठावेलें अन्न ओकवितें ॥ध्रु.॥

तुम्हांसी कां कोडें कोणे ही विशीचें । नवलाव याचें वाटतसे ॥२॥

तुका म्हणे वेगीं उभारा जी कर । कीर्त मुखें थोर गर्जईन ॥३॥

३५९०

इच्छेपाशीं आलों फिरोनि मागुता । स्वामीसेवकता आवडीचे ॥१॥

द्यावें लवकरी मागितलें दान । मुळींचें जतन करूनि असें ॥ध्रु.॥

उपाय हे करीं एका चि वचना । दावूनियां खुणा ठाया येतों ॥२॥

तुका म्हणे गांठी किती तुजपाशीं । जगाच्या तोडिसी चिंतनानें ॥३॥

३५९१

कोठें आतां आम्ही वेचावी हे वाणी । कोण मना आणी जाणोनियां ॥१॥

न करावी सांडी आतां टाळाटाळी । देइन ये कळी होइल माजी ॥ध्रु.॥

घरोघरीं जाल्या ज्ञानाचिया गोष्टी । सत्यासवें गांठी न पडवी ॥२॥

तुका म्हणे आम्हां भाकितां करुणा । भलता चि शाहाणा शोध काढी ॥३॥

३५९२

डगमगी मन निराशेच्या गुणें । हें तों नारायणें सांतवीजे ॥१॥

धीरें तूं गंभीर जीवनें जगाचें । जळो विभागाचें आत्रीतत्या ॥ध्रु.॥

भेईल जीव हें देखोनि कठिण । केला जातो सीण तो तो वांयां ॥२॥

तुका म्हणे आवश्यक हें वचन । पाळावें चि वान समयो आहे ॥३॥

३५९३

आम्ही पाहा कैसीं एकतत्व जालों । राखणे लागलों वासनेसी ॥१॥

तुम्हांविण कांहीं नावडावें जीवा । केला तो चि देवा केला पण ॥ध्रु.॥

वर्म नेणों परि वृत्ती भंगों नेदुं । वंदिलें चि वंदूं आवडीनें ॥२॥

तुका म्हणे कळे नामाचें जीवन । वारता ही भिन्न नेणों आतां ॥३॥

३५९४

आपण तों असा । समर्थ जी हृषीकेशा ॥१॥

करा करा बुझावणी । काय विलंब वचनीं ॥धृ.॥

हेंगे ऐसें म्हणा । उठूनि लागेन चरणा ॥२॥

घेऊनियां सुखें । नाचेल तुका कवतुकें ॥३॥

३५९५

द्याल ऐसें दिसे । तुमचें साचपण इच्छे ॥१॥

म्हणऊनि न भंगे निर्धार । केलें लोचनें सादर ॥धृ.॥

मुखाची च वास । पुरला पाहे अवकाश ॥२॥

तुका म्हणे कळे । काय लाभ कोण वेळ ॥३॥

३५९६

तुम्ही तों सदैव । आधरपणें माझी हांव ॥१॥

जळो आशेचें तें जिणें । टोंकतसावें दीनपणें ॥धृ.॥

येथूनि सोडवा । आतां अनुभवेंसी देवा ॥२॥

तुका म्हणे जालें । एक मग हें निमालें ॥३॥

३५९७

कैसें भलें देवा अनुभवा कां नये । उसीर तो काय तुम्हांपाशीं ॥१॥

आहे तें मागों तों दिसातें जवळी । केल्यामध्यें कळि कोण साध्य ॥ध्रु.॥

नाहीं सांडीत मी सेवेची मर्यादा । लाविला तो धंदा नित्य करीं ॥२॥

तुका म्हणे हात आवरिला गुंती । माझे तंव चित्तीं नाहीं दुजें ॥३॥

३५९८

हुंदकी पिसवी हलवी दाढी । मणी वोढी निंदेचे ॥१॥

त्याचें फळ पाकीं यमाचे दंड । घर केलें कुंड कुंभपाक ॥ध्रु.॥

क्रोध पोटीं मांग आणिला अंतरा । भुंकोनि कुतरा जप करी ॥२॥

तुका म्हणे स्नान केलें मळमूत्रें । जेवविलीं पितरें अमंगळें ॥३॥

३५९९

अंगा भरला ताठा । नये वळणी जैसा खुंटा ॥१॥

कैसें न कळे त्या डेंगा । हित आदळलें अंगा ॥ध्रु.॥

जीव जाते वेळे । भरे लकडा ताठी डोळे ॥२॥

मुसळाचें धनु । तुका म्हणे नव्हे अनु ॥३॥

३६००

करूनि कडविड । जमा घडिली लगड ॥१॥

आतां होतें तें चि जालें । नाम ठायींचें चांगलें ॥ध्रु.॥

उतरलें डाई । उत्तम ते सुलाख ताईं ॥२॥

हिंडवितां देश । तुका म्हणे नाहीं नाश ॥३॥

३६०१

पढीयंतें मागा पांडुरंगापाशीं । मज दुर्बळासी काय पीडा ॥१॥

या चि साटीं दुराविला संवसार । वाढे हे अपार माया तृष्णा ॥ध्रु.॥

कांहीं करितां कोठें नव्हें समाधान । विचारितां पुण्य तें चि पाप ॥२॥

तुका म्हणे आतां निश्चळि चि भलें । तुज आठविलें पांडुरंगा ॥३॥

३६०२

नव्हे मी शाहाणा । तरी म्हणा नारायणा ॥१॥

तुम्हां बोलवाया कांहीं । ये च भरलोंसे वाहीं ॥ध्रु.॥

आणावेति रूपा । कोपलेती तरी कोपा ॥२॥

कळोनि आवडी । तुका म्हणे जाते घडी ॥३॥

३६०३

आम्ही भाविकें हे काय जाणों खोडी । आइकोनि प्रौढी विनविलें ॥१॥

नाहीं ऐसें येथें जालेती असतां । वाढविली चिंता अधिक सोसें ॥ध्रु.॥

न कळे चि आधीं करितां विचार । न धरितां धीर आहाचता ॥२॥

तुका म्हणे आतां वचनें वचन । वाढले तिक्षिण बुद्धि जाली ॥३॥

३६०४

कोठें देवा बोलों । तुम्हां भीड घालूं गेलों ॥१॥

करावाया सत्वहाणी । भांडवलाची टांचणी ॥ध्रु.॥

दुर्बळा मागतां । त्याच्या प्रवर्तला घाता ॥२॥

तुका म्हणे नाहीं । मज कळलें ऐसें कांहीं ॥३॥

३६०५

काय त्या दिवस उचिताचा आला । मागील जो केला श्रम होता ॥१॥

ठेवियेला पूर्ण करूनि संकेत । तयापाशीं चित्त लागलें से ॥ध्रु.॥

जाणसी गे माते लेंकराचें लाड । नये पडों आड निष्ठता ॥२॥

तुका म्हणे आम्हीं करावें वचन । तुम्हांसी जतन करणें तें ॥३॥

३६०६

पडिला प्रसंग कां मी ऐसा नेणें । संकल्प ते मनें जिरवले ॥१॥

चेष्टाविलें तरी सांगावें कारणे । भक्ती ते उजेवन करावया ॥ध्रु.॥

लावूनियां दृष्टि घेतली सामोरी । बैसलें जिव्हारीं डसोन तें ॥२॥

तुका म्हणे जीवा लाविला तो चाळा । करावें गोपाळा शीघ्र दान ॥३॥

३६०७

मागील विसर होईल सकळ । केली तळमळ दुःखाची ते ॥१॥

दोहींचें अहिक्य घालीं गडसंदीं । स्थिरावेल बुद्धि पायांपाशीं॥ध्रु.॥

अहाच या केलों देहपरिचारें । तुमचें तें खरें वाटों नये ॥२॥

तुका म्हणे व्हावें लवकरी उदार । मी आहें सादर प्रतिग्रहासी ॥३॥

३६०८

वाढवावा पुढें आणीक प्रकार । एक चि तें फार रुचि नेदी ॥१॥

निंच नवें लेणें देह हा पवाडा । पालट रोकडा वरावरी ॥ध्रु.॥

दिसे शोभिवंत सेवेनें सेवक । स्वामीची ते लोकत्रयीं कीर्ति ॥२॥

तुका म्हणे आजी पाववा संतोष । करुनि कीर्तिघोष नाचईन ॥३॥

३६०९

क्षोभ आणि कृपा मातेची समान । विभाग जतन करुनि ठेवी ॥१॥

क्षणभंगुर ते उपजली चिंता । खरी अखंडता आवडीची ॥ध्रु.॥

सिकवूं जाणे तें गोमाटियासाटीं । लोभें नाहीं तुटी निश्चियेंसी ॥२॥

अघवें चि मिथ्या समया आरतें । देता तो उचितें काळ जाणे ॥३॥

न करी वेव्हार नेदी गांजूं कोणा । भेडसावी तान्हें हाऊ आला ॥४॥

तुका म्हणे करी जिवाची जतन । दचकूनि मन जवळी आणी ॥५॥

३६१०

संसाराचें धांवे वेठी । आवडी पोटीं केवढी ॥१॥

हागों जातां दगड सांची । अंतरीं ही संकल्प ॥ध्रु.॥

लाज तेवढी नारायणीं। वांकडी वाणी पोरांपें ॥२॥

तुका म्हणे बेशरमा । श्रमावरी पडिभरू ॥३॥

३६११

मी त्यांसी अनन्य तीं कोणा असती । ऐसें तंव चित्तीं विचारावें ॥१॥

आहे तो विचार आपणयापाशीं । कळा बिंबाऐसी प्रतिबिंबीं ॥धृ.॥

शुभ शकून तो शुभ लाभें फळे । पुढील तें कळे अनुभवें ॥२॥

तुका म्हणे माझा असेल आठव । तैसा माझा भाव तुझ्या पायीं ॥३॥

३६१२

बहु कृपावंते माझीं मायबापें । मी माझ्या संकल्पें अंतरलों ॥१॥

संचितानें नाहीं चुकों दिली वाट । लाविलें अदट मजसवें ॥धृ.॥

आतां मी रुसतों न कळतां वर्म । परी ठावे धर्म सर्व देवा ॥२॥

तुका म्हणे उभा राहिला न बैसे । आमची माय असे उद्वेग त्या ॥३॥

३६१३

कैसीं दिसों बरीं । आम्ही आळवितां हरि ॥१॥

नाहीं सोंग अळंकार । दास जाला संवसार ॥धृ.॥

दुःख आम्हां नाहीं चिंता । हरिचे दास म्हणवितां ॥२॥

तुका म्हणे देवा । ऐसीं जळो करितां सेवा ॥३॥

३६१४

आतां सांडूं तरी हातीं ना पदरीं । सखीं सहोदरीं मोकळिलों ॥१॥

जनाचारामध्यें उडाला पातेरा । जालों निलाजिरा म्हणऊनि ॥ध्रु.॥

कोणाचिया दारा जावेनासें जालें । म्यां च विटंबिलें आपणासी ॥२॥

कां न जाला माझे बुद्धीसी संचार । नाहीं कोठें थार ऐसें जालें ॥३॥

तुका म्हणे तुज भक्त जाले फार । म्हणोनियां थार नाहीं येथें ॥४॥

३६१५

जेथें जातों तेथें पडतो मतोळा । न देखिजे डोळां लाभ कांहीं ॥१॥

कपाळीची रेखा असती उत्तम । तरि कां हा श्रम पावतों मी ॥ध्रु.॥

नव्हे चि तुम्हांस माझा अंगीकार । थीता संवसार अंतरला ॥२॥

भोग तंव जाला खरा भोगावया तो । भांडवल नेतो आयुष्य काळ ॥३॥

कोठें तुझी कीर्ती आइकिली देवा । मुकतों कां जीवा तुका म्हणे ॥४॥

३६१६

कां जी आम्हां होतें दोषाचें दर्शन । तुज समर्पून देहभाव ॥१॥

पांडुरंगा कृपाळुवा दयावंता । धरसील सत्ता सकळ ही ॥धृ.॥

कां जी आम्हांवरि आणिकांची सत्ता । तुम्हांसी असता जवळिकें ॥२॥

तुका म्हणे पायीं केलें निवेदन । उचित तें दान करीं सत्ता ॥३॥

३६१७

निंदावें हें जग । ऐसा भागा आला भाग ॥१॥

होतें तैसें आलें फळ । गेलें निवडूनि सकळ ॥धृ.॥

दुसऱ्याच्या मता । मिळेनासें जालें चित्ता ॥२॥

तुका जाला सांडा । विटंबिती पोरें रांडा ॥३॥

३६१८

माझे माथां तुझा हात । तुझे पायीं माझें चित्त ॥१॥

ऐसी पडियेली गांठी । शरीरसंबंधाची मिठी ॥ध्रु.॥

येरयेरांपाशीं । सांपडोन गेलों ऐसीं ॥२॥

तुका म्हणे सेवा । माझी कृपा तुझी देवा ॥३॥

३६१९

सत्य त्यागा चि समान । नलगे वेचावें वचन ॥१॥

नारायणा ऐसे दास । येरयेरांची च आस ॥ध्रु.॥

मळ नाहीं चित्ता । तेथें देवाची च सत्ता ॥२॥

तुका म्हणे जाण । तें च भल्याचें वचन ॥३॥

३६२०

माझिये बुद्धीचा खुंटला उपाव । करिसील काय पाहेन तें ॥१॥

सूत्रधारी तूं हें सकळचाळिता । कासया अनंता भार वाहों ॥ध्रु.॥

वाहिले संकल्प न पवती सिद्धी । येऊं देहबुद्धीवरि नयों ॥२॥

तुका म्हणे दुःखी करिती तरंग । चिंतूं पांडुरंग आवरून ॥३॥

३६२१

देखिलें तें धरिन मनें । समाधानें राहेन ॥१॥

भाव माझी सांटवण । जगजीवन कळावया ॥ध्रु.॥

बोळवीन एकसरें । उत्तरें या करुणेच्या ॥२॥

तुका म्हणे नयों रूपा । काय बापा करीसी ॥३॥

३६२२

वांयां जाय ऐसा । आतां उगवावा फांसा ॥१॥

माझें परिसावें गाऱ्हाणें । सुखदुःखाचीं वचनें ॥ध्रु.॥

हा चि आम्हां ठाव। पायीं निरोपाया भाव ॥२॥

तुका म्हणे जार । तुझा तुज देवा भार॥३॥

३६२३

खादलें च खावें वाटे । भेटलें भेटे आवडी ॥१॥

वीट नाहीं पांडुरंगीं । वाढे अंगीं आर्त तें ॥ध्रु.॥

इंद्रियांची हांव पुरे। परि हें उरे चिंतन ॥२॥

तुका म्हणे पोट भरे । परि ते उरे भूक पुढें ॥३॥

३६२४

सत्य आठवितां देव । जातो भेंव पळोनि ॥१॥

न लगे कांहीं करणे चिंता । धरी सत्ता सर्व तो ॥ध्रु.॥

भावें भाव राहे पायीं । देव तैं संनिध ॥२॥

तुका म्हणे कृष्णनामें । शीतळ प्रेम सर्वांसी ॥३॥

३६२५

ब्रीद याचें जगदानी । तो चि मनीं स्मरावा ॥१॥

सम पाय कर कटी । उभा तटीं भींवरेच्या ॥ध्रु.॥

पाहिलिया वेध लावी । बैसे जीवीं जडोनि ॥२॥

तुका म्हणे भक्तिकाजा । धांवें लाजा लवलाहें ॥३॥

३६२६

माझिया मनाची बैसली आवडी । अवसान घडी एकी नेघे ॥१॥

पाय चित्तीं रूप डोळांच राहिलें । चिंतने गोविलें मुख सदा ॥धृ.॥

अवघियांचा जाला विसर हा मागें । वेध हा श्रीरंगें लावियेला ॥२॥

तुका म्हणे कानीं आइकली मात । तो चि जाला घात जीवपणा ॥३॥

३६२७

याची कोठें लागली चट । बहु तट जालेंसे ॥१॥

देवपिसीं देवपिसीं । मजऐसीं जग म्हणे ॥धृ.॥

एकांताचें बाहेर आलें । लपविलें झांकेना ॥२॥

तुका म्हणे याचे भेटी । जाली तुटी आपल्यांसी ॥३॥

३६२८

दीन आणि दुर्बळांसी । सुखरासी हरिकथा ॥१॥

तारूं भवसागरींचें । उंचनीच अधिकार ॥धृ.॥

चरित्र तें उच्चारावें । केलें देवें गोकुळीं ॥२॥

तुका म्हणे आवडी धरीं । कृपा करी म्हणऊनी ॥३॥

३६२९

संतोषे माउली आरुषा वचनी । वोरसोनि स्तनीं लावी बाळा ॥१॥

तैसे परिमळाचें अवघें चि गोड । पुरवितो कोड पांडुरंग ॥धृ.॥

सेवा करी साहे निष्ठ उत्तरें । त्याचें वाहे मनीं तेंच बरें ॥२॥

तुका म्हणे इच्छावसे खेळ खेळें । चिंता ते सकळ कांहीं नेणें ॥३॥

३६३०

विनवीजे ऐसें कांहीं । उरलें नाहीं यावरि ॥१॥

आतां असो पंढरीनाथा । पायीं माथा तुमचिये ॥धृ.॥

मागें सारियेली युHी । कांहीं होती जवळी ते ॥२॥

निराशेची न करी आस । तुका दास माघारी ॥३॥

३६३१

आतां येथें जाली जीवासवेंसाटी । होतें तैसें पोटीं फळ आलें ॥१॥

आतां धरिले ते नो सोडीं चरण । सांपडलें धन निजठेवा ॥ध्रु.॥

आतां हा अळस असो परता दुरी । नेदावी तें उरी उरों कांहीं ॥२॥

आतां याचा मज न व्हावा विसर । भरोनि अंतर राहों रूप ॥३॥

आतां लोकलाज नयो येथें आड । बहु जालें गोड ब्रम्हरस ॥४॥

तुका म्हणे आतां जन्म हा सफळ । अंतरीं गोपाळ स्थिरावला ॥५॥

३६३२

अनंतां जीवांचीं तोडिलीं बंधनें । मज हि येणें काळें कृपा कीजे ॥१॥

अनंत पवाडे तुझे विश्वंभरा । भक्तकरुणाकरा नारायणा ॥ध्रु.॥

अंतरींचें कळों देई गुह्य गुज । अंतरीं तें बीज राखईंन ॥२॥

समदृष्टी तुझे पाहेन पाउलें । धरीन संचले हृदयांत ॥३॥

तेणें या चित्ताची राहेल तळमळ । होतील शीतळ सकळ गात्रें ॥४॥

तुका म्हणे शांति करील प्रवेश । मग नव्हे नाश अखंड तो ॥५॥

३६३३

पराधीन माझें करूनियां जीणें । सांडीं काय गुणें केली देवा ॥१॥

उदार हे कीर्ति असे जगामाजी । कां तें ऐसें आजि पालटिलें ॥ध्रु.॥

आळवितों परी न पुरे चि रीग । उचित तो त्याग नाहीं तुम्हां ॥२॥

तुका म्हणे कां बा मुळीं च व्यालासी । ऐसें कां नेणसी पांडुरंगा ॥३॥

३६३४

नेणपणें नाहीं केला हा बोभाट । आतां आली वाट कळों खरी ॥१॥

आतां बहुं शीघ्र यावें लवकरी । वाट पाहें हरी भेटी देई ॥ध्रु.॥

समर्थाच्या बाळा करुणेचें भाषण । तरी त्याची कोण नांदणूक ॥२॥

तुका म्हणे बहु बोलिले बडिवार । पडिलें अंतर लौकिकीं तें ॥३॥

३६३५

जें जें केलें तें तें साहे । कैसें पाहें भाविक ॥१॥

ओंवाळूनि माझी काया । सांडिली यावरूनि ॥ध्रु.॥

काय होय नव्हें करूं । नेणें धरूं सत्ता ते ॥२॥

तुका म्हणे कटीं कर । उभें धीर धरूनि ॥३॥

३६३६

नाहीं मज कृपा केली पांडुरंगें । संताचिया संगें पोट भरीं ॥१॥

चतुराचे सभे पंडित कुशळ । मी काय दुर्बळ विष्णुदास॥२॥

तुका म्हणे नेणें करूं समाधान । धरिले चरण विठोबाचे ॥३॥

३६३७

तुम्ही माझा देवा करिजे अंगीकार । हा नाहीं विचार मजपाशीं ॥१॥

आतां दोहीं पक्षीं लागलें लक्षणें । देवभक्तपण लाजविलें ॥ध्रु.॥

एकांतीं एकलें न राहे निश्चळि । न राहे च पळ मन ठायीं ॥२॥

पायीं महत्वाची पडिली शंकळा । बांधविला गळा स्नेहा हातीं ॥३॥

शरीर सोकलें देखिलिया सुखा । कदान्न हें मुखा मान्य नाहीं ॥४॥

तुका म्हणे जाला अवगुणांचा थारा । वाढली हे निद्रा अळस बहु ॥५॥

३६३८

बोलिलिया गुणीं नाहीं पाविजेत । देवा नाहीं होत हित तेथें ॥१॥

कवतुक तुझें नवल यावरि । घेसील तें शिरीं काय नव्हे ॥ध्रु.॥

नाहीं मिळे येत संचिताच्या मता । पुराणीं पाहतां अघटित ॥२॥

तुका म्हणे पायीं निरोपिला भाव । न्याल तैसा जाव सिद्धी देवा ॥३॥

३६३९

हा तों नव्हता दीन । टाळायाच्या ऐसा क्षण ॥१॥

कां जी नेणों राखा हात । कैसें देखावें रडत ॥ध्रु.॥

दावूनियां आस । दूर पळविता कास ॥२॥

तुका म्हणे धांव । घेतां न पुरे चि हांव ॥३॥

३६४०

आर्तभूतां द्यावें दान । खरें पुण्य त्या नांवें ॥१॥

होणार तें सुखें घडो । लाभ जोडो महाबुद्धि ॥ध्रु.॥

सत्य संकल्प च साटीं । उजळा पोटीं रविबिंब ॥२॥

तुका म्हणे मनीं वाव । शुद्ध भाव राखावा ॥३॥

३६४१

कवतुकवाणी बोलतसें लाडें । आरुष वांकडें करुनि मुख ॥१॥

दुजेपणीं भाव नाहीं हे आशंका । जननीबाळकामध्यें भेद ॥ध्रु.॥

सलगी दुरूनि जवळी पाचारूं । धांवोनियां करूं अंगसंग ॥२॥

धरूनि पालव मागतों भातुकें । आवडीचें निकें प्रेमसुख ॥३॥

तुका म्हणे तुज आमची च गोडी । ऐसी हे आवडी कळों आली ॥४॥

३६४२

ऐकें पांडुरंगा वचन माझें एक । जालों मी सेवक दास तुझा ॥१॥

कळे तैसा आतां करावा उद्धार । खुंटला विचार माझा पुढें ॥धृ.॥

दंभ मान माझा करूं पाहे घात । जालिया ही थीत कारणाचा ॥२॥

हीन बुद्धि माझी अधम हे याती । अहंकार चित्तीं वसों पाहे ॥३॥

तुका म्हणे मज विघडतां क्षण । न लगे जतन करीं देवा ॥४॥

३६४३

जेणें माझें चित्त राहे तुझ्या पायीं । अखंड तें देई प्रेमसुख ॥१॥

देहभाव राख दीन करूनियां । जनाचारी वायां जाय तैसा ॥धृ.॥

द्रव्य दारा नको मानाची आवडी । कवणेविशीं गोडी प्रपंचाची ॥२॥

तुझें नाम माझें धरूनियां चित्त । एकांत लोकांत सदा राहो ॥३॥

तुका म्हणे तुझे जडोनियां पायीं । जालों उतराई पांडुरंगा ॥४॥

३६४४

काय सांगों या संतांचे उपकार । मज निरंतर जागविती ॥१॥

काय द्यावें त्यांचें व्हावें उतराईं । ठेवितां हा पायीं जीव थोडा ॥ध्रु.॥

सहज बोलणें हितउपदेश । करूनि सायास शिकविती ॥२॥

तुका म्हणे वत्स धेनुवेचा चित्तीं । तैसे मज येती सांभाळीत ॥३॥

३६४५

देव जाणता देव जाणता । आपली च सत्ता एकाएकीं॥१॥

देव चतुर देव चतुर । जाणोनि अंतर वर्ततसे ॥२॥

देव निराळा देव निराळा । अलिप्त विटाळा तुका म्हणे ॥३॥

३६४६

आपण चाळक बुद्धीच्या संचारा । आम्हांसी वेव्हारा पात्र केलें ॥१॥

काय जालें तरी नेघा तुम्हीं भार । आणीक कोणां थोर म्हणों सांगा ॥ध्रु.॥

पंच भूतें तंव कर्माच्या या मोटा । येथें खरा खोटा कोण भाव ॥२॥

तुका म्हणे नाहीं बोलावया जागा । कां देवा वाउगा श्रम करूं ॥३॥

३६४७

एका एक वर्मे लावूनियां अंगीं । ठेवितों प्रसंगीं सांभाळीन ॥१॥

नेघावा जीं तुम्ही वाव बहु फार । धरूनि अंतर ठायाठाव ॥धृ.॥

वेव्हारें आलें तें समानें चि होतें । बळ नाहीं येथें चालों येत ॥२॥

तुका म्हणे आतां निवाडा च साटीं । संवसारें तुटी करुनि ठेलों ॥३॥

३६४८

आतां येथें खरें । नये फिरतां माघारें ॥१॥

होइल हो तैसी आबाळी । देहनिमित्य या बळी ॥धृ.॥

तुम्हांसवें गांठी । देवा जीवाचिये साटीं ॥२॥

तुका नव्हे लंड । करूं चौघांमध्यें खंड॥३॥

३६४९

कां हो वाडवितां देवा । मज घरी समजावा । केवडा हो गोवा । फार केलें थोडएचें ॥१॥

ठेविन पायांवरी डोईं । यासी तुमचें वेचे काईं । जालों उतराईं । जाणा एकएकांचे ॥ध्रु.॥

निवाड आपणियांपाशीं । असोन कां व्हावें अपेसी । होती गांठी तैसी । सोडूनियां ठेविली ॥२॥

तुका म्हणे गोड । होतें जालिया निवाड । दर्शनें ही चाड । आवडी च वाढेल ॥३॥

३६५०

नव्हों सभाधीट । समोर बोलाया नीट । एकलीं एकट । दुजें नाहीं देखिलें ॥१॥

आतां अवघें तुम्हीं जाणां । तुमचें माझें नारायणा । येईल करुणा । ते चि पहा तुम्हांसी ॥ध्रु.॥

ताळ नाहीं माझे बुद्धी । धरली न धरवे शुद्धी । आतां बळें कधीं । कोण्या जन्में निवाड ॥२॥

आतां शेवटीचें । उत्तर तें हें चि साचें । शरण आलें त्याचें । तुका म्हणे सांभाळा ॥३॥

३६५१

ऐसा तंव मोळा । तुमचा नसेल गोपाळा ॥१॥

मागत्याची टाळाटाळी । झिंज्या ओढोनि कपाळीं ॥ध्रु.॥

नसेल ना नवें । ऐसें धरियेलें देवें ॥२॥

तुका म्हणे जाला । उशीर नाहीं तो विठ्ठला ॥३॥

३६५२

माझ्या कपाळाच्या गुणें । किंवा सरलेंसे नेणें ॥१॥

नये वचन बाहेरी । उभें तिष्ठतसें दारीं ॥ध्रु.॥

काय सांगायास वेचे । रींद आरंभीं ठायींचे ॥२॥

तुका म्हणे किती । भीड धरावी पुढती ॥३॥

३६५३

कांहीं एक तरी असावा आधार । कासयानें धीर उपजावा ॥१॥

म्हणविल्यासाटीं कैसें पडे रुजु । धणी नाहीं उजू सन्मुख तो ॥ध्रु.॥

वेचल्या दिसांचा कोणावरी लेखा । घालावा हा सुखासुखा आम्हीं ॥२॥

नाहीं मनोगत तोंवरि हे देवा । तुका म्हणे सेवा नेघीजे तों ॥३॥

३६५४

मनाचिये साक्षी जाली सांगों मात । सकळ वृत्तांत आपला तो ॥१॥

तुम्हां परामृश घेणें सत्ताबळें । धरितां निराळें कैसीं वांचों ॥ध्रु.॥

मी माझें सांडून यावया पसारा । आणीक दातारा काय काज ॥२॥

तुका म्हणे आम्ही तुजविण एका । निढळें लौकिका माजी असों ॥३॥

३६५५

घालूनि लोळणी पडिलों अंगणीं । सिंचा सिंचवणी तीर्थ वरि ॥१॥

वोल्हावेल तनु होईल शीतळ । जाली हळहळ बहुतापें ॥ध्रु.॥

पावेन या ठाया कई जालें होतें । आलों अवचितें उष्ट्यावरि ॥२॥

तुका म्हणे कोणी जाणवा राउळी । येइल जवळी पांडुरंग ॥३॥

३६५६

तरीं भलें वांयां गेलों । जन्मा आलों मागुता । म्हणऊनि ठेलों दास । सावकास निर्भयें ॥१॥

उणें पुरें काय माझें । त्याचें ओझें तुम्हांसी ॥ध्रु.॥

सांभाळावें तें म्या काईं । अवो आईं विठ्ठले । मागें जया जाईं नें स्थळा । तुज गोपाळा विसरेंना ॥२॥

आपलें म्यां एकसरें । करुनि बरें घेतलें । तुका म्हणे नारायणा । आतां जाणां आपुलें ॥३॥

३६५७

उरलें तें भक्तिसुख । डोळां मुख पाहावें । अंतरींचें कां हों नेणां । नारायणा माझिये ॥१॥

पुरवां तैसी केली आळी । बळी जगदानियां ॥धृ.॥

हातीं घेउनि चोरां भातें । दावां रितें बाळका । साजतें हें थोरपण । नाहीं विण वत्सळा ॥२॥

शाहणें तरीं लाड दावी । बाळ जेवीं मातेसी । तुका म्हणे पांडुरंगा । ऐसें पैं गा आहे हें ॥३॥

३६५८

धरूनि हें आलों जीवीं । भेटी व्हावी विठोबासी ॥१॥

संकल्प तो नाहीं दुजा । महाराजा विनवितों ॥धृ.॥

पायांवरि ठेविन भाळ । येणें सकळ पावलें ॥२॥

तुका म्हणे डोळेभरी । पाहिन हरी श्रीमुख ॥३॥

३६५९

तुम्हां उद्धरणें फार । मज दुसरी नाहीं थार ॥१॥

आतां जैसें तैसें सोसा । काय करणें हृषीकेशा ॥ध्रु.॥

बरें न दिसेल ओळी । एका अन्न एका गाळी ॥२॥

लावितो आभार । तुका विखरलेती फार ॥३॥

३६६०

न कळे जी भक्ती काय करूं सेवा । संकोचोनि देवा राहिलोंसे ॥१॥

जोडोनियां कर राहिलों निवांत । पायांपाशीं चित्त ठेवूनियां ॥ध्रु.॥

दिशाभुली करीं स्थळीं प्रदक्षणा । भ्रमें नारायणा कष्टविलें ॥२॥

तुका म्हणे जालों आज्ञेचा पाळक । जीवनासी एक ठाव केला ॥३॥

३६६१

एकविध वृित्त न राहे अंतरीं । स्मरणीं च हरी विस्मृति ॥१॥

कैसा हा नवलाव वाटतो अनुभवें । मज माझ्या जीवें साक्षित्वेसी ॥ध्रु.॥

न राहे निश्चळि जागवितां मन । किती क्षीणेंक्षीणें सावरावें ॥२॥

तुका म्हणे बहु केले वेवसाव । तेणें रंगें जीव रंगलासे ॥३॥

३६६२

आतां सोडवणें न या नारायणा । तरि मी न वंचे जाणा काळा हातीं ॥१॥

ऐसें सांगोनिया जालों उतराई । आणीक तें काईं माझे हातीं ॥ध्रु.॥

केलियाचें माप नये सेवटासी । करितील नासि अंतराय ॥२॥

तुका म्हणे भय वाटतसे जीवा । धांवणिया धांवा लवकरी ॥३॥

३६६३

सत्या माप वाढे । गबाळाची चाली खोडे ॥१॥

उतरे तें कळें कसी । विखरोणें सर्वदेशीं ॥ध्रु.॥

घरामध्ये राजा । नव्हे हो वा पाटपूजा ॥२॥

तुका म्हणे साचें । रूप तें दर्पणाचें ॥३॥

३६६४

नाहीं खंड जाला । माझा तुमचा विठ्ठला ॥१॥

कैसें कैसें हो दुश्चित । आहे चौघांपाशीं नीत ॥ध्रु.॥

मुळींचे लिहिलें । मज आतां सांपडलें ॥२॥

तुका म्हणे मज । न लगे बोलणें सहज ॥३॥

३६६५

हेचि वादकाची कळा । नाहीं येऊं येत बळा ॥१॥

धीर करावा करावा । तरी तो आहे आम्हां देवा ॥ध्रु.॥

रिघावें पोटांत । पायां पडोन घ्यावा अंत ॥२॥

तुका म्हणे वरि । गोडा आणावा उत्तरीं ॥३॥

३६६६

एक परि बहिर बरें । परि तीं ढोरें ग्यानगडें ॥१॥

कपाळास लागली अगी । अभागी कां जीतसे ॥ध्रु.॥

एक परि बरें वेडें । तार्किक कुडें जळो तें ॥२॥

तुका म्हणे खातडवासी । अमृतासी नोळखे ॥३॥

३६६७

खेळों मनासवें जीवाच्या संवादें । कौतुक विनोदें निरांजनी ॥१॥

पचीं पडिलें तें रुचे वेळोवेळां । होतसे डोहळा आवडीस ॥धृ.॥

एकांताचें सुख जडलें जिव्हारीं । वीट परिचारीं बरा आला ॥२॥

जगाऐसी बुद्धि नव्हे आतां कदा । लंपट गोविंदा जालों पायीं ॥३॥

आणीक ते चिंता न लगे करावी । नित्य नित्य नवी आवडी हे ॥४॥

तुका म्हणे धडा राहिला पडोन । पांडुरंगीं मन विसांवलें ॥५॥

३६६८

उचिताचा काळ । साधावया युक्तिबळ । आपलें सकळ । ते प्रसंगीं पाहिजे ॥१॥

नेम नाहीं लाभ हानि । अवचित घडती दोनी । विचारूनि मनीं । पाहिजे तें प्रयोजावें ॥धृ.॥

जाळ जाळा काळें । करपों नेदावें आगळें । जेवितां वेगळें । ज्याचें त्याचें तेथें तें शोभे ॥२॥

पाळी नांगर पाभारीं । तन निवडूनि सोंकरी । तुका म्हणे धरी । सेज जमा सेवटीं ॥३॥

३६६९

पडिलिया ताळा । मग अवघा चि निर्वाळा । तेथें कोणी बळा । नाहीं येत कोणासी ॥१॥

जोडिलें तें लागें हातीं । आपआपली निश्चिंती । हर्ष आणि खंती । तेथें दोनी नासलीं ॥ध्रु.॥

सहज सरलिया कारणें । मग एकला आपण । दिसे तरी भिन्न । वचनाचा प्रसंग ॥२॥

करूनि झाडा पाडा । तुका वेगळा लिगाडा । निश्चिंतीच्या गोडा । गोष्टी म्हुण लागती ॥३॥

३६७०

जीविता तो माझा पिता । उखता तो उखत्यांचा ॥१॥

जनार्दनीं सरती कर्मे । वाते भ्रमे अनेत्र । अपसव्य सव्यामधीं । ऐसी शुद्धी न धरितां ॥२॥

तुका म्हणे खांद्या पानें । सिंचतां भिन्न कोरडी ॥३॥

३६७१

माउलीची चाली लेंकराचे ओढी । तयालागीं काढी प्राणें प्रीती ॥१॥

ऐसी बळिवंत आवडी जी देवा । संतमहानुभावा विनवितों ॥ध्रु.॥

मोहें मोहियेलें सर्वकाळ चित्त । विसरु तो घेत नाहीं क्षणें ॥२॥

तुका म्हणे दिला प्रेमाचा वोरस । सांभाळिलें दास आपुलें तें ॥३॥

३६७२

केवढा तो अहंकार । माझा तुम्हां नव्हे दूर ॥१॥

आतां कोण पडे पायां । तुमच्या अहो पंढरिराया ॥ध्रु.॥

कां जी कृपेनें कृपण । वेचत असे ऐसें धन ॥२॥

तुका म्हणे देवें । दुजियाचें पोतें न्यावें ॥३॥

३६७३

अपराधी म्हणोनि येतों काकुलती । नाहीं तरी होती काय चाड ॥१॥

येइल तारूं तरी तारा जी देवा । नाहीं तरी सेवा घ्या वो भार ॥ध्रु.॥

कासया मी आतां वंचूं हे शरीर । आहें बारगीर जाई जनें ॥२॥

तुका म्हणे मन करूनि मोकळें । आहें साळेंढाळें उदार मी ॥३॥

३६७४

माझे तों फुकाचे कायेचे चि कष्ट । नव्हे क्रियानष्ट तुम्हांऐसा ॥१॥

कांहीं च न वंचीं आजिचा प्रसंगीं । सकळा ही अंगीं करीन पूजा ॥धृ.॥

द्यावें काहीं तुम्हीं हें तों नाहीं आस । असों या उदास देहभावें ॥२॥

तुका म्हणे माझी मावळली खंती । समाधान चित्तीं सर्वकाळ ॥३॥

३६७५

स्वामीचिया सत्ता । आधीं वर्म येतें हाता । पुढती विशेषता । लाभें लाभ आगळा ॥१॥

करीं कवतुकाचे बोल । परि जिव्हाळ्याची ओल । आवडे रसाळ । मायबापा लाडाचें ॥धृ.॥

मनें मेळविलें मना । नाहीं अभावी शाहणा । अंतरींच्या खुणा । वरि दिल्या उमटोनि ॥२॥

नाहीं पराश्रमें काळा । अवघ्या जागविल्या वेळा । देवासी निराळा । तुका क्षण न सोडी ॥३॥

३६७६

एके ठायीं अन्नपाणी । ग्रासोग्रासीं चिंतनीं ॥१॥

वेळोवेळां जागवितों । दुजें येइल म्हुण भीतों ॥धृ.॥

नाहीं हीं गुंतत उपचारीं । मानदंभाचे वेव्हारीं ॥२॥

तुका जालासे शाहाणा । आड लपे नारायणा ॥३॥

३६७७

वैरागरापाशीं रत्नाचिया खाणी । हे चि घ्यावी धणी फावेल तों ॥१॥

येथें नाहीं तर्कवितर्काची चाड । होतसे निवाड खऱ्या खोट्यां ॥ध्रु.॥

उगा च सारावा वाढिला तो ठाव । वाढितिया भाव कळतसे ॥२॥

तुका म्हणे टांचणीचें पाणी । येथें झरवणी जैशातैसें ॥३॥

३६७८

समर्थ या नांवें दिनांचा कृपाळ । हें तंव सकळ स्वामीअंगीं ॥१॥

मज काय लागे करणें विनवणी । विदित चरणीं सकळ आहे ॥ध्रु.॥

दयासिंधु तुम्हां भांडवल दया । सिंचावें आतां या कृपापीयूषें ॥२॥

तुका म्हणे अवो पंढरिनिवासे । बहु जीव आसे लागलासे ॥३॥

३६७९

लेखिलें कवित्व माझे सहज बोल । न लगे चि ओल जिव्हाळ्याची ॥१॥

नये चि उत्तर कांहीं परतोनि । जालों नारायणीं न सरतें ॥धृ.॥

लाजिरवाणी कां वदली हे वाचा । नव्हे च ठायींचा मननशीळ ॥२॥

तुका म्हणे फळ नव्हे चि सायासा । पंढरीनिवासा काय जालें ॥३॥

३६८०

येणें जाला तुमचे पोतडीचा झाडा । केलासी उघडा पांडुरंगा ॥१॥

भरूनियां घरीं राहिलों वाखती । आपुली निश्चिंती आपल्यापें ॥धृ.॥

आतां काय उरी उरली ते सांगा । आणिलेति जगाचिये साक्षी ॥२॥

तुका म्हणे कोठें पाहोंजासी आतां । माझी जाली सत्ता तुम्हांवरि ॥३॥

३६८१

तुमच्या पाळणा ओढतसे मन । गेलों विसरोन आपणासी ॥१॥

लागेल पालटें फेडावें उसणें । येणें चि प्रमाणें पांडुरंगा ॥धृ.॥

तुमचे आवडी संबंधाचा त्याग । घेतला ये लाग जगनिंदेचा ॥२॥

तुका म्हणे जैसा माझा जीव ओढे । तैसें च तिकडे पाहिजेल ॥३॥

३६८२

नाहीं मज कोणी उरला दुर्जन । मायबापाविण ब्रम्हांडांत ॥१॥

कासया जी माझी करणें येविसीं । भयाची मानसीं चिंता संतीं ॥ध्रु.॥

विश्वंभराचिये लागलों सांभाळीं । सत्तेनें तो चाळी आपुलिये ॥२॥

तुका म्हणे माझें पाळणपोषण । करितां आपण पांडुरंगा ॥३॥

३६८३

मज कांहीं सीण न व्हावा यासाटीं । कृपा तुम्हां पोटीं उपजलीं ॥१॥

होतें तैसें केलें आपलें उचित । शिकविलें हित बहु बरें ॥ध्रु.॥

आम्ही न मनावी कोणाची आशंका । तुम्हां भय लोकां आहे मनीं ॥२॥

तुका म्हणे आतां संचिताचा ठेवा । वोडवला घ्यावा जैसा तैसा ॥३॥

३६८४

कोणाचें चिंतन करूं ऐशा काळें । पायांचिया बळें कंठीतसें ॥१॥

पाहातसें वाट येई गा विठ्ठला । मज कां हा केला परदेश ॥ध्रु.॥

बहुतांचे सत्ते जालों कासावीस । जाय रात्री दिस वैरियांचा ॥२॥

तुका म्हणे बैसें मनाचिये मुळीं । तरीं च ही जाळीं उगवतीं ॥३॥

३६८५

कां जी तुम्हीं ऐसे नव्हा कृपावंत । निवे माझें चित्त ठायिंच्या ठायीं ॥१॥

कांही शम नये विषम अंतरा । शांतीचा तो बरा ऐसा योग ॥ध्रु.॥

दुःखी होतों पंचभूतांच्या विकारें । जडत्वें दातारें राखावीं तीं ॥२॥

तुका म्हणे मोडा अहंकाराची मान । धरितों चरण म्हणऊनि ॥३॥

३६८६

मागत्याची कोठें घडते निरास । लेंकरा उदास नाहीं होतें ॥१॥

कासया मी होऊं उतावीळ जीवीं । जाणता गोसावी सर्व आहे ॥ध्रु.॥

जाला तरी वेळ कवतुकासाटीं । निर्दया तों पोटीं उपजेना ॥२॥

तुका म्हणे त्यासी ठाउकें उचित । होईल संकेत नेमियेला ॥३॥

३६८७

आरुषा वचनीं मातेची आवडी । म्हणऊनि तांतडी घेती नाहीं ॥१॥

काय होइल माझें मांडिलें कवतुक । आदराची भूक रडारोवी ॥धु.॥

लपोनियां करी चुकुर माऊली । नाहीं होती केली निष्ठासांडी ॥२॥

तुका म्हणे करी पारखीं वचनें । भेवउनि तान्हें आळवावें ॥३॥

३६८८

प्रीतीच्या भांडणा नाहीं शिरपाव । वचनाचे चि भाव निष्टता ॥१॥

जीणें तरी एका जीवें उभयता । पुत्राचिया पिता दुखवे दुःखें ॥धु.॥

काय जाणे तुटों मायेचें लिगाड । विषम तें आड उरों नेणें ॥२॥

तुका म्हणे मज करुणा उत्तरें । करितां विश्वंभरे पाविजैल ॥३॥

३६८९

नको घालूं झांसां । मना उपाधिवोळसा ॥१॥

जे जे वाहावे संकल्प । पुण्य तरी ते चि पाप ॥धृ.॥

उपजतो भेव । होतो कासावीस जीव ॥२॥

तुका म्हणे पाहों । होइल तें निवांत राहों ॥३॥

३६९०

बीजीं फळाचा भरवसा । जतन सिंचनासरिसा । चाविलिया आसा । काकुलती ते नाड ॥१॥

हा तों गडसंदीचा ठाव । पिके पिकविला भाव । संकोचोनि जीव । दशा केली जतन ॥धृ.॥

माती घाली धनावरी । रांडा रोटा वरीवरी । सुखाचे सेजारीं । दुःख भ्रमें भोगीतसे ॥२॥

तुका म्हणे दिशाभुली । जाल्या उफराटी चाली । निवाडाची बोली । अनुभवें साक्षीसी ॥३॥

३६९१

काय उरली ते करूं विनवणी । वेचलों वचनीं पांडुरंगा ॥१॥

अव्हेरलों आतां कैचें नामरूप । आदर निरोप तरि तो नाहीं ॥धृ.॥

माझा मायबाप ये गेलों सलगी । तों हें तुम्हां जगीं सोयइरिका ॥२॥

तुका म्हणे आतां जोडोनियां हात । करी दंडवत ठायिंचाठायीं ॥३॥

३६९२

आवडी धरूनि करूं गेलों लाड । भक्तिप्रेमकोड न पुरे चि ॥१॥

म्हणऊनि जीव ठेला असावोनि । खेद होतो मनीं बहु साल ॥ध्रु.॥

वेठीऐसें वाटे निर्फळ कारण । शीतळ होऊन खोडावलों ॥२॥

तुका म्हणे सरतें नव्हें चि पायांपें । बळ केलें पापें नव्हें चि भेटी ॥३॥

३६९३

प्रीतीचा तो कळवळा । जिव्हाळाचि वेगळा ॥१॥

बहु नेदी रडों माता । दुश्चित होतां धीर नव्हे ॥ध्रु.॥

वरी वरी तोंडापुरतें । मोहोरी तें कळतसे ॥२॥

जाणोनियां नेणता तुका । नव्हे लोकांसारिखा ॥३॥

३६९४

हा गे हा चि आतां लाहो । माझा अहो विठ्ठला ॥१॥

दंडवत दंडवत । वेगळी मात न बोलें ॥धृ.॥

वेगळाल्या कोठें भागें । लाग लागें लावावा ॥२॥

तुका म्हणे केल्या जमा । वृत्तितमा भाजूनि ॥३॥

३६९५

तुम्हांसी न कळे सांगा काय एक । असया संकल्प वागवूं मी ॥१॥

आहे तेथें सत्ता ठेविलें स्थापूनि । प्रमाणें चि वाणी वदे आज्ञा ॥धृ.॥

कृपा जाली मग न लगे अंगसंग । निजध्यासें रंग चढता राहे ॥२॥

तुका म्हणे मागें बोलिलों तें वाव । आतां हा चि भाव दृढ झाला ॥३॥

३६९६

आवडी न पुरे मायबापापासीं । घडों का येविसीं सकईल ॥१॥

होईल नेमलें आपुलिया काळें । आलीयाचा बळें आघ्रो उरे ॥धृ.॥

जाणविलें तेथे थोडें एकवेळा । सकळ ही कळा सर्वोत्तमीं ॥२॥

तुका म्हणे निवेदिलें गुह्य गुज । आतां तुझी तुज सकळ चिंता ॥३॥

३६९७

वोखटा तरी मी विटलों देहासी । पुरे आतां जैसी जोडी पुन्हां ॥१॥

किती मरमर सोसावी पुढती । राहिलों संगती विठोबाचे ॥धृ.॥

आतां कोण याचा करील आदर । जावो कळिवर विटंबोनि ॥२॥

तुका म्हणे आतां सांडि तें चि सांडि । कोण फिरे लंडी यासी मागें ॥३॥

३६९८

हें ही ऐसें तें ही ऐसें । उभय पिसें अविचार ॥१॥

अभिमानाचे ठेलाठेलीं । मधीं जाली हिंपुष्टी ॥धृ.॥

धीरा शांती ठाव नुरे । हा चि उरे आबाळ्या ॥२॥

कौतुक हें पाहे तुका । कढतां लोकां अधनि ॥३॥

३६९९

हित जाणे चित्त । कळों येतसे उचित ॥१॥

परिहार ते संपादनी । सत्य कारण कारणीं ॥धृ.॥

वरदळ तें नुतरे कसीं । आगीमध्यें तें रसीं ॥२॥

तुका म्हणे करुनी खरें । ठेवितां तें पुढें बरें ॥३॥

३७००

देवें दिला देह भजना गोमटा । तों या जाला भांटा बाधिकेच्या ॥१॥

ताठोनियां मान राहिली वरती । अहंकारा हातीं लवों नल्हे ॥धृ.॥

दास म्हणावया न वळे रसना । सइरवचना बासे गळा ॥२॥

तुका म्हणे कोठें ठेवावा विटाळ । स्नानें नीर्मळ व्हावयासी ॥३॥

३७०१

काय करूं पोरा लागली चट । धरी वाट देउळाची ॥१॥

सांगितलें नेघे कानीं । दुजें मनीं विठ्ठल ॥धृ.॥

काम घरीं न करी धंदा । येथें सदा दुश्चित ॥२॥

आमचे कुळीं नव्हतें ऐसें । हें च पिसें निवडलें ॥३॥

लौकिकाची नाहीं लाज । माझें मज पारिखें ॥४॥

तुका म्हणे नरका जाणें । त्या वचनें दुष्टांचीं ॥५॥

३७०२

कारणापें असतां दृष्टी । शंका पोटीं उपजेना ॥१॥

शूर मिरवे रणांगणीं । मरणीं च संतोष ॥ध्रु.॥

पाहिजे तो कळवळा । मग बळा काय उणे ॥२॥

तुका म्हणे उदारपणें । काय उणें मनाचें ॥३॥

३७०३

नव्हती हे उसणे बोल । आहाच फोल रंजवण ॥१॥

अनुभव तो वरावरी । नाहीं दुरी वेगळा ॥ध्रु.॥

पाहिजे तें आलें रुची । काचाकुची काशाची ॥२॥

तुका म्हणे लाजे आड । त्याची चाड कोणासी ॥३॥

३७०४

जों जों घ्यावा सोस । माझे वारीं गर्भवास । लटिक्याचा दोष । अधिक जडे अंगेसीं ॥१॥

आतां आहे तैसें असो । अनुताप अंगीं वसो । येवढें चि नसो । माझें आणि परावें ॥ध्रु.॥

जागाजालेपणें । काय नासावें स्वप्न । शब्दाचिया शिणें । कष्ट मिथ्या मानावे ॥२॥

छाये माकड विटे । धांवे कुपीं काय भेटे । तुका म्हणे फुटे । डोईं गुडघे कोंपर ॥३॥

३७०५

गुणांचा चि सांटा । करूं न वजों आणिका वाटा ॥१॥

करिती छंद नानापरी । भरोन सिणती आडभरी ॥ध्रु.॥

नेमली पंगती । आम्हां संतांची संगती ॥२॥

तुका म्हणे लीळा । येर कवतुक पाहों डोळां ॥३॥

३७०६

शिकल्या शब्दाचें उत्पादितों ज्ञान । दरपणींचें धन उपर वाया ॥१॥

अनुभउ कइं होईंन भोगिता । सांकडें तें आतां हें चि आलें ॥धृ.॥

गायें नाचें करीं शरीराचे धर्म । बीजकळावर्म तुमचें दान ॥२॥

तुका म्हणे केला उशीर न साहे । द्याल तरी आहे सर्व सद्धि ॥३॥

३७०७

सिकविला तैसा पढों जाणे पुसा । कैंची साच दशा तैसी अंगीं ।

स्वप्नींच्या सुखें नाहीं होत राजा । तैसा दिसे माझा अनुभव ॥१॥

कासया हा केला जिहुवे अळंकार । पायांसी अंतर दिसतसे ॥धृ.॥

दर्पणींचें धन हातीं ना पदरीं । डोळां दिसें परी सत्याचिये ।

आस केली तरी लाळ चि घोंटावी । ठकाठकी तेवीं दिसतसे ॥२॥

कवित्वें रसाळ वदविली वाणी । साक्ष ही पुराणीं घडे ऐसी ।

तुका म्हणे गुरें राखोनि गोंवारी । माझीं म्हणे परि लाभ नाहीं ॥३॥

३७०८

अनुभव तो नाहीं अमुचिया दरषणें । अइकिलें कानें वदे वाणी ।

जेविल्याचा कैसा अनुभव अंतरीं । म्हणतां मांडे पुरी काय होतें ॥१॥

नाहींनाहीं गेली तळमळ दातारा । कां जी हरिहरा चाळविलें ॥धृ.॥

पत्रीं कुशळता भेटी अनादर । काय तें उत्तर येइल मानूं ।

अंतरीं सबाह्यी कां नाहीं सारिखें । धरूनि पारिखें वर्त्ततसां ॥२॥

आलों आलों ऐसी दाऊनियां आस । वाहों बुडतयास काय द्यावें ।

तुका म्हणे अहो चतुरा शिरोमणि । किती माझी वाणी तुम्ही कोठें ॥३॥

३७०९

केलें तरी आता साच चि करावें । विचारिलें द्यावें कृपादान ॥१॥

संकल्पासी नाहीं बोलिला विकल्प । तुम्हां पुण्यपाप कळे देवा ॥धृ.॥

उदार शक्ति तंव तुमची भूमंडळीं । ऐसी ब्रिदावळी गर्जतसे ॥२॥

तुका म्हणे अहो रकुमादेवीवरा । उपरोध कां धरा माझा आतां ॥३॥

३७१०

अहो पुरुषोत्तमा । तुम्हां काशाची उपमा ॥१॥

सतंत तो नाहीं बुद्धी । नाळवितां नाहीं शुद्धि ॥ध्रु.॥

जागविलें तरी । तुम्हां वेक्तियेणें हरी ॥२॥

तुका म्हणे देवा । तुम्हा नित्य दिस नवा ॥३॥

३७११

मथनें भोगे सार । ताकें घडे उपकार ॥१॥

बरवी सायासाची जोडी । अनुभविया ठावी गोडी ॥ध्रु.॥

पाक आणि रुचि । जेथें तेथें ते कइंची ॥२॥

वाढितो पंगती । तुका आवडी संगती ॥३॥

३७१२

चिंतनाची जोडी । हा चि लाभ घडोघडी ॥१॥

तुम्ही वसूनि अंतरीं । मज जागवा निर्धारीं ॥ध्रु.॥

जाय जेथें मन । आड घाला सुदर्शन ॥२॥

तुका म्हणे भोजें । नाचें हो ऐसें न लजें ॥३॥

३७१३

आवडीची न पुरे धणी । प्रीत मनीं बैसली ॥१॥

नित्य नवा कळवळा । मायबाळामध्यें तों ॥ध्रु.॥

सुख सुखा भेटों आलें । होय वाल्हें पोटींचे ॥२॥

तुका म्हणे ब्रम्हानंदें । संतवृंदें चरणापें ॥३॥

३७१४

जडलों तों आतां पायीं । होऊं काई वेगळा ॥१॥

तुम्हीं संतीं कृपा केली । गंगे चाली ओघाची ॥ध्रु.॥

सांभाळिलों मायबापा । केलों तापावेगळा ॥२॥

वोरसें या जीव धाला । तुका ठेला मौन्य चि ॥३॥

३७१५

काळावरी सत्ता । ऐशा करितो वारता ॥१॥

तो मी हीणाहूनि सांडें । देवे दुऱ्हे काळतोंडें ॥ध्रु.॥

मानूनी भर्वसा । होतों दासा मी ऐसा ॥२॥

तुका म्हणे मान । गेलों वाढवूं थोरपण ॥३॥

३७१६

समर्थाचे सेवे कोठें नाहीं घात । पाहों नये अंत पांडुरंगा ॥१॥

आहे तैसी नीत विचारावी बरी । येऊनी भीतरी वास करा ॥ध्रु.॥

निढळ राखिलें तरी भयाभीत । हर्षामर्ष चित्त पावतसे ॥२॥

तुका म्हणे तरी कळेल निवाड । दर्शनाची चाड शुभकीर्ति ॥३॥

३७१७

बहु धीर केला । जाण न होसी विठ्ठला ॥१॥

आतां धरीन पदरीं । करीन तुज मज सरी ॥ध्रु.॥

जालों जीवासी उदार । उभा राहिलों समोर ॥२॥

तुका विनवी संतां । ऐसें सांगा पंढरिनाथा ॥३॥

३७१८

नेदावी सलगी न करावा संग । करी चित्ता भंग वेळोवेळा ॥१॥

सर्प शांतिरूप न म्हणावा भला । झोंबे खवळीला तात्काळ तो ॥२॥

तुका म्हणे दुरी राखावा दुर्जन । करावें वचन न घडे तें ॥३॥

३७१९

मज अभयदान देईं दातारा । कृपेच्या सागरा मायबापा ॥१॥

देहभाव तुझ्या ठेवियेला पायीं । आणीक मी कांहीं दुजें नेणें ॥ध्रु.॥

सेवाभक्तिहीन नेणता पतित । आतां माझे हित तुझ्या पायीं ॥२॥

तुका म्हणे माझें सर्व ही साधन । नाम संकीर्तन विठोबाचें ॥३॥

३७२०

करावा वर्षाव । तृषाक्रांत जाला जीव ॥१॥

पाहें आकाशाची वास । जाणता तूं जगनिवास ॥धृ.॥

संयोगें विस्तार । वाढी लागे तो अंकूर ॥२॥

तुका म्हणे फळें । चरणांबुजें तीं सकळें ॥३॥

३७२१

करीं ऐसी धांवाधांवी । चित्त लावीं चरणापें ॥१॥

मग तो माझा मायबाप । घेइल ताप हरूनी ॥धृ.॥

बहुतांच्या मतें गोवा । होऊं जीवा नेदावा ॥२॥

तुका म्हणे करुणाबोलें । धीर विठ्ठलें निघेना ॥३॥

३७२२

एकविध नारायण । तेथें विषमाचा सीण । पालटों चि भिन्न । नये अणुप्रमाण ॥१॥

अवघें सारावें गाबाळ । चुकवूनियां कोल्हाळ । आनंदाचें स्थळ । एकाएकीं एकांत ॥धृ.॥

कायावाचामन । स्वरूपीं च अनुसंधान । लक्ष भेदी बाण । येणे पाडें लवलाहो ॥२॥

तुका म्हणे आळस निद्रा । येथें देउनियां चिरा । देउनियां धीरा । मिठी जाणा जागृतीं ॥३॥

३७२३

हारपोनि गेली निशी । निद्रा कैसी न देखों ॥१॥

नारायणीं वसलें घर । निरंतर आनंद ॥ध्रु.॥

अवघा रुधविला ठाव । नेला वाव मी माझें ॥२॥

तुका म्हणे एके ठावीं । असूं नाहीं सीनाभिन्न ॥३॥

३७२४

पाहा कैसेकैसे । देवें उद्धरिले आनयासें ॥१॥

ऐका नवल्याची ठेव । नेणतां भक्तिभाव ॥ध्रु.॥

कैलासासी नेला । भिल्ल पानेडी बैसला ॥२॥

पांखांच्या फडत्कारीं । उद्धरुनी नेली घारी ॥३॥

खेचरें पिंडी दिला पाव । त्या पूजनें धाये देव ॥४॥

तुका म्हणे भोळा । स्वामी माझा हो कोंवळा ॥५॥

३७२५

अनुभव ऐसा । मज लागला सरिसा ॥१॥

पाठी बैसली सेजारीं । नव्हे शांत कोणे परी ॥ध्रु.॥

कोठें न लगे जावें । कांहीं घालावया ठावें ॥२॥

तुका म्हणे कोटि । दुःखाच्या च तये पोटीं ॥३॥

३७२६

पाठीवरी भार । जातो वाहूनियां खर ॥१॥

संत नेतील त्या ठाया । माझी आधीन त्यां काया ॥ध्रु.॥

मोटचौफळ । अंतीं उच्छिष्टाचें बळ ॥२॥

न संडीं मारग । येथें न चोरूनि अंग ॥३॥

आपुलिया सत्ता । चालविती नाहीं चिंता ॥४॥

कळवळिला तुका । घराचार येथें नका ॥५॥

३७२७

मागें पुढें जालों लाटा । अवघा मोटा सरळ ॥१॥

नाहीं कोठें रितें अंग । नित्य रंग नवा चि ॥ध्रु.॥

पोसिंद्याचे पडिलों हातीं । वोझें माती चुकली ॥२॥

जोगावलों पोटीं खर । पाठी भार वरि नाहीं ॥३॥

अवघिया मोकळ्या दिशा । नाहीं वोळसा कामाचा ॥४॥

संताचिये लोळें द्वारीं । पळती दुरी गोमाशा ॥५॥

कांहीं न साहेसा जाला । तुका नेला समर्थ ॥६॥

पातोगें महाद्वारीं । वरि झुली वाकळा ॥७॥

३७२८

करणें न करणें वारलें जेथें । जातों तेणें पंथें संतसंगें ॥१॥

संतीं हें पहिलें लाविलें निशाण । ते खुणा पाहोन गर्जे नाम ॥२॥

तुका म्हणे तुम्हीं चला या चि वाटे । भरवशानें भेटे पांडुरंग ॥३॥

३७२९

कइंचें कारण । तृष्णा वाढविते सीण ॥१॥

काय करूनि ऐसा संग । सोसें चि तूं पांडुरंग ॥धृ.॥

रूपीं नाहीं गोडी । हांवे हांवे उर फोडी ॥२॥

तुका न पडे भरी । ऐशा वरदळाचे थोरी ॥३॥

३७३०

धन्य तो ग्राम जेथें हरिदास । धन्य तो चि वास भाग्य तया ॥१॥

ब्रम्हज्ञान तेथें असे घरोघरीं । धन्य त्या नरनारी चतुर्भुज ॥धृ.॥

नाहीं पापा रिघ काळाचें जीवन । हरिनामकीर्त्तन घरोघरीं ॥२॥

तुका म्हणे तिहीं तारिलें सकळां । आपल्या कोटिकुळासहित जीव ॥३॥

३७३१

मारूं नये सर्प संतांचिये दृष्टी । होतील ते कष्टी व्यापकपणें ॥१॥

एक सूत्र जीवशिवीं आइक्यता । रोम उपडितां अंग कांपे ॥ध्रु.॥

नाहीं साहों येत दुखाची ते जाती । परपीडा भूतीं साम्य जालें ॥२॥

तुका म्हणे दिला नीतीचा संकेत । पुजा नांवें चित्त सुखी तेणें ॥३॥

३७३२

भय होतें आम्हीपणें । पाठी येणें घातलें ॥१॥

अवघा आपुला चि देश । काळा लेश उरे चि ना ॥ध्रु.॥

समर्थाचें नाम घेतां । मग चिंता काशाची ॥२॥

तुका म्हणें नारायणें । जालें जिणें सुखाचें ॥३॥

३७३३

विषम वाटे दुरवरी । चालूनि परती घरी । मागील ते उरी । नाहीं उरली भयाची ॥१॥

मुख्य न व्हावा तो नाड । सेवटाचे हातीं गोड । सरलिया चाड । मग कैचे उद्वेग ॥ध्रु.॥

होता पहिला अभ्यास । समयीं घालावया कास । तेव्हां लटिके दोष । योगें अनुतापाच्या ॥२॥

तुका म्हणे आहे । बुद्धी केलियानें साहे । जवळी च पाहें । देव वाट स्मरणाची ॥३॥

३७३४

आतां कोठें धांवे मन । तुझे चरण देखिलिया ॥१॥

भाग गेला सीण गेला । अवघा जाला आनंदु ॥धृ.॥

प्रेमरसें बैसली मिठी । आवडी लाठी मुखासी ॥२॥

तुका म्हणे आम्हां जोगें । विठ्ठल घोगें खरें माप ॥३॥

३७३५

विश्वीं विश्वंभर । बोले वेदांतींचा सार ॥१॥

जगीं जगदीश । शास्त्रें वदती सावकास ॥धृ.॥

व्यापिलें हें नारायणें । ऐसीं गर्जती पुराणें ॥२॥

जनीं जनार्दन । संत बोलती वचनें ॥३॥

सूर्याचिया परी । तुका लोकीं क्रीडा करी ॥४॥

३७३६

निरोधती परि न मोडे विकार । बहु हीं दुस्तर विषयद्वारें ॥१॥

राहातेति तुम्ही भरोनि अंतरीं । होतों तदाकारी निर्विषचि ॥ध्रु.॥

कृपेचिया साक्षी असती जवळी । वचनें मोकळीं सरत नाहीं ॥२॥

तुका म्हणे ताळा मेळवणीपाशीं । विनंती पायापाशीं हे चि करीं ॥३॥

३७३७

अद्वय चि द्वय जालें चि कारण । धरिलें नारायणें भक्तिसुख ॥१॥

अपरोक्ष आकार जाला चतुर्भुज । एकतत्व बीज भिन्न नाहीं ॥ध्रु.॥

शून्य निरशुन्यी राहिलें निर्मळ । तें दिसे केवळ इटेवरी ॥२॥

सुखें घ्यावें नाम वदना ही चाड । सरिता वापी आड एक पाणी ॥३॥

तुका म्हणे मी च आहें तेणें सुखें । भेद नाहीं मुखें नाम गातों ॥४॥

३७३८

उदार चक्रवर्ती । वैकुंठीचा भूपति । पुंडलिकाचिया प्रीती । विटेवरी राहिला ॥१॥

सर्वसिद्धीचा दातार । सवें आणिला परिवार । भक्त अभयंकर । घ्याघ्या ऐसें म्हणतसे ॥ध्रु.॥

जेणें हें विश्व निर्मिलें । महर्षीदेवा संस्थापिलें । एकवीस स्वर्गांतें धरिलें । सत्तामात्रें आपुलिया ॥२॥

तुका म्हणे कृपावंत । इच्छिले पुरवी अर्थ । रिद्धिसिद्धिमुक्ती देतसे । शेखीं संग आपुला ॥३॥

३७३९

सकलगुणें संपन्न । एक देवाचें लक्षण ॥१॥

वरकड कोठें कांहीं । एक आहे एक नाहीं ॥ध्रु.॥

षड्गुण ऐश्वर्य संपन्न । एक भगवंतीं जाण ॥२॥

तुका म्हणे जेंजें बोला । तेंतें साजे या विठ्ठला ॥३॥

३७४०

वैकुंठींचें सुख पंढरिये आलें । अवघें पुंडलिकें सांटविलें ॥१॥

घ्या रे घ्या रे माझे बाप । जिव्हा घेउनि खरें माप। करा एक खेप । मग करणें न लगे ॥ध्रु.॥

विषय गुंडोनी ठेवीं पसारा । मग धांव घ्या पंढरपुरा ॥२॥

जंव आहे आयुष्याचा लेश । तंव करीं पंढरीचा वास ॥३॥

अळस न करीं लाभाचा । तुका विनवी कुणबियाचा ॥४॥

३७४१

देवाचें चरित्र नाठवे सर्वथा । विनोदार्थ कथा गोड वाटे ॥१॥

हातावरि हात हासोनि आफळी । वाजवितां टाळी लाज वाटे ॥२॥

तुका म्हणे थुंका त्याच्या तोंडावरि । जातो यमपुरी भोगावया ॥३॥

३७४२

अद्वैतीं तों माझें नाहीं समाधान । गोड हे चरण सेवा तुझी ॥१॥

करूनी उचित देई हें चि दान । आवडे कीर्तन नाम तुझें ॥धृ.॥

देवभक्तपण सुखाचा सोहळा । ठेवुनी निराळा दावी मज ॥२॥

तुका म्हणे आहे तुझें हें सकळ । कोणी एके काळें देई मज ॥३॥

३७४३

हें चि माझें तप हें चि माझें दान । हें चि अनुष्ठान नाम तुझें ॥१॥

हें चि माझें तीर्थ हें चि माझें व्रत । सत्य हें सुकृत नाम तुझें ॥ध्रु.॥

हा चि माझा धर्म हें चि माझें कर्म । हा चि नित्यनेम नाम तुझें ॥२॥

हा चि माझा योग हा चि माझा यज्ञ । हें चि जपध्यान नाम तुझें ॥३॥

हें चि माझें ज्ञान श्रवण मनन । हें चि निजध्यासन नाम तुझे ॥४॥

हा चि कुळाचार हा चि कुळधर्म । हा चि नित्यनेम नाम तुझें ॥५॥

हा माझा आचार हा माझा विचार । हा माझा निर्धार नाम तुझें ॥६॥

तुका म्हणे दुजें सांगायासि नाहीं । नामेंविण कांहीं धनवित्त ॥७॥

३७४४

कोण साक्षीविण । केलें उद्धारा भजन ॥१॥

ऐसें सांगा जी दातारा । माझी भक्ति परंपरा ॥ध्रु.॥

कोणें नाहीं केली आळी । ब्रम्हज्ञानाहुनि वेगळी ॥२॥

कोणाचें तों कोड । नाहीं पुरविला लाड ॥३॥

कोणाच्या उद्धारा । केला विलंब माघारा ॥४॥

तुका म्हणे भिन्न । कांहो बोले साक्षीविण ॥५॥

३७४५

सुखरूप चाली । हळूहळू उसंतिली ॥१॥

बाळगोपाळाची वाट । सेवे सेवकता नीट ॥ध्रु.॥

जरी झाला श्रम । तरी पडों नये भ्रम ॥२॥

तुका म्हणे दासां । देव सरिसासरिसा ॥३॥

३७४६

चुकली ते वाट । पुढें सांपडवी नीट ॥१॥

म्हणउनी गर्भवास । नेणती ते हरिचे दास ॥ध्रु.॥

संचिताचा संग । काय जाणों पावें भंग ॥२॥

तुका म्हणे दृष्टी । उघडितों नव्हे कष्टी ॥३॥

३७४७

कइं तो दिवस देखेन डोळां । कल्याण मंगळामंगळाचें ॥१॥

आयुष्याच्या शेवटीं पायांसवे भेटी । कळिवरें तुटी जाल्या त्वरे ॥धृ.॥

सरो हें संचित पदरींचा गोवा । उताविळे देवा मन जालें ॥२॥

पाउलापाउलीं करितां विचार । अनंतविकार चित्ता अंगीं ॥३॥

म्हणउनि भयाभीत होतो जीव । भाकितसें कींव अटाहासें ॥४॥

तुका म्हणे होइल आइकिलें कानीं । तरि चक्रपाणी धांव घाला ॥५॥

दुःखाच्या उत्तरीं आळविले पाय । पाहणें तों काय अजून अंत ॥६॥

३७४८

कळों येतें वर्म । तरी न पवतों श्रम ॥१॥

तुम्हां शिरीं होता भार । आम्हां कैचा संचार ॥धृ.॥

होतें अभयदान । तरी स्थिर होतें मन ॥२॥

तुका म्हणे पाहें । ऐसी वाट उभा आहे ॥३॥

३७४९

वारंवार हा चि न पडावा विसर । वसावें अंतर तुमच्या गुणीं ॥१॥

इच्छेचा ये दाता तूं एक समर्था । अगा कृपावंता मायबापा ॥ध्रु.॥

लाभाचिये वोढी उताविळे मन । त्यापरि चिंतन चरणाचें ॥२॥

तुका म्हणे जीवी जीवन ओलावा । पांडुरंगे दावा शीघ्र आतां ॥३॥

३७५०

आइका माझीं कवतुकउत्तरें । देउनी सादरें चित्त देवा ॥१॥

वोरसें आवडी आलों पायापासीं । होय तें मनेसीं सुख कीजे ॥ध्रु.॥

तुमचें न भंगे सवाौत्तमपण । करितां समाधान लेंकराचें॥२॥

तुका म्हणे जरी बोलतों बोबडें । तरी वाडे कोडें कवतुक ॥३॥

३७५१

जन्मा आलियाचा लाभ । पद्मनाभदरुषणें ॥१॥

पाठीलागा येतो काळ । तूं कृपाळु माउली ॥ध्रु.॥

कोण्या उपायें हें घडे । भव आंगडें सुटकेचें ॥२॥

बहु उसंतीत आलों । तया भ्यालों स्थळासी ॥३॥

तुका म्हणे तूं जननी । ये निर्वाणी विठ्ठले ॥४॥

३७५२

नाहीं गुणदोष लिंपों देत अंगीं । झाडितां प्रसंगीं वरावरी ॥१॥

निकटवासिया आळवितों धांवा । तेथूनियां देवा सोडवूनी ॥धृ.॥

उमटे अंतरीं तें करूं प्रगट । कळोनी बोभाट धांव घालीं ॥२॥

तुका म्हणे तरि वांचलों या काळें । समर्थाचे बळें सुखी असों ॥३॥

३७५३

आतां येणें पडिपाडें । रस सेवूं हा निवाडें । मुंगी नेली गोडें । ठेविलिये अडचणी ॥१॥

तैसें होय माझ्या जीवा । चरण न सोडीं केशवा । विषयबुद्धि हेवा । वोस पडो सकळ ॥धृ.॥

भुकेलिया श्वाना । गांठ पडे सवें अन्ना । भुकों पाहे प्राणा । परि तोंडिंची न सोडी ॥२॥

काय जिंकियेलें मन । जीवित्व कामातुरा तृण । मागे विभिचारिण । भक्ती तुका ये जाती ॥३॥

३७५४

न पवीजे तया ठाया । आलों कायाक्लेशेसीं ॥१॥

आतां माझें आणीं मना । नारायणा ओजेचें ॥ध्रु.॥

बहु रिणें पिडिलों फार । परिहार करावा ॥२॥

तुका म्हणे निर्बळशक्ति । काकुलती म्हुण येतों ॥३॥

३७५५

बहु फिरलों ठायाठाव । कोठें भाव पुरे चि ना ॥१॥

समाधान तों पावलों । उरलों बोलों यावरि ॥ध्रु.॥

घे गा देवा आशीर्वाद । आमुच्या नांद भाग्यानें ॥२॥

तुका म्हणे जेवूं आधी । खवखव मधीं सारावी ॥३॥

३७५६

कोण येथें रिता गेला । जो जो आला या ठाया ॥१॥

तातडी ते काय आतां । ज्याची चिंता तयासी ॥ध्रु.॥

नांवासाटीं नेघें भार । न लगे फार वित्पित्त ॥२॥

तुका म्हणे न लगे जावें । कोठें देवें सुचनें ॥३॥

३७५७

इंि्द्रयाचें पुरे कोड । तें चि गोड पुढती ही ॥१॥

जावें म्हणती पंढरपुरा । हा चि बरा संसार ॥ध्रु.॥

बैसलें तें मनामुळीं । सुख डोळीं देखिलें ॥२॥

तुका म्हणे देती कान । वाणावाण निवडूनी ॥३॥

३७५८

आतां देवा मोकळिलें । तुम्ही भलें दिसेना ॥१॥

आतां नाहीं जीवभाव । उरला ठाव वेगळा ॥ध्रु.॥

सांभाळुन घ्यावें देवा । आपणासवा यावरि ॥२॥

तुका म्हणे नग्न भाज । तरि ते लाज स्वामीसी ॥३॥

३७५९

आशाबद्ध आम्ही भाकितसों कींव । तत्पर हा जीव कार्यापाशीं ॥१॥

प्रतिउत्तराची पाहातसें वाट । करूनि बोभाट महाद्वारीं ॥धृ.॥

आपुल्या उचितें करूनियां ठेवीं । संबंध गोसावी तोडोनियां ॥२॥

तुका म्हणे एक जालिया निवाड । कोण बडबड करी मग ॥३॥

३७६०

खद्योतें फुलविलें रविपुढें ढुंग । साक्षी तंव जग उभयतां ॥१॥

आपल्या आपण नाहीं शोभों येत । चार करी स्फीत दाखवूनि ॥धृ.॥

खाणार ताकाचें आसातें माजीरें । आपणें चि अधीर कळों येतें ॥२॥

तुका म्हणे जळो मैंदाची मवाळी । दावूनियां नळी कापी सुखें ॥३॥

३७६१

नाहीं सरों येत कोरडएा उत्तरीं । जिव्हाळ्याची बरी ओल ठायीं ॥१॥

आपुलिया हिता मानिसी कारण । सत्या नारायण साहे असो ॥ध्रु.॥

निर्वाणीं निवाड होतो आगीमुखें । तप्त लोह सुखें धरितां हातीं ॥२॥

तुका म्हणे नेम न टळतां बरें । खऱ्यासी चि खरें ऐसें नांव ॥३॥

३७६२

आलों उल्लंघुनि दुःखाचे पर्वत । पायांपाशीं हित तुमच्या तरी ॥१॥

न देखेल लासा दुःखी होतें मन । कठिणें कठिण वाटतसे ॥ध्रु.॥

नव्हे सांडी परि वाटतें निरास । न ये माझा दिस संकल्पाचा ॥२॥

तुका म्हणे तुम्हीं सदैव जी देवा । माझ्या हा चि जीवा एक ठाव ॥३॥

३७६३

किती सोसिती करंटीं । नेणों संसाराची आटी । सर्वकाळ पोटीं । चिंतेची हळहळ ॥१॥

रिकामिया तोंडें राम । काय उच्चारितां श्रम । उफराटा भ्रम । गोवी विषय माजिरा ॥ध्रु.॥

कळतां न कळे । उघडे झाकियेले डोळे । भरलें त्याचे चाळे । अंगीं वारें मायेचें ॥२॥

तुका म्हणे जन । ऐसें नांवबुद्धिहीन । बहुरंगें भिन्न । एकीं एक निमलें ॥३॥

३७६४

मंगळाचा मंगळ सांटा । विट तोटा नेणे तें ॥१॥

हें भरा सातें आलें । भलें भलें म्हणवावें ॥ध्रु.॥

जनीं जनार्दन वसे । येथें दिसे तें शुद्ध ॥२॥

तुका म्हणे बहुतां मुखें । खरें सुखें ठेवावें ॥३॥

३७६५

नामाचा महिमा बोलिलों उत्कर्ष । अंगा कांहीं रस न ये चि तो ॥१॥

कैसें समाधान राहे पांडुरंगा । न लगे चि अंगा आणी कांहीं ॥ध्रु.॥

लाभाचिये अंगीं सोस कवतुकें । फिक्याचें तें फिकें वेवसाव ॥२॥

तुका म्हणे करा आपुला महिमा । नका जाऊं धर्मावरि माझ्या ॥३॥

३७६६

हें चि वारंवार । पडताळुनी उत्तर ॥१॥

करितों पायांसी विनंती । नुपेक्षावें कमळापती ॥ध्रु.॥

गंगोदकें गंगे । अर्घ्य द्यावें पांडुरंगे ॥२॥

जोडोनियां हात । करी तुका प्रणिपात ॥३॥

३७६७

अवचित या तुमच्या पायां । देवराया पावलों ॥१॥

बरवें जालें देशाउर । आल्या दुर सारिखें ॥ध्रु.॥

राहोनियां जातों ठाया । आलियाची निशानी ॥२॥

तुका म्हणे चरणसेवा । जोडी हेवा लाधली ॥३॥

३७६८

आतां पाविजेल घरा । या दातारा संगती ॥१॥

पायावरि ठेवूं माथा । सर्वथा हा नुपेक्षी ॥ध्रु.॥

येथून तेथवरि आतां । नाहीं सत्ता आणिकांची ॥२॥

तुका म्हणे चक्रपाणी । शिरोमणी बळियांचा ॥३॥

३७६९

बरवें माझ्या केलें मनें । पंथें येणें निघालें ॥१॥

अभयें च जावें ठाया । देवराया प्रतापें ॥ध्रु.॥

साधनाचा न लगे पांग । अवघें सांग कीर्तन ॥२॥

तुका म्हणे सत्ता थोरी । कोण करी खोळंबा ॥३॥

३७७०

मागें पुढें नाहीं । दुजें यावेगळें कांहीं ॥१॥

नाहीं उरलें आणीक । केला झाडा सकळिक ॥ध्रु.॥

विश्वासावांचून । नांवें दुजियाचे शून्य ॥२॥

देवाविण कांहीं । तुका म्हणे उरी नाहीं ॥३॥

३७७१

वैराग्याचा अंगीं जालासे संचार । इच्छी वनांतर सेवावया ॥१॥

कां जी याचें करूं नये समाधान । वियोगानें मन सिणतसे ॥ध्रु.॥

नये चि यावया पंढरीचें मूळ । न देवे चि माळ कंठींची ही ॥२॥

तुका म्हणे जालें अप्रीतीचें जिणें । लाजिर हें वाणें सेवा करी ॥३॥

३७७२

आळिकरा कोठें साहातें कठिण । आपुला तें प्राण देऊं पाहे ॥१॥

सांभाळावें मायबापें कृपादृष्टी । पीडितां तो दृष्टी देखों नये ॥ध्रु.॥

अंतरलों मागें संवसारा हातीं । पायांपें सरतीं जालों नाहीं ॥२॥

तुका म्हणे तुम्ही विचारा जी देवा । ठेवाल तें ठेवा कोणे परी ॥३॥

३७७३

स्वप्नींचें हें धन हातीं ना पदरीं । प्रत्यक्ष कां हरि होऊं नये ॥१॥

आजुनि कां करा चाळवाचाळवी । सावकाशें द्यावी सत्य भेटी ॥ध्रु.॥

बोलोनियां फेडा जीवींची काजळी । पाहेन कोमळीं चरणांबुजें ॥२॥

तुका म्हणे माझ्या जीवींचिया जीवा । सारूनियां ठेवा पडदा आतां ॥३॥

३७७४

येतील अंतरा शिष्टाचे अनुभव । तळमळी जीव तया सुखा ॥१॥

आतां माझा जीव घेउनियां बळी । बैसवावें वोळी संतांचिये ॥धृ.॥

विस्तारिली वाचा फळेंविण वेल । कोरडे चि बोल फोस वांझे ॥२॥

तुका म्हणे आलों निर्वाणा च वरी । राहों नेदीं उरी नारायणा ॥३॥

३७७५

म्हणउनि काय जीऊं भक्तपण । जायाचीं भूषणें अळंकार ॥१॥

आपुल्या कष्टाची करूनियां जोडी । मिरवीन उघडी इच्छावसें ॥धृ.॥

तुके तरि तुकीं खऱ्याचे उत्तम । मुलाम्याच्या भ्रम कोठवरि ॥२॥

तुका म्हणे पुढें आणि मागें फांस । पावें ऐसा नास न करीं देवा ॥३॥

३७७६

आपण चि व्हाल साहे । कसियाला हे धांवणी ॥१॥

भाकिली ते उरली कींव । आहे जीव जीवपणें ॥ध्रु.॥

आहाच कैंचा बीजा मोड । प्रीति कोड वांचूनि ॥२॥

तुका म्हणे दंडिन काया । याल तया धांवणिया ॥३॥

३७७७

निश्चितीनें होतों करुनियां सेवा । कां जी मन देवा उद्वेगिलें ॥१॥

अनंत उठती चित्ताचे तरंग । करावा हा त्याग वाटतसे ॥ध्रु.॥

कोण तुम्हांविण मनाचा चाळक । दुजें सांगा एक नारायणा ॥२॥

तुका म्हणे माझा मांडिला विनोद । करऊं नेणें छंद कराल काइ ॥३॥

३७७८

आश्वासावें दास । तरी घडे तो विश्वास ॥१॥

नाहीं चुकत चाकरी । पुट लाडे शोचे थोरी ॥ध्रु.॥

स्वामीच्या उत्तरें । सुख वाटे अभयें करें ॥२॥

न मगें परि भातें । तुका म्हणे निढळि रितें ॥३॥

३७७९

जेणें होय हित । तें तूं जाणसी उचित ॥१॥

मज नको लावूं तैसें । वांयां जायें ऐसें पिसें ॥ध्रु.॥

धरितोसी सत्ता । होसी सकळ जाणता ॥२॥

चतुराच्या राया । अंगीकारावें तुकया ॥३॥

३७८०

राहे उभा वादावादीं । तरी फंदीं सांपडे ॥१॥

लव्हाळ्यासी कोठें बळ । करिल जळ आपुलें ॥ध्रु.॥

कठिणासी बळजोडा । नम्र पीडा देखेना ॥२॥

तुका म्हणे सर्वरसीं । मिळे त्यासी गोत तें ॥३॥

३७८१

म्हणउनि जाली तुटी । नाहीं भेटी अहंकारें ॥१॥

दाखविलें देवें वर्म । अवघा भ्रम नासला ॥ध्रु.॥

हातें मुरगाळितां कान । नाहीं भिन्न वेदना ॥२॥

तुका म्हणे एकांतसुखें । अवघें गोतें गुंतलें ॥३॥

३७८२

न पडो आतां हाडीं घाव । मध्यें कींव नासक ॥१॥

करविली आत्महत्या । जीवा कां द्वंदाचा ॥ध्रु.॥

आशापाशीं गुंतला गळा । तेणें कळाहीन जालों ॥२॥

तुका म्हणे लावूं मुळी । जीवकुळी थोरेसी ॥३॥

३७८३

सामावे कारण । नाहीं सोसत धरणें ॥१॥

लादी थींके लाजिरवाणी । हीनकमाईची घाणी ॥ध्रु.॥

पुष्प जवळी नाका । दुगपधीच्या नांवें थुंका ॥२॥

तुका म्हणे किती । उपदेशहीन जाती ॥३॥

३७८४

असाल ते तुम्ही असा । आम्ही सहसा निवडों ना ॥१॥

अनुसरलों एका चित्तें । हातोंहातें गींवसित ॥ध्रु.॥

गुणदोष काशासाटीं । तुमचे पोटीं वागवूं ॥२॥

तुका म्हणे दुजें आतां । कोठें चित्ता आतळों ॥३॥

३७८५

सोंवळा होऊं तों वोंवळें जडलें । सांडीमांडी बोलतोंडीं बीजीं ॥१॥

एकसरीं केलीं कळिवरें साटी । आतां नका तुटी पायांसवें ॥ध्रु.॥

संकल्पीं विकल्प पापाचा सुकाळ । रज्जुसर्प मूळ मरणाचें ॥२॥

तुका म्हणे हें तूं ब्रम्हांड चाळिता । मी कां करूं चिंता पांडुरंगा ॥३॥

३७८६

आहे तैसा आतां आहे ठायीं बरा । ठेविलों दातारा उचितें त्या ॥१॥

वचनाचा भार पडिलिया शिरीं । जालें मग भारी उतरेना ॥ध्रु.॥

अबोल्याची सवे लावुनियां मना । फाकों नेदीं गुणा ऐसें करूं ॥२॥

तुका म्हणे आम्हां गोंवळ्याचा संग । राखतें तें अंग जाणतसों ॥३॥

३७८७

तूं माझा कोंवसा । परी न कळे या धसां ॥१॥

कूट खाती मागें पुढें । जाती नरयेगांवा पुढें ॥ध्रु.॥

माझी म्हणती कवी । निषेधुनि पापी जीवीं ॥२॥

तुका म्हणे पांडुरंगा । आतां कोण लेखी जगा ॥३॥

३७८८

दर्पणासी बुजे । नखटें तोंड पळवी लाजे ॥१॥

गुण ज्याचे जो अंतरीं । तो चि त्यासी पीडा करी ॥ध्रु.॥

चोरा रुचे निशी । देखोनियां विटे शशी ॥२॥

तुका म्हणे जन । देवा असे भाग्यहीन ॥३॥

३७८९

म्हणउनि शरण जावें । सर्वभावें देवासी ॥१॥

तो हा उतरील पार । भवदुस्तरनदीचा ॥ध्रु.॥

बहु आहे करुणावंत । अनंत हें नाम ज्या ॥२॥

तुका म्हणे साक्षी आलें । तरी केलें प्रगट ॥३॥

३७९०

ऐसीं वर्मे आम्हां असोनियां हातीं । कां होऊं नेणतीं दिशाभुली ॥१॥

पोटाळुनी पाय कवळीन उभा । कृपे पद्मनाभा हालों नेदीं ॥ध्रु.॥

आपुले इच्छेसी घालीन संपुष्टीं । श्रीमुख तें दृष्टी न्याहाळीन ॥२॥

तुका म्हणे बहु सांडियेलीं मतें । आपुल्या पुरतें धरुनी ठेलों ॥३॥

३७९१

रत्नाच्या वोवणी कांचे ऐशा घरी । आव्हेरुनी दुरी अधिकारें ॥१॥

जातिस्वभाव आला डोळ्यां आड । तया घडे नाड न कळतां ॥ध्रु.॥

कामधेनु देखे जैशा गाईंम्हैसी । आणिकांतें ऐसी करोनियां ॥२॥

तुका म्हणे काय बोलोनियां फार । जयाचा वेव्हार तया साजे ॥३॥

३७९२

तरी च हीं केलीं । दानें वाईंट चांगलीं ॥१॥

येक येक शोभवावें । केलें कवतुक देवें ॥ध्रु.॥

काय त्याची सत्ता । सूत्र आणीक चाळिता ॥२॥

तुका म्हणे धुरें । डोळे भरिले परि खरें ॥३॥

३७९३

अंधळें तें सांगे सांगितल्या खुणा । अनुभव देखणा प्रगट त्या ॥१॥

नांदणुक सांगे वडिलाचें बळ । कैसा तो दुर्बळ सुख पावे ॥२॥

तुका म्हणे नांदों आपल्या प्रतापें । तयासी लोकांपें स्तुती सांगों ॥३॥

३७९४

करी आणिकांचा अपमान । खळ छळवादी ब्राम्हण। तया देतां दान । नरका जाती उभयतां ॥१॥

तैसें जालें दोघांजणां । मागतिया यजमाना । जाळियेलें वनां । आपणासहित कांचणी ॥धृ.॥

घडितां दगडाची नाव । मोल क्लेश गेले वाव । तरता नाहीं ठाव । बुडवी तारू तरतीया ॥२॥

चोरा दिधला सांटा । तेणें मारियेल्या वाटा । तुका म्हणे ताठा । हें तंव दोघे नाडती ॥३॥

३७९५

जळो ते जाणींव जळो ते शाहाणींव । राहो माझा भाव विठ्ठलपायीं ॥१॥

जळो तो आचार जळो तो विचार । राहो मन स्थीर विठ्ठलपायीं ॥धृ.॥

जळो हा लौकिक जळो दंभमान । लागो जीव ध्यान विठ्ठलाचें ॥२॥

जळो हें शरीर जळो हा संबंध । राहो परमानंद माझा कंठीं ॥३॥

तुका म्हणे येथे अवघें चि होय । धरीं मना सोय विठोबाची ॥४॥

३७९६

विश्वास धरूनि राहिलों निवांत । ठेवूनियां चित्त तुझे पायीं ॥१॥

तरावें बुडावें तुझिया वचनें । निर्धार हा मनें केला माझा ॥ध्रु.॥

न कळे हें मज साच चाळविलें । देसी तें उगलें घेइन देवा ॥२॥

मागणें तें सरे ऐसें करीं देवा । नाहीं तरी सेवा सांगा पुढें ॥३॥

करावें कांहीं कीं पाहावें उगलें । तुका म्हणे बोलें पांडुरंगा ॥४॥

३७९७

देवाचिये पायीं देई मना बुडी । नको धांवों वोढी इंद्रियांचे ॥१॥

सर्व सुखें तेथें होती एकवेळे । न सरती काळें कल्पांतीं ही ॥ध्रु.॥

जाणें येणें खुंटे धांवे वेरजार । न लगे डोंगर उसंतावे ॥२॥

सांगन तें तुज इतुलें चि आतां । मानी धन कांता विषतुल्य ॥३॥

तुका म्हणे तुझे होती उपकार । उतरों हा पार भवसिंधु ॥४॥

३७९८

आम्ही विठ्ठलाचे दास जालों आतां । न चले हे सत्ता आणिकांची ॥१॥

नावरे तयासी ऐसें नाहीं दुजें । करितां पंढरिराजें काय नव्हे ॥धृ.॥

कोठें तुज ठाव घ्यावयासी धांवा । मना तूं विसावा घेईं आतां ॥२॥

इंद्रियांची वोढी मोडिला व्यापार । ज्या अंगें संचार चाळी तुज ॥३॥

तुका म्हणे आम्ही जिंकोनियां काळ । बैसलों निश्चळि होऊनियां ॥४॥

३७९९

सांगतों तरि तुम्ही भजा रे विठ्ठला । नाहीं तरि गेला जन्म वांयां ॥१॥

करितां भरोवरी दुरावसी दुरी । भवाचिये पुरीं वाहावसी ॥२॥

कांहीं न लगे एक भाव चि कारण । तुका म्हणे आण विठ्ठलाची ॥३॥

३८००

शब्दज्ञानी येऊं नेदीं दृष्टीपुढें । छळवादी कुडे अभक्त ते ॥१॥

जळो ते जाणींव जळो त्याचे दंभ । जळो त्याचें तोंड दुर्जनाचें ॥२॥

तुका म्हणे येती दाटूनि छळाया । त्यांच्या बोडूं डोया न धरूं भीड ॥३॥

३८०१

अन्यायासी राजा जरि न करितां दंड । बहुचक ते लंड पीडिती जना ॥१॥

ने करी निगा कुणबी न काढितां तण । कैंचे येती कण हातासी ते ॥२॥

तुका म्हणे संतां करूं नये अनुचित । पाप नाहीं नीत विचारिता ॥३॥

३८०२

भले लोक नाहीं सांडीत ओळखी । हे तों झाली देखी दुसऱ्याची ॥१॥

असो आतां यासी काय चाले बळ । आपुलें कपाळ वोडवलें ॥ध्रु.॥

समर्थासी काय कोणें हें म्हणावें । आपुलिया जावें भोगावरि ॥२॥

तुका म्हणे तुम्हां बोल नाहीं देवा । नाहीं केली सेवा मनोभावें ॥३॥

३८०३

मुकें होतां तुझ्या पदरीचें जातें । मूर्ख तें भोगितें मीमीपण ॥१॥

आपुलिये घरीं मैंद होऊनी बसे । कवण कवणासी बोलों नका ॥२॥

तुका म्हणे तुम्हां सांगतों मी खुण । देवासी तें ध्यान लावुनि बसा ॥३॥

३८०४

आषाढी निकट । आणी कार्तिकीचा हाट ॥१॥

पुरे दोन्ही च बाजार । न लगे आणीक व्यापार ॥ध्रु.॥

तें चि घ्यावें तें चि घ्यावें । कैवल्याच्या रासी भावें ॥२॥

कांहीं कोणा नेणे । विठो वांचूनि तुका म्हणे ॥३॥

३८०५

देऊनियां प्रेम मागितलें चित्त । जाली फिटाफिट तुम्हां आम्हां ॥१॥

काशानें उदार तुम्हांसी म्हणावें । एक नेसी भावें एक देसी ॥ध्रु.॥

देऊनियां थोडें नेसील हें फार । कुंटिसी विचार अवघियांचा ॥२॥

तुका म्हणे आम्हां भांडवल चित्त । देउनी दुश्चित पाडियेलें ॥३॥

३८०६

तातडीची धांव अंगा आणि भाव । खोळंबा तो मग निश्चियाचा ॥१॥

म्हणउनि बरी विचारावी चाली । उरीचि ते बोली कामा येते ॥ध्रु.॥

कोरडें वैराग्य माजिरा बडिवार । उतरे तो शूर अंगींचें तें ॥२॥

तुका म्हणे बरी झऱ्याची ते चाली । सांचवण्या खोली कैसीयांची ॥३॥

३८०७

मी तों बहु सुखी आनंदभरिता । आहें साधुसंतां मेळीं सदा ॥१॥

देवा कांहीं व्हावें ऐसें नाहीं माझ्या जीवा । आणीक केशवा तुजविण ॥ध्रु.॥

न लगे वैकुंठ मोक्ष सायुज्यता । सुख वाटे घेतां जन्म ऐसें ॥२॥

मृत्युलोकीं कोण धरिलें वासना । पावावया जनासवें दुःख ॥३॥

तुका म्हणे तुझा दास ऐसें लोकां । कांहीं सकळिकां कळों यावें ॥४॥

३८०८

घ्या रे लुटी प्रेम सुख । फेडा आजि धणी । चुकला तो मुकला । जाली वेरझार हाणी ॥१॥

घाला घातला वैकुंठीं । करूनियां जीवें साटी । पुरविली पाठी । वैष्णवीं काळाची ॥ध्रु.॥

अवघें आणिलें अंबर । विठोसहित तेथें धुर । भेदूनि जिव्हार । नामबाणीं धरियेला ॥२॥

संचित प्रारब्ध क्रियमाण । अवघीं जालीं गहन । केलीं पापपुण्यें । देशधडी बापुडीं ॥३॥

आनंदें गर्जती निर्भर । घोष करिती निरंतर । कांपती असुर । वीर कवणा नांगवती ॥४॥

जें दुर्लभ ब्रम्हादिकां । आजि सांपडलें फुका । घ्या रे म्हणे तुका । सावचित्त होउनी ॥५॥

३८०९

तुझिया दासांचा हीन जालों दास । न धरीं उदास मायबापा ॥१॥

तुजविण प्राण कैसा राहों पाहे । वियोग न साहे क्षणभरि ॥ध्रु.॥

आणिक माझ्या जीवें मोकलिली आस । पाहे तुझी वास पांडुरंगा ॥२॥

सर्वभावें तुज आणिला उचित । राहिलों निश्चिंत तुझे पायीं ॥३॥

तुका म्हणे तुज असो माझा भार । बोलतों मी फार काय जाणें ॥४॥

३८१०

ते चि करीं मात । जेणें होइल तुझें हित ॥१॥

काय बडबड अमित । सुख जिव्हारीं सिणविसी ॥ध्रु.॥

जो मुळव्याधी पीडिला । त्यासी देखोन हांसे खरजुला ॥२॥

आराथकरी सोसी । त्यासि हांसे तो आळसी ॥३॥

क्षयरोगी म्हणे परता । सर रोगिया तूं आतां ॥४॥

वडस दोहीं डोळां वाढले । आणिकां कानें कोंचें म्हणे ॥५॥

तुका म्हणे लागों पायां । शुद्ध करा आपणियां ॥६॥

३८११

कळों आला भाव माझा मज देवा । वांयांविण जीवा आठविलें ॥१॥

जोडूनि अक्षरें केलीं तोंडपिटी । न लगे सेवटीं हातीं कांहीं ॥२॥

तुका म्हणे माझे गेले दोन्ही ठाय । सवसार ना पाय तुझे मज ॥३॥

३८१२

आतां तरी मज सांगा साच भाव । काय म्यां करावें ऐसें देवा ॥१॥

चुकावया कर्म नव्हतें कारण । केला होय सीण अवघा चि ॥२॥

तुका म्हणे नको पाहूं निरवाण । देई कृपादान याचकासी ॥३॥

३८१३

बोल नाहीं तुझ्या दातृत्वपणासी । आम्ही अविश्वासी सर्वभावें ॥१॥

दंभें करी भक्ती सोंग दावी जना । अंतरीं भावना वेगळिया ॥२॥

तुका म्हणे देवा तूं काय करिसी । कर्मा दुस्तरासी आमुचिया ॥३॥

३८१४

नामधारकासी नाहीं वर्णावर्ण । लोखंड प्रमाण नाना जात ॥१॥

शस्त्र अथवा गोळे भलता प्रकार । परिसीं संस्कार सकळ ही हेम ॥धृ.॥

प्रजन्य वर्षतां जीवना वाहावट । तें समसकट गंगे मिळे ॥२॥

सर्व तें हें जाय गंगा चि होऊन । तैसा वर्णावर्ण नाहीं नामीं ॥३॥

महांपुरीं जैसें जातसे उदक । मध्यें तें तारक नाव जैसी ॥४॥

तये नावेसंगें ब्राम्हण तरती । केवीं ते बुडती अनामिक ॥५॥

नाना काष्ठजात पडतां हुताशनीं । ते जात होउनी एकरूप ॥६॥

तेथें निवडेना घुरे कीं चंदन । तैसा वर्णावर्ण नामीं नाहीं ॥७॥

पूर्वानुवोळख तें चि पैं मरण । जरि पावे जीवन नामामृत ॥८॥

नामामृतें जालें मुळीचें स्मरण । सहज साधन तुका म्हणे ॥९॥

३९१५

काय वांचोनियां जालों भूमिभार । तुझ्या पायीं थार नाहीं तरि ॥१॥

जातां भलें काय डोळियांचें काम । जरि पुरुषोत्तम न देखती ॥ध्रु.॥

काय मुख बळि श्वापदाचे धांव । नित्य तुझें नांव नुच्चारितां ॥२॥

तुका म्हणे पैं या पांडुरंगाविण । न वचे चि क्षण जीव भला ॥३॥

३८१६

सोइऱ्यासी करी पाहुणेर बरा । कांडितो ठोंबरा संता साटीं ॥१॥

गाईसी देखोनी बदबदा मारी । घोडएाची चाकरी गोड वाटे ॥ध्रु.॥

पान फुल नेतो वेश्येसी उदंड । ब्राम्हणासी खांड देऊं नेदी ॥२॥

पर्वकाळीं धर्म न करी नासरी । वेची राजद्वारीं उदंड चि ॥३॥

कीर्त्तना जावया होतसे हींपुष्टी । खेळतो सोंकटीं रात्रंदिवस॥४॥

बाइलेच्या गोता आवडीनें पोसी । मातापितियासाठी दवडितो ॥५॥

तुका म्हणे त्याच्या थुंका तोंडावरी । जातो यमपुरी भोगावया ॥६॥

३८१७

कां हो पांडुरंगा न करा धांवणें । तरि मज कोणें सोडवावें ॥१॥

तुझा म्हणऊनि आणिकापें उभा । राहों हें तों शोभा नेदी आतां ॥ध्रु.॥

काळें पुरविली पाठी दुरवरी । पुढें पायां धीरी राहों नेदी ॥२॥

नको आणूं माझें संचित मनासी । पावन आहेसी पतितां तूं ॥३॥

तुका म्हणे चाले आणिकांची सत्ता । तुज आळवितां नवल हें ॥४॥

३८१८

कावळ्याच्या गळां मुक्ताफळमाळा । तरी काय त्याला भूषण शोभे ॥१॥

गजालागीं केला कस्तुरीचा लेप । तिचें तो स्वरूप काय जाणे ॥ध्रु.॥

बकापुढें सांगे भावार्थे वचन । वाउगा चि सीण होय त्यासी ॥२॥

तुका म्हणे तैसे अभाविक जन । त्यांसी वांयां सीण करूं नये ॥३॥

३८१९

आतां धरितों पदरीं । तुज मज करीन सरी ॥१॥

जालों जीवासी उदार । उभा ठाकलों समोर ॥२॥

तुका विनवीतसे संतां । ऐसें सांगा पंढरिनाथा ॥३॥

३८२०

न कळसी ज्ञाना न कळसी ध्याना । न कळेसी दर्शना धुंडाळितां ॥१॥

न कळेसी आगमा न कळेसी निगमा । न बोलवे सीमा वेदां पार ॥२॥

तुका म्हणे तुझा नाहीं अंतपार । म्हणोनि विचार पडिला मज ॥३॥

३८२१

पायां लावुनियां दोरी । भृंग बांधिला लेंकुरीं ॥१॥

तैसा पावसी बंधन । मग सोडवील कोण ॥ध्रु.॥

गळां बांधोनियां दोरी । वांनर हिंडवी घरोघरीं ॥२॥

तुका म्हणे पाहें । रीस धांपा देत आहे ॥३॥

३८२२

मायबापें सांभाळिती । लोभाकारणें पाळिती ॥१॥

तैसा नव्हे देवराव । याचा कृपाळु स्वभाव ॥ध्रु.॥

मनासारिखें न होतां । बाळकासी मारी माता ॥२॥

तुका म्हणे सांगूं किती । बाप लेंकासी मारिती ॥३॥

३८२३

धन मेळवूनि कोटी । सवें नये रे लंगोटी ॥१॥

पानें खाशील उदंड । अंतीं जासी सुकल्या तोंडें ॥ध्रु.॥

पलंग न्याहाल्या सुपती । शेवटीं गोवऱ्या सांगाती ॥२॥

तुका म्हणे राम । एक विसरतां श्रम ॥३॥

३८२४

विनवितों चतुरा तुज विश्वंभरा । परियेसी दातारा पांडुरंगा ॥१॥

तुझे दास ऐसें जगीं वाखाणिलें । आतां नव्हे भलें मोकलितां ॥ध्रु.॥

माझे गुणदोष कोण जाणे मात । पावनपतित नाम तुझें ॥२॥

लोभ मोह माया आम्हां बांधवितां । तरि हा अनंता बोल कोणा ॥३॥

तुका म्हणे मी तों पतित चि खरा । परि आलों दातारा शरण तुज ॥४॥

३८२५

त्राहे त्राहे सोडवीं अनंता । लागों दे ममता तुझे पायीं॥१॥

एक चि मागणें देई तुझी गोडी । न लगे आवडी आणिकाची ॥ध्रु.॥

तुझें नाम गुण वर्णीन पवाडे । आवडीच्या कोडें नाचों रंगीं ॥२॥

बापा विठ्ठलराया हें चि देई दान । जोडती चरण जेणें तुझे ॥३॥

आवडीसारखें मागितलें जरी । तुका म्हणे करीं समाधान ॥४॥

३८२६

सुगरणीबाईं थिता नास केला । गुळ तो घातला भाजीमध्यें ॥१॥

क्षीरीमध्यें हिंग दुधामध्यें बोळ । थितें चि वोंगळ कैसें केलें ॥धृ.॥

दळण दळोनी भरूं गेली पाळी । भरडोनि वोंगळी नास केला ॥२॥

कापुराचे सांते आणिला लसण । वागवितां सीण दुःख होय ॥३॥

रत्नाचा जोहारी रत्न चि पारखी । येर देखोदेखीं हातीं घेती ॥४॥

तुका म्हणे जरी योग घडे निका । न घडतां थुंका तोंडावरी ॥५॥

३८२७

बाप माझा दिनानाथ । वाट भक्तांची पाहात ॥१॥

कर ठेवुनियां करीं । उभा चंद्रभागे तिरीं ॥धृ.॥

गळां वैजयंतीमाळा। रूपें डोळस सांवळा ॥२॥

तुका म्हणे भेटावया । सदा उभारिल्या बाह्या ॥३॥

३८२८

माझें जीवन तुझे पाय । कृपाळुं तूं माझी माय ॥१॥

नेदीं दिसों किविलवाणें । पांडुरंगा तुझें तान्हें ॥ध्रु.॥

जन्ममरण तुजसाटीं । आणीक नेणें दुजी गोष्टी ॥२॥

तुका म्हणे तुजविण । कोण हरिल माझा सीण ॥३॥

३८२९

कां रे पुंड्या मातलासी । उभें केलें विठ्ठलासी ॥१॥

ऐसा कैसा रे तूं धीट । मागें भिरकाविली वीट ॥ध्रु.॥

युगें जालीं अठ्ठावीस । अजुनी न म्हणसी बैस ॥२॥

भाव देखोनि निकट । देवें सोडिलें वैकुंठ ॥३॥

तुका म्हणे पुंडलिका । तूं चि बळिया एक निका ॥४॥

३८३०

तुज पाहातां समोरी । दृष्टि न फिरे माघारी ॥१॥

माझें चित्त तुझ्या पायां । मिठी पडिली पंढरिराया ॥ध्रु.॥

नव्हे सारितां निराळें । लवण मेळवितां जळें ॥२॥

तुका म्हणे बळी । जीव दिला पायांतळीं ॥३॥

३८३१

उपदेश किती करावा खळासी । नावडे तयासी बरें कांहीं ॥१॥

शुद्ध कां वासना नव्हे चांडाळाची । होळी संचिताची केली तेणें ॥ध्रु.॥

नाहीं भाव मनीं नाइके वचन । आपला आपण उणें घेतों ॥२॥

तुका म्हणे त्यासी काय व्याली रांड । करी बडबड रिती दिसे ॥३॥

३८३२

समर्थासी लाज आपुल्या नामाची । शरण आल्याची लागे चिंता ॥१॥

न पाहे तयाचे गुण दोष अन्याय । सुख देउनि साहे दुःख त्याचें ॥ध्रु.॥

मान भलेपण नाहीं फुकासाटीं । जयावरि गांठी झीज साहे ॥२॥

तुका म्हणे हें तूं सर्व जाणसी । मज अधिरासी धीर नाहीं ॥३॥

३८३३

आनंदें कीर्तन कथा करीं घोष । आवडीचा रस प्रेमसुख ॥१॥

मज या आवडे वैष्णवांचा संग । तेथें नाहीं लाग कळिकाळा ॥ध्रु.॥

स्वल्प मात्र वाचे बैसलासे निका । राम कृष्ण सखा नारायण ॥२॥

विचारितां मज दुजें वाटे लाज । उपदेशें काज आणीक नाहीं ॥३॥

तुका म्हणे चित्त रंगलेंसे ठायीं । माझें तुझ्या पायीं पांडुरंगा ॥४॥

३८३४

ब्रम्हज्ञान जेथें आहे घरोघरीं । सर्व निरंतरी चतुर्भुज ॥१॥

पापा नाहीं रीग काळाचें खंडण । हरिनामकीर्तन परोपरी ॥२॥

तुका म्हणे हा चि भाव माझ्या चित्तीं । नाहीं आणिकां गती चाड मज ॥३॥

३८३५

मज नाहीं कोठें उरला दुर्जन । मायबापाविण ब्रम्हांडीं हें ॥१॥

कासया जिकीर करणें येविसीं । भयाची मानसीं चिंता खंती ॥धृ.॥

विश्वंभराचिये लागलों सांभाळीं । संत नेती चाली आपुलिया ॥२॥

तुका म्हणे माझें पाळणें पोषणें । करी नारायण सर्वस्वेंसी ॥३॥

३८३६

नाहीं हित ठावें जननीजनका । दाविले लौकिकाचार तींहीं ॥१॥

अंधळ्याचे काठी अंधळें लागलें । घात एकवेळे मागेंपुढें ॥धृ.॥

न ठेवावी चाली करावा विचार । वरील आहार गळी लावी ॥२॥

तुका म्हणे केला निवाडा रोकडा । राऊत हा घोडा हातोहातीं ॥३॥

३८३७

आतां पहाशील काय माझा अंत । आलों शरणागत तुज देवा ॥१॥

करीं अंगीकार राखें पायांपाशीं । झणीं दिसों देसी केविलवाणें ॥धृ.॥

नाहीं आइकिली मागें ऐसी मात । जे त्वां शरणागत उपेक्षिले ॥२॥

तुका म्हणे आतां धरीं अभिमान । आहेसी तूं दानशूर दाता ॥३॥

३८३८

होईल तो भोग भोगीन आपुला । न घलीं विठ्ठला भार तुज ॥१॥

तुम्हांपासाव हें इच्छीतसें दान । अंतरींचें ध्यान मुखीं नाम ॥ध्रु.॥

नये काकुलती गर्भवासांसाटीं । न धरीं हें पोटीं भय कांहीं ॥२॥

तुका म्हणे मज उदंड एवढें । न वांचावें पुढें मायबापा ॥३॥

३८३९

काय तुझी ऐसी वेचते गांठोळी । मांहे टाळाटाळी करीतसां ॥१॥

चतुराच्या राया आहो पांडुरंगा । ऐसें तरि सांगा निवडूनि ॥ध्रु.॥

कोण तुम्हां सुख असे या कवतुकें । भोगितां अनेकें दुःखें आम्ही ॥२॥

तुका म्हणे काय जालासी निर्गुण । आम्हां येथें कोण सोडवील ॥३॥

३८४०

देवाची पूजा हे भूताचें पाळण । मत्सर तो सीण बहुतांचा ॥१॥

रुसावें फुगावें आपुलियावरि । उरला तो हरि सकळ ही ॥२॥

तुका म्हणे संतपण यां चि नांवें । जरि होय जीव सकळांचा ॥३॥

३८४१

नाहीं जप तप जीवाची आटणी । मनासी दाटणी नाहीं केली ॥१॥

निजलिया ठायीं पोकारिला धांवा । सांकडें तें देवा तुझें मज ॥ध्रु.॥

नाहीं आणूनियां समर्पिलें जळ । सेवा ते केवळ चिंतनाची ॥२॥

तुका म्हणे आम्हीं वेचिलीं उत्तरें । घेतलीं उदारें साच भावें ॥३॥

३८४२

देह तंव आहे प्रारब्धा अधीन । याचा मी कां सीण वाहूं भार ॥१॥

सरो माझा काळ तुझिया चिंतनें । कायावाचामनें इच्छीतसें ॥ध्रु.॥

लाभ तो न दिसे याहूनि दुसरा । आणीक दातारा येणें जन्में ॥२॥

तुका म्हणे आलों सोसीत संकटें । मी माझें वोखटें आहे देवा ॥३॥

३८४३

सकळ तुझे पायीं मानिला विश्वास । न करीं उदास आतां मज ॥१॥

जीवीं गातां गोड आइकतां कानीं । पाहातां लोचनीं मूर्ती तुझी ॥धृ.॥

मन स्थिर माझें जालेंसे निश्चळि । वारिलीं सकळ आशापाश ॥२॥

जन्मजराव्याधि निवारिलें दुःख । वोसंडलें सुख प्रेम धरी ॥३॥

तुका म्हणे मज जाला हा निर्धार । आतां वांयां फार काय बोलों ॥४॥

३८४४

होऊं शब्दस्पर्श नये माझा तुम्हां । विप्रवृंदा तुम्हां ब्राम्हणांसी ॥१॥

म्हणोनियां तुम्हां करितों विनंती । द्यावें शेष हातीं उरलें तें ॥धृ.॥

वेदीं कर्म जैसें बोलिलें विहित । करावी ते नीत विचारूनि ॥२॥

तुमचा स्वधर्म माझा अधिकार । भोजन उत्तर तुका म्हणे ॥३॥

३८४५

बहुत असती मागें सुखी केलीं । अनाथा माउली जिवांची तूं ॥१॥

माझिया संकटा न धरीं अळस । लावुनियां कास पार पावीं ॥ध्रु.॥

कृपावंता करा ज्याचा अंगीकार । तया संवसार नाहीं पुन्हां ॥ ।२॥

विचारितां नाहीं दुजा बळिवंत । ऐसा सर्वगत व्यापी कोणी ॥३॥

म्हणउनि दिला मुळीं जीवभाव । देह केला वाव समाधिस्थ ॥४॥

तुका म्हणे नाहीं जाणत आणीक । तुजविण एक पांडुरंगा ॥५॥

३८४६

वैभवाचे धनी सकळ शरणागत । सत्यभावें चित्त अर्पिलें तें ॥१॥

नेदी उरों देव आपणांवेगळें । भावाचिया बळें ठायाठाव ॥ध्रु.॥

जाणोनि नेणती अंगा आली दशा । मग होय इच्छा आपणे चि ॥२॥

तुका म्हणे बरे धाकट्याचें जिणें । माता स्तनपानें वाढविते ॥३॥

३८४७

आम्हां देणें धरा सांगतों तें कानीं । चिंता पाय मनीं विठोबाचे ॥१॥

तेणें माझें चित्त होय समाधान । विलास मिष्टान्न न लगे सोनें ॥ध्रु.॥

व्रत एकादशी दारीं वृंदावन । कंठीं ल्या रे लेणें तुळसीमाळा ॥२॥

तुका म्हणे त्याचे घरींची उष्टावळी । मज ते दिवाळी दसरा सण ॥३॥

३८४८

आतां मी अनन्य येथें अधिकारी । होइन कोणे परी नेणें देवा ॥१॥

पुराणींचा अर्थ ऐकतां मानस । होतो कासावीस जीव माझा ॥ध्रु.॥

इंद्रियांचे आम्ही पांगिलों अंकित । त्यांच्यासंगें चित्त रंगलें तें ॥२॥

एकाचें ही जेथें न घडे दमन । अवघीं नेमून कैसीं राखों ॥३॥

तुका म्हणे जरी मोकळिसी आतां । तरी मी अनंता वांयां गेलों ॥४॥

३८४९

आवडी धरोनी आलेती आकारा । केला हा पसारा याजसाटीं ॥१॥

तें मी तुझें नाम गाईंन आवडी । क्षण एक घडी विसंबेना ॥ध्रु.॥

वर्म धरावें हा मुख्यधर्मसार । अवघे प्रकार तयापासीं ॥२॥

वेगळ्या विचारें वेगळाले भाव । धरायासी ठाव बहु नाहीं ॥३॥

तुका म्हणे घालूं इच्छेचिये पोटीं । कवळुनी धाकुटी मूर्ती जीवें ॥४॥

३८५०

भागलों मी आतां आपुल्या स्वभावें । कृपा करोनि देवें आश्वासीजे ॥१॥

देउनि आलिंगन प्रीतीच्या पडिभरें । अंगें हीं दातारें निववावीं ॥धृ.॥

अमृताची दृष्टी घालूनियां वरी । शीतळ हा करीं जीव माझा ॥२॥

घेई उचलूनि पुसें तानभूक । पुसीं माझें मुख पीतांबरें ॥३॥

बुझावोनि माझी धरीं हनुवंटी । ओवाळुनि दिठी करुनी सांडीं ॥४॥

तुका म्हणे बापा आहो विश्वंभरा । आतां कृपा करा ऐसी कांहीं ॥५॥

३८५१

न सरे लुटितां मागें बहुतां जनीं । जुनाट हे खाणी उघडिली ॥१॥

सद्धि महामुनि साधक संपन्न । तिहीं हें जतन केलें होतें ॥धृ.॥

पायाळाच्या गुणें पडिलें ठाउकें । जगा पुंडलिकें दाखविलें ॥२॥

तुका म्हणे येथें होतों मी दुबळें । आलें या कपाळें थोडें बहु ॥३॥

३८५२

भगवें तरी श्वान सहज वेष त्याचा । तेथें अनुभवाचा काय पंथ ॥१॥

वाढवुनी चटा फिरे दाही दिशा । तरी जंबुवेषा सहज स्थिति ॥ध्रु.॥

कोरोनियां भूमी करिती मधीं वास । तरी उंदरास काय वाणी ॥२॥

तुका म्हणे ऐसें कासया करावें । देहासी दंडावें वाउगें चि ॥३॥

३८५३

धन्य दिवस आजि डोळियां लाधला । आनंद देखिला धणीवरी ॥१॥

धन्य जालें मुख निवाली रसना । नाम नारायणा घोंष करूं ॥ध्रु.॥

धन्य हें मस्तक सर्वांग शोभलें । संताचीं पाउलें लागताती ॥२॥

धन्य आजि पंथें चालती पाउलें । टाळिया शोभले धन्य कर ॥३॥

धन्य तुका म्हणे आम्हांसी फावलें । पावलों पाउलें विठोबाचीं ॥४॥

३८५४

बरवी हे वेळ सांपडली संधि । साह्य जाली बुद्धि संचितासी ॥१॥

येणें पंथें माझीं चालिलीं पाउलें । दरुषण जालें संतां पायीं ॥ध्रु.॥

त्रासिलें दरिद्रें दोषा जाला खंड । त्या चि काळें पिंड पुनीत जाला ॥२॥

तुका म्हणे जाला अवघा व्यापार । आली वेरझार फळासी हे ॥३॥

३८५५

आपणा लागे काम वाण्याघरीं गुळ । त्याचे याति कुळ काय कीजे ॥१॥

उकरड्यावरी वाढली तुळसी । टाकावी ते कैसी ठायागुणें ॥ध्रु.॥

गाईंचा जो भक्ष अमंगळ खाय । तीचें दूध काय सेवूं नये ॥२॥

तुका म्हणे काय सलपटासी काज । फणसांतील बीज काढुनि घ्यावें ॥३॥

३८५६

जयासी नावडे वैष्णवांचा संग । जाणावा तो मांग जन्मांतरीं ॥१॥

अपवित्र वाचा जातीचा अधम । आचरण धर्म नाहीं जया ॥ध्रु.॥

मंजुळवदनीं बचनागाची कांडी । शेवटीं विघडी जीवप्राणा ॥२॥

तुका म्हणे ज्याचा पिता नाहीं शुद्ध । तयासी गोविंद अंतरला ॥३॥

३८५७

वांझेनें दाविलें ग+हवार लक्षणें । चिरगुटें घालून वाथयाला ॥१॥

तेवीं शब्दज्ञानी करिती चावटी । ज्ञान पोटासाटीं विकूनियां ॥ध्रु.॥

बोलाचि च कढी बोलाचा चि भात । जेवुनियां तृप्त कोण जाला ॥२॥

कागदीं लिहितां नामाची साकर । चाटितां मधुर गोडी नेदी ॥३॥

तुका म्हणे जळो जळो ते महंती । नाहीं लाज चित्तीं आठवण ॥४॥

३८५८

तुझिया पाळणा ओढे माझें मन । गेलों विसरोन देहभाव ॥१॥

लागला पालट फेडणें उसणें । येणें चि प्रमाणें पांडुरंगा ॥२॥

तुका म्हणे माझा जीव जैसा ओढे । तैसा चि तिकडे पाहिजेल ॥३॥

३८५९

मी दास तयांचा जयां चाड नाहीं । सुखदुःख दोहीं विरहित ॥१॥

राहिलासे उभा भीवरेच्या तीरीं । कट दोहीं करीं धरोनियां ॥ध्रु.॥

नवल काय तरी पाचारितां पावे । न स्मरत धांवे भक्तकाजा ॥२॥

सर्व भार माझा त्यासी आहे चिंता । तो चि माझा दाता स्वहिताचा ॥३॥

तुका म्हणे त्यासी गाईन मी गीतीं । आणीक तें चित्तीं न धरीं कांहीं ॥४॥

३८६०

जुंझायाच्या गोष्टी ऐकतां चि सुख । करितां हें दुःख थोर आहे ॥१॥

तैसी हरिभक्ति सुळावरील पोळी । निवडे तो बळी विरळा शूर ॥धृ.॥

पिंड पोसिलियां विषयांचा पाइक । वैकुंठनायक कैंचा तेथें ॥२॥

तुका म्हणे व्हावें देहासी उदार । रकुमादेवीवर जोडावया ॥३॥

३८६१

पाषाण प्रतिमा सोन्याच्या पादुका । हें हो हातीं एका समर्थाचे ॥१॥

अनामिका हातीं समर्थाचा सिक्का । न मानितां लोकां येइल कळों ॥२॥

तुका म्हणे येथें दुराग्रह खोटा । आपुल्या अदृष्टा शरण जावें ॥३॥

३८६२

बहु या प्रपंचें भोगविल्या खाणी । टाकोनियां मनीं ठेविला सीण ॥१॥

आतां पायांपाशीं लपवावें देवा । नको पाहूं सेवा भक्ती माझी ॥ध्रु.॥

बहु भय वाटे एकाच्या बोभाटें । आली घायवटे फिरोनियां ॥२॥

तुका म्हणे सिगे भरूं आलें माप । वियोग संताप जाला तुझा ॥३॥

३८६३

धरूनियां मनीं बोलिलों संकल्प । होसी तरि बाप सिद्धी पाव ॥१॥

उत्कंठा हे आजी जाली माझे पोटीं । मोकळिली गोष्टी टाळाटाळ ॥ध्रु.॥

माझा मज असे ठाउका निर्धार । उपाधि उत्तर न साहे पैं ॥२॥

तुका म्हणे जरि दिली आठवण । तरि अभिमान धरीं याचा ॥३॥

३८६४

आजिवरी होतों संसाराचे हातीं । आतां ऐसें चित्तीं उपजलें ॥१॥

तुला शरणागत व्हावें नारायणा । अंगीकारा दिना आपुलिया ॥धृ.॥

विसरलों काम याजसाठीं धंदा । सकळ गोविंदा माझें तुझें ॥२॥

तुका म्हणे विज्ञापना परिसावी । आवडी हे जीवीं जाली तैसी ॥३॥

३८६५

धन्यधन्य ज्यास पंढरीसी वास । धन्य ते जन्मास प्राणी आले ॥१॥

बहु खाणीमध्यें होत कोणी एक । त्रिगुण कीटक पक्षिराज ॥धृ.॥

उत्तम चांडाळ नर नारी बाळ । अवघे चि सकळ चतुर्भुज ॥२॥

अवघा विठ्ठल तेथें दुजा नाहीं । भरला अंतर्बाहि सदोदीत ॥३॥

तुका म्हणे येथें होउनी राहेन । सांडोवा पाषाण पंढरीचा ॥४॥

३८६६

असंत लक्षण भूतांचा मत्सर । मनास निष्ठ अतिवादी ॥१॥

अंतरीचा रंग उमटे बाहेरी । वोळखियापरी आपैंआप ॥ध्रु.॥

संत ते समय वोळखती वेळ । चतुष्ट निर्मळ चित्त सदा ॥२॥

तुका म्हणे हित उचित अनुचित । मज लागे नित आचरावें ॥३॥

३८६७

विठ्ठलावांचोनि ब्रम्ह जें बोलती । वचन तें संतीं मानूं नये ॥१॥

विठ्ठलावांचूनि जेजे उपासना । अवघा चि जाणा संभ्रमु तो ॥ध्रु.॥

विठ्ठलावांचूनि सांगतील गोष्टी । वांयां ते हिंपुटी होत जाणा ॥२॥

विठ्ठलांवाचूनि जें कांहीं जाणती । तितुल्या वित्पित्त वाउगीया ॥३॥

तुका म्हणे एक विठ्ठल चि खरा । येर तो पसारा वाउगा चि ॥४॥

३८६८

सर्व काळ डोळां बैसो नारायण । नयो अभिमान आड मध्यें ॥१॥

धाड पडो तुझ्या थोरपणावरि । वाचे नरहरि उच्चारीना ॥ध्रु.॥

जळो अंतरींचें सर्व जाणपण । विवादवचन अहंतेचें ॥२॥

सकळां चरणीं गळित माझा जीव । तुका म्हणे भाव एकविध ॥३॥

३८६९

मधुरा उत्तरासवें नाहीं चाड । अंतरंगीं वाड भाव असो ॥१॥

प्राणावेगळा न करी नारायण । मग नसो ज्ञान मूर्ख बरा ॥ध्रु.॥

जननिंदा होय तो बरा विचार । थोरवीचा भार कामा नये ॥२॥

तुका म्हणे चित्तीं भाव निष्टावंत । दया क्षमा शांत सर्वां भूतीं ॥३॥

३८७०

झाडा वरपोनि खाऊनियां पाला । आठवी विठ्ठला वेळोवेळां ॥१॥

वल्कलें नेसुनि ठुंगा गुंडाळुनी । सांडी देहभान जवळुनी ॥ध्रु.॥

लोकमान वमनासमान मानणें । एकांतीं राहणें विठोसाटीं ॥२॥

सहसा करूं नये प्रपंचीं सौजन्य । सेवावें अरण्य एकांतवास ॥३॥

ऐसा हा निर्धार करी जो मनाचा । तुका म्हणे त्याचा पांग फिटे ॥४॥

३८७१

भक्तिभावें करी बैसोनि निश्चित । नको गोवूं चित्त प्रपंचासी ॥१॥

एका दृढ करीं पंढरीचा राव । मग तुज उपाव पुढिल सुचे ॥ध्रु.॥

नको करूं कांहीं देवतापूजन । जप तप ध्यान तें ही नको ॥२॥

मानिसील झणी आपलिक कांहीं । येरझार पाहीं न चुके कदा ॥३॥

ऐसे जन्म किती पावलासी देहीं । अझूनि का नाहीं कळली सोय ॥४॥

सोय घरीं आतां होय पां सावध । अनुभव आनंद आहे कैसा ॥५॥

सहज कैसें आहे तेथीचें तें गुज । अनुभवें निज पाहे तुकीं ॥६॥

तुका म्हणे आतां होईं तूं सावध । तोडीं भवबंध एका जन्में ॥७॥

३८७२

दोराच्या आधारें पर्वत चढला । पाउलासाटीं केला अपघात ॥१॥

अष्टोत्तरदशें व्याधि ज्य वैद्यें दवडुनी । तो वैद्य मारूनि उत्तीर्ण जाला ॥ध्रु.॥

नव मास माया वाइलें उदरीं । ते माता चौबारीं नग्न केली ॥२॥

गायत्रीचें क्षीर पिळुनी घेऊनी । उपवासी बांधोनी ताडन करी ॥३॥

तुका म्हणे दासां निंदी त्याचें तोंड । पहातां नरककुंड पूर्वजांसी ॥४॥

३८७३

न कळे ब्रम्हज्ञान आचार विचार । लटिका वेव्हार करीतसे ॥१॥

विश्वामित्री पोटीं तयाचा अवतार । नांव महाखर चांडाळाचें ॥ध्रु.॥

द्रव्यइच्छेसाटीं करीतसे कथा । काय त्या पापिष्ठा न मिळे खाया ॥२॥

पोट पोसावया तोंडें बडबडी । नाहीं धडफुडी एक गोष्टी ॥३॥

तुका म्हणे तया काय व्याली रांड । येउनिया भंड जनामध्यें ॥४॥

३८७४

नित्य उठोनियां खायाची चिंता । आपुल्या तूं हिता नाठवीसी ॥१॥

जननीचे पोटीं उपजलासी जेव्हां । चिंता तुझी तेव्हां केली तेणें ॥ध्रु.॥

चातकां लागूनि मेघ नित्य वर्षे । तो तुज उदास करील केवीं ॥२॥

पक्षी वनचरें आहेत भूमीवरि । तयांलागीं हरि उपेक्षीना ॥३॥

तुका म्हणे भाव धरुन राहें चित्तीं । तरि तो श्रीपति उपेक्षीना ॥४॥

३८७५

जेजे आळी केली तेते गेली वांयां । उरला पंढरिराया श्रम माझा ॥१॥

काय समाधान केलें कोण वेळे । कोणें माझे लळे पाळियेले ॥ध्रु.॥

अभ्यास तो नाहीं स्वप्नीं ही दुश्चिता । प्रत्यक्ष कैंचा चि तो ॥२॥

आतां पुढें लाज वाटे पांडुरंगा । भक्त ऐसें जगामाजी जालें ॥३॥

तुका म्हणे आतां नाहीं भरवसा । मोकलिसी ऐसा वाटतोसी ॥४॥

३८७६

पूवाअहूनि बहु भक्त सांभाळिले । नाहीं अव्हेरिले दास कोणी ॥१॥

जेजे शरण आले तेते आपंगिले । पवाडे विठ्ठले ऐसे तुझे ॥ध्रु.॥

मिरवे चरणीं ऐसीये गोष्टीचें । भक्तसांभाळाचें ब्रीद ऐसें ॥२॥

तुका म्हणे आम्हांसाटी येणें रूपा । माझ्या मायबापा पांडुरंगा ॥३॥

३८७७

दर्दुराचें पिलुं म्हणे रामराम । नाहीं उदक उष्ण होऊं दिलें ॥१॥

कढेमाजी बाळ करी तळमळ । गोविंद गोपाळ पावें वेगीं ॥ध्रु.॥

आज्ञा तये काळीं केली पावकासी । झणी पिलीयासी तापवीसी ॥२॥

तुका म्हणे तुझे ऐसे हे पवाडे । वणिऩतां निवाडे सुख वाटे ॥३॥

३८७८

करुणा बहुत तुझिया अंतरा । मज विश्वंभरा कळों आलें ॥१॥

पक्षीयासी तुझें नाम जें ठेविलें । तयें उद्धरिलें गणिकेसी ॥ध्रु.॥

कुंटिणी ते दोष बहु आचरली । नाम घेतां आली करुणा तुज ॥२॥

हृदय कोमळ तुझें नारायणा । ऐसें बहुता जनां तारियेलें ॥३॥

तुका म्हणे सीमा नाहीं तुझे दये । कोमळ हृदय पांडुरंगा ॥४॥

३८७९

आजामेळा अंत मरणासी आला । तोंवरि स्मरला नाहीं तुज ॥१॥

प्राण जातेवेळे म्हणे नारायण । त्यासाटीं विमान पाठविलें ॥ध्रु.॥

बहुत कृपाळु होसी जगन्नाथा । त्रैलोक्यसमर्था सोइरिया ॥२॥

तुका म्हणे भक्तकाज तूं कैवारी । तुज साही चारी वणिऩताती ॥३॥

३८८०

धर्म रक्षावया अवतार घेशी । आपुल्या पाळिसी भक्तजना ॥१॥

अंबऋषीसाटीं जन्म सोसियेलें । दुष्ट निर्दाळिले किती एक ॥ध्रु.॥

धन्य तुज कृपासिंधु म्हणतील । आपुला तूं बोल साच करीं ॥२॥

तुका म्हणे तुज वणिऩती पुराणें । होय नारायणें दयासिंधु ॥३॥

३८८१

येउनी जाउनी पाहें तुजकडे । पडिल्या सांकडें नारायणा ॥१॥

आणीक कोणाचा मज नाहीं आधार । तुजवरि भार जीवें भावें ॥ध्रु.॥

निष्ठ अथवा होई तूं कृपाळ । तुज सर्वकाळ विसरेंना ॥२॥

आपुलें वचन राहावें सांभाळून । तुम्हां आम्हां जाण पडिपाडु ॥३॥

ज्याच्या वचनासी अंतर पडेल । बोल तो होईल तयाकडे ॥४॥

तुम्हां आम्हां तैसें नाहीं म्हणे तुका । होशील तूं सखा जीवलगा ॥५॥

३८८२

आइक नारायणा वचन माझें खरें । सांगतों निर्धारें तुजपासीं ॥१॥

नाहीं भाव मज पडिली लोककाज । राहिलेंसे काज तुझे पायीं ॥२॥

जरि तुज कांहीं करणें उचित । तारीं तूं पतित तुका म्हणे ॥३॥

३८८३

अनाथ परदेशी हीन दीन भोळें । उगलें चि लोळे तुझे रंगीं ॥१॥

आपुलें म्हणावें मज नुपेक्षावें । प्रेमसुख द्यावें मायबापा ॥ध्रु.॥

कासवीचे परि दृष्टी पाहें मज । विज्ञानीं उमज दावुनियां ॥२॥

तुका म्हणे तुझा जालों शरणागत । काया वाचा चित्त दुजें नाहीं ॥३॥

३८८४

पावलों पंढरी वैकुंठभवन । धन्य आजि दिन सोनियाचा ॥१॥

पावलों पंढरी आनंदगजरें । वाजतील तुरें शंख भेरी ॥ध्रु.॥

पावलों पंढरी क्षेमआलिंगनीं । संत या सज्जनीं निवविलें ॥२॥

पावलों पंढरी पार नाहीं सुखा । भेटला हा सखा मायबाप ॥३॥

पावलों पंढरी येरझार खुंटली । माउली वोळली प्रेमपान्हा ॥४॥

पावलों पंढरी आपुलें माहेर । नाहीं संवसार तुका म्हणे ॥५॥

३८८५

अभयदान मज देई गा उदारा । कृपेच्या सागरा पांडुरंगा ॥१॥

देहभाव तुझ्या ठेवियेला पायीं । आणीक मी कांही नेणें दुजें ॥ध्रु.॥

सेवा भक्ति भाव नेणें मी पतित । आतां माझें हित तुझ्या पायीं ॥२॥

अवघा निरोपिला तुज देहभाव । आतां मज पाव पांडुरंगा ॥३॥

तुका म्हणे तुजें नाम दिनानाथ । तें मज उचित करीं आतां ॥४॥

३८८६

लागो तुझी सोय ऐसे कोणी करी । माझे विठाबाईं जननिये ॥१॥

पतितपावन म्हणविसी जरी । आवरण करीं तरी माझें ॥धृ.॥

नाहीं तरी ब्रीद टाकीं सोडूनियां । न धरिसी माया जरी माझी ॥२॥

बोलिला तो बोल करावा साचार । तरि लोक बरें म्हणतील ॥३॥

करावा संसार लोक लाजे भेणें । वचनासी उणें येऊं नेदीं ॥४॥

तुम्हां आम्हां तैसें नाहीं म्हणे तुका । होशील तूं सखा जीवलग ॥५॥

३८८७

तू आम्हां सोयरा सज्जन सांगाति । तुजलागीं प्रीति चालो सदा ॥१॥

तूं माझा जिव्हाळा जीवाचा जिवलग । होसी अंतरंग अंतरींचा ॥धृ.॥

गण गोत मित्र तूं माझें जीवन । अनन्यशरण तुझ्या पांयीं ॥२॥

तुका म्हणे सर्वगुणें तुझा दास । आवडे अभ्यास सदा तुझा ॥३॥

३८८८

आवडेल तैसें तुज आळवीन । वाटे समाधान जीवा तैसें ॥१॥

नाहीं येथें कांहीं लौकिकाची चाड । तुजविण गोड देवराया ॥धृ.॥

पुरवीं मनोरथ अंतरींचें आर्त । धायेवरि गीत गाई तुझे ॥२॥

तुका म्हणे लेंकी आळवी माहेरा । गाऊं या संसारा तुज तैसें ॥३॥

३८८९

माझें मुख नामीं रंगो सर्वकाळ । गोविंद गोपाळ राम कृष्ण ॥१॥

अबद्ध चांगलें गाऊं भलतैसें । कळलें हें जैसें मायबापा ॥२॥

तुका म्हणे मज न लगे वांकडें । मी तुझें बोबडें बाळ तान्हें ॥३॥

३८९०

यालागीं आवडी म्हणा राम कृष्ण । जोडा नारायण सर्वकाळ ॥१॥

सोपें हें साधन लाभ येतो घरा । वाचेसी उच्चारा राम हरि ॥धृ.॥

न लगती कष्ट न लगे सायास । करावा अभ्यास विठ्ठलाचा ॥२॥

न लगे तप तीर्थ करणें महादान । केल्या एक मन जोडे हरि ॥३॥

तुका म्हणे कांहीं न वेचितां धन । जोडे नारायण नामासाटीं ॥४॥

३८९१

झांकूनियां नेत्र काय जपतोसी । जंव नाहीं मानसीं प्रेमभाव ॥१॥

रामनाम म्हणा उघड मंत्र जाणा । चुकती यातना गर्भवास ॥ध्रु.॥

मंत्र यंत्र संध्या करिसी जडीबुटी । तेणें भूतसृष्टी पावसील ॥२॥

तुका म्हणे ऐक सुंदर मंत्र एक । भवसिंधुतारक रामनाम ॥३॥

३८९२

पापिया चांडाळा हरिकथा नावडे । विषयालागीं आवडें गाणें त्याला ॥१॥

ब्राम्हणा दक्षणा देतां रडे रुका । विषयालागीं फुका लुटीतसे ॥ध्रु.॥

वीतभरि लंगोटी नेदी अतीताला । खीरम्या देतो शाला भोरप्यासी ॥२॥

तुका म्हणे त्याच्या थुंका तोंडावरि । जातो यमपुरी भोगावया ॥३॥

३८९३

क्षुधारथी अन्नें दुष्काळें पीडिलें । मिष्टान्न देखिलें तेणें जैसें ॥१॥

तैसें तुझे पायीं लांचावलें मन । झुरे माझा प्राण भेटावया ॥ध्रु.॥

मांजरें देखिला लोणियांचा गोळा । लावुनियां डोळा बैसलेंसे ॥२॥

तुका म्हणे आतां झडी घालूं पाहें । पांडुरंगे माये तुझे पायीं ॥३॥

३८९४

स्वामीसी संकट पडे जे गोष्टीचें । काय त्या प्रेमाचें सुख मज ॥१॥

दुःखवीना चित्त तुझें नारायणा । कांहीं च मागेना तुजपासीं ॥ध्रु.॥

रिद्धि सिद्धि मोक्ष संपित्त विलास । सोडियेली आस याची जीवें ॥२॥

तुका म्हणे एके वेळे देई भेटी । वोरसोनि पोटीं आलिंगावें ॥३॥

३८९५

देव तिंहीं बळें धरिला सायासें । करूनियां नास उपाधीचा ॥१॥

पर्वपक्षी धातु धिःकारिलें जन । स्वयें जनार्दन ते चि जाले ॥२॥

तुका म्हणे यासी न चले तांतडी । अनुभवें गोडी येइल कळों ॥३॥

३८९६

भेटीवांचोनियां दुजें नाहीं चित्तीं । येणें काकुलती याजसाटीं ॥१॥

भेटोनियां बोलें आवडीचें गुज । आनंदाच्या भोजें जेवूं संगें ॥धृ.॥

मायलेकरासीं नाहीं दुजी परि । जेऊं बरोबरी बैसोनियां ॥२॥

तुका म्हणे ऐसें अंतरींचें आर्त । यावें जी त्वरित नारायणा ॥३॥

३८९७

आविसाचे आसे गळ गिळी मासा । फुटोनियां घसा मरण पावे ॥१॥

मरणाचे वेळे करी तळमळ । आठवी कृपाळ तये वेळीं ॥२॥

अंतकाळीं ज्याच्या नाम आलें मुखा । तुका म्हणे सुखा पार नाहीं ॥३॥

३८९८

जायाचें शरीर जाईल क्षणांत । कां हा गोपिनाथ पावे चि ना ॥१॥

कृपेचे सागर तुम्ही संत सारे । निरोप हा फार सांगा देवा ॥ध्रु.॥

अनाथ अज्ञान कोणी नाहीं त्यासि । पायापें विठ्ठला ठेवीं मज ॥२॥

तुका म्हणे ऐसें करावें निर्वाण । मग तो रक्षण करिल माझें ॥३॥

३८९९

त्रासला हा जीव संसारींच्या सुखा । तुजविण सखा नाहीं कोणी ॥१॥

ऐसें माझें मनीं वाटे नारायणा । घालावी चरणावरि मिठी ॥ध्रु.॥

कइं तें सुंदर देखोनि रूपडें । आवडीच्या कोडें आळंगीन ॥२॥

नाहीं पूर्व पुण्य मज पापरासी । म्हणोनि पायांसी अंतरलों ॥३॥

अलभ्य लाभ कैंचा संचितावेगळा । विनवी गोपाळा दास तुका ॥४॥

३९००

मोलाचें आयुष्य वेचुनियां जाय । पूर्वपुण्यें होय लाभ याचा ॥१॥

अनंतजन्मींचे शेवट पाहतां । नर देह हातां आला तुझ्या ॥ध्रु.॥

कराल ते जोडी येईल कार्यासी । ध्यावें विठ्ठलासी सुखालागीं ॥२॥

सांचलिया धन होईल ठेवणें । तैसा नारायण जोडी करा ॥३॥

करा हरिभक्ती परलोकीं ये कामा । सोडवील यमापासोनियां ॥४॥

तुका म्हणे करा आयुष्याचें मोल । नका वेचूं बोल नामेंविण ॥५॥

३९०१

काय सुख आहे वाउगें बोलतां । ध्यातां पंढरिनाथा कष्ट नाहीं ॥१॥

सर्वकाळ वाचे उच्चारितां हरि । तया सुखा सरि पाड नाहीं ॥ध्रु.॥

रामकृष्णरंगीं रसना रंगली । अमृताची उकळी नाम तुझें ॥२॥

तुका म्हणे धन्य तयाचें वदन । जया नारायण ध्यानीं मनीं ॥३॥

३९०२

कीर्तनाच्या सुखें सुखी होय देव । पंढरीचा राव संगीं आहे ॥१॥

भक्त जाय सदा हरि कीर्ति गात । नित्यसेवें अनंत हिंडतसे ॥ध्रु.॥

त्रैलोक्य भ्रमण फिरत नारद । त्यासंगें गोविंद फिरतसे ॥२॥

नारद मंजुळ सुस्वरें गीत गाये । मार्गा चालताहे संगें हरि ॥३॥

तुका म्हणे त्याला गोडी कीर्तनाची । नाहीं आणिकांची प्रीति ऐसी ॥४॥

३९०३

बाळेंविण माय क्षणभरि न राहे । न देखतां होये कासाविस ॥१॥

आणिक उदंड बुझाविती जरी । छंद त्या अंतरीं माउलीचा ॥ध्रु.॥

नावडती तया बोल आणिकाचे । देखोनियां नाचे माय दृष्टी ॥२॥

तुका म्हणे माझी विठ्ठल माउली । आणिकांचे बोलीं चाड नाहीं ॥३॥

३९०४

हरिचिया भक्ता नाहीं भयचिंता । दुःखनिवारिता नारायण ॥१॥

न लगे वाहणें संसारउद्वेग । जडों नेदी पांग देवराया ॥ध्रु.॥

असों द्यावा धीर सदा समाधान । आहे नारायण जवळी च ॥२॥

तुका म्हणे माझा सखा पांडुरंग । व्यापियेलें जग तेणें एकें ॥३॥

३९०५

दसरा दिवाळी तो चि आम्हां सन । सखे संतजन भेटतील ॥१॥

आमुप जोडल्या सुखाचिया राशी । पार या भाग्यासी न दिसे आतां ॥ध्रु.॥

धन्य दिवस आजि जाला सोनियाचा । पिकली हे वाचा रामनामें ॥२॥

तुका म्हणे काय होऊं उतराई । जीव ठेऊं पांयीं संतांचिये ॥३॥

३९०६

खिस्तीचा उदीम ब्राम्हण कलयुगीं । महारवाडीं मांगीं हिंडतसे ॥१॥

वेवसाव करितां पर्वत मांगासी । ते पैं विटाळासी न मनिती ॥ध्रु.॥

मांगिणीशीं नित्य करीतसे लेखा । तोंडावरि थुंका पडतसे ॥२॥

आशा माया रांडा नांव हें कागदीं । आठवीना कधीं नारायण ॥३॥

तुका म्हणे देह जालें पराधीन । पांडुरंगाविण गति नाहीं ॥४॥

३९०७

जगीं ब्रम्हक्रिया खिस्तीचा व्यापार । हिंडे घरोघर चांडाळाचे ॥१॥

आंतेजा खिचडी घेताती मागून । गाळिप्रधानि मायबहिणी ॥धृ.॥

उत्तमकुळीं जन्म क्रिया अमंगळ । बुडविलें कुळ उभयतां ॥२॥

तुका म्हणे ऐसी कलयुगाची चाली । स्वार्थॉ बुडविलीं आचरणें ॥३॥

३९०८

हा चि माझा नेम धरिला हो धंदा । यावरि गोविंदा भेटी द्यावी ॥१॥

हा चि माझा ध्यास सदा सर्वकाळ । न्यावयासी मूळ येसी कधीं ॥धृ.॥

डोळियांची भूक पहातां श्रीमुख । आलिंगणे सुख निवती भुजा ॥२॥

बहु चित्त ओढे तयाचिये सोई । पुरला हाकांहीं नवस नेणें ॥३॥

बहुबहु काळ जालों कासावीस । वाहिले बहुवस कळेवर ॥४॥

तुका म्हणे आतां पाडावें हें ओझें । पांडुरंगा माझें इयावरि ॥५॥

३९०९

जेणें माझें हित होइल तो उपाव । करिसील भाव जाणोनियां ॥१॥

मज नाहीं सुख दुःख तया खंती । भावना हे चित्तीं नाना छंदें ॥ध्रु.॥

तोडीं हे संबंध तोडीं आशापाश । मज हो सायास न करितां ॥२॥

तुका म्हणे मी तों राहिलों निश्चिंत । कवळोनि एकांतसुख तुझें ॥३॥

३९१०

शिखा सूत्र तुझा गुंतला जमान । तंववरि तूं जाण श्रुतिदास ॥१॥

त्याची तुज कांहीं चुकतां चि नीत । होसील पतित नरकवासी ॥ध्रु.॥

बहु जालासी चतुर शाहणा । शुद्ध आचरणा चुकों नको ॥२॥

शिखा सूत्र याचा तोडीं तूं संबंध । मग तुज बाध नाहींनाहीं ॥३॥

तुका म्हणे तरि वत्तूऩिन निराळा । उमटती कळा ब्रम्हींचिया ॥४॥

३९११

पतिव्रता ऐसी जगामध्यें मात । भोगी पांच सात अंधारीं ते ॥१॥

भ्रतारासी लेखी श्वानाचे समान । परपुरुषीं जाण संभ्रम तो ॥२॥

तुका म्हणे तिच्या दोषा नाहीं पार । भोगील अघोर कुंभपाक ॥३॥

३९१२

सिंदळीसी नाहीं पोराची पैं आस । सांटविल्याबीजास काय करी ॥१॥

अथवा सेतीं बीज पेरिलें भाजोन । सारा देइल कोण काका त्याचा ॥२॥

तुका म्हणे नाहीं खायाची ते चाड । तरि कां लिगाड करुनी घेतोस ॥३॥

३९१३

चाले हें शरीर कोणाचिये सत्ते । कोण बोलवितें हरीविण ॥१॥

देखवी दाखवी एक नारायण । तयाचें भजन चुकों नका ॥धृ.॥

मानसाची देव चालवी अहंता । मी चि एक कर्त्ता म्हणों नये ॥२॥

वृक्षाचीं हीं पानें हाले त्याची सत्ता । राहिली अहंता मग कोठें ॥३॥

तुका म्हणे विठो भरला सबाहीं । तया उणें कांहीं चराचरीं ॥४॥

३९१४

मायारूपें ऐसें मोहिलेंसे जन । भोगिती पतन नामाकर्मे॥१॥

काय याची प्रीती करितां आदर । दुरावितां दूर तें चि भलें ॥ध्रु.॥

नाना छंद अंगीं बैसती विकार । छळियेले फार तपोनिधि ॥२॥

तुका म्हणे ऐसें सिकवितों तुज । आतां धरी लाज मना पुढें ॥३॥

३९१५

जेजे कांहीं मज होईल वासना । तेते नारायणा व्हावें तुम्हीं ॥१॥

काय भाव एक निवडूं निराळा । जाणसी तूं कळा अंतरींची ॥ध्रु.॥

तुजविण मज कोण आहे सखा । जें सांगा आणिकां जीवभाव ॥२॥

अवघें पिशुन जालें असे जन । आपपर कोण नाठवे हें ॥३॥

तुका म्हणे तूं चि जीवांचें जीवन । माझें समाधान तुझे हातीं ॥४॥

३९१६

कैसी करूं आतां सांग तुझी सेवा । शब्दज्ञानें देवा नाश केला ॥१॥

आतां तुझें वर्म न कळे अनंता । तुज न संगतां बुडूं पाहें ॥ध्रु.॥

संध्या स्नान केली आचाराची नासी । काय तयापासीं म्हणती एक ॥२॥

बुडविली भक्ती म्हणीते पाषाण । पिंडाचें पाळण स्थापुनियां ॥३॥

न करावी कथा म्हणती एकादशी । भजनाची नासी मांडियेली ॥४॥

न जावें देउळा म्हणती देवघरीं । बुडविलें या परी तुका म्हणे ॥५॥

३९१७

नमोनमो तुज माझें हें कारण । काय जालें उणें करितां स्नान ॥१॥

संतांचा मारग चालतों झाडूनि । हो का लाभ हानि कांहींतरि ॥ध्रु.॥

न करिसी तरि हेंचि कोडें मज । भक्ती गोड काज आणीक नाहीं ॥२॥

करीं सेवा कथा नाचेन रंगणीं । प्रेमसुखधणी पुरेल तों ॥३॥

महाद्वारीं सुख वैष्णवांचे मेळीं । वैकुंठ जवळी वसे तेथें ॥४॥

तुका म्हणे नाहीं मुक्तिसवें चाड । हें चि जन्म गोड घेतां मज ॥५॥

३९१८

होऊनि संन्यासी भगवीं लुगडीं । वासना न सोडी विषयांची ॥१॥

निंदिती कदान्न इच्छिती देवान्न । पाहाताती मान आदराचा ॥२॥

तुका म्हणे ऐसें दांभिक भजन । तया जनार्दन भेटे केवीं ॥३॥

३९१९

लांबवूनि जटा नेसोनि कासोटा । अभिमान मोटा करिताती ॥१॥

सर्वांगा करिती विभूतिलेपन । पाहाती मिष्टान्न भक्षावया ॥२॥

तुका म्हणे त्यांचा नव्हे हा स्वधर्म । न कळतां वर्म मिथ्यावाद ॥३॥

३९२०

कान फाडूनियां मुद्रा तें घालिती । नाथ म्हणविती जगामाजी ॥१॥

घालोनियां फेरा मागती द्रव्यासी । परि शंकरासी नोळखती ॥२॥

पोट भरावया शिकती उपाय । तुका म्हणे जाय नर्क लोका ॥३॥

३९२१

कौडीकौडीसाटीं फोडिताती शिर । काढूनि रुधिर मलंग ते ॥१॥

पांघरती चर्म लोहाची सांकळी । मारिती आरोळी धैर्यबळें ॥२॥

तुका म्हणे त्यांचा नव्हे चि स्वधर्म । न कळे चि वर्म गोविंदाचें ॥३॥

३९२२

दाढी डोई मुंडी मुंडुनियां सर्व । पांघुरति बरवें वस्त्र काळें ॥१॥

उफराटी काठी घेऊनियां हातीं । उपदेश देती सर्वत्रासी॥२॥

चाळवुनी रांडा देउनियां भेष । तुका म्हणे त्यास यम दंडी ॥३॥

३९२३

होउनी जंगम विभूती लाविती । शंख वाजविती घरोघरीं ॥१॥

शिवाचें निर्माल्य तीर्था न सेविती । घंटा वाजविती पोटासाठीं ॥२॥

तुका म्हणे त्यासी नाहीं शिवभक्ती । व्यापार करिती संसाराचा ॥३॥

३९२४

लावूनियां मुद्रा बांधोनियां कंठीं । हिंडे पोटासाटीं देशोदेशीं ॥१॥

नेसोनि कोपीन शुभ्रवर्ण जाण । पहाती पक्वान्न क्षेत्रींचें तें ॥२॥

तुका म्हणे ऐसे मावेचे मइंद । त्यापाशीं गोविंद नाहीं नाहीं ॥३॥

३९२५

ऐसे नाना भेष घेऊनी हिंडती । पोटासाटीं घेती प्रतिग्रह ॥१॥

परमार्थासी कोण त्यजी संवसार । सांगापां साचार नांव त्याचें ॥२॥

जन्मतां संसार त्यजियेला शुकें । तोचि निष्कळंक तुका म्हणे ॥३॥

३९२६

स्त्रिया पुत्र कळत्र हें तंव मायावंत । शेवटींचा अंत नाहीं कोणी ॥१॥

यमाचिये हातीं बांधोनियां देती । भूषणें ही घेती काढूनियां ॥२॥

ऐसिया चोरांचा कैसा हा विश्वास । धरिली तुझी कास तुका म्हणे ॥३॥

३९२७

न लगती मज शब्दब्रम्हज्ञान । तुझिया दर्शनावांचूनियां ॥१॥

म्हणऊनि तुझें करितों चिंतन । नावडे वचन आणिकांचें ॥ध्रु.॥

काय ते महत्वी करावी मान्यता । तुज न देखतां पांडुरंगा ॥२॥

तुका म्हणे तुज दिधल्यावांचूनि । न राहे त्याहूनि होइन वेडा ॥३॥

३९२८

तुझा म्हणोनियां दिसतों गा दीन । हा चि अभिमान सरे तुझा ॥१॥

अज्ञान बाळका कोपली जननी । तयासी निर्वाणीं कोण पावे ॥ध्रु.॥

तैसा विठो तुजविण परदेशी । नको या दुःखासीं गोऊं मज ॥२॥

तुका म्हणे मज सर्व तुझी आशा । अगा जगदीशा पांडुरंगा ॥३॥

३९२९

जन्म मृत्यू फार जाले माझ्या जीवा । ऐक माझा धांवा पांडुरंगा ॥१॥

सिणलों बहुत करितां येरझारा । रखुमाईच्या वरा पावें वेगीं ॥२॥

तुका म्हणे तूं गा पतितपावन । घेई माझा सीण जन्मांतर ॥३॥

३९३०

आतां माझ्या दुःखा कोण हो सांगाती । रखुमाईचा पति पावे चि ना ॥१॥

कायविधा त्यानें घातलीसे रेखा । सुटका या दुःखा न होय चि ॥२॥

तुका म्हणे माझी विसरूं नको चिंता । अगा पंढरिनाथा पाव वेगी ॥३॥

३९३१

पंढरीसी जावें ऐसें माझें मनीं । विठाई जननी भेटे केव्हां ॥१॥

न लगे त्याविण सुखाचा सोहळा । लागे मज ज्वाळा अग्निचिया ॥२॥

तुका म्हणे त्याचे पाहिलिया पाय । मग दुःख जाय सर्व माझें ॥३॥

३९३२

तन मन धन दिलें पंढरिराया । आतां सांगावया उरलें नाहीं ॥१॥

अर्थचाड चिंता नाहीं मनीं आशा । तोडियेला फांसा उपाधीचा ॥२॥

तुका म्हणे एक विठोबाचें नाम । आहे जवळी दाम नाहीं रुका ॥३॥

३९३३

आलिया संसारा उठा वेग करा । शरण जा उदारा पांडुरंगा ॥१॥

देह हें देवाचें धन कुबेराचें । तेथें मनुष्याचें काय आहे ॥ध्रु.॥

देता देवविता नेता नेवविता । येथ याची सत्ता काय आहे ॥२॥

निमित्याचा धनी केला असे झणी । माझेंमाझें म्हणोनि व्यर्थ गेला ॥३॥

तुका म्हणे कां रे नाशवंतासाटीं । देवासवें आटी पाडितोसी ॥४॥

३९३४

माय वनीं धाल्या धाये । गर्भ आंवतणें न पाहें॥१॥

तैसें पूजितां वैष्णव । सुखें संतोषतो देव ॥ध्रु.॥

पुत्राच्या विजयें । पिता सुखातें जाये ॥२॥

तुका म्हणे अमृतसिद्धी । हरे क्षुधा आणि व्याधि ॥३॥

३९३५

तुझें अंगभूत । आम्ही जाणतों समस्त ॥१॥

येरा वाटतसे जना । गुढारसें नारायणा ॥ध्रु.॥

ठावा थारा मारा । परचिया संव चोरा ॥२॥

तुका म्हणे भेदा । करुनि करितों संवादा ॥३॥

३९३६

तुज दिला देह । आजूनि वागवितों भय ॥१॥

ऐसा विश्वासघातकी । घडली कळतां हे चुकी ॥धृ.॥

बोलतों जें तोंडें । नाहीं अनुभविलें लंडें ॥२॥

दंड लाहें केला । तुका म्हणे जी विठ्ठला ॥३॥

३९३७

माते लेकरांत भिन्न । नाहीं उत्तरांचा सीन ॥१॥

धाडींधाडीं वो भातुकें । रंजविल्याचें कौतुकें ॥धृ.॥

करुनि नवल । याचे बोलिलों ते बोल ॥२॥

तुका म्हणे माते । पांडुरंगे कृपावंते ॥३॥

३९३८

जरि न भरे पोट । तरि सेवूं दरकूट ॥१॥

परि न घलूं तुज भार । हा चि आमुचा निर्धार ॥ध्रु.॥

तुझें नाम अमोलिक । नेणती हे ब्रम्हादिक ॥२॥

ऐसें नाम तुझें खरें । तुका म्हणे भासे पुरें ॥३॥

३९३९

सर्वस्वाची साटी । तरि च देवासवें गांठी ॥१॥

नाहीं तरी जया तैसा । भोग भोगवील इच्छा ॥ध्रु.॥

द्यावें तें चिं घ्यावें । म्हणउनि घ्यावें जीवें ॥२॥

तुका म्हणे उरी । मागें उगवितां बरी ॥३॥

३९४०

गाढव शृंगारिलें कोडें । कांहीं केल्या नव्हे घोडें ॥१॥

त्याचें भुंकणें न राहे । स्वभावासी करील काये ॥ध्रु.॥

श्वान शिबिके बैसविलें । भुंकतां न राहे उगलें ॥२॥

तुका म्हणे स्वभावकर्म । कांहीं केल्या न सुटे धर्म ॥३॥

३९४१

सेंकीं हें ना तेंसें जालें । बोलणें तितुकें वांयां गेलें ॥१॥

स्वयें आपण चि रिता । रडे पुढिलांच्या हिता ॥धृ.॥

सुखसागरीं नेघे वस्ती । अंगीं ज्ञानपणाची मस्ती ॥२॥

तुका म्हणे गाढव लेखा । जेथें भेटेल तेथें ठोका ॥३॥

३९४२

आवडे सकळां मिष्टान्न । रोग्या विषा त्यासमान ॥१॥

दर्पण नावडे तया एका । ठाव नाहीं ज्याच्या नाका ॥२॥

तुका म्हणे तैशा खळा । उपदेशाचा कांटाळा ॥३॥

३९४३

अखंड संत निंदी । ऐसी दुर्जनाची बुद्धि ॥१॥

काय म्हणावें तयासी । तो केवळ पापरासि ॥ध्रु.॥

जो स्मरे रामराम । तयासी म्हणावें रिकामें ॥२॥

जो तीर्थव्रत करी । तयासी म्हणावें भिकारी ॥३॥

तुका म्हणे विंच्वाची नांगी । तैसा दुर्जन सर्वांगीं ॥४॥

३९४४

या रे नाचों अवघेजण । भावें प्रेमें परिपूर्ण ॥१॥

गाऊं पंढरीचा राणा । क्षेम देऊनिं संतजना ॥ध्रु.॥

सुख साधु सुखासाटीं । नाम हरिनाम बोभाटीं ॥२॥

प्रेमासाटीं तो उदार । देतां नाहीं सानाथोर ॥३॥

पापें पळालीं बापुडीं । काळ झाला देशधडी ॥४॥

तुका म्हणे धन्य काळ । आजि प्रेमाचा सुकाळ ॥४॥

३९४५

उपजलों मनीं । हे तों स्वामीची करणी ॥१॥

होइल प्रसादाचें दान । तरि हें कवुतक पाहेन ॥ध्रु.॥

येइल अभय जरि । तरि हे आज्ञा वंदिन शिरीं ॥२॥

भक्तीप्रयोजना । प्रयोजावें बंदिजना ॥३॥

यश स्वामिचिये शिरीं । दास्य करावें किंकरीं ॥४॥

तुका म्हणे आळीकरा । त्यासी योजावें उत्तरा ॥५॥

३९४६

माझें मन पाहे कसून । परि चित्त न ढळे तुजपासून ॥१॥

कापुनि देइन शिर । पाहा कृपण कीं उदार ॥ध्रु.॥

मजवरि घालीं घण । परि मी न सोडीं चरण ॥२॥

तुका म्हणे अंतीं । तुजवांचूनि नाहीं गति ॥३॥

३९४७

भूमीवरि कोण ऐसा । गांजूं शके हरिच्या दासा ॥१॥

सुखें नाचा हो कीर्त्तनीं । जयजयकारें गर्जा वाणी ॥ध्रु.॥

काळा सुटे पळ । जाती दुरितें सकळ ॥२॥

तुका म्हणे चित्तीं । सांगूं मानाची हे निति ॥३॥

३९४८

जातीचा ब्राम्हण । न करितां संध्यास्नान ॥१॥

तो एक नांनवाचा ब्राम्हण । होय हीनाहूनि हीन ॥ध्रु.॥

सांडुनियां शाळिग्राम । नित्य वेश्येचा समागम ॥२॥

नेघे संतांचें जो तीर्थ । अखंड वेश्येचा जो आर्थ ॥३॥

तुका म्हणे ऐसे पापी । पाहूं नका पुनरपि ॥४॥

३९४९

जालों जीवासी उदार । त्यासी काय भीडभार ॥१॥

करीन आडक्या घोंगडें । उभें बाजारीं उघडें ॥ध्रु.॥

जोंजों धरिली भीड । तोंतों बहु केली चीड ॥२॥

तुका म्हणे मूळ । तुझें उच्चारीन कुळ ॥३॥

३९५०

आम्हां हें चि काम । वाचे गाऊं तुझें नाम ॥१॥

आयुष्य मोलाची हे घडी । धरूं पायांची आवडी ॥ध्रु.॥

अमृताची खाणी । याचे ठायीं वेचूं वाणी ॥२॥

तुका म्हणे पांडुरंगा । माझ्या जिवाच्या जिवलगा ॥३॥

३९५१

मिळे हरिदासांची दाटी । रीग न होय शेवटी ॥१॥

तेथें म्या काय करावें । माझें कोणें आइकावें ॥ध्रु.॥

कैसें तुज लाजवावें । भक्त म्हणोनियां भावें ॥२॥

नाचतां नये ताळीं । मज वाजवितां टाळी ॥३॥

अंतीं मांडिती भुषणें भूषणे । शरीर माझें दैन्य वाणें ॥४॥

तुका म्हणे कमळापति । मज न द्यावें त्या हातीं ॥५॥

३९५२

जाणों नेणों काय । चित्तीं धरूं तुझे पाय ॥१॥

आतां हें चि वर्म । गाऊं धरूनियां प्रेम ॥ध्रु.॥

कासया सांडूं मांडूं। भाव हृदयीं च कोंडूं ॥२॥

तुका म्हणे देवा । जन्मोजन्मीं मागें सेवा॥३॥

३९५३

जाळें घातलें सागरीं । बिंदु न राहे भीतरी ॥१॥

तैसें पापियाचें मन । तया नावडे कीर्त्तन ॥ध्रु.॥

गाढव गंगेसी न्हाणिलें। जाउनि उकरड्यावरि लोळे ॥२॥

प्रीती पोसिलें काउळें । जाउनि विष्ठेवरी लोळे ॥३॥

तुका म्हणे तैसी हरी । कीरव्या नावडे कस्तुरी॥४॥

३९५४

तरलों म्हणऊनि धरिला ताठा । त्यासी चळ जाला फांटा ॥१॥

वांयांविण तुटे दोड । मान सुख इच्छी मांड ॥ध्रु.॥

ग्वाहीविण मात । स्थापी आपुली स्वतंत्र ॥२॥

तुका म्हणे ऐसीं किती । नरका गेलीं अधोगती ॥३॥

३९५५

कठिण नारळाचें अंग । बाहेरी भीतरी तें चांग ॥१॥

तैसा करी कां विचार । शुद्ध कारण अंतर ॥ध्रु.॥

वरि कांटे फणसफळा । माजि अंतरीं जिव्हाळा ॥२॥

ऊंस बाहेरी कठिण काळा । माजी रसाचा जिव्हाळा ॥३॥

मिठें रुचविलें अन्न । नये सतंत कारण ॥४॥

३९५६

सकळतीर्थांहूनि । पंढरीनाथ मुगुटमणी ॥१॥

धन्यधन्य पंढरी । जे मोक्षाची अक्षय पुरी ॥ध्रु.॥

विश्रांतीचा ठाव । तो हा माझा पंढरीराव ॥२॥

तुका म्हणे सांगतों स्पष्ट । दुजी पंढरी वैकुंठ ॥३॥

३९५७

भाते भरूनि हरिनामाचे । वीर गर्जती विठ्ठलाचे॥१॥

अनंतनामाची आरोळी । एक एकाहूनि बळी ॥ध्रु.॥

नाहीं आणिकांचा गुमान । ज्याचे अंकित त्यावांचून ॥२॥

रिद्धि सिद्धी ज्या कामारी । तुका म्हणे ज्याचे घरीं ॥३॥

३९५८

ज्याची जया आस । तयाजवळी त्या वास ॥१॥

येर जवळी तें दुरी । धेनु वत्स सांडी घरीं ॥ध्रु.॥

गोडी प्रियापाशीं । सुख उपजे येरासी ॥२॥

तुका म्हणे बोल । घडे तयाठायीं मोल ॥३॥

३९५९

बाळ माते निष्ठ होये । परि तें स्नेह करीत आहे ॥१॥

तैसा तूं गा पुरुषोत्तमा । घडी न विसंबसी आम्हां ॥ध्रु.॥

नेणती भागली । कडे घेतां अंग घाली ॥२॥

भूक साहे ताहान । त्याचें राखे समाधान ॥३॥

त्याच्या दुःखें धाये । आपला जीव देऊं पाहे ॥४॥

नांवें घाली उडी । तुका म्हणे प्राण काढी ॥५॥

३९६०

हें तों टाळाटाळीं । परि भोवताहे कळी ॥१॥

बरें नव्हेल शेवटीं । भय असों द्यावें पोटीं ॥ध्रु.॥

मुरगाळिला कान । समांडिलें समाधान ॥२॥

धन्य म्हणे आतां । येथें नुधवा माथां ॥३॥

अबोलणा तुका । ऐसें कांहीं लेखूं नका ॥४॥

३९६१

किती लाजिरवाणा । मरे उपजोनि शाहाणा ॥१॥

एका घाई न करीं तुटी । न निघें दवासोई भेटी ॥ध्रु.॥

सोसूनि आबाळी । घायाळ तें ढुंग चोळी ॥२॥

सावध करी तुका । म्हणे निजले हो आइका ॥३॥

३९६२

कुरुवंडी करीन काया । वरोनि पायां गोजिरिया ॥१॥

बैसलें तें रूप डोळां । मन चाळा लागलें ॥ध्रु.॥

परतें न सरवे दुरि । आवडी पुरी बैसली ॥२॥

तुका म्हणे विसावलों । येथें आलों धणीवरि ॥३॥

३९६३

साधनाचे कष्ट मोटे । येथें वाटे थोर हें ॥१॥

मुखें गावें भावें गीत । सर्व हित बैसलिया ॥ध्रु.॥

दासा नव्हे कर्म दान । तन मन निश्चळि ॥२॥

तुका म्हणे आत्मनष्टि । भागे चेष्ट मनाची ॥३॥

३९६४

घेतां आणिकांचा जीव । तेव्हां कींव कराना ॥१॥

आपलें तें वरदळ नेदा । हें गोविंदा कृपणता ॥ध्रु.॥

सेवा तरी इच्छा सांग । चोरिलें अंग साहेना ॥२॥

तुका म्हणे अरे धन्या । निसंतान्या विठोबा ॥३॥

३९६५

आम्हां केलें गुणवंत । तें उचित राखावें ॥१॥

तुम्हांसी तों चाड नाहीं । आणिकां कांहीं सुखदुःखां ॥ध्रु.॥

दासांचें तें देखों नये । उणें काय होइल तें ॥२॥

तुका म्हणे विश्वंभरा । दृष्टि करा सामोरी ॥३॥

३९६६

अगत्य ज्या नरका जाणें । कीर्तनीं तों वीट मानी ॥१॥

नावडेसा जाला बाप । आलें पाप वस्तीसि ॥ध्रु.॥

नारायण नाहीं वाचे । ते यमाचे अंदण ॥२॥

तुका म्हणे अभक्तासी । माता दासी जग झोडी ॥३॥

३९६७

आम्ही हरिचे हरिचे । सुर कळिकाळा यमाचे ॥१॥

नामघोष बाण साचे । भाले तुळसी मंजुरेचे ॥ध्रु.॥

आम्ही हरिचे हरिचे दास । कलिकाळावरि घालूं कास ॥२॥

आम्ही हरिचे हरिचे दूत । पुढें पळती यमदूत ॥३॥

तुका म्हणे आम्हांवरी । सुदर्शन घरटी करी ॥४॥

३९६८

देवाचिये पायीं वेचों सर्व शक्ती । होतील विपित्त ज्याज्या कांहीं ॥१॥

न घेई माझी वाचा पुढें कांहीं वाव । आणि दुजे भाव बोलायाचे ॥धृ.॥

मनाचे वांटणी चित्ताचा विक्षेप । राहो हा अनुताप आहे तैसा ॥२॥

तुका म्हणे घेई विठ्ठलाचा छंद । आनंदाचा कंद विस्तारेल ॥३॥

३९६९

पांडुरंगा आतां ऐका हे विनंती । बहु माझे चित्तीं भय वाटे ॥१॥

नाहीं आइकिलें संतांचिया मुखें । तें या मज लोकें भडसाविलें ॥धृ.॥

विष्णुदासां गति नाहीं तरावया । म्हणती गेले वांयां कष्टत ही ॥२॥

धिक्कारिती मज करितां कीर्तन । काय सांगों शीण ते काळिचा ॥३॥

तुका म्हणे मज वाटतें उदास । काय करूं यास पांडुरंगा ॥४॥

३९७०

वेढा वेढा रे पंढरी । मोर्चे लावा भीमातिरीं ॥१॥

चलाचला संत जन । करा देवासी भांडण ॥ध्रु.॥

लुटालुटा पंढरपूर । धरा रखुमाईचा वर ॥२॥

तुका म्हणे चला । घाव निशानी घातला ॥३॥

३९७१

पहा ते पांडव अखंड वनवासी । परि त्या देवासी आठविती ॥१॥

प्रल्हादासी पिता करितो जाचणी । परि तो स्मरे मनीं नारायण ॥ध्रु.॥

सुदामा ब्राम्हण दरिद्रे पीडिला । नाहीं विसरला पांडुरंग ॥२॥

तुका म्हणे तुझा न पडावा विसर । दुःखाचे डोंगर जाले तरी ॥३॥

३९७२

निजसेजेची अंतुरी । पादलिया कोण मारी ॥१॥

तैसा आम्हासी उबगतां । तुका विनवितो संतां ॥ध्रु.॥

मूल मांडीवरी हागलें । तें बा कोणे रें त्यागिलें ॥२॥

दासी कामासी चुकली । ते बा कोणें रें विकली ॥३॥

पांडुरंगाचा तुका पापी । संतसाहें काळासि दापी ॥४॥

३९७३

श्वानाचियापरी लोळें तुझ्या दारीं । भुंकों हरिहरि नाम तुझें ॥१॥

भुंकीं उठीं बैसें न वजायें वेगळा । लुडबुडीं गोपाळा पायांपाशीं ॥२॥

तुका म्हणे आम्हां वर्म आहे ठावें । मागेन ते द्यावें प्रेमसुख ॥३॥

३९७४

सोइरे धाइरे दिल्याघेतल्याचे । अंत हें काळीचें नाहीं कोणी ॥१॥

सख्या गोत्रबहिणी सुखाचे संगती । मोकलुनी देती अंतकाळीं ॥ध्रु.॥

आपुलें शरीर आपुल्यासी पारिखें । परावीं होतील नवल काई ॥२॥

तुका म्हणे आतां सोड यांची आस । धरीं रे या कास पांडुरंगा ॥३॥

३९७५

जन्ममरणांची कायसी चिंता । तुझ्या शरणागतां पंढरीराया ॥१॥

वदनीं तुझें नाम अमृतसंजीवनी । असतां चक्रपाणी भय कवणा ॥ध्रु.॥

हृदयीं तुझें रूप बिंबलें साकार । तेथें कोण पार संसाराचा ॥२॥

तुका म्हणे तुझ्या चरणांची पाखर । असतां कळिकाळ पायां तळीं ॥३॥

३९७६

क्षमाशस्त्र जया नराचिया हातीं । दुष्ट तयाप्रति काय करी ॥१॥

तृण नाहीं तेथें पडे दावाग्नि । जाय तो विझोनि आपसया ॥२॥

तुका म्हणे क्षमा सर्वांचें स्वहित । धरा अखंडित सुखरूप ॥३॥

३९७७

याति गुणें रूप काय ते वानर । तयांच्या विचारें वर्ते राम ॥१॥

ब्रम्हहत्यारासि पातकी अनेक । तो वंद्य वाल्मीक तिहीं लोकीं ॥२॥

तुका म्हणे नव्हे चोरीचा व्यापार । म्हणा रघुवीर वेळोवेळां ॥३॥

३९७८

पानें जो खाईल बैसोनि कथेसी । घडेल तयासी गोहत्या ॥१॥

तमाखू ओढूनि काढला जो धूर । बुडेल तें घर तेणें पापें ॥ध्रु.॥

कीर्तनीं बडबड करील जो कोणी । बेडुक होउनी येइल जन्मा ॥२॥

जयाचिये मनीं कथेचा कंटाळा । होती त्या चांडाळा बहु जाच ॥३॥

जाच होती पाठी उडती यमदंड । त्याचें काळें तोंड तुका म्हणे ॥४॥

३९७९

कामांमध्यें काम । कांहीं म्हणा रामराम । जाइल भवश्रम । सुख होईल दुःखाचें ॥१॥

कळों येईल अंतकाळीं । प्राणप्रयाणाचे वेळीं । राहाती निराळीं । रांडापोरें सकळ ॥ध्रु.॥

जीतां जीसी जैसा तैसा । पुढें आहे रे वोळसा । उगवुनि फांसा । काय करणें तें करीं ॥२॥

केलें होतें या चि जन्में । अवघें विठोबाच्या नामें । तुका म्हणे कर्म । जाळोनियां तरसी ॥३॥

३९८०

तुज मज ऐसी परी । जैसे तरंग सागरीं ॥१॥

दोहींमाजी एक जाणा । विठ्ठल पंढरीचा राणा ॥ध्रु.॥

देव भक्त ऐसी बोली । जंव भ्रांति नाहीं गेली ॥२॥

तंतु पट जेवीं एक । तैसा विश्वेंसीं व्यापक ॥३॥

३९८१

कोठें गुंतलासी योगीयांचे ध्यानीं । आनंदकीर्तनीं पंढरीच्या ॥१॥

काय काज कोठें पडलीसे गुंती । कानीं न पडती बोल माझे ॥ध्रु.॥

काय शेषनशयनीं सुखनिद्रा आली । सोय कां सांडिली तुम्ही देवा ॥२॥

तुका म्हणे कोठें गुंतलेती सांगा । किती पांडुरंगा वाट पाहूं ॥३॥

३९८२

माउलीसी सांगे कोण । प्रेम वाढवी ताहानें ॥१॥

अंतरींचा कळवळा । करीतसे प्रतिपाळा ॥ध्रु.॥

मायबापाची उपमा। तुज देऊं मेघश्यामा ॥२॥

ते ही साजेना पाहातां । जीवलगा पंढरिनाथा ॥३॥

माय पाळी संसारीं । परलोक राहे दुरी ॥४॥

तैसा नव्हेसी अनंता । काळावरी तुझी सत्ता ॥५॥

तुका म्हणे नारायणा । तुम्हां बहुत करुणा ॥६॥

३९८३

कोड आवडीचें । पुरवीना बाळकाचें ॥१॥

तेव्हां कैसी ते माउली । जाणा काशासाटीं व्याली ॥धृ.॥

वत्साचिये आसे । धेनु धांवेना गोरसें ॥२॥

तुका म्हणे धरि । बाळ टाकिलें वानरीं ॥३॥

३९८४

भक्तांची सांकडीं स्वयें सोसी देव । त्यांपाशीं केशव सर्वकाळ ॥१॥

जये ठायीं कीर्तन वैष्णव करिती । तेथें हा श्रीपति उभा असे ॥२॥

तुका म्हणे देव सर्वांठायीं जाला । भरुनी उरला पांडुरंग ॥३॥

३९८५

तुझिया नामाचा विसर न पडावा । ध्यानीं तो राहावा पांडुरंग ॥१॥

सांगितला मंत्र श्रीरामनामाचा । सर्वकाळ वाचा हें चि बोले ॥धृ.॥

उफराटें नाम वाल्मीक बोलीला । तो ही वंद्य केला नारायणें ॥२॥

तुका म्हणे मज तुझा चि भरवसा । धांवुनियां कैसा येसी देवा ॥३॥

३९८६

अवघ्यां पातकांची मी एक रासी । अवघा तूं होसी सर्वोत्तमु ॥१॥

जैसा तैसा लागे करणें अंगीकार । माझा सर्व भार चालविणें ॥धृ.॥

अवघें चि मज गिळियेलें काळें । अवघीं च बळें तुझे अंगीं ॥२॥

तुका म्हणे आतां खुंटला उपाय । अवघे चि पाय तुझे मज ॥३॥

३९८७

मूर्तिमंत देव नांदतो पंढरी । येर ते दिगांतरीं प्रतिमारूप ॥१॥

जाउनियां वना करावें कीर्तन । मानुनी पाषाण विठ्ठलरूप ॥२॥

तुका मुख्य पाहिजे भाव । भावापासीं देव शीघ्र उभा ॥३॥

३९८८

धरिल्या देहाचें सार्थक करीन । आनंदें भरीन तिन्ही लोक ॥१॥

लावीन निशान जावया वैकुंठा । माजवीन पेठा कीर्तनाच्या ॥ध्रु.॥

नामाचिया नौका करीन सहस्रवरि । नावाडा श्रीहरि पांडुरंग ॥२॥

भाविक हो येथें धरा रे आवांका । म्हणे दास तुका शुद्धयाति ॥३॥

३९८९

अनुसरे त्यासी फिरों नेदी मागें । राहें समागमें अंगसंगें ॥१॥

अंगसंगें असे कर्मसाक्ष देव । जैसा ज्याचा भाव तैसा राहे ॥२॥

फळपाकीं देव देतील प्राणीयें । तुका म्हणे नये सवें कांहीं ॥३॥

३९९०

संसारीं असतां हरिनाम घेसी । तरीं च उद्धरसी पूर्वजेंसी ॥१॥

अवघीं च इंद्रियें न येती कामा । जिव्हे रामनामा उच्चारीं वेगीं ॥ध्रु.॥

शरीरसंपित्त नव्हे रे आपुली । भ्रांतीची माउली अवघी व्यर्थ ॥२॥

तुका म्हणे सार हरिनामउच्चार । येऱ्हवी येरझार हरीविण ॥३॥

३९९१

सावळें सुंदर रूप मनोहर । राहो निरंतर हृदयीं माझे ॥१॥

आणीक कांहीं इच्छा आम्हां नाहीं चाड । तुझें नाम गोड पांडुरंगे ॥ध्रु.॥

जन्मोजन्मीं ऐसें मागितलें तुज । आम्हांसी सहज द्यावें आतां ॥२॥

तुका म्हणे तुज ऐसे दयाळ । धुंडितां सकळ नाहीं आम्हां ॥३॥

३९९२

भक्तांहून देवा आवडे तें काइ । त्रिभुवनीं नाहीं आन दुजें ॥१॥

नावडे वैकुंठ क्षीराचा सागर । धरोनि अंतर राहे दासा ॥ध्रु.॥

सर्वभावें त्याचें सर्वस्वें ही गोड । तुळसीदळ कोड करुनी घ्यावें ॥२॥

सर्वस्वें त्याचा म्हणवी विकला । चित्त द्यावें बोला सांगितल्या ॥३॥

तुका म्हणे भक्तीसुखाचा बांधिला । आणीक विठ्ठला धर्म नाहीं॥४॥

३९९३

राम कृष्ण गोविंद नारायण हरी । केशवा मुरारी पांडुरंगा ॥१॥

लक्ष्मीनिवासा पाहें दिनबंधु । तुझा लागो छंदु सदा मज ॥२॥

तुझे नामीं प्रेम देई अखंडित । नेणें तप व्रत दान कांहीं ॥३॥

तुका म्हणे माझें हें चि गा मागणें । अखंड ही गाणें नाम तुझें ॥४॥

३९९४

हरी तुझें नाम गाईन अखंड । याविण पाखंड नेणें कांहीं ॥१॥

अंतरीं विश्वास अखंड नामाचा । कायामनेंवाचा देई हें चि ॥२॥

तुका म्हणे आतां देई संतसंग । तुझे नामीं रंग भरो मना ॥३॥

३९९५

गाबाळाचे ग्रंथीं कां रे पडां सदा । मिथ्या भेदवादा वागवितां ॥१॥

संसारगाबाळीं पडसी निखळ । जालासी तूं खळ तेणें मना ॥धृ.॥

साधनसंकटीं गुंतसी कासया । व्यर्थ गा अपायामाजी गुंती ॥२॥

निर्मळ फुकाचें नाम गोविंदाचें । अनंतजन्माचे फेडी मळ ॥३॥

तुका म्हणे नको करूं कांहीं कष्ट । नाम वाचे स्पष्ट हरि बोलें ॥४॥

३९९६

भाव धरिला चरणीं म्हणवितों दास । अहिर्निशीं ध्यास करीतसें ॥१॥

करीतसें ध्यास हृदयीं सकळ । भाव तो सबळ धरियेला ॥२॥

धरिले निश्चळि न सोडीं ते पाय । तुका म्हणे सोय करीं माझी ॥३॥

३९९७

तुझें नाम गाया न सोपें डवळा । गाऊं कळवळा प्रेमाचिया ॥१॥

येइल आवडी जैसी अंतरींची । तैसी मनाची कीर्ती गाऊं ॥२॥

माझें मुख नामीं रंगो सर्वकाळ । गोविंद गोपाळ राम कृष्ण ॥३॥

अबद्ध चांगलें गाऊं जैसें तैसें । बाहे बाळ जैसें मायबापा ॥४॥

तुका म्हणे मज न लावीं वांकडें । मी तुझें बोबडें बाळ तान्हें ॥५॥

३९९८

आतां तुज मज नाहीं दुजेपण । दाखवीं चरण पांडुरंगा ॥१॥

तुज रूप रेखा नाम गुण नाहीं । एक स्थान पाहीं गांव सिंव ॥ध्रु.॥

नावडे संगाति तुजा दुजयाची । आपुल्या भक्तांची प्रीति तुम्हां ॥२॥

परि आम्हांसाटीं होसील सगुण । स्तंभासी फोडून जयापरि ॥३॥

तुका म्हणें तैसें तुज काय उणें । देई दरुषण चरणांचें ॥४॥

३९९९

करणें तें हें चि करा । नरका अघोरा कां जातां ॥१॥

जयामध्यें नारायण । शुद्धपण तें एक ॥ध्रु.॥

शरणागतां देव राखे । येरां वाखे विघ्नाचे ॥२॥

तुका म्हणे लीन व्हावें । कळे भावें वर्म हें ॥३॥

४०००

आणीक नका करूं चेष्टा । व्हाल कष्टा वरपडी ॥१॥

सुखें करा हरिकथा । सर्वथा हे तारील ॥ध्रु.॥

अनाथाचा नाथ देव । अनुभव सत्य हा ॥२॥

तुका म्हणे बहुतां रिती । धरा चित्तीं सकळ ॥३॥

४००१

मुखें सांगे ब्रम्हज्ञान । जन लोकाची कापितो मान ॥१॥

ज्ञान सांगतो जनासी । नाहीं अनुभव आपणासी ॥ध्रु.॥

कथा करितो देवाची । अंतरीं आशा बहु लोभाची ॥२॥

तुका म्हणे तो चि वेडा । त्याचें हाणूनि थोबाड फोडा ॥३॥

४००२

कांहीं दुसरा विचार । न लगे करावा चि फार ॥१॥

सेट्या ना चौधरी । पांडेपण वाहे शिरीं ॥ध्रु.॥

पाप न लगे धुंडावें । पाहिजे तरि तेथें जावें ॥२॥

जकातीचा धंदा । तेथें पाप वसे सदा ॥३॥

गाई म्हसी हेड । तुप विकी महा द्वाड ॥४॥

तुका म्हणे पाहीं । तेथें पुण्या रीघ नाहीं ॥५॥

४००३

तुझी माझी आहे जुनी सोयरीक । आधीं बंधु लेंक मग जाले ॥१॥

वांटेकरी म्हणून पुसती आतां । परि आहे सत्ता करीन ते ॥धु.॥

लेंकीचें लेंकरूं नातु जाल्यावरी । मंगळा ही दुरि अंतरलों ॥२॥

बाइलेचा भाऊ पिसुना सोयरा । म्हणउनि करा विनोद हा ॥३॥

आकुळीं तों करूं नये तें चि केलें । न बोलावें भलें तों चि आतां ॥४॥

न म्हणसी लेंकी माउसी बहिणी । आम्हां केलें धणी पापाचें त्या ॥५॥

बहु पांचांजणी केली विटंबना । नये दाऊं जना तोंड ऐसें ॥६॥

तुका म्हणे आधीं मूळ तें चि धरूं । मागील तें करूं उरी आतां ॥७॥

४००४

मागें बहुत जाले खेळ । आतां बळ वोसरलें ॥१॥

हालों नये चालों आतां । घट रिता पोकळ ॥ध्रु.॥

भाजल्याची दिसे घडी । पट ओढी न साहे ॥२॥

तुका म्हणे पाहतां घडी । जगा जोडी अंगारा ॥३॥

४००५

आळस आला अंगा । धांव घालीं पांडुरंगा ॥१॥

सोसूं शरीराचे भाव । पडती अवगुणाचे घाव ॥ध्रु.॥

करावीं व्यसनें । दुरी येउनि नारायणें ॥२॥

जवळील दुरी । जालों देवा धरीं करीं ॥३॥

म्हणउनि देवा । वेळोवेळां करीं धावा ॥४॥

तुका म्हणे पांडुरंगा । दुरी धरूं नका अंगा ॥५॥

४००६

झंवविली महारें । त्याची व्याली असे पोरें ॥१॥

करी संताचा मत्सर । कोपें उभारोनि कर ॥ध्रु.॥

बीज तैसें फळ । वरी आलें अमंगळ ॥२॥

तुका म्हणे ठावें । ऐसें जालें अनुभवें ॥३॥

४००७

पापी तो नाठवी आपुल्या संचिता । ठेवी भगवंता वरी बोल ॥१॥

भेईना करितां पापाचे डोंगर । दुर्जन पामर दुराचारी ॥ध्रु.॥

नाठवी तो खळ आपुली करणी । देवासी निंदोनि बोलतसे ॥२॥

तुका म्हणे त्याच्या तोंडा लागो काटी । नाहीं जगजेठी जया चित्तीं ॥३॥

४००८

आधीं देह पाहता वाव । कैचा प्रारब्धासी ठाव ॥१॥

कां रे रडतोसी माना । लागें विठ्ठलचरणा ॥ध्रु.॥

दुजेपण जालें वाव । त्रिभुवनासि नाहीं ठाव ॥२॥

तुका म्हणे खरे पाहें । विठ्ठल पाहोनियां राहें ॥३॥

४००९

स्त्रिया धन बा हें खोटें । नागवले मोठे मोठे ॥१॥

म्हणोनि सांडा दोनी । सुख पावाल निदानीं ॥ध्रु.॥

सर्वदुःखासी कारण । हीं च दोन्हीचीं प्रमाण ॥२॥

आशा सर्वस्वें सांडावी । तेणें निजपदवी पावावी ॥३॥

देह लोभें नाडला । घाला यमाचा पडला ॥४॥

तुका म्हणे निरापेक्षा । कांहीं न धरावी अपेक्षा ॥५॥

४०१०

जेंजें होआवें संकल्पें । तें चि पुण्य होय पाप ॥१॥

कारण तें मनापासीं । मेळविल्या मिळे रसीं ॥ध्रु.॥

सांडी मांडी हाली चाली । राहे तरि भली बोली ॥२॥

तुका म्हणे सार । नांव जीवनाचे सागर ॥३॥

४०११

ओले मातीचा भरवसा । कां रे धरिशी मानसा ॥१॥

डोळे चिरीव चांगले । वृद्धपणीं सरवया जाले ॥धृ.॥

नाक सरळ चांगलें । येउन हनवटी लागलें ॥२॥

तुका म्हणे आलें नाहीं । तंव हरिला भज रे कांहीं ॥३॥

४०१२

तुम्हां सांगतों कलयुगा फळ । पुढें होइल ब्रम्हगोळ ॥१॥

आम्हां म्हणतील कंटक । ऐसा पाडिती दंडक ॥धृ.॥

स्त्रिया पूजुनि सरे देती । भलते स्त्रियेसि भलते जाती ॥२॥

श्रेष्ठ वर्ण वेदविद्वांस । अंगीकारी मद्यमांस ॥३॥

चारी वर्ण अठरा याती । कवळ करिती एक पंक्ती ॥४॥

म्हणती अंबेचा क्रीडाकल्लोळ । शिवरूप प्राणी सकळ ॥५॥

ऐसें होइल शकुन देतों । अगोदर सांगुन जातों ॥६॥

तुका सद्‌गुरुदास्य करी । सिद्धि पाणी वाहे घरीं ॥७॥

४०१३

त्या हरिदासांची भेटी घेतां । नकाऩ उभयतासी जातां ॥१॥

माते परीस थोरी कथा । भाड घेतां न लाजे ॥धृ.॥

देतां घेतां नरकवासी । उभयतांसी रवरव ॥२॥

तुका म्हणे नरकगांवा । जाती हांवा धरोनि ॥३॥

४०१४

देव गावा ध्यावा ऐसें जालें । परदेशी नाहीं उगलें ।

वडील आणि धाकुलें । नाहीं ऐसें जालें दुसरें तें ॥१॥

नाहीं लागत मुळीहूनि । सुहृदजन आणि जननी ।

लागल्या लागें त्यागें सांडूनि । लोभीये मांडणी संयोगाची ॥ध्रु.॥

शिव बाटला जीवदशे । बहुत ओतत आलें ठसें ।

हीन जालें भूषणाचें इच्छे । निवडती कैसे गुणागुण ॥२॥

आतां हे हुतांश तों बरें । अवघे एक च मोहरें ।

पिटिलियाविण नव्हे खरें । निवडें बरें जातिशुद्ध ॥३॥

तुका उतावेळ याजसाटीं । आहे तें निवेदीन पोटीं ।

आवडी द्यावी जी येथें लाटी । तुझी जगजेठी कीर्ती वाखाणीन ॥४॥

४०१५

भोगी जाला त्याग । गीती गातां पांडुरंग । इंद्रियांचा लाग । आम्हांवरूनि चुकला ॥१॥

करुनि ठेविलों निश्चळि । भय नाहीं तळमळ । घेतला सकळ । अवघा भार विठ्ठलें ॥ध्रु.॥

तळीं पिक्षणीचे परी । नखें चोंची चारा धरी । आणुनियां घरीं । मुखीं घाली बाळका ॥२॥

तुका म्हणे ये आवडी । आम्हीं पांयीं दिली बुडी । आहे तेथें जोडी । जन्मांतरींचें ठेवणें ॥३॥

४०१६

कुंकवाची ठेवाठेवी । बोडकादेवी काशाला ॥१॥

दिवस गमा भरा पोट । कां गे नेटनेटावा ॥ध्रु.॥

दिमाख हा कोणां दावा । लटकी जीवा चरफड ॥२॥

तुका म्हणे झोंडगीं हो । फुंदा कां हो कोरडी ॥३॥

४०१७

तुझें प्रेम माझ्या हृदयीं आवडी । चरण न सोडीं पांडुरंगा ॥१॥

कासया सिनासि थोरिवां कारणें । काय तुझें उणें होइल देवा ॥ध्रु.॥

चातकाची चिंता हरली जळधरें । काय त्याचें सरे थोरपण ॥२॥

चंद्र चकोरांचा पुरवी सोहळा । काय त्याची कळा न्यून होय ॥३॥

तुका म्हणे मज अनाथा सांभाळीं । हृदयकमळीं स्थिर राहें ॥४॥

४०१८

आम्ही आइते जेवणार । न लगे सोसावे डोंगर । सुखाचा वेव्हार । तेणें चि वाढलें ॥१॥

ठेवा जोडला मिरासी । ठाव जाला पायांपासी । नव्हे आणिकांसी । रीघ तेथें यावया ॥ध्रु.॥

बळी दिला जीवभाव । नेणें आणिकांचे नांव । धरिला एक भाव । तो विश्वास फळला ॥२॥

तुका म्हणे जालों बळी । आम्ही निकट जवळी । बोलिलों तें पाळीं । वचन स्वामी आमचें ॥३॥

४०१९

न लगावी दिठी । माझी तुझे मुखवटी ॥१॥

आधीं पाउलें पाउलें । ते मी पाहेन तें भलें ॥ध्रु.॥

देईन हे काया । वरि सांडणें सांडाया ॥२॥

तुका म्हणे देवा । बहु आवडसी जीवा ॥३॥

४०२०

कोण आमचीं योगतपें । करूं बापें जाणावीं ॥१॥

गीत संतसंगें गाऊं । उभीं ठाऊं जागरणीं ॥ध्रु.॥

आमुचा तो नव्हे लाग । करूं त्याग जावया ॥२॥

तुका म्हणे इंद्रियांसी । ये चि रसीं रंगवूं ॥३॥

४०२१

नाम तारक भवसिंधु । विठ्ठल तारक भवसिंधु ॥१॥

नामधारक तया अरि मित्रु । समता त्यागुनियां क्रोधु ॥धृ.॥

नामधारक तया । कदापि न घडे विषयाचा बाधु ॥२॥

ज्या नामें तरले शुकादिक । नारद संत मुनिजन साधु ॥३॥

जाणूनियां जे नसरें । ते नेणति जैसा गज अंधु ॥४॥

सहज तुकया । नाम चि जपतां स्वरुपीं वेधु ॥५॥

४०२२

आम्हां वैष्णवांचा कुळधर्म कुळींचा । विश्वास नामाचा एका भावें ॥१॥

तरी च हरिचेदास म्हणवितां श्लाघीजे । निर्वासना कीजे चित्त आधी ॥धृ.॥

गाऊं नाचूं प्रेमें आनंदें कीर्तनीं । भक्ति मुक्ति दोन्ही न मगों तुज ॥२॥

तुका म्हणे देवा ऐसी यांची सेवा । द्यावी जी केशवा जन्मोजन्मीं ॥३॥

४०२३

पावलों हा देह कागतालिन्यायें । न घडे उपायें घडों आलें ॥१॥

आतां माझीं खंडीं देह देहांतरें । अभय दातारें देऊनियां ॥धृ.॥

अंधळ्याचे पाठीं धनाची चरवी । अघटित तेंवि घडों आलें ॥२॥

तुका म्हणे योग घडला बरवा । आतां कास देवा न सोडीं मी ॥३॥

४०२४

कळे परि न सुटे गांठी । जालें पोटीं कुपथ्य ॥१॥

अहंकाराचें आंदणें जीव । राहे कींव केली ते ॥धृ.॥

हेंकडाची एकी च वोढी । ते ही खोडी सांगती ॥२॥

तुका म्हणे सांगों किती । कांहीं चित्तीं न राहे ॥३॥

४०२५

सांडावी हे भीड अधमाचे चाळे । मद्यपीर बरळे भलत्या छंदें ॥१॥

ऐसे तंव तुम्ही नाहीं जी दिसत । कां हें अनुचित वदलेत ॥धृ.॥

फांटा जाला त्यासी नाहीं वोढा वारा । वेरसा चि खरा हाटो गुण ॥२॥

तुका म्हणे नाहीं ज्याच्या बापा ताळा । तो देखे विटाळा संतां अंगीं ॥३॥

४०२६

आवडे हें रूप गोजिरें सगुण । पाहातां लोचन सुखावलें ॥१॥

आतां दृष्टीपुढें ऐसा चि तूं राहीं । जों मी तुज पाहें पांडुरंगा ॥ध्रु.॥

लाचावलें मन लागलीसे गोडी । तें जीवें न सोडीं ऐसें जालें ॥२॥

तुका म्हणे आम्ही केली जे लडिवाळी । पुरवावी आळी मायबापें ॥३॥

४०२७

तळि एक अर्ध राई । सीतबुंद पावे काई । तया सुखा नाहीं । अंतपार पाहतां ॥१॥

म्हणउनी करा लाहो । नका मागें पुढें पाहों । अवघ्यामध्यें आहों । सावचित्त तों ॥ध्रु.॥

तीर्थां न येती तुळणी । आजिया सुखाची धणी । जे कासी गयेहुनी । जीं आगळीं असती ॥३॥

येथें धरी लाज । वर्ण अभिमान काज । नाडला सहज । तुका म्हणे तो येथें ॥३॥

४०२८.

विठोबाचें नाम ज्याचे मुखीं नित्य । त्या देखिल्या पतित उद्धरिलि ॥१॥

विठ्ठलविठ्ठल भावें म्हणे वाचे । तरी तो काळाचे दांत ठेंसी ॥धृ.॥

बहुत तारिले सांगों किती आतां । ऐसा कोणी दाता दुजा नाहीं ॥२॥

तुका म्हणे म्यां ही ऐकोनियां कीर्ती । धरिला एकांतीं हृदयामाजी ॥३॥

४०२९

भोळे भक्तीभाव धरिती मानसीं । त्यासी हृषीकेशी जवळी च ॥१॥

भाव नाहीं मनीं अभाविक सदा । त्याचिया मी खेदा काय सांगों ॥धृ.॥

गणिकेसारिकीं नामें उद्धरीलीं । सज्ञानें पडिलीं खटाटोपीं ॥२॥

तुका म्हणे काय शुद्ध माझी जाति । थोर केली ख्याती हरिनामें ॥३॥

४०३०

आड पडे काडी । तरि ते बहुत पाणी खोडी ॥१॥

दुर्जनाचे संगती । बहुतांचे घात होती ॥धृ.॥

एक पडे मासी । तरी ते बहु अन्न नासी ॥२॥

तुका म्हणे रांड । ऐसी कां ते व्याली भांड ॥३॥

४०३१

पंढरीचें बा भूत मोटें । आल्या गेल्या झडपी वाटे ॥१॥

तेथें जाऊं नका कोणी । गेले नाहीं आले परतोनि ॥२॥

तुका पंढरीसी गेला । पुन्हा जन्मा नाहीं आला ॥३॥

४०३२

बरवे दुकानीं बैसावें । श्रवण मनन असावें ॥१॥

सारासाराचीं पोतीं । ग्राहिक पाहोनि करा रितीं ॥ध्रु.॥

उगे चि फुगों नका गाल । पूर्ण सांठवावा माल ॥२॥

सत्य तराजू पैं धरा । नका कुडत्रिम विकरा ॥३॥

तुका जाला वाणी । चुकवुनि चौऱ्यासीच्या खाणी ॥४॥

४०३३

काय करूं आतां या मना । न संडी विषयांची वासना ।

प्राथिन्तां ही राहेना । आदरें पतना नेऊं पाहे ॥१॥

आतां धांवधावें गा श्रीहरी । गेलों वांयां नाहीं तरी ।

न दिसे कोणी आवरी । आणीक दुजा तयासी ॥ध्रु.॥

न राहे एके ठायीं एकी घडी । चित्त तडतडा तोडी ।

घालूं पाहे बा हे उडी या भवडोहीं ॥२॥

आशा तृष्णा कल्पना पापिणी । घात मांडला माझा यांणीं ।

तुका म्हणे चक्रपाणी । काय अजोनि पाहातोसी ॥३॥

४०३४

पाषाण परिस भूमि जांबूनद । वंशाचा संबंध धातयाचा ॥१॥

सोनियाची पुरी समुद्राचा वेढा । समुदाय गाढा राक्षसांचा ॥ध्रु.॥

ऐसी सहस्र त्या सुंदरा कामिनी । माजी मुखरणी मंदोदरी ॥२॥

पुत्रपौत्राचा लेखा कोण करी । मुख्य पुत्र हरी इंद्रा आणी ॥३॥

चौदा चौकडिया आयुष्यगणना । बंधुवर्ग जाणा कुंभकर्ण ॥४॥

तुका म्हणे ज्याचे देव बांदवडी । सांगातें कवडी गेली नाहीं ॥५॥

४०३५

पापांचीं संचितें देहासी दंडण । तुज नारायणा बोल नाहीं ॥१॥

पेरी कडू जिरें मागे अमृतफळ । आकाऩ वृक्षफळें कैसीं येती ॥धृ.॥

सुख अथवा दुःख भोग हो देहेचा । नास हा ज्ञानाचा न करावा ॥२॥

तुका म्हणे आतां देवा कां रुसावें । मनासी पुसावें काय केलें ॥३॥

४०३६

लाभ पुढें करी । घात नारायण वारी ॥१॥

ऐसी भक्ताची माउली । करी कृपेची साउली ॥धृ.॥

माय बाळकासी । जीव भाव वेची तैसी ॥२॥

तुका म्हणे नाड । नाहीं शरणागता आड ॥३॥

४०३७

आपुलेंसें करुनी घ्यावें । आश्वासावें नाभींसें ॥१॥

ह्मणउनि धरिले पाय । आवो माय विठ्ठले ॥ध्रु.॥

कळलासे सीन चिंता । शम आतां करावा ॥२॥

तुका म्हणे जीवीं वसें । मज नसें वेगळे ॥३॥

४०३८

तुजविणं कांहीं । स्थिर राहे ऐसें नाहीं ॥१॥

कळों आलें बहुता रीती । पांडुरंगा माझ्या चित्तीं ॥ध्रु.॥

मोकलिली आस । सर्वभावें जालों दास ॥२॥

तुका म्हणे तूं चि खरा । येर वाउगा पसारा ॥३॥

४०३९

खोंकरी आधन होय पाकसिद्धी । हें तों घडों कधीं शके चि ना ॥१॥

खापराचे अंगीं घासितां परिस । न पालटे कीस काढिलिया ॥२॥

पालथे घागरी रिचवितां जळ । तुका म्हणे खळ तैसे कथे ॥३॥

४०४०

नागलें देखोनि चांगलें बोले । आपुलें वेचूनि त्याजपुढें खुले ॥१॥

अधमाचे औंगळ गुण । उचित नेणें तो धर्म कोण ॥ध्रु.॥

आर्तभूता न घली पाण्याचा चुळ । न मागे त्यासी घाली साखर गुळ ॥२॥

एकासी आड पडोनि होंकरी । एकासी देखोनि लपवी भाकरी ॥३॥

एकासी धड न बोले वाचा । एकासी म्हणे मी तुझे बांदीचा ॥४॥

तुका म्हणे ते गाढवपशु । लाभेंविण केला आयुष्यनाशु ॥५॥

४०४१

पिंडपोशकाच्या जळो ज्ञानगोष्टी । झणी दृष्टिभेटी न हो त्याची ॥१॥

नाहीं संतचिन्ह उमटलें अंगीं । उपदेशालागीं पात्र जाला ॥ध्रु.॥

पोहों सिणलें नये कासे लावितो आणिका । म्हणावें त्या मूर्खा काय आतां ॥२॥

सिणलें तें गेलें सिणलियापासीं । जाली त्या दोघांसी एक गति ॥३॥

तुका म्हणे अहो देवा दिनानाथा । दरुषण आतां नको त्याचें ॥४॥

४०४२

संतचिन्हें लेउनि अंगीं । भूषण मिरविती जगीं ॥१॥

पडिले दुःखाचे सागरीं । वहावले ते भवपुरीं ॥ध्रु.॥

कामक्रोधलोभ चित्तीं । वरिवरि दाविती विरक्ती ॥२॥

आशापाशीं बांधोनि चित्त । म्हणती जालों आम्ही मुक्त ॥३॥

त्यांचे लागले संगती । जाली त्यांसी ते चि गति ॥४॥

तुका म्हणे शब्दज्ञानें । जग नाडियेलें तेणें ॥५॥

४०४३

दोष करूनि आम्ही पतित सद्धि जालों । पावन मागों आलों ब्रीद तुझें ॥१॥

आतां पतिता तारावें कीं ब्रीद हें सोडावें । यांत जें पुरवे तें चि सांगा ॥ध्रु.॥

उद्धार तुमच्यानें नव्हे हो श्रीहरि । सोडा झडकरी ब्रीद आतां ॥२॥

तें ब्रीद घेउनी हिंडों दारोदारीं । सांगूं तुझी कीर्ती रे पांडुरंगा ॥३॥

देवें हारविलें ब्रीद हें सोडिलें । पतितें जिंकिलें आम्हीं देवा ॥४॥

तुका म्हणे आम्हीं उठलों दैन्यवरि । विचारा श्रीहरी तुम्ही आतां ॥५॥

४०४४

राम कृष्ण ऐसीं उच्चारितां नामें । नाचेन मी प्रेमें संतांपुढें ॥१॥

काय घडेल तें घडो ये सेवटीं । लाभ हाणी तुटी देव जाणे ॥ध्रु.॥

चिंता मोह आशा ठेवुनि निराळीं । देईन हा बळी जीव पायीं ॥२॥

तुका म्हणे कांहीं उरों नेदीं उरी । सांडीन हे थोरी ओवाळोनी ॥३॥

४०४५

देव धरी नाना सोंगें । नाम श्रेष्ठ पांडुरंग ॥१॥

तो हा गवळियाचे घरीं । नाम सारितो मुरारि ॥ध्रु.॥

धन्य यशोदेचें प्रारब्ध । नाचे अंगणीं गोविंद ॥२॥

ऐशा भक्तांसाटीं देवें । नाना धरियेलीं नांवें ॥३॥

होय दासांचा जो दास । तुका म्हणे विठ्ठलास ॥४॥

४०४६

आइत्या भाग्या धणी व्हावे । केनें घ्यावें न सरे तें ॥१॥

केणें आहे पंढरपुरीं । उधाराचें लाभीक ॥ध्रु.॥

बाखराची करुनी रीती । भरा पोतीं लवलाहीं ॥२॥

तुका म्हणे संतांपाडें । करूं पुढें वाखती ॥३॥

४०४७

जन्मोजन्मीं दास । व्हावें हे चि माझी आस ॥१॥

पंढरीचा वारकरी । वारी चुकों नेदीं हरी ॥ध्रु.॥

संतसमागम । अंगीं थिरावलें प्रेम ॥२॥

स्नान चंद्रभागे । तुका म्हणे हें चि मागें ॥३॥

४०४८

कां गा कोणी न म्हणे पंढरीची आई । बोलावितें पाहीं चाल नेटें ॥१॥

तेव्हां माझ्या मना होइल समाधान । जाइल सर्व शीण जन्मांतरिंचा ॥२॥

तुका म्हणे माझी होशील माउली । वोरसोनि घाली प्रेमपान्हा ॥३॥

४०४९

वेद अनंत बोलिला । अर्थ इतका चि शोधिला ॥१॥

विठोबासी शरण जावें । निजनिष्टि नाम गावें ॥ध्रु.॥

सकळशास्त्रांचा विचार । अंतीं इतका चि निर्धार ॥२॥

अठरापुराणीं सिद्धांत । तुका म्हणे हा चि हेत ॥३॥

४०५०

मायेचा मारिला अंगीं नाहीं घाव । दुःखें तरी लव धडधडी ॥१॥

न लभे हा काळ न सुटे हातींचा । न बोलवे वाचा खोडावली ॥ध्रु.॥

न पवे धांवणें न पवे चि लाग । न चलती माग धरावया ॥२॥

भेणें तरि अंगा लावियेल्या राखा । परी त्यासी वाखा करीतसे ॥३॥

तुका म्हणे नेदी हाका मारूं देवा । लोकापाठी हेवा लागलासे ॥४॥

४०५१

धिग तो दुर्जन नाहीं भूतदया । व्यर्थ तया माया प्रसवली ॥१॥

कठिण हृदय तया चांडाळाचें । नेणे पराचें दुःख कांहीं ॥ध्रु.॥

आपुला का प्राण तैसे सकळ लोक । न करी विवेक पशु जैसा ॥२॥

तुका म्हणे सुखें कापीतसे गळे । आपुलिया वेळे रडतसे ॥३॥

४०५२

गरुडावरि बैसोनि येतो जगजेठी । त्याचे चरणीं मिठी घालूं चला ॥१॥

सांवळें रूपडें देखिलें लोचनीं । शंख चक्र दोन्ही शोभताहे ॥ध्रु.॥

पीतांबर झळके हे चि त्याची खूण । वाकी रुणझुण करिताती ॥२॥

गरुडाचा चपेटा असे नेटें । कस्तुरीमळवट शोभताहे ॥३॥

पदक एकावळी शोभताहे कंठीं । तुका म्हणे मिठी घालूं चला ॥४॥

४०५३

नाहीं पाक होत उफराटे चाली । बोलिली ते केली व्हावी नीत ॥१॥

नाहीं मानूं येत वांजटाचे बोल । कोरडे च फोल चवी नाहीं ॥ध्रु.॥

तरुवरा आधीं कोठें आहे फळ । चावटा बरळ म्हणा त्यासी ॥२॥

तुका म्हणे किती ठकलीं बापुडीं । गव्हा आहे गोडी मांडे पुऱ्या ॥३॥

४०५४

जाली हरिकथा रंग वोरसला । उचितासी आला पांडुरंग ॥१॥

वांटितो हें प्रेम उचिताचा दाता । घेई रे तूं आतां धणीवरि ॥ध्रु.॥

प्रेम देऊनियां अवघीं सुखीं केलीं । जें होतीं रंगलीं विटलीं तीं ॥२॥

तुकें हें दुर्बळ देखियलें संतीं । म्हणउनि पुढती आणियेलें ॥३॥

४०५५

संकिल्पला तुज सकळ ही भाव । कोण एक ठाव उरला तेथें ॥१॥

इंद्रियव्यापार जेंजें कांहीं कर्म । करितों ते धर्म सकळ तुझे ॥धृ.॥

माझें हित फार लागला विचार । तुज सर्व भार चालवणें ॥२॥

जो कांहीं लौकिक करिसी तो तुझा । अपमान पूजा कांहींतरि ॥३॥

तुका म्हणे मी तों राहिलों निश्चिंत । तुज कळे हित तैसें करीं ॥४॥

४०५६

भय नाहीं भेव । अनुतापीं नव्हतां जीव ॥१॥

जेथें देवाची तळमळ । तेथें काशाचा विटाळ ॥धृ.॥

उच्चारितां दोष । नाहीं उरों देत लेश ॥२॥

तुका म्हणे चित्त । होय आवडी मिश्रित ॥३॥

४०५७

ध्यानीं ध्यातां पंढरिराया । मनासहित पालटे काया ॥१॥

तेथें बोला कैची उरी । माझें मीपण जाला हरि ॥धृ.॥

चित्तचैतन्यीं पडतां मिठी । दिसे हरिरूप अवघी सृष्टि ॥२॥

तुका म्हणे सांगों काय । एकाएकीं हरिवृत्तिमय ॥३॥

४०५८

कोणा ही केंडावें हा आम्हां अधर्म । जोजो पावे श्रम तोतो देव ॥१॥

म्हणउनि चित्ता सिकविलें वोजें । आतां हें चि दुजें न बोलावें ॥धृ.॥

हालविलें जरि परउपकारें । जिव्हे पाप खरें उपाधीचें ॥२॥

तुका म्हणे जीव प्रारब्धा आधीन । कोण वाहे सीण करुणा शोभे ॥३॥

४०५९

देव तिला आला । गोडगोड जीव धाला ॥१॥

साधला हा पर्वकाळ । गेला अंतरींचा मळ ॥धृ.॥

पापपुण्य गेलें । एका स्नानें चि खुंटलें ॥२॥

तुका म्हणे वाणी । शुद्ध जनार्दनीं जनीं ॥३॥

४०६०

काय उणें मज पांडुरंगा पायीं । रिद्धिसिद्धी ठायीं वोळगती ॥१॥

कोण पाहे सुखा नासिवंताकडे । तृष्णेचें बापुडें नहों आम्ही ॥धृ.॥

स्वर्गसुखें आम्हीं केलीं पावटणी । पापपुण्यें दोन्ही उलंडिलीं ॥२॥

तुका म्हणे घरीं आणिलें वैकुंठ । वसविली पेठ वैष्णवांची ॥३॥

४०६१

माझें मागणें तें किती । दाता लक्ष्मीचा पति ॥१॥

तान्हेल्यानें पीतां पाणी । तेणें गंगा नव्हे उणी ॥धृ.॥

कल्पतरु जाला देता । तेथें पोटाचा मागता ॥२॥

तुका म्हणे संतां ध्यातां । परब्रम्ह आलें हाता ॥३॥

४०६२

अर्भकाचे साटीं । पंतें हातीं धरिली पाटी ॥१॥

तैसे संत जगीं । क्रिया करुनी दाविती अंगीं ॥धृ.॥

बालकाचे चाली । माता जाणुनि पाउल घाली ॥२॥

तुका म्हणे नाव । जनासाटीं उदकीं ठाव ॥३॥

४०६३

जन्मोजन्मींची संगत । भेटी जाली अकस्मात ॥१॥

आतां सोडितां सुटेना । तंतु प्रीतीचा तुटेना ॥धृ.॥

माझें चित्त तुझ्या पायां । मिठी पडिली पंढरिराया ॥२॥

तुका म्हणे अंतीं । तुझी माझी एक गति ॥३॥

४०६४

सांग पांडुरंगा मज हा उपाव । जेणें तुझे पाव आतुडति ॥१॥

न कळे हा निर्धार ब्रम्हादिकां पार । कायसा विचार माझा तेथें ॥२॥

तुका म्हणे आतां धरुनियां धीर । राहूं कोठवर मायबापा ॥३॥

४०६५

काय फार जरी जालों मी शाहाणा । तरी नारायणा नातुडसी ॥१॥

काय जालें जरी मानी मज मन । परि नातुडति चरण तुझे देवा ॥ध्रु.॥

काय जालें जरी जालों उदासीन । परि वर्म भिन्न तुझें देवा ॥२॥

काय जालें जरी केले म्यां सायास । म्हणवितों दास भक्त तुझा ॥३॥

तुका म्हणे तुज दाविल्यावांचून । तुझें वर्म कोण जाणे देवा ॥४॥

४०६६

जातां पंढरीच्या मार्गा । काय वणूप सुखा मग ॥१॥

घडे लाभ लक्षकोटि । परब्रम्हीं होइल भेटी ॥ध्रु.॥

नाम गर्जत येती संत । त्यांच्या दर्शनें होईजे मुक्त ॥२॥

जो अलक्ष्य ब्रम्हादिकां । आला संनिध म्हणे तुका ॥३॥

४०६७

सारासार विचार करा उठाउठी । नाम धरा कंठीं विठोबाचें ॥१॥

तयाच्या चिंतनें निरसलें संकट । तरलों दुर्घट भवसिंधु ॥ध्रु.॥

जन्मोनियां कुळीं वाचे स्मरे राम । धरी हा चि नेम अहिर्निशीं ॥२॥

तुका म्हणे कोटी कुळें तीं पुनीत । भावें गातां गीत विठोबाचे ॥३॥

४०६८

मोल घेऊनियां कथा जरी करीं । तरी भंगो हरी देह माझा ॥१॥

माझी कथा करा ऐसें म्हणें कोणा । तरी झडो जाणा जिव्हा माझी ॥धृ.॥

साहए तूं जालासी काय उणें तुपें । आणीक भूतांपें काय मागों ॥२॥

तुका म्हणे सर्व सिद्धी तुझे पायीं । तूं माझा गोसावी पांडुरंगा ॥३॥

४०६९

जरि हा हो कृपा करिल नारायण । तरी हें चि ज्ञान ब्रम्ह होय ॥१॥

कोठोनियां कांहीं न लगे आणावें । न लगे कोठें जावें तरावया ॥धृ.॥

जरी देव कांहीं धरिल पैं चित्तीं । तरि हे चि होती दिव्य चक्षु ॥२॥

तुका म्हणे देव दावील आपणा । तरि जीवपणा ठाव नाहीं ॥३॥

४०७०

पांडुरंगा कृपाळुवा दयावंता । धरिसील सत्ता सकळ ही ॥१॥

कां जी आम्हांवरी आणिकांची सत्ता । तुम्हासी असतां जवळिक ॥२॥

तुका म्हणे पायीं केलें निवेदन । उचित हें दान करीं आतां ॥३॥

४०७१

रात्री दिवस आम्हां युद्धाचा प्रसंग । अंतर्बाह्य जग आणि मन ॥१॥

जीवा ही आगोज पडती आघात । येऊनियां नित्य नित्य करी ॥२॥

तुका म्हणे तुझ्या नामाचिया बळें । अवघीयांचें काळें केलें तोंड ॥३॥

४०७२

होइन खडे गोटे । चरणरज साने मोठे । पंढरीचे वाटे । संतचरणीं लागेन ॥१॥

आणीक काय दुजें । म्या मागणें तुजपासीं । अविट तें सुख । भय नास नाहीं ज्यासी ॥ध्रु.॥

होइन मोचे वाहणा । पायीं सकळां संतजनां । मांजर सुकर सुणा । जवळी शेष घ्यावया ॥२॥

सांडोवा पायरी । वाहळ बावी गंगातिरी । होइन तयावरी । संतसज्जन चालती ॥३॥

लागें संतां पांयीं । ऐसा ठेवीं भलता ठायीं । तुका म्हणे देई । धाक नाहीं जन्माचा ॥४॥

४०७३

माझिया जीवाचा मज निरधार । न करीं उत्तर जनासवें ॥१॥

आपुलें कारण साधों जी विचार । करावा हा धीर धरूनियां ॥ध्रु.॥

काय कराविया आणिका या युक्ति । काय नव्हे भक्ती विठोबाची ॥२॥

एक पुढें गेले वाट दावूनियां । मारग तो वांयां कोण सांडी ॥३॥

तुका म्हणे माझी विठोबासी चिंता । भेईना सर्वथा न घडे तें ॥४॥

४०७४

कासया व्हावें जीतांचि मुक्त । सांडुनियां थीतें प्रेमसुख ॥१॥

वैष्णवांचा दास जाला नारायण । काय त्या मिळोन असे काम ॥ध्रु.॥

काय त्या गांठीचें पडलें सुटोन । उगला चि बैसोन धीरु धरीं ॥२॥

सुख आम्हांसाटीं केलें हें निर्माण । निर्दैव तो कोण हाणे लाता ॥३॥

तुका म्हणे मज न लगे सायोज्यता । राहेन या संतां समागमें ॥४॥

४०७५

आवडे पंढरी भीमा पांडुरंग । चंद्रभागा लिंग पांडुरंग ॥१॥

कामधेनु कल्पतरु चिंतामणी । आवडीची धणी पुरवीती ॥२॥

तुका म्हणे जीवा थोर जालें सुख । नाठवे हे भूक तान कांहीं ॥३॥

४०७६

लाडें भाकितों करुणा । तूं रे उदाराचा राणा ॥१॥

करिसी आमुचा सांभाळ । तूं रे माउली स्नेहाळ ॥ध्रु.॥

नाहीं चिंता रे आम्हांसी । तूं चि भार चालविसी ॥२॥

आम्ही जालों उदासीन । तूं चि करिसी जतन ॥३॥

आम्हां नाहीं जीवनास । तूं चि पुरविसी घास ॥४॥

तुका म्हणे भलते सवें । जातां मागें मागें धांवे ॥५॥

४०७७

आम्हां हें सकळ । तुझ्या पायांचें चि बळ ॥१॥

करूं अमृताचें पान । दुजें नेणों कांहीं आन ॥ध्रु.॥

जयाचा जो भोग । सुख दुःख पीडा रोग ॥२॥

तुका म्हणे देवा । तुझे पायीं माझा ठेवा ॥३॥

४०७८

प्रपंच परमार्थ संपादोनि दोन्ही । एक ही निदानीं न घडे त्यासी ॥१॥

दोहीं पैंवावरी ठेवूं जातां हात । शेवटीं अपघात शरीराचा ॥२॥

तुका म्हणे तया दोहींकडे धका । शेवटीं तो नरकामाजी पडे ॥३॥

४०७९

संसारा आलिया एक सुख आहे । आठवावे पाय विठोबाचे ॥१॥

येणें होय सर्व संसार सुखाचा । न लगे दुःखाचा लेश कांहीं ॥ध्रु.॥

घेईल तयासी सोपें आहे सुख । बोलियेलें मुखें नारायण ॥२॥

सांगितली सोय करुणासागरें । तुम्हां कांहो बरें न वाटतें ॥३॥

तुका म्हणे तेणें उपकार केला । भोऑया भाविकाला तरावया ॥४॥

४०८०

आम्हां भय धाक कोणाचा रे पाहें । काळ मशक काय मानव हे ॥१॥

आम्हांसी ते काय चिंता या पोटाची । माउली आमुची पांडुरंग ॥ध्रु.॥

काय करावी हे कोणाची मान्यता । करितां अनंता कोण वारी ॥२॥

नाहीं शीण आम्हां जालें कवतुक । पुनीत हे लोक करावया ॥३॥

तुका म्हणे खातों आनंदाचे लाडू । नका चरफडूं घ्या रे तुम्ही ॥४॥

४०८१

तांबगी हें नाणें न चले खऱ्या मोलें । जरी हिंडविलें देशोदेशीं ॥१॥

करणीचें कांहीं न मने सज्जना । यावें लागे मना वृद्धांचिया ॥ध्रु.॥

हिरयासारिका दिसे शिरगोळा । पारखी ते डोळां न पाहाती ॥२॥

देऊनियां भिंग कामाविलें मोतीं । पारखिया हातीं घेतां नये ॥३॥

तुका म्हणे काय नटोनियां व्यर्थ । आपुलें हें चित्त आपणा ग्वाही ॥४॥

४०८२

चित्ता मिळे त्याचा संग रुचिकर । क्षोभवितां दूर तों चि भलें ॥१॥

ऐसी परंपरा आलीसे चालत । भलत्याची नीत त्यागावरी ॥ध्रु.॥

हो कां पिता पुत्र बंधु कोणी तेही । विजाति संग्रहीं धरूं नये ॥२॥

तुका म्हणे सत्य पाळावें वचन । अन्यथा आपण करूं नये ॥३॥

४०८३

आपुली कसोटी शुद्ध राखी कारण । आगीनें भूषण अधिक पुट ॥१॥

नाहीं कोणासवें बोलणें लागत । निश्चिंतीनें चित्तसमाधान ॥ध्रु.॥

लपविलें तें ही ढेंकरें उमटे । खोटियाचें खोटें उर फोडी ॥२॥

तुका म्हणे निंदा स्तुति दोन्ही वाव । आपुलाला भाव फळा येतो ॥३॥

४०८४

आणिकांच्या घातें मानितां संतोष । सुखदुःख दोष अंगीं लागे ॥१॥

ऐसें मनीं वाहूं नयेती संकल्प । करूं नये पाप भांडवल ॥धृ.॥

क्लेशाची चित्तीं राहाते कांचणी । अग्नींत टाकोनी ठाव जाळी ॥२॥

तुका म्हणे येणें घडे पुण्यक्षय । होणार तें होय प्रारब्धें चि ॥३॥

४०८५

अज्ञानाची भक्ती इच्छिती संपत्ती । तयाचिये मती बोध कैंचा ॥१॥

अज्ञानाची पूजा कामिक भावना । तयाचिया ध्याना देव कैंचा ॥धृ.॥

अज्ञानाचें कर्म फळीं ठेवी मन । निष्काम साधन तया कैंचें ॥२॥

अज्ञानाचें ज्ञान विषयावरी ध्यान । ब्रम्ह सनातन तया कैंचें ॥३॥

तुका म्हणे जळो ऐसियांचे तोंड । अज्ञानाचें बंड वाढविती ॥४॥

४०८६

गुळें माखोनियां दगड ठेविला । वर दिसे भला लोकाचारी ॥१॥

अंतरीं विषयाचें लागलें पैं पिसें । बाहिरल्या वेषें भुलवी लोकां ॥धृ.॥

ऐसिया डांभिकां कैची हरिसेवा । नेणे चि सद्भावा कोणे काळीं ॥२॥

तुका म्हणे येणें कैसा होय संत । विटाळलें चित्त कामक्रोधें ॥३॥

४०८७

आयुष्य वेचूनि कुटुंब पोसिलें । काय हित केलें सांग बापा ॥१॥

फुकाचा चाकर जालासी काबाडी । नाहीं सुख घडी भोगावया ॥ध्रु.॥

दुर्लभ मनुष्यजन्म कष्टें पावलासी । दिला कुटुंबासी कामभोग ॥२॥

तुका म्हणे ऐसें आयुष्य नासिलें । पाप तें सांचिलें पतनासी ॥३॥

४०८८

अनंत लक्षणें वाणितां अपार । संताचें तें घर सांपडेना ॥१॥

जये घरीं संत राहती आपण । तें तुम्हां ठिकाण आतुडेना ॥ध्रु.॥

ठिकाण धरूनी पाहवे ते संत । उगा च अकांत करूं नये ॥२॥

संत होऊनियां संतांसी पाहावें । तरि च तरावें तुका म्हणे ॥३॥

४०८९

संतांचा पढीयावो कैशापरि लाहो । नामाचा आठवो कैसा राहे ॥१॥

हे चि थोर चिंता लागली मनासी । निजतां निद्रेसी न लगे डोळा ॥धृ.॥

जेवितां जेवणीं न लगे गोड धड । वाटतें काबाड विषयसुख ॥२॥

ऐसिया संकटीं पाव कृपानिधी । लावीं संतपदीं प्रेमभावें ॥३॥

तुका म्हणे आम्हीं नेणों कांहीं हित । तुजविण अनाथ पांडुरंगा ॥४॥

४०९०

पंढरीचा वास धन्य ते चि प्राणी । अमृताची वाणी दिव्य देहो ॥१॥

मूढ मतिहीन दुष्ट अविचारी । ते होती पंढरी दयारूप ॥धृ.॥

शांति क्षमा अंगीं विरक्ति सकळ । नैराश्य निर्मळ नारी नर ॥२॥

तुका म्हणे नाहीं वर्णा अभिमान । अवघे जीवनमुक्त लोक ॥३॥

४०९१

देखीचें तें ज्ञान करावें तें काई । अनुभव नाहीं आपणासी ॥१॥

इंद्रियांचे गोडी ठकलीं बहुतें । सोडितां मागुतें आवरेना ॥ध्रु.॥

युक्तीचा आहार नीतीचा वेव्हार । वैराग्य तें सार तरावया ॥२॥

नाव रेवाळितां घाला घाली वारा । तैसा तो पसारा अहंतेचा ॥३॥

तुका म्हणे बुद्धि आपुले अधीन । करी नारायण आतुडे तों ॥४॥

४०९२

नर नारी बाळें अवघा नारायण । ऐसें माझें मन करीं देवा ॥१॥

न यो काम क्रोध द्वेष निंदा द्वंद । अवघा गोविंद निःसंदेह ॥ध्रु.॥

असावें म्यां सदा विषयीं विरक्त । काया वाचा चित्त तुझे पायीं ॥२॥

करोनियां साहए पुरवीं मनोरथ । व्हावें कृपावंत तुका म्हणे ॥३॥

४०९३

आपुल्या पोटासाटीं । करी लोकांचिया गोष्टी ॥१॥

जेणें घातलें संसारीं । विसरला तो चि हरी ॥ध्रु.॥

पोटा घातलें अन्न । न म्हणे पतितपावन ॥२॥

मी कोठील आणि कोण । हें न कळे ज्यालागून ॥३॥

तुका म्हणे नरस्तुति । करितो भाट त्रिजगतीं ॥४॥

४०९४

स्वयें आपण चि रिता । रडे पुढिलांच्या हिता ॥१॥

सेकीं हें ना तेंसें जालें । बोलणें तितुकें वांयां गेलें ॥ध्रु.॥

सुखसागरीं नेघे वस्ती । अंगीं ज्ञानपणाची मस्ती ॥२॥

तुका म्हणे गाढव लेखा । जेथें भेटेल तेथें ठोका ॥३॥

४०९५

जगीं कीर्ति व्हावी । म्हणोनी जालासी गोसावी॥१॥

बहुत केलें पाठांतर । वर्म राहिलेंसे दूर ॥ध्रु.॥

चित्तीं नाहीं अनुताप । लटिकें भगवें स्वरूप ॥२॥

तुका म्हणे सिंदळीच्या । व्यर्थ श्रमविली वाचा ॥३॥

४०९६

प्राक्तनाच्या योगें आळशावरी गंगा । स्नान काय जगा करूं नये ॥१॥

उभी कामधेनु मागिलें अंगणीं । तिसी काय ब्राम्हणीं वंदूं नये ॥धृ.॥

कोढियाचे हातें परिसें होय सोनें । अपवित्र म्हणोन घेऊं नये ॥२॥

यातिहीन जाला गांवींचा मोकासी । त्याच्या वचनासी मानूं नये ॥३॥

भावारूढ तुका मुद्रा विठोबाची । न मनी तयांचीं तोंडें काळीं ॥४॥

४०९७

बोलिलों उत्कर्षॉ । प्रेमरस दाशत्वें ॥१॥

साच करिता नारायण । जया शरण गेलों तो ॥धृ.॥

समर्थ तो आहे ऐसा । धरिली इच्छा पुरवी ॥२॥

तुका म्हणे लडिवाळाचें । द्यावें साचें करूनियां ॥३॥

४०९८

विचा केला ठोबा । म्हणोनि नांव तो विठोबा ॥१॥

कां रे नेणां त्याचें नांव । काय वेदासि नाहीं ठाव ॥ध्रु.॥

शेष स्तुती प्रवर्तला । जिव्हा चिरूनि पलंग जाला ॥२॥

तुका म्हणे सत्ता । ज्याची काळाचिये माथा ॥३॥

४०९९

भ्रतारअंगसंगें सुखाची वेवस्था । आधीं तों सांगतां नये कोणा ॥१॥

तथापि सांगणें कुमारिकेपाशीं । ते काय मानसीं सुख मानी ॥ध्रु.॥

तैसा आत्मबोध आधीं बोलों नये । बोलासी तो काय सांपडेल ॥२॥

तथापि सांगणें बहिर्मुखापाशीं । तो काय संतोषासी मूळ होय ॥३॥

तुका म्हणे संत सुखाचे विभागी । ब्रम्हानंद जगीं साधुरूपें ॥४॥

४१००

कलयुगामाजी थोर जालें बंड । नष्ट लोक लंड जाले फार ॥१॥

न धरिती सोय न पुसती कोणा । येतें जैसें मना तैसें चाले ॥ध्रु.॥

सज्जनाचा वारा टेकों नेदी द्वारा । ऐसिया पामरा तारी कोण ॥२॥

विश्वास तयाचा बैसेना कोठें ही । स्तुति निंदा पाहीं जीवीं धरी ॥३॥

तुका म्हणे कैसें केलें नारायणें । जाणावें हें कोणें तयाविण ॥४॥

४१०१

आपुली बुटबुट घ्यावी । माझी परताप द्यावी ॥१॥

आपुला मंत्र नव्हे बरा । माझा बईल चुकला मोरा ॥२॥

तुका म्हणे ऐशा नरा । परिस न झोंबे खापरा ॥३॥

४१०२

भावभक्तीवादें करावें कीर्तन । आशाबधी मन करूं नये ॥१॥

अन्न पाणी धन द्रव्य नारायण । विठ्ठला वांचून बोलूं नये ॥ध्रु.॥

सप्रेम करावें देवाचें कीर्तन । भय द्या सोडून शरीराचें ॥२॥

तरी मग जोडे विठ्ठलनिधान । केलिया कीर्तन सिद्धि पावे ॥३॥

देव जोडिलिया तया काय उणें । तुका म्हणे मन धीट करा ॥४॥

४१०३

चोरासी चांदणें वेश्येसी सेजार । परिसेंसी खापर काय होय ॥१॥

दुधाचे आधणीं वैरिले पाषाण । कदा काळीं जाण पाकनव्हे ॥२॥

तुका म्हणे जरि पूर्वपुण्यें सिद्धि । तरि च राहे बुद्धि संतसंगीं ॥३॥

४१०४

रोगिया मिष्टान्न मर्कटा चंदन । कागासी लेपन कर्पूराचें ॥१॥

निर्नासिका जैसा नावडे आरिसा । मूर्खालागीं तैसा शास्त्रबोध ॥ध्रु.॥

दास तुका म्हणे विठ्ठलउदारें । अज्ञानअंधारें दूरी केलें ॥२॥

४१०५

मथनासाटीं धर्माधर्म । त्याचें वर्म नवनीत ॥१॥

तें चि तें घाटूं नये । आलें जाय नासूनि ॥ध्रु.॥

सांभाळावें वरावर । वर्म दूर न वजावें ॥२॥

तुका म्हणे घालें पोट । मग बोटचांचणी ॥३॥

४१०६

माझा घात पात अथवा हित फार । अवघा विचार तुझ्या हातीं ॥१॥

ठेवुनि जीव भाव तुझ्या ठायीं चित्त । राहिलों निवांत पांडुरंगा ॥धृ.॥

चित्ताचा चाळक बुद्धीचा जनिता । काय नाहीं सत्ता तुझे हातीं ॥२॥

तुका म्हणे काय करिसी तें पाहीन । ठेविसी राहीन सुखें तेथें ॥३॥

४१०७

संतपाउलें साजिरीं । गंगा आली आम्हांवरी ॥१॥

जेथें पडे रजधुळी । तेथें करावी अंघोळी ॥धृ.॥

स्वेतबंद वाराणसी । अवघीं तीर्थॉ तयापासीं ॥२॥

तुका म्हणे धन्य जालों । संतसागरीं मिळालों ॥३॥

४१०८

न घडे मायबापें बाळकाचा घात । आपणादेखत होऊं नेदी ॥१॥

कां मी मनीं चिंता वाहूं भय धाक । काय नव्हे एक करितां तुज ॥ध्रु.॥

वर्म जाणे त्याच्या हिताचे उपाय । तान भूक वाहे कडिये खांदीं ॥२॥

तुका म्हणे तूं गा कृपावंत भारी । ऐसें मज हरी कळों आलें ॥३॥

४१०९

करावें कीर्तन । मुखीं गावे हरिचे गुण ॥१॥

मग कांहीं नव्हे बाधा । काम दुर्जनाच्या क्रोधा ॥ध्रु.॥

शांतिखड्ग हातीं । काळासी ते नागविती ॥२॥

तुका म्हणे दाता सखा । ऐसा अनंतासारिखा ॥३॥

४११०

तुझी कीर्ती सांगों तुजपुढें जरी । ब्रम्हांडीं ही हरी माईना ते ॥१॥

मेरूची लेखणी सागराची शाई । कागद हा मही न पुरे चि ॥ध्रु.॥

अनंत अपार आपंगिले भक्त । माझें चि संचित ओडवेना ॥२॥

तुका म्हणे तुम्हां बोल नाहीं देवा । पामरें म्यां सेवा केली नाहीं ॥३॥

४१११

काय साधनाच्या कोटी । केल्या आटी होती त्या ॥१॥

देव कृपा करी जरी । होय उजरी स्वरूपीं ॥धृ.॥

केले होते चिंता श्रम । उपरम न होतां ॥२॥

तुका म्हणे कळों आलें । सर्व जालें आपरूप ॥३॥

४११२

तुज काय करूं मज एक सार । अमृतसागर नाम तुझें ॥१॥

काय येणें उणें आम्हां तयापोटीं । गोवितां हे कंठीं कामधेनु ॥धृ.॥

नोळखे तानुलें माय ऐसी कोण । वोरसे देखून शोक त्याचा ॥२॥

जो नाहीं देखिला याचक नयनीं । तो पावे घेउनि लज्जा दान ॥३॥

नामासाटीं प्राण सांडियेला रणीं । शूर ते भांडणीं न फिरती ॥४॥

तुका म्हणे आम्ही गातां गीतीं भला । भेटूनी विठ्ठला काय चाड ॥५॥

४११३

कृपेचे सागर हे साधुजन । तिंहीं कृपादान केलें मज ॥१॥

बोबडे वाणीचा केला अंगीकार । तेणें माझा स्थिर केला जीव ॥ध्रु.॥

तेणें सुखें मन स्थिर जालें ठायीं । संतीं दिला पायीं ठाव मज ॥२॥

नाभी नाभी ऐसें बोलिलों वचन । तें माझें कल्याण सर्वस्व ही ॥३॥

तुका म्हणे जालों आनंदनिर्भर । नाम निरंतर घोष करूं ॥४॥

४११४

भक्तीचें वर्म जयाचिये हातीं । तया घरी शांति दया ॥१॥

अष्टमासिद्धि वोळगती द्वारीं । न वजती दुरी दवडितां॥ध्रु.॥

तेथें दुष्ट गुण न मिळे निशेष । चैतन्याचा वास जयामाजी ॥२॥

संतुष्ट चित्त सदा सर्वकाळ । तुटली हळहळ त्रिगुणाची ॥३॥

तुका म्हणे येथें काय तो संदेह । आमचें गौरव आम्ही करूं ॥४॥

४११५

साच हा विठ्ठल साच हें करणें । संत जें वचनें बोलियेले ॥१॥

साच तें स्वहित साच ते प्रचित । साच वेद नीत सांगतील ॥२॥

तुका म्हणे घेती साच साच भावें । लटिकें वर्म ठावें नाहीं त्यांसी ॥३॥

४११६

संगें वाढे सीण न घडे भजन । त्रिविध हें जन बहु देवा ॥१॥

याचि दुःखें या जनाचा कांटाळा । दिसताती डोळां नानाछंद ॥धृ.॥

एकविध भाव राहावया ठाव । नेदी हा संदेह राहों चित्तीं ॥२॥

शब्दज्ञानी हित नेणती आपुलें । आणीक देखिलें नावडे त्या ॥३॥

तुका म्हणे आतां एकलें चि भलें । बैसोनि उगलें राहावें तें ॥४॥

४११७

तुझें वर्म आम्हां कळों आलें सुखें । संतांचिया मुखें पांडुरंगा ॥१॥

अवघा चि नट वाउगा पसारा । चेईला तूं खरा तूं चि एक ॥धृ.॥

म्हणउनि देहबुद्धि नासिवंता । नातळे या चित्ता नेदावया ॥२॥

सोय हे लागली पुढिलांची वाट । पावले जे नीट तुजपाशीं ॥३॥

तुका म्हणे नाहीं कोणासवें काज । बोलायाचें मज अंतरींचें ॥४॥

४११८

पुण्यपापा ठाव नाहीं सुखदुःखा । हानिलाभशंका नासलिया ॥१॥

जिंता मरण आलें आप पर गेलें । मूळ छेदियेलें संसाराचें ॥धृ.॥

अधिकार जाती वर्णधर्मयाती । ठाव नाहीं सत्यअसत्याशी ॥२॥

जन वन भिन्न आचेत चळण । नाहीं दुजेपण ठाव यासी ॥३॥

तुका म्हणें देह वाईलें विठ्ठलीं । तेव्हां च घडली सर्व पूजा ॥४॥

४११९

संकोचतो जीव महत्वाच्या भारें । दासत्व चि बरें बहु वाटे ॥१॥

कळावी जी माझी आवडी हे संतां । देणें तरि आतां हें चि द्यावें ॥धृ.॥

तुमचे चरण पावविलों सेवा । म्हणउनि हेवा हा चि करीं ॥२॥

विनउनी तुका वंदितो चरण । लेखा रजरेण चरणींचें ॥३॥

४१२०

देव कैंचा तया दुरी । भाका बरी करुणा ॥१॥

आळवित्या न लगे धर । माय जाणे रे भातुकें ॥धृ.॥

नावे तरी ज्याचा भार । पैल पार जवळी त्या ॥२॥

आतां परदेशी तुका । जाला लोकांवेगळा ॥३॥

४१२१

भक्ती ज्याची थोडी । पूर्ण विषयांची गोडी ॥१॥

तो नर चि नव्हे पाहीं । खर जाणावा तो देहीं ॥धृ.॥

भजन पूजन ही नेणे । काय स्वरूपासी जाणे ॥२॥

तुका म्हणे त्याला । भोवंडून बाहेर घाला ॥३॥

४१२२

समुद्र हा पिता बंधु हा चंद्रमा । भगिनी ते रमा शंखाची या ॥१॥

मेहुणा जयाचा द्वारकेचा हरि । शंख दारोदारीं भीक मागे ॥२॥

दुष्ट हें जाणावें आपुलें स्वहित । तुका म्हणे मात ऐसी आहे ॥३॥

४१२३

भवाचिया संगें बहु च नाडिले । कळिकाळें पाडिले तोंडघसीं ॥१॥

तया भवसंगें गुंतलासी वांयां । धन पुत्र जाया भुलों नको ॥ध्रु.॥

जेजे घडी जाय तेते काळ खाय । प्राण्या तरणोपाय काय केला ॥२॥

तुका म्हणे करीं सर्व ही तूं त्याग । अर्पी हें सर्वांग जगदीशीं ॥३॥

४१२४

रुचे सकळा मिष्टान्न । रोग्या विखाच्या समान ॥१॥

तरि कां तया एकासाटीं । काम अवघें करणें खोटीं ॥ध्रु.॥

दर्पण नावडे एका । ठाव नाहीं ज्याच्या नाका ॥२॥

तुका म्हणे खळा । उपदेशाचा कांटाळा ॥३॥

४१२५

जागा घरटी फिरे तस्कराची दिवसाराती । नीदसुरें नाडिलीं असो मागों किती ॥१॥

हाट करी सकळ जन । वस्तु करा रे जतन ॥धृ.॥

हुशार ठायीं । निजनिजेलिया पाहीं ॥२॥

सावचित्त असे खरा । लाभ घेउन जाये घरा ॥३॥

तराळ राळ बोंबें उतराई । राखा आपुलिया भाई ॥४॥

हरिच्या नामीं घालूं जागा । तुका म्हणे हुशार गा ॥५॥

४१२६

संतांनीं सरता केलों तैसेपरी । चंदनीं ते बोरी व्यापियेली ॥१॥

गुण दोष याती न विचारितां कांहीं । ठाव दिला पायीं आपुलिया ॥२॥

तुका म्हणे आलें समर्थाच्या मना । तरि होय राणा रंक त्याचा ॥३॥

४१२७

चित्तीं तुझे पाय डोळां रूपाचें ध्यान । अखंड मुखीं नाम वर्णावे गुण ॥१॥

हें चि एक तुम्हां देवा मागणें दातारा । उचित तें करा माझा भाव जाणूनि ॥धृ.॥

खुंटली जाणींव माझें बोलणें आतां । करूं यावी तैसी करावी बाळकाची चिंता ॥२॥

तुका म्हणे आतां नको देऊं अंतर । न कळे पुढें काय बोलों विचार ॥३॥

४१२८

संतांच्या पादुका घेईन मोचे खांदीं । हातीं टाळ दिंडी नाचेन पुढें ॥१॥

भजनविधी नेणें साधन उपाय । सकळ सिद्धी पाय हरिदासांचे ॥धृ.॥

ध्यानगति मति आसन समाधि । हरिनाम गोविंदीं प्रेमसुख ॥२॥

नेणता निर्लज्ज नेणें नादभेद । सुखें हा गोविंद गाऊं गीतीं ॥३॥

सर्व जोडी मज गोत आणि वित्त । तुका म्हणे संतमहंतपाय ॥४॥

४१२९

हरिजनीं प्राण विकली हे काया । अंकिला मी तया घरीं जालों ॥१॥

म्हणियें सत्वर करीन सांगतां । घेईन मी देतां शेष त्यांचें ॥ध्रु.॥

आस करूनियां राहेन अंगणीं । उश्चिष्टाची धणी घ्यावयासी ॥२॥

चालतां ते मार्गा चरणीचे रज । उडती सहज घेइन आतां ॥३॥

दुरि त्यांपासूनि न वजें दवडितां । तुका म्हणे लाता घेइन अंगीं ॥४॥

४१३०

पुण्य फळलें बहुतां दिवसां । भाग्यउदयाचा ठसा । जाला सन्मुख तो कैसा । संतचरण पावलों ॥१॥

आजि फिटलें माझें कोडें । भवदुःखाचें सांकडें । कोंदाटलें पुढें । ब्रम्ह सावळें ॥ध्रु.॥

आलिंगणें संतांचिया । दिव्य जाली माझी काया । मस्तक पाया । वरी त्यांच्या ठेवितां ॥२॥

तुका म्हणे धन्य झालों । सुखें संतांचिया धालों । लोटांगणीं आलों । पुढें भार देखोनी ॥३॥

४१३१

ठाव देऊनिया राखें पायापासीं । मी तों आहें रासी पातकाची ॥१॥

पातकाची रासी म्हणतां लागे वेळ । ऐके तो कृपाळ नारायण ॥ध्रु.॥

नारायणनामें अवघें सांग जालें । असंग चि केलें एकमय ॥२॥

एकमय जालें विठोबाच्या नामें । भेदाभेद कर्म आणिक कांहीं ॥३॥

तुका म्हणे चित्तीं चिंतिलें जें होतें । तें होय आपैतें नामें याच्या ॥४॥

४१३२

आतां आम्हां भय नाहीं बा कोणाचें । बळ विठोबाचें जालें असे ॥१॥

धीर दिला आम्हां येणें पांडुरंगें । न पांगों या पांगें संसाराच्या ॥२॥

तुका म्हणे माझा कैवारी हा देव । नाहीं भय भेव त्याच्या संगें ॥३॥

४१३३

भक्ती आम्ही केली सांडुनी उद्वेग । पावलों हें सांग सुख याचें ॥१॥

सुख आम्हां जालें धरितां यांचा संग । पळाले उद्वेग सांडूनिया ॥२॥

तुका म्हणे सुख बहु जालें जिवा । घडली या सेवा विठोबाची ॥३॥

४१३४

शास्त्रज्ञ हो ज्ञाते असती बहुत । परि नाहीं चित्त हाता आलें ॥१॥

क्षणा एका साटीं न धरवे धीर । तेणें हा रघुवीर अंतरतो ॥धृ.॥

तोळाभर सोनें रतिभार राई । मेळविल्या पाहीं नास होतो ॥२॥

हरीचे अंकित असती विरळागत । तयांसी अच्युत कृपा करी ॥३॥

तुका म्हणे काय धुडवण्या गोष्टी । जंव नाहीं गांठी चित्त आलें ॥४॥

४१३५

इंद्रियांसी नेम नाहीं । मुखीं राम म्हणोनि काई ॥१॥

जेविं मासीसंगें अन्न । सुख नेदी तें भोजन ॥धृ.॥

कीर्तन करावें । तैसें करूनी दावावें ॥२॥

हें तों अंगीं नाहीं चिन्हें । गाइलें वेश्येच्या ढव्यानें ॥३॥

तुका म्हणे नका रागा । संत शिवूं नेदिती अंगा ॥४॥

४१३६

न लगे देवा तुझें आम्हांसी वैकुंठ । सायुज्याचा पट न लगे मज ॥१॥

देई तुझें नाम मज सर्वकाळीं । मागेन वनमाळीहें चि तुज ॥ध्रु.॥

नारद तुंबर उद्धव प्रल्हाद । बळी रुक्मांगद नाम ध्याती ॥२॥

सद्धि मुनिगण गंधर्व किन्नर । करिताती गजर रामनामें ॥३॥

तुका म्हणे हरी देई तुझें नाम । अखंडित प्रेम हें चि द्यावें ॥४॥

४१३७

पावलों प्रसाद इच्छा केली तैसी । जालें या चित्तासी समाधान ॥१॥

मायबाप माझा उभा कृपादानी । विटे सम जोडूनि पादांबुजें ॥ध्रु.॥

सांभाळासी येऊं नेदी च उणीव । अधिकारगौरव राखे तैसें ॥२॥

तुका म्हणे सर्व अंतर्बाहए आहे । जया तैसा राहे कवळूनी ॥३॥

४२३८

होतें तैसें पायीं केलें निवेदन । अंतरलों दिन बहुत होतों ॥१॥

संबोखुनी केलें समाधान चित्त । वोगरुणि भात प्रेमरस ॥ध्रु.॥

नामरत्नमणी करूनी भूषण । अळंकारमंडण माळा दिली ॥२॥

तुका म्हणे सुखें जालों निरामय । नामीं नामसोय निमग्नता ॥३॥

४१३९

स्थिरावली वृ्त्ति पांगुळला प्राण । अंतरींची खुण पावूनियां ॥१॥

पुंजाळले नेत्र जाले अर्धोन्मीळित । कंठ सद्‌गदित रोमांच आले ॥ध्रु.॥

चित्त चाकाटलें स्वरूपा माझारी । न निघे बाहेरी सुखावलों ॥२॥

सुनीळ प्रकाश उदैजला दिन । अमृताचें पान जीवनकळा ॥३॥

शशिसूर्या जाली जीवें ओंवाळणी । आनंदा दाटली आनंदाची ॥४॥

तुका म्हणे सुखें प्रेमासी डुलत । वीरालों निश्चिंत निश्चिंतीनें ॥५॥

४१४०

बोध्यअवतार माझिया अदृष्टा । मौन्य मुखें निष्ठा धरियेली ॥१॥

लोकांचियेसाटीं शाम चतुर्भुज । संतांसवें गुज बोलतसां ॥ध्रु.॥

आलें कलियुग माझिया संचिता । डोळां हाकलितां न पडेसी ॥२॥

म्यां च तुझें काय केलें नारायणा । कां नये करुणा तुका म्हणे ॥३॥

४१४१

मुखीं विठ्ठलाचें नाम । मग कैचा भवभ्रम ॥१॥

चालतां बोलतां खातां । जेवितां निद्रा करितां ॥ध्रु.॥

सुखें असों संसारीं । मग जवळी च हरि ॥२॥

मुक्तिवरील भक्ती जाण । अखंड मुखीं नारायण ॥३॥

मग देवभक्त जाला । तुका तुकीं उतरला ॥४॥

४१४२

प्रेम जडलें तुझे पायीं । आणीक न सुचे मजला कांहीं ॥१॥

रात्रीदिवस तुझें ध्यान । तें चि माझें अनुष्ठान ॥ध्रु.॥

नामापरतें नेणें दुजें । ऐसें कळलें मजला निज ॥२॥

तुका म्हणे अंतकाळीं । आम्हां सोडवीं तात्काळीं ॥३॥

४१४३

तुझे पाय माझी काशी । कोण जाय माझें काशी॥१॥

तुझें रूप तें चि ध्यान । तें चि माझें अनुष्ठान ॥धृ.॥

तुझे चरण ते चि गया । जालें गयावर्जन देहा ॥२॥

तुका म्हणे सकळ तीर्थां । तुझें पायीं वसती येथें ॥३॥

४१४४

क्षुधा तृषा कांहीं सर्वथा नावडे । पहावया धांवें कोल्हांटासी ॥१॥

कथेसी साक्षेपें पाचारिला जरी । म्हणे माझ्या घरीं कोणी नाहीं ॥धृ.॥

बलत्कारीं जरी आणिला कथेसी । निद्रा घे लोडेंसी टेंकूनियां ॥२॥

तुका म्हणे थुंका त्याच्या तोंडावरी । जातो यमपुरी भोगावया ॥३॥

४१४५

श्रीराम सखा ऐसा धरीं भाव । मीपणाचा ठाव पुसीं मना ॥१॥

शरण निरंतर म्हण तूं गोविंदा । वाचे लावीं धंदा नारायण ॥धृ.॥

यापरि सोपान नाहीं रे साधन । वाहातसें आण तुझी मना ॥२॥

नको कांहीं करूं अळस अंतरीं । जपें निरंतर रघुपती ॥३॥

तुका म्हणे मोठा लाभ नरदेहीं । देहीं च विदेही होती नामें ॥४॥

४१४६

सर्वापरी तुझे गुण गाऊं उत्तम । तुझेठायीं प्रेम राहो माझें ॥१॥

माउलीपरिस आहेसी उदार । तरि कां निष्ठ मन केलें ॥ध्रु.॥

गजेंद्राकारणें केलें त्वां धांवणें । तरि कां निर्वाण पाहातोसी ॥२॥

प्रल्हादास कष्टीं रिक्षलें तों देवा । तरि कां केशवा सांडी केली ॥३॥

अन्यायी अजामेळ तो जाला पावन । ऐसें हें पुराण हाका मारी ॥४॥

तुका म्हणे माझे थोर अपराध । नाम करी छेद क्षणमात्रें ॥५॥

४१४७

आतां वांटों नेदीं आपुलें हें मन । न सोडीं चरण विठोबाचे ॥१॥

दुजियाचा संग लागों नेदीं वारा । आपुल्या शरीरावरूनियां ॥ध्रु.॥

यावें जावें आम्हीं देवा च सांगातें । मागूनी करीत हें चि आलों ॥२॥

काय वांयां गेलों तो करूं उद्वेग । उभा पांडुरंग मागें पुढें ॥३॥

तुका म्हणे प्रेम मागतों आगळें । येथें भोगूं फळें वैकुंठींचीं ॥४॥

४१४८

आतां आम्हां हें चि काम । वाचे स्मरूं रामराम ॥१॥

ऐसी मोलाची हे घडी । धरूं पायांची आवडी ॥ध्रु.॥

अमृताची खाणी । तये ठायीं वेचूं वाणी ॥२॥

तुका म्हणे पांडुरंगा । माझ्या जीवींच्या जिवलगा ॥३॥

४१४९

आतां जावें पंढरीसी । दंडवत विठोबासी ॥१॥

जेथें चंद्रभागातिरीं । आम्ही नाचों पंढरपुरीं ॥ध्रु.॥

जेथें संतांची दाटणी । त्याचें घेऊं पायवणी ॥२॥

तुका म्हणे आम्ही बळी । जीव दिधला पायां तळीं ॥३॥

४१५०

आम्ही नरका जातां काय येइल तुझ्या हाता । ऐसा तूं अनंता विचारीं पां ॥१॥

तुज शरण आलियाचें काय हें चि फळ । विचारा दयाळ कृपानिधी ॥ध्रु.॥

तुझें पावनपण न चले आम्हांसीं । ऐसें हृषीकेशी कळों आलें ॥२॥

आम्ही दुःख पावों जन्ममरण वेथा । काय तुझ्या हाता येत असे ॥३॥

तुका म्हणे तुम्ही खादली हो रडी । आम्ही धरली सेंडी नाम तुझें ॥४॥

४१५१

पांडुरंगे पाहा खादलीसे रडी । परिणाम सेंडी धरिली आम्ही ॥१॥

आतां संतांनीं करावी पंचाईत । कोण हा फजितखोर येथें ॥ध्रु.॥

कोणाचा अन्याय येथें आहे स्वामी । गर्जतसों आम्ही पातकी ही ॥२॥

याचें पावनपण सोडवा चि तुम्ही । पतितपावन आम्ही आहों खरें ॥३॥

आम्ही तंव आहों अन्यायी सर्वथा । याची पावन कथा कैसी आहे ॥४॥

तुका म्हणे आम्ही मेलों तरी जाणा । परि तुमच्या चरणा न सोडावें ॥५॥

४१५२

घालूनियां मध्यावर्ती । दाटुनि उपदेश देती ॥१॥

ऐसे पोटभरे संत । तयां कैंचा भगवंत ॥धृ.॥

रांडापोरांतें गोविती । वर्षासन ते लाविती ॥२॥

जसे बोलती निरोपणीं । तैसी न करिती करणी ॥३॥

तुका म्हणे तया । तमोगुणियाची क्रिया ॥४॥

४१५३

वैभव राज्य संपत्ती टाकावी । उदरार्थ मागावी माधोकरी ॥१॥

आपुलें तें आधीं करावें स्वहित । ऐसी आहे नीत स्वधर्माची ॥धृ.॥

वर्ण कुळ जाति याचा अभिमान । तजावा सन्मान लौकिकाचा ॥२॥

तुका म्हणे राहे एकाकी निःशंक । देउनियां हाक कंठीं काळ ॥३॥

४१५४

हातपाय मिळोनि मेळा । चला म्हणती पाहों डोळां ॥१॥

देखणी नव्हे देखती कैसे । सकळांचा देखणा डोळा चि असे ॥२॥

डोऑयाचा डोळा पाहों गेला । तुका म्हणे तो पाहों ठेला ॥३॥

४१५५

मुखें संति इंद्रियें जती । आणिक नेणे भाव भक्ती॥१॥

देवा हे चि दोन्ही पदें । येर गाइलीं विनोदें ॥२॥

चित्ताचें आसन । तुका करितो कीर्त्तन ॥३॥

४१५६

धांवोनियां आलों पहावया मुख । गेलें माझें दुःख जन्मांतरिंचें ॥१॥

ऐकिलें ही होतें तैसें चि पाहिलें । मन स्थिरावलें तुझ्या पायीं ॥२॥

तुका म्हणे माझी इच्छा पूर्ण जाली । कांहीं न राहिली वासना हे ॥३॥

४१५७

गावलोकिकाहीं लावियेलें पिसें । काय सांगों ऐसें तुजपासीं ॥१॥

तोंड काळें केलें फिरविलें मज । नाहीं धरिली लाज पांडुरंगा ॥धृ.॥

काय तुजपासीं सांगों हें गाऱ्हाणें । मग काय जिणें तुझें माझें ॥२॥

कोणासाटीं आतां करावा संसार । केली वारावार आपणें चि ॥३॥

तुका म्हणे आम्ही मोडिला घरचार । धरियेला धीर तुझ्या पायीं ॥४॥

४१५८

जीवें जीव नेणे पापी सारिका चि । नळी दुजयाची कापूं बैसे ॥१॥

आत्मा नारायण सर्वां घटीं आहे । पशुमध्यें काय कळों नये ॥धृ.॥

देखत हा जीव हुंबरे वरडत । निष्ठाचे हात वाहाती कैसे ॥२॥

तुका म्हणे तया चांडाळासी नर्क । भोगिती अनेक महादुःखें ॥३॥

४१५९

मनीं भाव असे कांहीं । तेथें देव येती पाहीं ॥१॥

पाहा जनाई सुंदरी । तेथें देव पाणी भरी ॥ध्रु.॥

शुद्ध पाहोनियां भाव । त्याचे हृदयीं वसे देव ॥२॥

तुका म्हणे विठोबासी । ठाव देई चरणापासीं ॥३॥

४१६०

भागल्याचें तारूं शिणल्याची साउली । भुकेलिया घाली प्रेमपान्हा ॥१॥

ऐसी हे कृपाळू अनाथांची वेशी । सुखाची च राशी पांडुरंग ॥ध्रु.॥

सकळां सन्मुख कृपेचिया दृष्टी । पाहे बहु भेटी उतावीळां ॥२॥

तुका म्हणे येथें आतां उरला कैंचा । अनंता जन्मींचा शीण भाग ॥३॥

४१६१

काय न्यून आहे सांगा । पांडुरंगा तुम्हांपें ॥१॥

आमुची तों न पुरे इच्छा । पिता ऐसा मस्तकीं ॥ध्रु.॥

कैसी तुम्हां होय सांडी । करुणा तोंडीं उच्चारें ॥२॥

आश्चर्य चि करी तुका । हे नायका वैकुंठिंचिया ॥३॥

४१६२

चित्त गुंतलें प्रपंचें । जालें वेडें ममतेचें ॥१॥

आतां सोडवीं पांडुरंगा । आलें निवारीं तें आंगा ॥धृ.॥

गुंतली चावटी । नामीं रूपीं जाली तुटी ॥२॥

तुका म्हणे चाली । पुढें वाट खोळंबली ॥३॥

४१६३

किती एका दिसीं । बुद्धि जाली होती ऐसी ॥१॥

कांहीं करावें स्वहित । तों हें न घडे उचित ॥धृ.॥

अवलंबुनी भीक । लाज सांडिली लौकिक ॥२॥

तुका म्हणे दीन । जालों मनुष्यपणा हीन ॥३॥

४१६४

आतां बरें जालें । सकाळीं च कळों आलें ॥१॥

मज न ठेवीं इहलोकीं । आलों तेव्हां जाली चुकी ॥ध्रु.॥

युगमहिमा ठावा । नव्हता ऐसा पुढें देवा ॥२॥

तुका म्हणे ठेवीं । भोगासाटीं निरयगांवीं ॥३॥

४१६५

परि आतां माझी परिसावी विनंती । रखुमाईच्या पती पांडुरंगा ॥१॥

चुकलिया बाळा न मारावें जीवें । हित तें करावें मायबापीं ॥२॥

तुका म्हणे तुझा म्हणताती मज । आतां आहे लाज हे चि तुम्हां ॥३॥

४१६६

पापाचिया मुळें । जालें सत्याचें वाटोळें ॥१॥

दोष जाले बळिवंत । नाहीं ऐसी जाली नीत ॥ध्रु.॥

मेघ पडों भीती । पिकें सांडियेली क्षिती ॥२॥

तुका म्हणे कांहीं । वेदा वीर्य शक्ति नाहीं ॥३॥

४१६७

ऐसा दुस्तर भवसागर । नेणों कैसा उतरूं पार ॥१॥

कामक्रोधादि सावजें थोर । दिसताती भयंकर ॥ध्रु.॥

मायाममतेचे भोवरे । घेती भयानक फेरे ॥२॥

वासनेच्या लहरा येती । उद्योगहेलकावे बसती ॥३॥

तरावया एक युक्ति असे । तुका नामनावेमधीं बैसे ॥४॥

४१६८

देव जडला जाइना अंगा । यासी काय करूं सांगा ॥१॥

वरकड देव येती जाती । हा देव जन्माचा सांगाती ॥ध्रु.॥

अंगीं भरलें देवाचें वारें । देव जग चि दिसे सारें ॥२॥

भूत न बोले निरुतें । कांहीं केल्या न सुटे तें ॥३॥

जीव खादला दैवतें । माझा आणि पंचभूतें ॥४॥

तुका म्हणे वाडें कोडें । उभें पुंडलिकापुढें ॥५॥

४१६९

हरिदासाचिये घरीं । मज उपजवा जन्मांतरीं ॥१॥

म्हणसी कांहीं मागा । हें चि देगा पांडुरंगा ॥ध्रु.॥

संतां लोटांगणीं । जातां लाजों नको मनीं ॥२॥

तुका म्हणे अंगीं । शक्ती देई नाचें रंगीं ॥३॥

४१७०

लटिक्याचें आंवतणें जेविलिया साच । काय त्या विश्वास तो चि खरा ॥१॥

कोल्हांटिणी लागे आकाशीं खेळत । ते काय पावत अमरपद ॥ध्रु.॥

जळमंडपयाचे घोडे राउत नाचती । ते काय तडवती युद्धालागीं ॥२॥

तुका म्हणे तैसें मतवादीयांचें जिणें । दिसे लाजिरवाणें बोलतां चि ॥३॥

४१७१

काय आम्हीं केलें ऐसें । नुद्धरीजेसें सांगावें ॥१॥

हरण कोल्हें वैकुंठवासी । कोण त्यासी अधिकार ॥ध्रु.॥

गजा नाड्या सरोवरीं । नाहीं हरी विचारिलें ॥२॥

तुका म्हणे गणिका नष्ट । माझे कष्ट त्याहूनि ॥३॥

४१७२

भाग्यासाटीं गुरु केला । नाहीं आम्हांसी फळला ॥१॥

याचा मंत्र पडतां कानीं । आमच्या पेवांत गेलें पाणी ॥ध्रु.॥

गुरु केला घरवासी । आमच्या चुकल्या गाईम्हसी ॥२॥

स्वामी आपुली बुटबुट घ्यावी । आमुची प्रताप टाकुन द्यावी ॥३॥

तुका म्हणे ऐसे नष्ट । त्यांसी दुणे होती कष्ट ॥४॥

४१७३

गुणा आला ईटेवरी । पीतांबरधारी सुंदर जो ॥१॥

डोळे कान त्याच्या ठायीं । मन पायीं राहो हें ॥ध्रु.॥

निवारोनी जाय माया । ऐसी छाया जयासी ॥२॥

तुका म्हणे समध्यान । हे चरण सकुमार ॥३॥

४१७४

रंगीं रंगें नारायण । उभा करितों कीर्त्तन ॥१॥

हातीं घेउनियां वीणा । कंठीं राहें नारायणा ॥ध्रु.॥

देखिलीसे मूर्ती । माझ्या हृदयाची विश्रांति ॥२॥

तुका म्हणे देवा । देई कीर्तनाचा हेवा ॥३॥

४१७५

तुझा भरवसा आम्हां । फार होता पुरुषोत्तमा ॥१॥

भवसागरसंकटीं । तारिशील जगजेठी ॥ध्रु.॥

नाम आदित्याचें झाड । त्याचा न पडे उजेड ॥२॥

सिलंगणीचें सोनें । त्यासीं गाहाण ठेवी कोण ॥३॥

तुका म्हणे देवा । ब्रिद सोडूनियां ठेवा ॥४॥

४१७६

जालों आतां दास । माझी पुरवीं हे आस ॥१॥

पंढरीचा वारकरी । वारी चुकों नेदीं हरी ॥ध्रु.॥

संतसमागम । अंगीं भरोनियां प्रेम ॥२॥

चंद्रभागे स्नान । तुका म्हणे हें चि दान ॥३॥

४१७७

यासाटीं करितों निष्ठ भाषण । आहेसी तूं जाण सर्वदाता ॥१॥

ऐसें दुःख कोण आहे निवारिता । तें मी जाऊं आतां शरण त्यासी ॥ध्रु.॥

बैसलासे केणें करुनि एक घरीं । नाहीं येथें उरी दुसऱ्याची ॥२॥

तुका म्हणे आलें अवघें पायांपें । आतां मायबापें नुपेक्षावें ॥३॥

४१७८

पोरा लागलीसे चट । धरी वाट देवळाची ॥१॥

सांगितलें नेघे कानीं । दुजें मनी विठ्ठल ॥ध्रु.॥

काम घरीं न करी धंदा । येथें सदा दुश्चित्त ॥२॥

आमुचे कुळीं नव्हतें ऐसें । हें चि पिसें निवडलें ॥३॥

लौकिकाची नाहीं लाज । माझें मज पारिखें ॥४॥

तुका म्हणे नरका जाणें । त्या वचनें दुष्टाचीं ॥५॥

४१७९

देवा बोलें आतां बोला । त्वां कां धरिला अबोला॥१॥

भेऊं नको देई भेटी । तूं कां पडिलासी संकटीं ॥ध्रु.॥

तुझ्या जीवींचें मी जाणें । म्हणसी मुक्ती आम्हां देणें ॥२॥

तुका म्हणे न लगे कांहीं । चित्त राहो तुझे पायीं ॥३॥

४१८०

यमधर्म आणिक ब्रम्हादिक देव । त्यांचा पूर्ण भाव तुझे पायीं ॥१॥

करिती स्मरण पार्वतीशंकर । तेथें मी किंकर कोणीकडे ॥ध्रु.॥

सहजरमुखेंसी घोष फणिवराचा । मज किंकराचा पाड काय ॥२॥

चंद्र सूर्य आणि सर्व तारांगणें । करिती भ्रमण प्रदक्षिणा ॥३॥

तुका म्हणे त्यांसी स्वरूप कळेना । तेथें मज दीना कोण पुसे ॥४॥

४१८१

विठोबाचे पायीं जीव म्यां ठेविला । भक्तीभावें केला देव ऋणी ॥१॥

देव माझा ऋणी आहे सहाकारी । परसपरवारि भवभय ॥ध्रु.॥

भवभयडोहीं बुडों नेदी पाहीं । धरूनियां बाही तारी मज ॥२॥

तारियेले दास पडिल्या संकटीं । विष केलें पोटीं अमृतमय ॥३॥

अमृतातें सेवीतसे नामरसा । तोडियेला फांसा बंधनाचा ॥४॥

बंधनाचा फांसा आम्हीं कांहीं नेणों । पाय तुझे जाणों पद्मनाभा ॥५॥

पद्मनाभा नाभिकमळीं ब्रम्हादिक । त्रैलोक्यनायक म्हणविसी ॥६॥

म्हणविसी देवा दासाचा अंकित । मनाचा संकेत पाहोनियां ॥७॥

पाहोनियां दृढ निश्चय तयाचा । तो चि दास साचा जवळीक ॥८॥

जवळीक जाली ब्रम्हीं सुखावले । मार्ग दाखविले मूढा जना ॥९॥

मूढा जनामाजी दास तुझा मूढ । कास तुझी दृढ धरियेली ॥१०॥

धरियेले तुझे पाय रे विठ्ठला । तुका सुखी जाला तुझ्या नामें ॥११॥

४१८२

बहु क्लेशी जालों या हो नरदेहीं । कृपादृष्टी पाहीं पांडुरंगा ॥१॥

पांडुरंगा सर्वदेवांचिया देवा । घ्यावी माझी सेवा दिनानाथा ॥धृ.॥

दिनानाथ ब्रिद त्रिभुवनीं तुझें । मायबापा ओझें उतरावें ॥२॥

उतरीं सत्वर पैलथडी नेई । पूर्णसुख देई पायांपाशीं ॥३॥

पायांपाशीं मज ठेवीं निरंतर । आशा तुझी फार दिवस केली ॥४॥

केली आस तुझी वाट मी पाहातों । निशिदिनीं ध्यातों नाम तुझें ॥५॥

नाम तुझें गोड स्वभक्ता आवडे । भक्तांलागीं कडे खांदा घेसी ॥६॥

घेसी खांद्यावरी खेळविसी लोभें । पाउल शोभे विटेवरि ॥७॥

विटेवरि उभा देखिलासी डोळां । मनाचा सोहळा पुरविसी ॥८॥

पुरवीं सत्वर त्रैलोक्यस्वामिया । मिठी घाली पायां तुका भावें ॥९॥

४१८३

एक वेळे तरी जाईन माहेरा । बहुजन्म फेरा जाल्यावरी ॥१॥

चित्ता हे बैसली अविट आवडी । पालट ती घडी नेघे एकी ॥ध्रु.॥

करावें ते करी कारणशरीर । अंतरीं त्या धीर जीवनाचा ॥२॥

तुका म्हणे तरि होइल विलंब । परि माझा लाभ खरा जाला ॥३॥

४१८४

सांग त्वां कोणासी तारिलें । संतांवेगळें उद्धरिलें ॥१॥

संत शब्द उपदेशी । मग तूं हो म्हणशी ॥२॥

तुका म्हणे नाहीं तुझा उपकार । करूं संतांचा उच्चार ॥३॥

४१८५

उमा रमा एके सरी । वाराणसी ते पंढरी ॥१॥

दोघे सारिखे सारिखे । विश्वनाथ विठ्ठल सखे ॥ध्रु.॥

तेथें असे भागीरथी । येथें जाणा भीमरथी ॥२॥

वाराणशी त्रिशुलावरी । सुदर्शनावरि पंढरी ॥३॥

मनकणिऩका मनोहर । चंद्रभागा सरोवर ॥४॥

वाराणशी भैरवकाळ । पुंडलीक क्षेत्रपाळ ॥५॥

धुंडिराज दंडपाणी । उभा गरुड कर जोडुनी ॥६॥

गया ते चि गोपाळपुर । प्रयाग निरानरसिंपुर ॥७॥

तेथें असती गयावळ । येथें गाई आणि गोपाळ ॥८॥

शमीपत्रपिंड देती । येथें काला निजसुखप्राप्ति ॥९॥

संतसज्जनीं केला काला । तुका प्रसाद लाधला ॥१०॥

४१८६

फटएाचे बडबडे चवी ना संवाद । आपुला चि वाद आपणासी ॥१॥

कोणें या शब्दाचे मरावें घाणी । अंतरें शाहाणी राहिजे हो ॥ध्रु.॥

गाढवाचा भुंक आइकतां कानीं । काय कोडवाणी ऐसियेचें ॥२॥

तुका म्हणे ज्यासी करावें वचन । त्याचे येती गुण अंगास ते ॥३॥

४१८७

दिवसा व्यापारचावटी । रात्री कुटुंबचिंता मोटी ॥१॥

काय करूं या मनासी । नाठवे हृषीकेशी ॥ध्रु.॥

वेश्येपाशीं रात्रीं जागे । हरिकीर्त्तनीं निद्रा लागे ॥२॥

तुका म्हणे काय जालासी । वृथा संसारा आलासी ॥३॥

४१८८

अहो कृपावंता । हाई बुद्धीचा ये दाता ॥१॥

जेणें पाविजे उद्धार । होय तुझे पायीं थार ॥ध्रु.॥

वदवी हे वाचा । भाव पांडुरंगीं साचा ॥२॥

तुका म्हणे देवा । माझें अंतर वसवा ॥३॥

४१८९

निंदक तो परउपकारी । काय वणूप त्याची थोरी । जे रजकाहुनि भले परि । सर्व गुणें आगळा ॥१॥

नेघे मोल धुतो फुका । पाप वरच्यावरि देखा । करी साधका । शुद्ध सरते तिहीं लोकीं ॥धृ.॥

मुखसंवदणी सांगते । अवघें सांटविलें तेथें । जिव्हा साबण निरुतें । दोष काढी जन्माचे ॥२॥

तया ठाव यमपुरीं । वास करणें अघोरीं । त्यासी दंडण करी । तुका म्हणे न्हाणी ते ॥३॥

४१९०

प्रपंचाची पीडा सोसिती अघोरी । जया क्षणभरी नाम नये ॥१॥

नाम नाठविती आत्मया रामाचें । धिग जिणें त्याचें भवा मूळ ॥धृ.॥

मूळ ते पापाचें आचरण तयाचें । नाहीं राघवाचें स्मरण त्या ॥२॥

स्मरण भजन नावडे जयासी । आंदणीया दासी यमदूतां ॥३॥

चिंतन रामाचें न करी तो दोषी । एकांत तयासीं बोलों नये ॥४॥

नये त्याचा संग धरूं म्हणे तुका । धरितां पातका वांटेकरी ॥५॥

४१९१

अर्थाविण पाठांतर कासया करावें । व्यर्थ चि मरावें घोकूनियां ॥१॥

घोकूनियां काय वेगीं अर्थ पाहे । अर्थरूप राहे होऊनियां ॥२॥

तुका म्हणे ज्याला अथाअ आहे भेटी । नाहीं तरी गोष्टी बोलों नका ॥३॥

४१९२

बसतां चोरापाशीं तैसी होय बुद्धि । देखतां चि चिंधी मन धांवे ॥१॥

व्यभिचाऱ्यापासीं बैसतां क्षणभरी । देखतां चि नारी मन धांवे ॥ध्रु.॥

प्रपंचाचा छंद टाकूनियां गोवा । धरावें केशवा हृदयांत ॥२॥

सांडुनियां देई संसाराची बेडी । कीर्तनाची गोडी धरावी गा ॥३॥

तुका म्हणे तुला सांगतों मी एक । रुक्मिणीनायक मुखीं गावा ॥४॥

४१९३

मस्तकीं सहावें ठांकियासी जाण । तेव्हां देवपण भोगावें गा ॥१॥

आपुलिये स्तुती निंदा अथवा मान । टाकावा थुंकोन पैलीकडे ॥ध्रु.॥

सद्‌गुसेवन तें चि अमृतपान । करुनी प्राशन बैसावें गा ॥२॥

आपुल्या मस्तकीं पडोत डोंगर । सुखाचें माहेर टाकुं नये ॥३॥

तुका म्हणे आतां सांगूं तुला किती । जिण्याची फजीती करूं नये ॥४॥

४१९४

स्वामिसेवा गोड । माते बाळकाचें कोड ॥१॥

जेंजें मागावें भातुकें । तेंतें पुरवी कौतुकें ॥ध्रु.॥

खेळविलें कोडें । हरुषें बोले कीं बोबडें ॥२॥

तुका म्हणे लाड । तेथें पुरे माझें कोड ॥३॥

४१९५

तुझें नाम पंढरिनाथा । भावेंविण नये हाता ॥१॥

दाहां नये विसां नये । पंनासां साटां नये ॥ध्रु.॥

शां नये सहस्रा नये । लक्षकोडीलागीं नये ॥२॥

तुका म्हणे पंढरिनाथा । भावेंविण नये हाता ॥३॥

४१९६

संतांपायीं विन्मुख जाला । तो जरि संगति मागों आला ॥१॥

तरि त्याहुनि दुरी जावें । सुखें एकांतीं बैसावें ॥ध्रु.॥

आत्मचर्चा नाहीं जेथें । अगी लावुनि द्यावी तेथें ॥२॥

तुका म्हणे नाहीं । चित्ता समाधान कांहीं ॥३॥

४१९७

हिरा ठेवितां काळें गाहाण । मोल न तुटे दुकाळीं जाण ॥१॥

तैसे संतजन पाहीं । विनटले श्रीहरिपायीं ॥२॥

तुका म्हणे तैसे भक्त । तयांसी जन हें निंदित ॥३॥

४१९८

परिसें गे सुनेबाई । नको वेचूं दूध दहीं ॥१॥

आवा चालिली पंढरपुरा । वेसीपासुनि आली घरा ॥ध्रु.॥

ऐकें गोष्टी सादर बाळे । करीं जतन फुटकें पाळें ॥२॥

माझे हातींचा कलवडू । मजवाचुंनि नको फोडूं ॥३॥

वळवटिक्षरीचें लिंपन । नको फोडूं मजवांचून ॥४॥

उखळ मुसळ जातें । माझें मन गुंतलें तेथें ॥५॥

भिक्षुक आल्या घरा । सांग गेली पंढरपुरा ॥६॥

भक्षीं मपित आहारु । नको फारसी वरो सारूं ॥७॥

सून म्हणे बहुत निकें । तुम्ही यात्रेसि जावें सुखें ॥८॥

सासूबाई स्वहित जोडा । सर्व मागील आशा सोडा ॥९॥

सुनमुखीचें वचन कानीं । ऐकोनि सासू विवंची मनीं ॥१०॥

सवतीचे चाळे खोटे । म्यां जावेंसें इला वाटे ॥११॥

अतां कासया यात्रे जाऊं । काय जाउनि तेथें पाहूं॥ १२॥

मुलें लेंकरें घर दार । माझें येथें चि पंढरपूर ॥१३॥

तुका म्हणे ऐसें जन । गोवियेलें मायेंकरून ॥१४॥

४१९९

एक ते गाढव मनुष्याचे वेष । हालविती पुस पुढें दाढी ॥१॥

निंदा हें भोजन जेवण तयांसी । जोडी घरीं रासी पातकांच्या ॥२॥

तुका म्हणे सुखें बैसोनियां खाती । कुंभपाकीं होती नर्कवासी ॥३॥

४२००

मागत्याची टाळाटाळी । झिंझ्या वोढूनि कपाळीं ॥१॥

ऐसा तंव मोळा । तुमचा नसेल गोपाळा ॥ध्रु.॥

नसेल ना नवें । ऐसें धरियेलें देवें ॥२॥

तुका म्हणे जाला । उशीर नाहीं तो विठ्ठला ॥३॥

४२०१

संसार करिती मोठ्या महत्वानें । दिसे लोका उणें न कळे त्या ॥१॥

पवित्रपण आपुलें घरच्यासी च दिसे । बाहेर उदास निंदिताती ॥धृ.॥

आपणा कळेना आपले अवगुण । पुढिलाचे दोषगुण वाखाणिती ॥२॥

विषयाचे ध्यासें जग बांधियेलें । म्हणोनि लागले जन्ममृत्यु ॥३॥

तुका म्हणे माझें संचित चि असें । देवाजीचें पिसे सहजगुण ॥४॥

४२०२

गव्हाराचें ज्ञान अवघा रजोगुण । सुखवासी होऊन विषय भोगी ॥१॥

त्यासी ज्ञानउपदेश केला । संगेंविण त्याला राहावेना ॥२॥

तुका म्हणे संग उत्तम असावा । याविण उपावा काय सांगों ॥३॥

४२०३

भाग्यालागी लांचावले । देवधर्म ते राहिले ॥१॥

कथे जातां अळसे मन । प्रपंचाचें मोटें ज्ञान ॥धृ.॥

अखंडप्रीति जाया । नेणे भजनाच्या ठाया ॥२॥

कथाकीर्तन धनाचें । सर्वकाळ विषयीं नाचे ॥३॥

तुका म्हणे पंढरिराया । ऐसे जन्मविले वांयां॥४॥

४२०४

पतिव्रतेची कीर्ती वाखाणितां । सिंदळईंच्या माथां तिडिक उठे ॥२॥

आमुचें तें आहे सहज बोलणें । नाहीं विचारून केलें कोणीं ॥ध्रु.॥

अंगें उणें त्याच्या बैसे टाळक्यांत । तेणें ठिणग्या बहुत गाळीतसे ॥२॥

तुका म्हणे आम्ही काय करणें त्यासी । ढका खवंदासी लागतसे ॥३॥

४२०५

आहे ऐसा देव वदवावी वाणी । नाहीं ऐसा मनीं अनुभवावा ॥१॥

आवडी आवडी कळिवराकळिवरी । वरिली अंतरी ताळी पडे ॥ध्रु.॥

अपूर्व दर्शन मातेपुत्रा भेटी । रडूं मागे तुटी हर्षयोगें ॥२॥

तुका म्हणे एकें कळतें दुसरें । बरियानें बरें आहाचाचें आहाच ॥३॥

४२०६

हे चि माझे चित्ती । राहो भावप्रीति । विठ्ठल सुषुप्ती । जागृति स्वप्नासी ॥१॥

आणिक नाहीं तुज मागणें । राज्यचाड संपत्ति धन । जिव्हे सुख तेणें । घेतां देहीं नाम तुझें ॥ध्रु॥

तुझें रूप सर्वाठायीं । देखें ऐसें प्रेम देई । न ठेवावा ठायीं । अनुभव चित्तीचा ॥२॥

जन्ममरणाचा बाध । समुळूनि तुटे कंद । लागो हा चि छंद । हरि गोविंद वाचेसी ॥३॥

काय पालटे दरुषणें । अवघें कोंदाटे चैतन्य । जीवशिवा खंडण । होय ते रे चिंतितां ॥४॥

तुका म्हणे या चि भावें । आम्हीं धालों तुझ्या नामें । सुखें होत जन्म । भलते याती भलतैसीं ॥५॥

४२०७

मौन कां धरिलें विश्वाच्या जीवना । उत्तर वचना देई माझ्या ॥१॥

तूं माझें संचित तूं चि पूर्वपुण्य । तूं माझें प्राचीन पांडुरंगा ॥ध्रु.॥

तूं माझें सत्कर्म तूं माझा स्वधर्म । तूं चि नित्यनेम नारायणा ॥२॥

कृपावचनाची वाट पाहातसें । करुणा वोरसें बोल कांहीं ॥३॥

तुका म्हणे प्रेमळाच्या प्रियोत्तमा । बोल सर्वोत्तमा मजसवें ॥४॥

४२०८

काय करूं आतां धरुनियां भीड । निःशंक हें तोंड वाजविलें ॥१॥

नव्हे जगीं कोणी मुकियाचा जाण । सार्थक लाजोनी नव्हे हित ॥ध्रु.॥

आलें तें उत्तर बोलें स्वामीसवें । धीट नीट जीवें होऊनियां ॥२॥

तुका म्हणे मना समर्थासीं गांठी । घालावी हे मांडी थापटूनि ॥३॥

४२०९

माझिया तो जीवें घेतला हा सोस । पाहें तुझी वास भेटावया ॥१॥

मातेविण बाळ न मनी आणिका । सर्वकाळ धोका स्तनपाना ॥ध्रु.॥

वोसंगा निघाल्या वांचूनि न राहे । त्याचें आर्त माय पुरवीते ॥२॥

तुका म्हणे माते भक्तां तूं कृपाळ । गिळियेले जाळ वनांतरीं ॥३॥

४२१०

ते काय पवाडे नाहीं म्यां ऐकिले । गोपाळ रक्षिले वनांतरीं ॥१॥

मावेचा वोणवा होऊनि राक्षस । लागला वनास चहूंकडे ॥ध्रु.॥

गगनासी ज्वाळा लागती तुंबळ । गोधनें गोपाळ वेडावलीं ॥२॥

तुका म्हणे तेथें पळावया वाट । नाहीं वा निपट ऐसें जालें ॥३॥

४२११

धडकला अग्नि आह्या येती वरी । गोपाळ श्रीहरी विनविती ॥१॥

अरे कृष्णा काय विचार करावा । आला रे वोणवा जळों आतां ॥ध्रु.॥

अरे कृष्णा तुझें नाम बळिवंत । होय कृपावंत राख आतां ॥२॥

तुका म्हणे अरे कृष्णा नारायणा । गोपाळ करुणा भाकितिले ॥३॥

४२१२

अरे कृष्णा आम्ही तुझे निज गडी । नवनीत आवडी देत होतों ॥१॥

अरे कृष्णा आतां राखेंराखें कैसें तरीं । संकटाभीतरीं पडियेलों ॥ध्रु.॥

वरुषला इंद्र जेव्हां शिळाधारीं । गोवर्धन गिरी उचलिला ॥२॥

तुका म्हणे तुझे पवाडे गोपाळ । वर्णिती सकळ नारायणा ॥३॥

४२१३

अरे कृष्णा तुवां काळया नाथिला । दाढे रगडिला रिठासुर ॥१॥

अरे कृष्णा तुवां पुतना शोषिली । दुर्बुद्धि कळली अंतरींची ॥ध्रु.॥

गोपाळ करुणा ऐसी नानापरी । भाकिती श्रीहरी तुजपुढें ॥२॥

तुझें नाम कामधेनु करुणेची । तुका म्हणे त्यांची आली कृपा ॥३॥

४२१४

चहुंकडूनियां येती ते कलोळ । सभोंवते जाळ जवळि आले ॥१॥

सकुमार मूर्ति श्रीकृष्ण धाकुटी । घोंगडी आणि काठी खांद्यावरि ॥ध्रु.॥

लहान लेंकरूं होत ते सगुण । विक्राळ वदन पसरिलें ॥२॥

चाभाड तें एक गगनीं लागलें । एक तें ठेविलें भूमीवरि ॥३॥

तये वेळे अवघे गोपाळ ही भ्याले । तुकें ही लपालें भेऊनियां ॥४॥

४२१५

श्रीमुख वोणवा गिळीत चालिलें । भ्यासुर वासिलें वदनांबुज ॥१॥

विक्राळ त्या दाढा भ्यानें पाहावेना । धाउनी रसना ज्वाळ गिळी ॥ध्रु.॥

जिव्हा लांब धांवे गोळा करी ज्वाळ । मोटें मुखकमळ त्यांत घाली ॥ २॥

तुका म्हणे अवघा वोणवा गीळिला। आनंद जाहाला गोपाळांसी ॥३॥

४२१६

गोपाळ प्रीतीनें कैसे विनविती । विक्राळ श्रीपती होऊं नको ॥१॥

नको रे बा कृष्णा धरूं ऐसें रूप । आम्हां चळकांप सुटलासे ॥ध्रु.॥

होई बा धाकुटा शाम चतुर्भूज । बैसोनियां गुज सुखें बोलों ॥२॥

वोणव्याच्या रागें गिळिशील आम्हां । तुका मेघशामा पायां लागे ॥३॥

४२१७

सांडियेलें रूप विक्राळ भ्यासुर । झालें सकुमार कोडिसवाणें ॥१॥

शाम चतुर्भुज मुकुट कुंडलें । सुंदर दंडलें नव बाळ ॥ध्रु.॥

गोपाळ म्हणती कैसें रे बा कृष्णा । रूप नारायणा धरियेलें ॥२॥

कैसा वाढलासी विक्राळ जालासी । गटगटा ज्वाळांसी गिळियेलें ॥३॥

तुका म्हणे भावें पुसती गोपाळ । अनाथवत्सल म्हणोनियां ॥४॥

४२१८

बा रे कृष्णा तुझें मुख कीं कोमळ । कैसे येवढे ज्वाळ ग्रासियेले ॥१॥

बा रे कृष्णा तुझी जिव्हा कीं कोवळी । होईल पोळिली नारायणा ॥धृ.॥

बैसें कृष्णा तुझें पाहूं मुखकमळ । असेल पोळलें कोणे ठायीं ॥२॥

घोंगडिया घालीं घालूनियां तळीं । वरी वनमाळी बैसविती ॥३॥

तुका म्हणे भावें आकळिला देव । कृपासिंधुराव त्रैलोक्याचा ॥४॥

४२१९

एक म्हणती मुख वासीं नारायणा । पाहों दे वदना डोळेभरि ॥१॥

वासुनियां मुख पहाती सकळ । अवघे गोपाळ व्योमाकार ॥धृ.॥

म्हणती गोपाळ बेटे हो हा देव । स्वरूपाचा ठाव न कळे याच्या ॥२॥

तुका म्हणे अवघे विठोबाभोंवते । मळिाले नेणते लहानथोर ॥३॥

४२२०

एक म्हणती कृष्णा वासिलें त्वां मुख । तेव्हां थोर धाक पडिला आम्हां ॥१॥

गिळो लागलासी अग्नीचे कल्लोळ । आम्ही चळचळां कांपतसों ॥धृ.॥

ज्वाळांबरोबरि गळिशील आम्हां । ऐसें मेघशामा भय वाटे ॥२॥

तुका म्हणे ऐसे भाग्याचे गोपाळ । फुटकें कपाळ आमुचें चि ॥३॥

४२२१

गोपाळांचें कैसें केलें समाधान । देउनि आलिंगन निवविले ॥१॥

ज्वाळाबरोबरि तुम्हां कां ग्रासीन । अवतार घेणें तुम्हांसाटीं ॥धृ.॥

निर्गुण निर्भय मी सर्वांनिराळा । प्रकृतिवेगळा गुणातीत ॥२॥

चिन्मय चिद्रूप अवघें चिदाकार । तुका म्हणे पार नेणे ब्रम्हा ॥३॥

४२२२

ऐसा मी अपार पार नाहीं अंत । परि कृपावंत भाविकांचा ॥१॥

दुर्जनां चांडाळां करीं निर्दाळण । करीं संरक्षण अंकितांचें ॥ध्रु.॥

भक्त माझे सखे जिवलग सांगाती । सर्वांग त्यांप्रति वोडवीन ॥२॥

पीतांबरछाया करीन त्यांवरी । सदा त्यांचे घरीं दारी उभा ॥३॥

माझे भक्त मज सदा जे रातले । त्यांघरीं घेतलें धरणें म्यां ॥४॥

कोठें हें वचन ठेविलें ये वेळे । तुका म्हणे डोळे झांकियेले ॥५॥

४२२३

भ्रतारेंसी भार्या बोले गुज गोष्टी । मज ऐसी कष्टी नाहीं दुजी ॥१॥

अखंड तुमचें धंद्यावरी मन । माझें तों हेळण करिती सर्व ॥ध्रु.॥

जोडितसां तुम्ही खाती हेरेंचोरें । माझीं तंव पोरें हळहळीती ॥२॥

तुमची व्याली माझे डाई हो पेटली । सदा दुष्ट बोली सोसवेना ॥३॥

दुष्टव्रुति नंदुली सदा द्वेष करी । नांदों मी संसारीं कोण्या सुखें ॥४॥

भावा दीर कांहीं धड हा न बोले । नांदों कोणां खालें कैसी आतां ॥५॥

माझ्या अंगसंगें तुम्हांसी विश्रांति । मग धडगति नाहीं तुमची ॥६॥

ठाकतें उमकतें जीव मुठी धरूनि । परि तुम्ही अजूनि न धरा लाज ॥७॥

वेगळे निघतां संसार करीन । नाहीं तरी प्राण देतें आतां ॥८॥

तुका म्हणे जाला कामाचा अंकित । सांगे मनोगत तैसा वर्ते ॥९॥

४२२४

कामाचा अंकित कांतेतें प्रार्थित । तूं कां हो दुश्चित्त निरंतर ॥१॥

माझीं मायबापें बंधु हो बहिण । तुज करी सीण त्यागीन मी ॥ध्रु.॥

त्यांचें जरि तोंड पाहेन मागुता । तरि मज हत्या घडो तुझी ॥२॥

सकाळ उठोन वेगळा निघेन । वाहातों तुझी आण निश्चयेंसी ॥३॥

वेगळें निघतां घडीन दोरे चुडा । तूं तंव माझा जोडा जन्माचा कीं ॥४॥

ताईंत सांकळी गळांचि दुलडी । बाजुबंदजोडी हातसर ॥५॥

वेणीचे जे नग सर्व ही करीन । नको धरूं सीण मनीं कांहीं ॥६॥

नेसावया साडी सेलारी चुनडी । अंगींची कांचोळी जाळिया फुलें ॥७॥

तुका म्हणे केला रांडेनें गाढव । मनासवें धांव घेतलीसे ॥८॥

४२२५

उजळितां उजळे दीपकाची वाती । स्वयंभ ते ज्योति हिऱ्या अंगीं ॥१॥

एकीं महाकष्टें मेळविलें धन । एकासी जतन दैवयोगें ॥ध्रु.॥

परिमळें केलें चंदनाचे चिन्ह । निवडी ते भिन्न गाढव तो ॥२॥

तुका म्हणे जया अंगीं हरिठसा । तो तरे सहसा वंद्य होय ॥३॥

४२२६

बारावर्षे बाळपण । तें ही वेचलें अज्ञानें ॥१॥

ऐसा जन्म गेला वांयां । न भजतां पंढरिराया ॥ध्रु.॥

बाकी उरलीं आठ्याशीं । तीस वेचलीं कामासी ॥२॥

बाकी उरलीं आठावन्न । तीस वेचली ममतेनें ॥३॥

बाकी उरलीं आठावीस । देहगेह विसरलास ॥४॥

तुका म्हणे ऐसा झाडा । संसार हा आहे थोडा ॥५॥

४२२७

सोवळा तो जाला । अंगीकार देवें केला ॥१॥

येर करिती भोजन । पोट पोसाया दुर्जन ॥धृ.॥

चुकला हा भार । तयाची च येरझार ॥२॥

तुका म्हणे दास । जाला तया नाहीं नास ॥३॥

४२२८

आजि शिवला मांग । माझें विटाळलें आंग ॥१॥

यासी घेऊं प्रायश्चित्त । विठ्ठलविठ्ठल हृदयांत ॥धृ.॥

जाली क्रोधासी भेटी । तोंडावाटे नर्क लोटी ॥२॥

अनुतापीं न्हाऊं । तुका म्हणे रवी पाहूं ॥३॥

४२२९

ठाव तुम्हांपाशीं । जाला आतां हृषीकेशी ॥१॥

न लगे जागावें सतत । येथें स्वभावें हे नीत ॥ध्रु.॥

चोरट्यासी थारा । येथें कैंचा जी दातारा ॥२॥

तुका म्हणे मनें । आम्हां जालें समाधान ॥३॥

४२३०

पाळियेले लळे । माझे विठ्ठले कृपाळे ॥१॥

बहुजन्माचें पोषणें । सरतें पायांपाशीं तेणें ॥ध्रु.॥

सवे दिली लागों । भातें आवडीचें मागों ॥२॥

तुका म्हणे भिन्न । नाहीं दिसों दिलें क्षण ॥३॥

४२३१

जो या गेला पंढरपुरा । आणीक यात्रा न मानी तो ॥१॥

सुलभ माय पंढरिराणा । पुरवी खुणा अंतरींच्या ॥ध्रु.॥

जन्मांतरिंच्या पुण्यरासी । वारी त्यासी पंढरी ॥२॥

बाहेर येतां प्राण फुटे । रडें दाटे गहिवरें ॥३॥

दधिमंगळभोजन सारा । म्हणती करा मुरडींव ॥४॥

मागुता हा पाहों ठाव । पंढरिराव दर्शनें ॥५॥

तुका म्हणे भूवैकुंठ । वाळुवंट भींवरा ॥६॥

४२३२

न मिळती एका एक । जये नगरीचे लोक ॥१॥

भलीं तेथें राहूं नये । क्षणें होईल न कळे काय ॥ध्रु.॥

न करितां अन्याय । बळें करी अपाय ॥२॥

नाहीं पुराणाची प्रीति । ठायींठायीं पंचाइती ॥३॥

भल्या बुऱ्या मारी । होतां कोणी न निवारी ॥४॥

अविचाऱ्या हातीं । देऊनि प्रजा नागविती ॥५॥

तुका म्हणे दरी । सुखें सेवावी ते बरी ॥६॥

४२३३

शिकवणें नाक झाडी । पुढील जोडी कळेना ॥१॥

निरयगांवीं भोग देता । तेथें सत्ता आणिकांची ॥ध्रु.॥

अवगुणांचा सांटा करी । ते चि धरी जीवासी ॥२॥

तुका म्हणे जडबुद्धि । कर्मशुद्धी सांडवीं ॥३॥

४२३४

गोपीचंदन मुद्रा धरणें । आम्हां लेणें वैष्णवां ॥१॥

मिरवूं अळंकार लेणें । हीं भूषणें स्वामीचीं ॥ध्रु.॥

विकलों ते सेवाजीवें । एक्या भावें एकविध ॥२॥

तुका म्हणे शूर जालों । बाहेर आलों संसारा ॥३॥

४२३५

विषयांचे लोलिंगत । ते फजीत होतील ॥१॥

न सरे येथें यातिकुळ । शुद्ध मूळबीज व्हावें ॥ध्रु.॥

शिखासूत्र सोंग वरि । दुराचारी दंड पावे ॥२॥

तुका म्हणे अभिमाना । नारायणा न सोसे ॥३॥

४२३६

वडिलें दिलें भूमिदान । तें जो मागे अभिळासून ॥१॥

अग्रपूजेचा अधिकारी । श्रेष्ठ दंड यमा घरीं ॥ध्रु.॥

उभयकुल समवेत । नर्का प्रवेश अद्भुत ॥२॥

तप्तलोहें भेटी । तुका म्हणे कल्पकोटी ॥३॥

४२३७

लटिकी ग्वाही सभेआंत । देतां पतित आगळा ॥१॥

कुंभपाकीं वस्ती करूं । होय धुरु कुळेसी ॥ध्रु.॥

रजस्वला रुधिर स्रवे । तें चि घ्यावें तृषेसी ॥२॥

तुका म्हणे जन्मा आला । काळ जाला कुळासी ॥३॥

४२३८

आचरे दोष न धरी धाक । परीपाक दुःखाचा ॥१॥

चांडाळ तो दुराचारी । अंगीकारी कोण त्या ॥ध्रु.॥

नव्हे संतान वोस घर । अंधकार कुळासी ॥२॥

तुका म्हणे त्याचें दान । घेतां पतन दुःखासी ॥३॥

४२३९

कीविलवाणा जाला आतां । दोष करितां न विचारी ॥१॥

अभिळाषी नारी धन । झकवी जन लटिकें चि ॥ध्रु.॥

विश्वासिया करी घात । न धरी चित्ति कांटाळा ॥२॥

तुका म्हणे नाहीं आला । वृथा गेला जन्मासी ॥३॥

४२४०

घेऊं नये तैसें दान । ज्याचें धन अभिळाषी ॥१॥

तो ही येथें कामा नये । नर्का जाय म्हणोनि ॥ध्रु.॥

विकी स्नानसंध्या जप । करी तप पुढिलांचें ॥२॥

तुका म्हणे दांभिक तो । नर्का जातो स्वइच्छा ॥३॥

४२४१

सदा नामघोष करूं हरिकथा । तेणें सदा चित्ति समाधान ॥१॥

सर्वसुख ल्यालों सर्व अलंकार । आनंदें निर्भर डुलतसों ॥ध्रु.॥

असों ऐसा कोठें आठव ही नाहीं । देहीं च विदेही भोगूं दशा ॥२॥

तुका म्हणे आम्ही जालों अग्निरूप । लागों नेदूं पापपुण्य आतां ॥३॥

४२४२

वरिवरि बोले युद्धाचिया गोष्टी । परसैन्या भेटी नाहीं जाली ॥१॥

पराव्याचे भार पाहुनियां दृष्टी । कांपतसे पोटीं थरथरां ॥ध्रु.॥

मनाचा उदार रायांचा जुंझार । फिरंगीचा मार मारीतसे ॥२॥

धन्य त्याची माय धन्य त्याचा बाप । अंगीं अनुताप हरिनामें ॥३॥

तुका म्हणे साधु बोले खर्गधार । खोचती अंतरें दुर्जनाचें ॥४॥

४२४३

गंधर्वनगरीं क्षण एक राहावें । तें चि पैं करावें मुळक्षत्र ॥१॥

खपुष्पाची पूजा बांधोनि निर्गुणा । लक्ष्मीनारायणा तोषवावें ॥धृ.॥

वंध्यापुत्राचा लग्नाचा सोहळा । आपुलिया डोळां पाहों वेगीं ॥२॥

मृगजळा पोही घालुनि सज्ञाना । तापलिया जना निववावें ॥३॥

तुका म्हणे मिथ्या देहेंद्रियकर्म । ब्रम्हार्पण ब्रम्ह होय बापा ॥४॥

४२४४

तुझा म्हणविलों दास । केली उच्छिष्टासी आस ॥१॥

मुखीं घालावा कवळ । जरी तूं होशील कृपाळ ॥२॥

सीण भाग माझा पुसें । तुका म्हणे न करीं हांसें ॥३॥

४२४५

काय मागें आम्ही गुंतलों काशानीं । पुढें वाहों मनीं धाक देवा ॥१॥

कीर्ति चराचरीं आहे तैसी आहे । भेटोनियां काय घ्यावें आम्हां ॥धृ.॥

घेउनी धरणें बैसती उपवासी । हट आम्हांपासीं नाहीं तैसा ॥२॥

तातडी तयांनीं केली विटंबणा । आम्हां नारायणा काय उणें ॥३॥

नाहीं मुक्तिचाड वास वैकुंठींचा । जीव भाव आमुचा देऊं तुज ॥४॥

तुका म्हणे काय मानेल तें आतां । तूं घेई अनंता सर्व माझें ॥५॥

४२४६

जालों बळिवंत । होऊनियां शरणागत ॥१॥

केला घरांत रिघावा । ठायीं पाडियेला ठेवा ॥ध्रु.॥

हाता चढे धन । ऐसें रचलें कारण ॥२॥

तुका म्हणे मिठी । पायीं देउनि केली लुटी ॥३॥

४२४७

दासीचा जो संग करी । त्याचे पूर्वज नर्का द्वारीं ॥१॥

ऐसे सांगों जातां जना । नये कोणाचिया मना ॥ध्रु.॥

बरें विचारूनी पाहें । तुज अंतीं कोण आहे ॥२॥

तुका म्हणे रांडलेंका । अंतीं जासिल यमलोका ॥३॥

४२४८

गुळ सांडुनि गोडी घ्यावी । मीठ सांडुनि चवि चाखावी ॥१॥

ऐसा प्रपंच सांडुनि घ्यावा । मग परमार्थ जोडावा ॥धृ.॥

साकरेचा नव्हे ऊंस । आम्हां कैंचा गर्भवास ॥२॥

बीज भाजुनि केली लाही । जन्ममरण आम्हांसि नाहीं ॥३॥

आकारासी कैंचा ठाव । देह प्रत्यक्ष जाला वाव ॥४॥

तुका म्हणे अवघें जग । सर्वां घटीं पांडुरंग ॥५॥

४२४९

आमुचें दंडवत पायांवरि डोईं । व्हावें उतराईं ठेवूनियां ॥१॥

कराल तें काय नव्हे जी विठ्ठला । चत्ति द्यावें बोला बोबडिया ॥२॥

तुका म्हणे आम्ही लडिवाळें अनाथें । म्हणोनि दिनानाथें सांभाळावें ॥३॥

४२५०

भाग्यवंत आम्ही विष्णुदास जगीं । अभंग प्रसंगीं धैर्यवंत ॥१॥

नाही तें पुरवीत आणुनि जवळी । गाउनी माउली गीत सुखें ॥ध्रु.॥

प्रीति अंगीं असे सदा सर्वकाळ । वोळली सकळ सुखें ठायीं ॥२॥

आपुल्या स्वभावें जैसे जेथें असों । तैसे तेथें दिसों साजिरे चि ॥३॥

वासनेचा कंद उपडिलें मूळ । दुरितें सकळ निवारिलीं ॥४॥

तुका म्हणे क्तजनाची माउली । करील साउली विठ्ठल आम्हां ॥५॥

४२५१

तीर्थे फळती काळें जन्में आगळिया । संतदृष्टी पाया हेळामात्रें ॥१॥

सुखाचे सुगम वैष्णवांचे पाय । अंतरींचा जाय महाभेव ॥ध्रु.॥

काळें हि न सरे तपें समाधान । कथे मूढजन समाधिस्थ ॥२॥

उपमा द्यावया सांगतां आणीक । नाहीं तिन्ही लोक धुंडाळितां ॥३॥

तुका म्हणे मी राहिलों येणें सुखें । संतसंगें दुःखें नासावया ॥४॥

४२५२

संतजना माझी यावया करुणा । म्हणउनी दीन हीन जालों ॥१॥

नेणें योग युक्ती नाहीं ज्ञान मति । गातसें या गीती पांडुरंगा ॥ध्रु.॥

भाव भक्ती नेणें तप अनुष्ठान । करितों कर्तिन विठ्ठलाचें ॥२॥

ब्रम्हज्ञान ध्यान न कळे धारणा । एका नारायणा वांचूनियां ॥३॥

तुका म्हणे माझा विटोबासी भार । जाणे हा विचार तो चि माझा ॥४॥

४२५३

ऐसें काय उणें जालें तुज देवा । भावेंविण सेवा घेसी माझी ॥१॥

काय मज द्यावा न लगे मुशारा । पहावें दातारा विचारूनि ॥ध्रु.॥

करितों पाखांडें जोडूनि अक्षरें । नव्हे ज्ञान खरें भक्तिरस ॥२॥

गुणवाद तुझे न बोलवे वाणी । आणिका छळणी वाद सांगें ॥३॥

तरी आतां मज राखें तुझे पायीं । देखसील कांहीं प्रेमरस ॥४॥

तुका म्हणे तुज हांसतील लोक । निःकाम सेवक म्हणोनियां ॥५॥

४२५४

भोंदावया मीस घेऊनि संतांचें । करी कुटुंबाचें दास्य सदा ॥१॥

मनुष्याचे परी बोले रावा करी । रंजवी नरनारी जगामध्यें ॥धृ.॥

तिमयाचा बैल करी सिकविलें । चित्रींचें बाहुलें गोष्टी सांगे ॥२॥

तुका म्हणे देवा जळो हे महंती । लाज नाहीं चित्ती निसुगातें ॥३॥

४२५५

अंगीं घेऊनियां वारें दया देती । तया भक्ता हातीं चोट आहे ॥१॥

देव्हारा बैसोनि हालविती सुपें । ऐसीं पापी पापें लिंपताती ॥धृ.॥

एकीबेकीन्यायें होतसे प्रचित । तेणें लोक समस्त भुलताती ॥२॥

तयाचे स्वाधीन दैवतें असती । तरी कां मरती त्यांचीं पोरें ॥३॥

तुका म्हणे पाणी अंगारा जयाचा । भक्त कान्होबाचा तो ही नव्हे ॥४॥

४२५६

कोणा एकाचिया पोरें केली आळी । ठावी नाहीं पोळी मागें देखी ॥१॥

बुझाविलें हातीं देउनी खापर । छंद करकर वारियेली ॥ध्रु.॥

तैसें नको करूं मज कृपावंता । काय नाहीं सत्ता तुझे हातीं ॥२॥

तुका म्हणे मायबापाचें उचित । करावें तें हित बाळकाचें ॥३॥

४२५७

पंढरपुरींचें दैवत भजावें । काया वाचा जावें शरण त्या ॥१॥

मनीं ध्यान करी अहंता धरूनी । तया चक्रपाणी दूर ठेला ॥ध्रु.॥

मान अभिमान सांडुनियां द्यावे । अवघ्यां नीच व्हावें तरी प्राप्त ॥२॥

तुका म्हणे हें चि कोणासी सांगावें । सादर होउनि भावें भजें देवा ॥३॥

४२५८

अधमाचें चत्ति अहंकारीं मन । उपदेश शीण तया केला ॥१॥

पापियाचें मन न करी आचार । विधवे शृंगार व्यर्थ केला ॥ध्रु.॥

अधमाचें चत्ति दुश्चित्त ऐकेना । वांयां सीण मना करूं काय ॥२॥

गर्धबासी दिली चंदनाची उटी । केशर लल्हाटीं शुकराच्या॥३॥

पतिवंचकेसी सांगतां उदंड । परि तें पाषांड तिचे मनीं ॥४॥

तुका म्हणे तैसें अभावीं सांगतां । वाउगा चि चित्ति सीण होय ॥५॥

४२५९

किती उपदेश करावा खळासी । नावडे तयासी बरें कांहीं ॥१॥

शुद्ध हे वासना नाहीं चांडाळाची । होळी आयुष्याची केली तेणें ॥ध्रु.॥

नाहीं शुद्ध भाव नायके वचन । आपण्या आपण नाडियेलें ॥२॥

तुका म्हणे त्यासी काय व्याली रांड । करितो बडबड रात्रदिस ॥३॥

४२६०

संत देखोनियां स्वयें दृष्टी टाळी । आदरें न्याहाळी परस्त्रीसी ॥१॥

वीट ये कर्णासी संतवाक्यामृता । स्त्रीशब्द ऐकतां निवे कर्ण ॥ध्रु.॥

कथेमाजी निज वाटे नित्यक्षणीं । स्त्रियेचे कीर्तनीं प्रेमें जागे ॥२॥

तुका म्हणे तुम्ही क्रोधासी न यावें । स्वभावा करावें काय कोणीं ॥३॥

४२६१

मणि पडिला दाढेसी मकरतोंडीं । सुखें हस्तें चि काढवेल प्रौढीं ॥१॥

परि मूर्खाचें चत्ति बोधवेना । दुधें कूर्मीच्या पाळवेल सेना ॥ध्रु.॥

सकळ पृथ्वी हिंडतां कदाचित । ससीसिंगाची प्राप्त होय तेथें ॥२॥

अतिप्रयत्नें गाळितां वाळुवेतें । दिव्य तेलाची प्राप्त होय तेथें ॥३॥

अतिक्रोधें खवळला फणी पाही । धरूं येतो मस्तकीं पुष्पप्रायी ॥४॥

पहा ब्रम्हानंदें चि एकीं हेळा । महापातकी तो तुका मुक्त केला ॥५॥

४२६२

भोळे भाविक हे जुनाट चांगले । होय तैसें केलें भक्तिभावें ॥१॥

म्हणउनि चिंता नाहीं आम्हां दासां । न भ्यो गर्भवासा जन्म घेतां ॥ध्रु.॥

आपुलिया इच्छा करूं गदारोळ । भोगूं सर्वकाळ सर्व सुखें ॥२॥

तुका म्हणे आम्हां देवाचा सांगात । नाहीं विसंबत येर येरां ॥३॥

४२६३

आतां तरी माझी परिसा वीनवती । रखुमाईंच्या पति पांडुरंगा ॥१॥

चुकलिया बाळा न मारावें जीवें । हित तें करावें मायबापीं ॥२॥

तुका म्हणे तुझा म्हणताती मज । आतां आहे लाज हे चि तुम्हां ॥३॥

४२६४

नाही बळयोग अभ्यास कराया । न कळे ते क्रिया साधनाची ॥१॥

तुझिये भेटीचें प्रेम अंतरंगीं । नाहीं बळ अंगीं भजनाचें ॥ध्रु.॥

काय पांडुरंगा करूं बा विचार । झुरतें अंतर भेटावया ॥२॥

तुका म्हणे सांगा वडिलपणें बुद्धी । तुजविण दयानिधी पुसों कोणां ॥३॥

४२६५

जिहीं तुझी कास भावें धरियेली । त्यांची नाहीं केली सांड देवा ॥१॥

काय माझा भोग आहे तो न कळे । सुखें तुम्ही डोळे झांकियेले ॥ध्रु.॥

राव रंक तुज सारिके चि जन । नाहीं थोर लहान तुजपाशीं ॥२॥

तुका म्हणे मागें आपंगिलें भक्तां । माझिया संचिता कृपा नये ॥३॥

४२६६

पहावया तुझा जरि बोलें अंत । तरि माझे जात डोळे देवा ॥१॥

स्तंबीं तुज नाहीं घातलें प्रल्हादें । आपुल्या आनंदें अवतार ॥ध्रु.॥

भक्ताचिया काजा जालासी सगुण । तुज नाहीं गुण रूप नाम ॥२॥

ऐसा कोण देवा अधम यातीचा । निर्धार हा साचा नाहीं तुझा ॥३॥

तुका म्हणे बोले कवतुकें गोष्टी । नेदीं येऊं पोटीं राग देवा ॥४॥

४२६७

प्रगट व्हावें हे अज्ञानवासना । माझी नारायणा हीनबुद्धि ॥१॥

खाणीवाणी होसी काष्टीं तूं पाषाणीं । जंतु जीवाजनीं प्रसद्धि हा ॥ध्रु.॥

ज्ञानहीन तुज पाहें अल्पमति । लहान हा चित्ती धरोनियां ॥२॥

परि तूं कृपाळ होसी देवराणा । ब्रिदें तुझीं जना प्रसिद्ध हें ॥३॥

उतावीळ बहु भक्तांचिया काजा । होसी केशीराजा तुका म्हणे ॥४॥

४२६८

जरी तुझा मज नसता आधार । कैसा हा संसार दुऱ्हावला ॥१॥

ऐसा बळी कोण होइल पुरता । जो हे वारी चिंता आशापाश ॥ध्रु.॥

मायामोहफांसा लोकलाजबेडी । तुजवीण तोडी कोण एक ॥२॥

हें तों मज कळों आलें अनुभवें । बरें माझ्या जीवें पांडुरंगा ॥३॥

तुका म्हणे यास तूं चि माझा गोही । पुरी भाव नाहीं जना लोका ॥४॥

४२६९

तुजविण चाड आणिकांची कांहीं । धरीन हें नाहीं तुज ठावें ॥१॥

तरणउपाय योगक्षेम माझा । ठेवियेला तुझ्या पायीं देवा ॥ध्रु.॥

कोण मज आळी काय हे तांतडी । सोनियाची घडी जाय दिस ॥२॥

तुझिया नामाचें ल्यालोंसें भूषण । कृपा संतजन करितील ॥३॥

तुका म्हणे जाला आनंदाचा वास । हृदया या नास नव्हे कधीं ॥४॥

४२७०

हें चि सुख पुढे मागतों आगळें । आनंदाचीं फळें सेवादान ॥१॥

जन्मजन्मांतरीं तुझा चि अंकिला । करूनि विठ्ठला दास ठेवीं ॥ध्रु.॥

दुजा भाव आड येऊं नेदीं चत्तिा । करावा अनंता नास त्याचा ॥२॥

अभय देऊनि करावें सादर । क्षण तो विसर पडों नेदीं ॥३॥

तुका म्हणे आम्ही जेजे इच्छा करूं । ते ते कल्पतरू पुरविसी ॥४॥

४२७१

तुज केलिया नव्हे ऐसें काईं । डोंगराची राईं क्षणमात्रें ॥१॥

मज या लोकांचा न साहे आघात । देखणें प्रचित जीव घेती ॥ध्रु.॥

सहज विनोदें बोलियेलों गोष्टी । अरंभी तों पोटीं न धरावी ॥२॥

दीनरूप मज करावें नेणता । याहुनी अनंता आहें तैसा ॥३॥

तुका म्हणे जेणें मज तूं भोगसी । तें करीं जनासीं चाड नाहीं ॥४॥

४२७२

ऐसा सर्व भाव तुज निरोपिला । तूं मज एकला सर्वभावें ॥१॥

अंतरींची कां हे नेणसील गोष्टी । परि सुखासाटीं बोलविसी ॥ध्रु.॥

सर्व माझा भार तुज चालवणें । तेथें म्यां बोलणें काय एक ॥२॥

स्वभावें स्वहित हिताचें कारण । कौतुक करून निवडिसी ॥३॥

तुका म्हणे तूं हें जाणसी गा देवा । आमुच्या स्वभावा अंतरींच्या ॥४॥

४२७३

लोखंडाचे न पाहे दोष । शिवोन परीस सोनें करी ॥१॥

जैसी तैसी तरीं वाणी । मना आणी माउली ॥ध्रु.॥

लेकराचें स्नेहे गोड । करी कोड त्यागुणें ॥ ॥

मागें पुढें रिघे लोटी । साहे खेटी करी तें ॥३॥

तुका विनंती पांडुरंगा । ऐसें सांगा आहे हें ॥४॥

४२७४.

पर्वकाळीं धर्म न करी नासरी । खर्ची राजद्वारीं द्रव्यरासी ॥१॥

सोइऱ्याची करी पाहुणेर बरा । कांडवी ठोंबरा संतांलागीं ॥ध्रु.॥

बाइलेचीं सर्व आवडीनें पोसी । मातापितरांसी दवडोनी ॥२॥

श्राद्धीं कष्टी होय सांगतां ब्राम्हण । गोवार मागून सावडीतो ॥३॥

नेतो पानें फुलें वेश्येला उदंड । ब्राम्हणासी खांड नेदी एक ॥४॥

हातें मोऱ्या शोधी कष्ट करी नाना । देवाच्या पूजना कांटाळतो ॥५॥

सारा वेळ धंदा करितां श्रमेना । साधूच्या दर्शना जातां कुंथे ॥६॥

हरिच्या कीर्तनीं गुंगायासि लागे । येरवीं तो जागे उगला चि ॥७॥

पुराणीं बैसतां नाहीं रिकामटी । खेळतो सोंगटी अहोरात्रीं ॥८॥

देवाच्या विभुती न पाहे सर्वथा । करी पानवथा नेत्रभिक्षा ॥९॥

गाईला देखोनी बदबदां मारी । घोड्याची चाकरी गोड लागे ॥१०॥

ब्राम्हणाचें तीर्थ घेतां त्रास मोटा । प्रेमें घेतो घोंटा घटघटां ॥११॥

तुका म्हणे ऐसे प्रपंचीं गुंतले । जन्मोनि मुकले विठोबासी ॥१२॥

४२७५

आम्ही रामाचे राऊत । वीर जुंझार बहुत ॥१॥

मनपवनतुरंग । हातीं नामाची फिरंग ॥ध्रु.॥

वारू चालवूं चहूंखुरीं । घाला घालूं यमपुरी ॥२॥

तुका म्हणे पेणें । आम्हां वैकुंठासी जाणें ॥३॥

४२७६

पवित्र तें कुळ पावन तो देश । जेथें हरिचे दास घेती जन्म ॥१॥

कर्मधर्म त्याचे जाला नारायण । त्याचेनी पावन तिन्ही लोक ॥ध्रु.॥

वर्णअभिमानें कोण जाले पावन । ऐसें द्या सांगून मजपाशीं ॥३॥

अंत्यजादि योनि तरल्या हरिभजनें । तयाचीं पुराणें भाट जालीं ॥३॥

वैश्य तुळाधार गोरा तो कुंभार । धागा हा चांभार रोहिदास ॥४॥

कबीर मोमीन लतिब मुसलमान । शेणा न्हावी जाण विष्णुदास ॥५॥

काणोपात्र खोदु पिंजारी तो दादु । भजनीं अभेदू हरिचे पायीं ॥६॥

चोखामेळा बंका जातीचा माहार । त्यासी सर्वेश्वर ऐक्य करी ॥७॥

नामयाची जनी कोण तिचा भाव । जेवी पंढरीराव तियेसवें ॥८॥

मैराळा जनक कोण कुळ त्याचें । महिमान तयाचें काय सांगों ॥९॥

यातायातीधर्म नाहीं विष्णुदासा । निर्णय हा ऐसा वेदशास्त्रीं ॥१०॥

तुका म्हणे तुम्ही विचारावे ग्रंथ । तारिले पतित नेणों किती ॥११॥

४२७७.

नामासारिखी करणी । हे तों न दिसे त्रिभुवनीं ॥१॥

सिलंगणीचें सोनें । ठेवूं नये तें गाहाण ॥ध्रु.॥

आदित्याचीं झाडें । काय त्याचा उजड पडे ॥२॥

तुका म्हणे देवा । ब्रिदें सोडोनियां ठेवा ॥३॥

४२७८

येऊनि संसारा काय हित केलें । आयुष्य नासिलें शिश्नोदरा ॥१॥

विषय सेवितां कोण तृप्त जाला । इंधनीं निवाला अग्नि कोठें ॥ध्रु.॥

देखोनी मृगजळ भांबावलीं वेडीं । विचाराची थडी न टाकिती ॥२॥

ऐसियां जीवांसी सोय न लाविसी । निष्ठ कां होसी कृपाळुवा ॥३॥

तुका म्हणे देवा अगाध पैं थोरी । सर्वांचे अंतरीं पुरलासी ॥४॥

४२७९

समर्थाचे सेवे बहु असे हित । विचार हृदयांत करुनी पाहें ॥१॥

वरकडोऐसा नव्हे हा समर्थ । क्षणें चि घडित सृष्टी नाशें ॥ध्रु.॥

ज्याची कृपा होतां आपणा ऐसें करी । उरों नेदी उरी दारिद्राची ॥२॥

ऐशालागीं मन वोळगे अहर्निशीं । तेणें वंद्य होशी ब्रम्हांदिकां ॥३॥

तुका म्हणे हें चि आहे पैं मुद्दल । सत्य माझा बोल हा चि माना ॥४॥

४२८०

पिकलिये सेंदे कडुपण गेलें । तैसें आम्हां केलें पांडुरंगें ॥१॥

काम क्रोध लोभ निमाले ठायीं चि । सर्व आनंदाची सृष्टि जाली ॥धृ.॥

आठव नाठव गेले भावाभाव । जाला स्वयमेव पांडुरंग ॥२॥

तुका म्हणे भाग्य या नांवें म्हणीजे । संसारीं जन्मीजे या चि लागीं ॥३॥

४२८१

येऊनि नरदेहा विचारावें सार । धरावा पैं धीर भजनमार्गा ॥१॥

चंचळ चत्तिासी ठेवूनियां ठायीं । संतांचिये पायीं लीन व्हावें ॥धृ.॥

भावाचा पैं हात धरावा नश्चियें । तेणें भवभय देशधडी ॥२॥

नामापरतें जगीं साधन सोपें नाहीं । आवडीनें गाई सर्वकाळ ॥३॥

तुका म्हणे धन्य वंश त्या नराचा । ऐसा नश्चियाचा मेरु जाला ॥४॥

४२८२

षडधसीं रांधिलें खापरीं घातलें । चोहोटा ठेविलें मध्यरात्रीं ॥१॥

त्यासी सदाचारी लोक न शिवती । श्वानासी निश्चिती फावलें तें ॥ध्रु.॥

तैसें दुष्टकर्म जालें हरिभक्ता । त्यागिली ममता विषयासक्ति ॥२॥

इहपरलोक उभय विटाळ । मानिती केवळ हरिचे दास ॥३॥

तुका म्हणे देवा आवडे हे सेवा । अनुदिनीं व्हावा पूर्ण हेतु ॥४॥

४२८३

बीज भाजुनि केली लाही । आम्हां जन्ममरण नाहीं ॥१॥

आकाराशी कैंचा ठाव । देहप्रत्यक्ष जाला देव ॥ध्रु.॥

साकरेचा नव्हे उस । आम्हां कैंचा गर्भवास ॥२॥

तुका म्हणे औघा योग । सर्वां घटीं पांडुरंग ॥३॥

४२८४

वैकुंठींचा देव आणिला भूतळा । धन्य तो आगळा पुंडलीक ॥१॥

धारष्टि धैर्याचा वरिष्ठ भक्तांचा । पवित्र पुण्याचा एकनिष्ठ ॥ध्रु.॥

पितृसेवा पुण्यें लाधला निधान । ब्रम्ह सनातन अंगसंगें ॥२॥

अंगसंगें रंगें क्रीडा करी जाणा । ज्या घरीं पाहुणा वैकुंठींचा ॥३॥

धन्य त्याची शक्ति भक्तीची हे ख्याति । तुका म्हणे मुक्ति पायीं लोळे ॥४॥

४२८५

मृगाचिये अंगीं कस्तुरीचा वास । असे ज्याचा त्यास नसे ठाव ॥१॥

भाग्यवंत घेती वेचूनियां मोलें । भारवाही मेले वाहतां ओझें ॥धृ.॥

चंद्रामृतें तृप्तिपारणें चकोरा । भ्रमरासी चारा सुगंधाचा ॥२॥

अधिकारी येथें घेती हातवटी । परीक्षावंता दृष्टी रत्न जैसें ॥३॥

तुका म्हणे काय अंधळिया हातीं । दिले जैसें मोतीं वांयां जाय ॥४॥

४२८६

आलिया संसारीं देखिली पंढरी । कीर्ति महाद्वारीं वानूं तुझी ॥१॥

पताकांचे भार नामाचे गजर । देखिल्या संसार सफळ जाला ॥धृ.॥

साधुसंतांचिया धन्य जाल्या भेटी । सांपडली लुटी मोक्षाची हे ॥२॥

तुका म्हणे आतां हें चि पैं मागणें । पुढती नाहीं येणें संसारासी ॥३॥

४२८७

ऐसे कैसे जाले भोंदू । कर्म करोनि म्हणति साधु ॥१॥

अंगा लावूनियां राख । डोळे झांकुनी करिती पाप ॥ध्रु.॥

दावुनि वैराग्याची कळा । भोगी विषयाचा सोहळा ॥२॥

तुका म्हणे सांगों किती । जळो तयांची संगती ॥३॥

४२८८

कोणी निंदा कोणी वंदा । आम्हां स्वहिताचा धंदा ॥१॥

काय तुम्हांसी गरज । आम्ही भजूं पंढरिराज ॥ध्रु.॥

तुम्हांसारिखें चालावें । तेव्हां स्वहिता मुकावें ॥२॥

तुका म्हणे हो कां कांहीं । गळ दिला विठ्ठल पायीं ॥३॥

४२८९

तुझे नामें दिनानाथा । आम्ही उघडा घातला माथा ॥१॥

आतां न धरावें दुरी । बोल येईल ब्रीदावरी ॥धृ.॥

पतित होतों ऐसा ठावा । आधीं कां न विचारावा ॥२॥

तुका म्हणे तुझे पायीं । आम्ही मिरास केली पाहीं ॥३॥

४२९०

रक्त श्वेत कृष्ण पीत प्रभा भिन्न । चिन्मय अंजन सुदलें डोळां ॥१॥

तेणें अंजनगुणें दिव्यदृष्टि जाली । कल्पना निवाली द्वैताद्वैत ॥धृ.॥

देशकालवस्तुभेद मावळला । आत्मा निर्वाळला विश्वाकार ॥२॥

न जाला प्रपंच आहे परब्रम्ह । अहंसोहं ब्रम्ह आकळलें ॥३॥

तत्वमसि विद्या ब्रम्हानंद सांग । तें चि जाला अंगें तुका आतां ॥४॥

४२९१

नीत सांडोनि अवनीत चाले । भंडउभंड भलतें चि बोले ॥१॥

त्यांत कोणाचें काय बा गेलें । ज्याचें तेणें अनहित केलें ॥धृ.॥

ज्यासि वंदावें त्यासी निंदी । मैत्री सांडोनि होतसे दंदी ॥२॥

आन यातीचे संगती लागे । संतसज्जनामध्यें ना वागे ॥३॥

केल्याविण पराक्रम सांगे । जेथें सांगे तेथें चि भीक मागे ॥४॥

करी आपुला चि संभ्रम । परि पुढें कठीण फार यम ॥५॥

तुका म्हणे कांहीं नित्यनेम । चित्ती न धरी तो अधम ॥६॥

४२९२

मानूं कांहीं आम्ही आपुलिया स्वइच्छा । नाहीं तरि सरिसा रंकरावो ॥१॥

आपुल्या उदास आहों देहभावीं । मग लज्जाजीवीं चाड नाहीं ॥२॥

तुका म्हणे खेळों आम्ही सहजलीळे । म्हणोनी निराळे सुख दुःख ॥३॥

४२९३

बोले तैसा चाले । त्याचीं वंदीन पाउलें ॥१॥

अंगें झाडीन अंगण । त्याचें दासत्व करीन ॥ध्रु.॥

त्याचा होईंन किंकर। उभा ठाकेन जोडोनि कर ॥२॥

तुका म्हणे देव । त्याचे चरणीं माझा भाव ॥३॥

४२९४

पाण्या निघाली गुजरी । मन ठेविलें दो घागरीं । चाले मोकऑया पदरीं । परी लक्ष तेथें ॥१॥

वावडी उडाली अंबरीं । हातीं धरोनियां दोरी । दिसे दुरिच्या दुरी । परी लक्ष तेथें ॥धृ.॥

चोर चोरी करी । ठेवी वनांतरीं । वर्ततसे चराचरीं । परी लक्ष तेथें ॥२॥

व्यभिचारिणी नारी । घराश्रम करी । परपुरुष जिव्हारीं । परी लक्ष तेथें ॥३॥

तुका म्हणे असों भलतिये व्यापारीं । लक्ष सर्वेश्वरीं । चुकों नेदी ॥४॥

४२९५

जनाचिया मना जावें कासियेसी । माझी वाराणसी पांडुरंग ॥१॥

तेथें भागीरथी येथें भीमरथी । अधिक म्हणती चंद्रभागा ॥धृ.॥

तेथें माधवराव येथें यादवराज । जाणोनियां भाव पुंडलिकाचा ॥२॥

विष्णुपद गया ते चि येथें आहे । प्रत्यक्ष हें पाहे विटेवरी ॥३॥

तुका म्हणे हे चि प्रपंच उद्धरी । आतां पंढरपुरी घडो बापा ॥४॥

४२९६

नको येऊं लाजे होय तूं परती । भजों दे श्रीपती सखा माझा ॥१॥

तुझे संगतीनें मोटा जाला घात । जालों मी अंकित दुर्जनाचा ॥२॥

तुका म्हणे रांडे घेइन काठीवरी । धनी सहाकारी राम केला ॥३॥

४२९७

भक्तिऋण घेतलें माझें । चरण गाहाण आहेत तुझे ॥१॥

प्रेम व्याज देई हरी । माझा हिशेब लवकरी करीं ॥धृ.॥

माझें मी न सोडीं धन । नित्य करितों कीर्तन ॥२॥

तुझें नाम आहे खत । सुखें करी पंचाईत ॥३॥

तुका म्हणे गरुडध्वजा । यासी साक्ष श्रीगुरुराजा ॥४॥

४२९८

फिरविलें देऊळ जगामाजी ख्याति । नामदेवा हातीं दुध प्याला ॥१॥

भरियेली हुंडी नरसी महत्याची । धनाजीजाटाचींसेतें पेरी ॥ध्रु.॥

मिराबाईसाटीं घेतों विष प्याला । दामाजीचा जाला पाढेवार ॥२॥

कबीराचे मागीं विणूं लागे सेले । उठविलें मूल कुंभाराचें ॥३॥

आतां तुम्ही दया करा पंढरिराया । तुका विनवी पायां नमीतसे ॥४॥

४२९९

हे चि वेळ देवा नका मागें घेऊं । तुम्हांविण जाऊं शरण कोणा ॥१॥

नारायणा ये रे पाहें विचारून । तुजविण कोण आहे मज ॥ध्रु.॥

रात्रहि दिवस तुज आठवूनि आहें । पाहातोसी काये सत्व माझें ॥२॥

तुका म्हणे किती येऊं काकुलती । कांहीं माया चित्ती येऊं द्यावी ॥३॥

४३००

इंद्रावणा केलें साकरेचें आळें । न सांडी वेगळें कडुपण ॥१॥

कावळ्याचें पिलूं कौतुकें पोशिलें । न राहे उगलें विष्ठेविण ॥ध्रु.॥

क्षेम देतां अंगा गांधेलाची पोळी । करवी नादाळी महाशब्द ॥२॥

तुका म्हणे ऐसे न होती ते भले । घालिती ते घाले साधुजना ॥३॥

४३०१

मुसळाचें धनु नव्हे हो सर्वथा । पाषाण पिळितां रस कैंचा ॥१॥

वांझे बाळा जैसें दुध नाहीं स्तनीं । गारा त्या अधणीं न सिजती ॥धृ.॥

नवखंड पृथ्वी पिके मृगजळें । डोंगर भेटे बळें असमानासी ॥२॥

नैश्वर ब्रम्ह तेव्हां होय ब्रम्ह । तुका म्हणे श्रम करुनी काय ॥३॥

४३०२

धन्या आतां काय करूं । माझें तान्हुलें लेकरूं ॥१॥

धन्या अवचित मरण आलें । मज कोणासी निरविलें ॥धृ.॥

माझें दारवंड नका पाडूं । त्याचे हात पाय तोडूं ॥२॥

एके हातीं धरली दाढी । घे कुऱ्हाडी दुजे हातीं ॥३॥

येरी घाव घालूं पाहे । तंव तो उठोनि उभा राहे ॥४॥

तुका म्हणे अवघीं चोरें । सेकी रामनाम सोइरें ॥५॥

४३०३

निरंजनीं आम्हीं बांधियेलें घर । निराकारीं निरंतर राहिलों आम्ही ॥१॥

निराभासीं पूर्ण जालों समरस । खंड ऐक्यास पावलों आम्ही ॥२॥

तुका म्हणे आतां नाहीं अहंकार । जालों तदाकार नित्य शुद्ध ॥३॥

४३०४

पांडुरंगें सत्य केला अनुग्रह । निरसोनि संदेह बुद्धिभेद ॥१॥

जीवशिवा सेज रचिली आनंदें । औठावे पदीं आरोहण ॥२॥

निजीं निजरूपीं निजविला तुका । अनुहाते बाळका हलरु गाती ॥३॥

४३०५

नाना मतांतरें शब्दाची वित्पत्ति । पाठांतरें होती वाचाळ ते ॥१॥

माझ्या विठोबाचें वर्म आहे दुरी । कैंची तेथें उरी देहभावा ॥ध्रु.॥

यज्ञयाग जप तप अनुष्ठान । राहे ध्येय ध्यान आलीकडे ॥२॥

तुका म्हणे होय उपरति चित्ति । अंगीं सप्रेमता येणें लागें ॥३॥

४३०६

नाहीं शब्दाधीन वर्म आहे दुरी । नव्हे तंत्रीं मंत्रीं अनुभव तो ॥१॥

हर्षामर्षा अंगीं आदळती लाटा । कामक्रोधें तटा सांडियेलें ॥ध्रु.॥

न सरे ते भक्ति विठोबाचे पायीं । उपरति नाहीं जेथें चित्ति ॥२॥

तुका म्हणे सुख देहनिरसनें । चिंतनें चिंतन तद्रूपता ॥३॥

४३०७

शोधूनि अन्वय वंश वंशावळी । परस्परा कुळीं उच्चारण ॥१॥

म्हणविलें मागें पुढें चाले कैसें । केला सामरस्यें अभिषेक ॥ध्रु.॥

एकछत्र झळके उन्मनी निशाणी । अनुहाताच्या ध्वनी गगन गर्जे ॥२॥

तुकया स्वामी स्थापी निजपदीं दासा । करूनि उल्हासा सप्रेमता ॥३॥

४३०८

प्रवृत्तिनिवृत्तीचे आटूनियां भाग । उतरिलें चांग रसायण ॥१॥

ज्ञानाग्निहुताशीं कडशिले वोजा । आत्मसिद्धिकाजा लागूनियां ॥धृ.॥

ब्रम्हीं ब्रम्हरस शीघ्र जाला पाक । घेतला रुचक प्रतीतीमुखें ॥२॥

स्वानुभवें अंगीं जाला समरस । साधनी निजध्यास ग्रासोग्रासीं ॥३॥

अरोग्यता तुका पावला अष्टांगीं । मिरविला रंगीं निजात्मरंगें ॥४॥

४३०९

काय बा करिशी सोवळें ओवळें । मन नाहीं निर्मळ वाउगें चि ॥१॥

काय बा करीसी पुस्तकांची मोट । घोकितां हृदयस्फोट हाता नये ॥धृ.॥

काय बा करीसी टाळ आणि मृदंग । जेथें पांडुरंग रंगला नाहीं ॥२॥

काय बा करीसी ज्ञानाचिया गोष्टी । करणी नाहीं पोटीं बोलण्याची ॥३॥

काय बा करीसी दंभलौकिकातें । हित नाहीं मातें तुका म्हणे ॥४॥

४३१०

स्वामी तूं ही कैसा न पडसी डोळां । सुंदर सांवळा घवघवीत ॥१॥

चतुर्भुज माळा रुळे एकावळी । कस्तुरी निडळीं रेखिलीसे ॥धृ.॥

शंख चक्रा गदा रुळे वैजयंती । कुंडलें तळपती श्रवणीं दोन्ही ॥२॥

तुका म्हणे स्वामी आतां दावीं पाय । पांडुरंग माय कृपावंते ॥३॥

४३११

आणीक कोणापुढें वासूं मुख सांग । कीं माझें अंतरंग कोण जाणे ॥१॥

पाहें तुजकडे येऊनि जाऊनी । पांडुरंगा मनीं विचारावें ॥धृ.॥

भय चिंता अवघे उद्योग सांडिले । आठवुनी पाउलें असें तुझीं ॥२॥

नका विसरूं मज वैकुंठनायका । विनवितो तुका बंदीजन ॥३॥

४३१२

सद्गूचे चरणीं ठेविला मस्तक । देउनियां हस्तक उठविलें ॥१॥

उठविलें मज देऊनियां प्रेम । भावार्थॉ सप्रेमे नमस्कारीं ॥२॥

नमस्कारीं त्याला सद्‌गुरायाला । तुका म्हणे बोला नाम वाचें ॥३॥

४३१३

सद्‌गूने मज आशीर्वाद दिला । हरुष भरला हृदयीं माझे ॥१॥

हृदयींचा भाव कळला गुरूसी । आनंदउल्हासीं बोले मज ॥२॥

बोले मज गुरू कृपा तो करूनि । तुका म्हणे मनीं आनंदलों ॥३॥

४३१४

आनंदाचा कंद गाइयेला गीतीं । पाहियेला चित्ती देवराव ॥१॥

देवराव तो ही आहे नश्चियेसीं । अखंड नामासी बोलवितो ॥२॥

बोलवितो मज कृपा तो करूनि । तुका म्हणे मनीं धरा भाव ॥३॥

४३१५

सातादिवसांचा जरी जाला उपवासी । तरीं कीर्तनासी टाकुं नये ॥१॥

फुटो हा मस्तक तुटो हें शरीर । नामाचा गजर सोडूं नये ॥धृ.॥

शरीराचे होत दोनी ते ही भाग । परि कीर्तनाचा रंग सोडों नये ॥२॥

तुका म्हणे ऐसा नामीं ज्या निर्धार । तेथें निरंतर देव असे ॥३॥

४३१६

चला आळंदीला जाऊं । ज्ञानदेवा डोळां पाहूं ॥१॥

होतिल संताचिया भेटी । सुखाचिया सांगों गोष्टी ॥धृ.॥

ज्ञानेश्वर ज्ञानेश्वर । मुखीं म्हणतां चुकती फेर ॥२॥

तुम्हां जन्म नाहीं एक । तुका म्हणे माझी भाक ॥३॥

४३१७

चरणीं नमन सद्‌गूच्या पूर्ण । नित्य हरिगुण गाऊं सदा ॥१॥

गोवर्धन जेणें नखीं हो धरिला । काळ्या नाथिला महाबळी ॥धृ.॥

ऐसे हरिगुण गातो वाचेवरि । पतितासी तारी जनार्दन ॥२॥

तुका म्हणे हें चि सज्जना जीवन । वाचेसी स्मरण गोविंदाचें ॥३॥

४३१८

सद्गूवांचूनि प्रेतरूप वाणी । बोलती पुराणीं व्यासऋषि ॥१॥

म्हणोनि तयाचें पाहूं नये तोंड । निगुरा अखंड सुतकाळा ॥ध्रु.॥

कोणे परी तया नव्हे चि सुटका । देह त्याचा लटिका जाणा तुम्ही ॥२॥

तुका म्हणे ऐसीं बोलती पुराणें । संतांचीं वचनें मागिलां हो ॥३॥

४३१९

डिवेना डसेना बुझेना निर्मळ । परि अमंगळ स्वीकारीना ॥१॥

परंतु गर्धब अपवित्र जाणा । पर्वकाळीं दाना देऊं नये ॥ध्रु.॥

डिवी लात्री बुजे बहु नेदी दुध । मुखीं नाहीं शुद्ध विष्ठा खाय ॥२॥

परंतु ते गाय पवित्र हो जाणा । पर्वकाळीं दाना देऊजेते ॥३॥

ब्राम्हणें ब्राम्हणा सद्गू करावा । परि न करावा शूद्रादिक ॥४॥

तुका म्हणे देवें सांगितली सोय । म्हणोनि त्याचे पाय धरिले जीवें ॥५॥

४३२०

संसारींचें ओझें वाहता वाहाविता । तुजविण अनंता नाहीं कोणी ॥१॥

गीतेमाजी शब्द दुंदुभीचा गाजे । योगक्षेमकाज करणें त्याचें ॥ध्रु.॥

चतुर्भुजा करीं वारू शृंगारावे । सारथ्य करावें अर्जुनाचें ॥२॥

श्वपच अंत्यज भक्तिस्नेहें जाला । अचळपदीं केला ध्रुव तुका ॥३॥

४३२१

कवणदिस येइल कैसा । न कळे संपत्तीचा भरंवसा ॥१॥

चौदा चौकडिया लंकापति । त्याची कोण जाली गती ॥ध्रु.॥

लंकेसारिखें भुवन । त्याचें त्यासी पारखें जाण ॥२॥

तेहतीस कोटि बांदवडी । राज्य जातां न लगे घडी ॥३॥

ऐसे अहंतेनें नाडिले । तुका म्हणे वांयां गेले ॥४॥

४३२२

लटिका प्रपंच वांजेची संतति । तत्वज्ञा हे भ्रांति बाधूं नेणे ॥१॥

सूर्यबिंबीं काय अंधार रिघेल । मृगजळें तिंबेल नभ काईं ॥ध्रु.॥

तैसा दृश्यभास नाडळे चि डोळा । प्रकाशसोहळा भोगीतसे ॥२॥

भोग भोग्य भोक्ता नाडळे चि कांहीं । चैतन्यविग्रहीं पूर्णकाम ॥३॥

तुका ब्रम्हानंदीं आहे तुकब्रम्ह । प्रपंचाचें बंड न देखे डोळां ॥४॥

४३२३

न म्हणे वो आम्ही आपुलेनि चित्ती । निःशेष अतिप्रीति विषयीं तो ॥१॥

खोटा तो विटाळ । म्हणोनि गाबाळ सांडियेले ॥ध्रु.॥

भांगतमाखूचा चित्ताचा आदर । कोरडें उत्तर चाटावें तें ॥२॥

तुका म्हणे आम्ही नव्हों फजितखोर । तुटीचा व्यापार करावया ॥३॥

४३२४

अनाथाचा नाथ पतितपावन । दीनाचें रक्षण करीतसे ॥१॥

ऐसें जाणोनियां नामीं विश्वासलों । भीमातिरा आलों धांवत चि ॥ध्रु.॥

स्नान हें करितां त्रिताप निवाले । महाद्वारा आलें मन माझें ॥२॥

तेथें अनुमात्र रीग नव्हे याचा । परतलों साचा तेथूनियां ॥३॥

पुंडलिकापाशीं येऊनि पुसिलें । चिन्मय दाटलें जनार्दन ॥४॥

तुका म्हणे आतां दुजा देव नाहीं । बाप तरी आई तो चि विठो ॥५॥

४३२५

ढालतलवारे गुंतले हे कर । म्हणे जुंझणार कैसा जुंझे ॥१॥

पेटी पडदळे सिले टोप ओझें । हें तों जालें दुजें मरणमूळ ॥ध्रु.॥

बैसविलें मला येणें अश्वावरी । धावूं पळूं तरी कैसा आतां ॥२॥

असोनि उपाय म्हणे हे अपाय । म्हणे हायहाय काय करूं ॥३॥

तुका म्हणे हा तों स्वयें परब्रम्ह । मूर्ख नेणे वर्म संतचरण ॥४॥

४३२६

किडा अन्नाचें मानुस । त्याचा म्हणविल्या दास ॥१॥

तें ही त्यासी उपेक्षीना । बोल आपुला सांडीना ॥ध्रु.॥

तो तूं नराचा नरेंद्र । तुजपासूनि इंद्र चंद्र ॥२॥

तुका म्हणे विश्वंभर । तुज वर्णी फणीवर ॥३॥

४३२७

कोटिजन्म पुण्यसाधन साधिलें । तेणें हाता आलें हरिदास्य ॥१॥

रात्रीं दिवस ध्यान हरीचें भजन । कायावाचामन भगवंतीं ॥धृ.॥

ऐसिया प्रेमळा म्हणताती वेडा । संसार रोकडा बुडविला ॥२॥

एकवीस कुळें जेणें उद्धरिलीं । हे तों न कळे खोली भाग्यमंदा ॥३॥

तुका म्हणे त्याची पायधुळी मळिे । भवभय पळे वंदितां चि ॥४॥

४३२८

उपजला प्राणी न राहे संसारीं । बैसला सेजारी काळ उसां ॥१॥

पाहा तो उंदीर घेउनि जाय बोका । तैसा काळ लोका नेत असे ॥धृ.॥

खाटिकाचे घरीं अजापुत्र पाहें । कसाबाची गाय वांचे कैसी ॥२॥

तुका म्हणे कांहीं करा काढाकाढी । जाती ऐसी घडी पुन्हा नये ॥३॥

४३२९

पंढरीस जाऊं म्हणती । यम थोर चिंता करि ती ॥१॥

या रे नाचों ब्रम्हानंदें । विठ्ठलनामाचिया छंदें ॥ध्रु.॥

धरिली पंढरीची वाट । पापें रिगालीं कपाट ॥२॥

केलें भीमरेचें स्नान । यमपुरी पडिले खान ॥३॥

दुरोनि देखिली पंढरी । पापें गेलीं दुरच्यादुरी ॥४॥

दुरोनि देखिलें राउळ । हरुषें नाचती गोपाळ ॥५॥

तुका म्हणे नाहीं जाणें । अखंड पंढरिराहणें ॥६॥

४३३०

पय दधि घृत आणि नवनीत । तैसें दृश्यजात एकपणें ॥१॥

कनकाचे पाहीं अलंकार केले । कनकत्वा आले एकपणें ॥ध्रु.॥

मृत्तिकेचे घट जाले नानापरी । मृत्तिका अवधारीं एकपणें ॥२॥

तुका म्हणे एक एक ते अनेक । अनेकत्वीं एक एकपणा ॥३॥

४३३१

पंधरा दिवसांमाजी साक्षात्कार जाला । विठोबा भेटला निराकार ॥१॥

भांबगिरिपाठारीं विस्त जाण केली । वृत्ति थिरावली परब्रम्हीं ॥ध्रु.॥

निर्वाण जाणोनि आसन घातलें । ध्यान आरंभिलें देवाजीचें ॥२॥

सर्प विंचू व्याघ्र आंगासी झोंबले । पीडूं जे लागले सकळिक ॥३॥

दीपकीं कर्पूर कैसा तो विराला । तैसा देह जाला तुका म्हणे ॥४॥

४३३२

अज्ञान हा देह स्वरूपीं मीनला । सर्व वोसावला देहपात ॥१॥

ज्ञानस्वरूपाची सांगड मिळाली । अंतरीं पाहिली ज्ञानज्योती ॥२॥

तुका म्हणे चत्ति स्वरूपीं राहिलें । देह विसावलें तुझ्या पायीं ॥३॥

४३३३

दामाजीपंताची रसद गुदरली । लज्जा सांभाळिली देवरायें ॥१॥

तयाचें चरित्र परिसा हो सादरें । करितों नमस्कार संतजना ॥ध्रु.॥

मंगळवेढा असे विस्त कुटुंबेंसी । व्यापारी सर्वांसी मान्य सदा ॥२॥

कर्म काय करी ठाणाचा हवाला । तों कांहीं पडला कठिण काळ ॥३॥

धान्याचीं भांडारें होतीं तीं फोडिलीं । पंढरी रक्षिली दुष्काळांत ॥४॥

दुबळें अनाथ तें हि वांचविलें । राष्टधांत ते जाली कीर्ति मोठी ॥५॥

मुजुम करीत होता कानडा ब्राम्हण । फिर्याद लिहून पाठविली ॥६॥

अविंदाचें राज्य बेदरीं असतां । कागद पाहतां तलब केली ॥७ ॥

दामाजीपंतासी धरोनि चालविलें । इकडे या विठ्ठलें माव केली ॥८॥

विकते धारणे सवाईंचें मोल । धान्याचें सकळ द्रव्य केलें ॥९॥

दामाजीपंताच्या नांवें अर्जदास्त । लिहून खलेती मुद्रा केली ॥१०॥

विठो पाडेवार भक्तां साहए जाला । वेदरासी गेला रायापासीं ॥११॥

जोहार मायबाप पुसती कोठील । तंव तो म्हणे स्थळ मंगळवेढें ॥१२॥

दामाजीपंतांनीं रसद पाठविली । खलेती ओतिली अर्जदास्त ॥१३॥

देखोनियां राजा संतोष पावला । म्हणे व्यर्थ त्याला तलब केली ॥१४॥

काय तुझें नांव पुसती यंत्रधारी । तो म्हणे बेगारी विठा कां जी ॥१५॥

पावल्याचा जाब द्यावा मायबाप । करोनि घेतों माप म्हणती ते ॥१६॥

पावल्याचा जाब दिधला लिहून । तसरीफ देऊन पाठविला ॥१७॥

छत्री घोडा शिबिका आभरणांसहित । दिला सवें दूत पाठवूनि ॥१८॥

वाटे चुकामुक जाली याची त्यांची । ते आले तैसे चि मंगळवेढा ॥१९॥

दामाजीपंतासी बेदरासी नेलें । राजा म्हणे जालें कवतुक ॥२०॥

काल गेला विठा बेगारी देऊन । तसरीफ देऊन जाब दिला ॥२१॥

काय तुमचें काज बोला जी सत्वर । बोलाजी निर्धार वचनाचा ॥२२॥

कैंचा विठा कोण पाठविला कधीं । काढोनियां आधीं जाब दिला ॥२३॥

पहातां चि जाब हृदय फुटलें । नयन निडारले राजा देखे ॥२४॥

सावळें सकुमार रूप मनोहर । माथां तेणें भार वाहियेला ॥२५॥

दामाजीपंतासी रायें सन्मानिलें । तो म्हणे आपुलें कर्म नव्हे ॥२६॥

आतां तुमची सेवा पुरे जी स्वामिया । शिणविलें सखया विठोबासी ॥२७॥

निरोप घेऊनि आला स्वस्थळासी । उदास सर्वासीं होता जाला ॥२८॥

दामाजीपंतांनीं सेविली पंढरी । ऐसा त्याचा हरि निकटवृत्ति ॥२९॥

तुका म्हणे विठो अनाथ कैवारी । नुपेक्षी हा हरि दासालागीं ॥३०॥

४३३४

पहिली माझी ओवी ओवीन जगत्र । गाईंन पवित्र पांडुरंग ॥१॥

दुसरी माझी ओवी दुजें नाहीं कोठें । जनीं वनीं भेटे पांडुरंग ॥ध्रु.॥

तिसरी माझी ओवी तिळा नाहीं ठाव । अवघा चि देव जनीं वनीं ॥२॥

चवथी माझी ओवी वैरिलें दळण । गाईंन निधान पांडुरंग ॥३॥

पांचवी माझी ओवी ते माझिया माहेरा । गाईंन निरंतरा पांडुरंगा ॥४॥

साहावी माझी ओवी साहा ही आटले । गुरूमूर्त भेटले पांडुरंग ॥५॥

सातवी माझी ओवी आठवे वेळोवेळां । बैसलासे डोळां पांडुरंग ॥६॥

आठवी माझी ओवी आठावीस योग । उभा चंद्रभागे पांडुरंग ॥७॥

नववी माझी ओवी सरलें दळण । चुकलें मरण संसारीचें ॥८॥

दाहावी माझी ओवी दाहा अवतारा । न यावें संसारा तुका म्हणे ॥९॥

४३३५

धरोनियां फरश करी । क्तजनाचीं विघ्नें वारी ॥१॥

ऐसा गजानन महाराजा । त्याचें चरणीं हालो लागो माझा ॥धृ.॥

सेंदुर शमी बहुप्रिय ज्याला । तुरा दुर्वांचा शोभला ॥२॥

उंदिर असे जयाचें वहन । माथां जडितमुगुट पूर्ण ॥३॥

नागयज्ञोपवीत रुळे । शुभ्र वस्त्र शोभित साजिरें ॥४॥

भावमोदक हराभरी । तुका भावें हे पूजा करी ॥५॥

४३३६

नाम आहे जयापाशीं । जेथें राहे तेथें चि काशी ॥१॥

ऐसा नामाचा महिमा । जाणे वाल्मीक शंकर उमा ॥ध्रु.॥

नाम प्रल्हादबाळ । जाणे पापी आजामेळ ॥२॥

नाम जाणे तो नारद । नामें ध्रुवा अक्षय पद ॥३॥

नाम गणिकेतें तारी । पशु गजेंद्र उद्धारी ॥४॥

नाम जाणे हणुमंत । जाणताति महासंत ॥५॥

नाम जाणे शुकमूर्ति । जाणे राजा परिक्षिती ॥६॥

नाम जाणे तुका । नाहीं संसाराचा धोका ॥७॥

४३३७

बहुतां जन्मां अंतीं जन्मलासी नरा । देव तूं सोइरा करीं आतां ॥१॥

करीं आतां बापा स्वहिताचा स्वार्थ । अनर्थाचा अर्थ सांडीं आतां ॥ध्रु.॥

सांडि आतां कुडी कल्पनेची वाट । मार्ग आहे नीट पंढरीचा ॥२॥

पंढरीस जावें सर्व सुख घ्यावें । रूप तें पाहावें विटेवरि ॥३॥

विटेवरि नीट आनंदाचा कंद । तुका नाचे छंद नामघोषें ॥४॥

४३३८

किती सांगों तरि नाइकति बटकीचे । पुढें सिंदळीचे रडतील ॥१॥

नका नका करूं रांडेची संगती । नेवोनी अधोपाती घालिल यम ॥२॥

तुका म्हणे जरी देवीं नाहीं चाड । हाणोनि थोबाड फोडिल यम ॥३॥

४३३९

उधानु काटीवरि चोपडुची आस । नवरा राजस मिरवतसे ॥१॥

जिव्हाळ्याचा काठी उबाळ्याच्या मोटा । नवरा चोहटा मिरवतसे ॥ध्रु.॥

तुळसीची माळ नवरीचे कंठीं । नोवरा वैकुंठीं वाट पाहे ॥२॥

तुका म्हणे ऐसी नोवऱ्याची कथा । परमार्थ वृथा बुडविला ॥३॥

४३४०

न कळे महिमा वेद मोनावले । जेथें पांगुळले मनपवन ॥१॥

चंद्र सूर्य ज्याचें तेज वागविती । तेथें माझी मती कोणीकडे ॥ध्रु.॥

काय म्यां वाणावें तुझ्या थोरपणा । सहस्रवदना वर्णवेना ॥२॥

तुका म्हणे आम्ही बाळ तूं माउली । कृपेची साउली करीं देवा ॥३॥

४३४१

संतचरणरज लागतां सहज । वासनेचें बीज जळोन जाय ॥१॥

मग रामनामीं उपजे आवडी । सुख घडोघडी वाढों लागे ॥ध्रु.॥

कंठीं प्रेम दाटे नयनीं नीर लोटे । हृदयीं प्रगटे रामरूप ॥२॥

तुका म्हणे साधन सुलभ गोमटें । परि उपतिष्ठे पूर्वपुण्यें ॥३॥

४३४२

विधवेसि एक सुत । अहर्निशीं तेथें चत्ति ॥१॥

तैसा तूं मज एकला । नको मोकलूं विठ्ठला ॥ध्रु.॥

सुपुत्रालागीं बाप । अवघे तेथें चि संकल्प ॥२॥

तुका म्हणे चित्ती । पतिव्रते जैसा पति ॥३॥

४३४३

म्हणे विठ्ठल पाषाण । त्याच्या तोंडावरि वाहाण॥१॥

नको नको दर्शन त्याचें । गलितकुष्ट भरो वाचे ॥ध्रु.॥

शाळिग्रामासि म्हणे धोंडा । कोड पडो त्याच्या तोंडा ॥२॥

भावी सद्‍गु मनुष्य । त्याचें खंडो का आयुष्य ॥३॥

हरिभक्ताच्या करी चेष्टा । त्याचे तोंडीं पडो विष्ठा ॥४॥

तुका म्हणे किती ऐकों । कोठवरी मर्यादा राखों ॥५॥

४३४४

स्वगाअचे अमर इच्छिताति देवा । मृत्युलोकीं व्हावा जन्म आम्हां ॥१॥

नारायणनामें होऊं जिवनमुक्त । कर्तिनीं अनंत गाऊं गीती ॥ध्रु.॥

वैकुंठींचे जन सदा चिंतितातित । कइं येथें येती हरिचे दास ॥२॥

यमधर्म वाट पाहे निरंतर । जोडोनियां कर तिष्ठतसे ॥३॥

तुका म्हणे पावावया पैल पार । नामंत्र सार भाविकासि ॥४॥

४३४५

व्यापक हा विश्वंभर । चराचर याचेनी ॥१॥

पंढरिराव विटेवरि । त्याचींच धरीं पाउलें ॥ध्रु.॥

अवघियांचा हा चि ठाव । देवोदेवीं सकळ ॥२॥

तुका म्हणे न करीं सोस । भेदें दोष उफराटे ॥३॥

४३४६

पसरोनि मुखें । कैसे धालों बा हारीखें ॥१॥

ब्रम्हादिका दुर्लभ वांटा । आम्हां फावला राणटां ॥ध्रु.॥

गोड लागे काय तरि। कृपावंत जाला हरि ॥२॥

उडती थेंबुटें । अमृताहुनि गोमटें ॥३॥

गोडाहुनि गोड । जिव्हा नाचे वाटे कोड ॥४॥

खुणावुनि तुका । दावी वर्म बोलों नका ॥५॥

४३४७

आमुचि मिरास पंढरी । आमुचें घर भीमातिरीं ॥१॥

पांडुरंग आमुचा पिता । रकुमाबाई आमुचि माता ॥ध्रु.॥

भाव पुंडलीक मुनि । चंद्रभागा आमुची बहिणी ॥२॥

तुका जुन्हाट मिराशी । ठाव दिला पायांपाशीं ॥३॥

४३४८

गंगा गेली सिंधुपाशीं । जरी तो ठाव नेदी तिशी ॥१॥

तिणें जावें कवण्या ठाया । मज सांगा पंढरिराया ॥ध्रु.॥

जळ क्षोभलें जलचरां । माता बाळा नेदी थारा ॥२॥

तुका म्हणे आलों शरण । देवा त्वां कां धरिलें मौन्य ॥३॥

४३४९

बैसो आतां मनीं । आले तैसें चि वदनीं ॥१॥

मग अवघें चि गोड । पुरे सकळ हि कोड ॥ध्रु.॥

बाहेरील भाव । तैसा अंतरीं हि वाव ॥२॥

तुका म्हणे मणि । शोभा दाखवी कोंदणीं ॥३॥

४३५०

वेठी ऐसा भाव । न करी अहाच उपाव ॥१॥

रूप डसवी न जिवा । अवघा ये च ठायीं हेवा ॥धृ.॥

कृपणाचेपरि । लेखा पळनिमिषेवरि ॥२॥

तुका म्हणे आस । संनिध चि जगदीशा ॥३॥

४३५१

सर्वसुखा अधिकारी । मुखें उच्चारी हरिनाम ॥१॥

सर्वांगें तो सर्वोत्तम । मुखीं नाम हरीचें ॥धृ.॥

ऐशी उभारिली बाहे। वेदीं पाहें पुराणीं ॥२॥

तुका म्हणे येथें कांही । संदेह नाहीं भरवसा ॥३॥

४३५२

जो का निर्गुण निराकार । तेथें धरियेले अवतार ॥१॥

निर्गुण होता तो सगुणासि आला । भक्तिसाटीं प्रगटला ॥धृ.॥

जो का त्रिभुवनचाळक । तो हा नंदाचा बाळक ॥२॥

सोडविलें वसुदेवदेवकीसि । अवतार धरिला तिचे कुशी ॥३॥

मारियेला कंसराणा । राज्यीं स्थापिलें उग्रसेना ॥४॥

तुका म्हणे देवादिदेव । तो हा उभा पंढरिराव ॥५॥

४३५३

जुनाट हें धन अंत नाहीं पार । खात आले फार सरलें नाहीं ॥१॥

नारद हा मुनि शुक सनकादिक । उरलें आमुप तुम्हां आम्हां ॥धृ.॥

येथूनियां धना खाती बहु जन । वाल गुंज उणें जालें नाहीं ॥२॥

तुका म्हणे धना अंत नाहीं पार । कुंटित चार वाचा तेथें ॥३॥

४३५४

कोडियाचें गोरेपण । तैसें अहंकारीज्ञान ॥१॥

त्यासि अंतरीं रिझे कोण । जवळी जातां चळिसवाण ॥ध्रु.॥

प्रेतदेह गौरविलें । तैसें विटंबवाणें जालें ॥२॥

तुका म्हणे खाणें विष्ठा । तैशा देहबुद्धिचेष्टा ॥३॥

४३५५

पाया जाला नारू । तेथें बांधला कापूरु ।

तेथें बिबव्याचें काम । अधमासि तों अधम ॥१॥

रुसला गुलाम । धणी करीतो सलाम ।

तेथें चाकराचें काम । अधमासि तों अधम ॥ध्रु.॥

रुसली घरची दासी । धणी समजावी तियेसि ।

तेथें बटकीचें काम । अधमासि तों अधम ॥२॥

देव्हाऱ्यावरि विंचू आला । देवपूजा नावडे त्याला ।

तेथें पैजारेचें काम । अधमासि तों अधम ॥३॥

तुका म्हणे जाती । जातीसाटीं खाती माती ॥४॥

४३५६

ब्राम्हणा न कळे आपुलें तें वर्म । गंवसे परब्रम्ह नामें एका ॥१॥

लहानथोरासि करितों प्रार्थना । दृढ नारायणा मनीं धरा ॥धृ.॥

सर्वांप्रति माझी हे चि असे विनंती । आठवा श्रीपती मनामाजी ॥२॥

केशव नारायण करितां आचमन । ते चि संध्या स्नान कर्म क्रिया ॥३॥

नामें करा नित्य भजन भोजन । ब्रम्हकर्म ध्यान याचे पायीं ॥४॥

तुका म्हणे हें चि निर्वाणींचें शस्त्र । म्हणोनि सर्वत्र स्मरा वेगीं ॥५॥

४३५७

नरदेह वांयां जाय । सेवीं सद्गूचे पाय ॥१॥

सांडोनियां अहंभाव । धरीं भक्ती पूजीं देव ॥धृ.॥

थोराचिये वाटे । जातां भवशोक आटे ॥२॥

प्रल्हादातें तारी । तुका म्हणे तो कंठीं धरीं ॥३॥

४३५८

संचित तैशी बुद्धि उपजे मनामधीं । सांगितलें सिद्धि नव जाय ॥१॥

ज्याचा जैसा ठेवा तो त्यापाशीं धांवे । न लगती करावे उपदेश ॥२॥

घेऊन उठती आपुलाले गुण । भविष्याप्रमाणें तुका म्हणे ॥३॥

४३५९

कुरंगीपाडस चुकलेसे वनीं । फुटे दुःखेंकरोनि हृदय त्याचें ॥१॥

तैसा परदेशी जालों तुजविण । नको हो निर्वाण पाहूं माझें ॥ध्रु.॥

अपराध्याच्या कोटि घालीं सर्व पोटीं । नको या शेवटीं उपेक्षूं गा ॥२॥

तुका म्हणे असों द्यावी माझी चिंता । कृपाळु अनंता पांडुरंगा ॥३॥

४३६०

धन्य जालों हो संसारीं । आम्ही देखिली पंढरी ॥१॥

चंद्रभागे करूं स्नान । पुंडलीकाचें दर्शन ॥ध्रु.॥

करूं क्षेत्रप्रदक्षिणा। भेटूं सत या सज्जनां ॥२॥

उभे राहूं गरुडपारीं । डोळेंभरुनी पाहों हरी ॥३॥

तुका म्हणे वाळवंटीं । महालाभ फुकासाटीं ॥४॥

४३६१

पंढरीचा वारकरी । खेपा वैकुंठबंदरीं ॥१॥

तया नाहीं आणखी पेणें । सदा वैकुंठीं राहाणें ॥ध्रु.॥

आला गेला केल्या यात्रा । उद्धरिलें कुळा सर्वत्रा ॥२॥

तुका म्हणे नाहीं । यासि संदेह कल्पांतीं ही ॥३॥

४३६२

सोडियेल्या गाईं नवलक्ष गोपाळीं । सवें वनमाळी चालियेला ॥१॥

सुदीन समय भाग्याचा उदय । चारावया गाईं वनामाजी ॥ध्रु.॥

गाईंगोपाळांच्या संगें चाली हरि । क्रीडा नानापरि खेळताति ॥२॥

काठी कांबळीया मोहरीया पोंवा । सिदोरी गांजिवा खांद्यावरि ॥३॥

गोधनें संवगडे खेळे नानापरी । आले भीमातीरीं वेणुनादा ॥४॥

तेथें उभा ठेला गोपाळांसहित । सिदोरिया सोडीत बैसे तेथें ॥५॥

तुका म्हणे ज्यांनीं आणिल्या भाकरी । नेऊनियां हरीपुढें देती ॥६॥

४३६३

ज्यां जैसी आवडी त्यां तैसा विभाग । देत पांडुरंग तृप्ति जाली ॥१॥

मुखींचें उच्छिष्टि हिरोनियां खात । विस्मित विधाता देखोनियां ॥धृ.॥

दिलें जें गोपाळां तें नाहीं कोणासि । विस्मित मानसीं सुरवर ॥२॥

देव ॠषि मुनि सद्धि हे चारण । शिव मरुद्गण चंद्र सूर्य ॥३॥

तुका म्हणे आले सकळ हि सुरवर । आनंदें निर्भर पाहावया ॥४॥

४३६४

आले सुरवर नानापक्षी जाले । सकळ अवतरले श्वापदवेषें ॥१॥

श्वानखररूपी होऊनियां आले । उच्छिष्टि कवळ वेचिताति ॥धृ.॥

होऊनियां दीन हात पसरिती । मागोनियां घेती उष्टावळी ॥२॥

अभिमान आड घालोनि बाहेरि । तयां म्हणे घ्या रे धणी ॥३॥

तुका म्हणे धणी लाधली अपार । तया सुखा पार काय सांगों ॥४॥

४३६५

एकमेकीं घेती थडका । पाडी धडका देऊनि ॥१॥

एकमेका पाठीवरि । बैसोनि करिती ढवाळी ॥ध्रु.॥

हाता हात हाणे लाही । पळतां घाईं चुकविती ॥२॥

तुका म्हणे लपणी चपणी । एका हाणी पाठीवरी ॥३॥

४३६६

चला वळूं गाईं । दूर अंतरल्या भाईं ॥१॥

खेळ खेळतां जाला शीण । कोण करी वणवण ॥ध्रु.॥

गाईं हकारी कान्हया । म्हणोनि लागती ते पायां ॥२॥

तुका म्हणे द्यावें । नाम संकीर्तन बरवें ॥३॥

४३६७

नाहीं संसाराची चाड । गाऊं हरिचें नाम गोड ॥१॥

हो का प्राणाचा ही घात । परि हा न सोडीं अनंत ॥ध्रु.॥

जन्मोजन्मीं हा चि धंदा । संतसंग राहो सदा ॥२॥

तुका म्हणे भाव । तो हा जाणा पंढरिराव ॥३॥

४३६८

हरीविण जिणें व्यर्थ चि संसारीं । प्रेत अळंकारीं मिरवत ॥१॥

देवाविण शब्द व्यर्थ चि कारण । भांड रंजवण सभेसि गा ॥ध्रु.॥

आचार करणें देवाविण जो गा । सर्पाचिया अंगा मृदुपण ॥२॥

तुका म्हणे काय बहु बोलों फार । भक्तीविण नर अभाग्य कीं ॥३॥

४३६९

जालासि पंडित पुराण सांगसी । परि तूं नेणसी मीं हें कोण ॥१॥

गाढवभरी पोथ्या उलथिशी पानें । परि गुरुगम्यखुणे नेणशी बापा ॥२॥

तुका कुणबियाचा नेणे शास्त्रमत । एक पंढरीनाथ विसंबेना ॥३॥

४३७०

स्वप्नींच्या व्यवहारा काळांतर लेखा । जागृतीसि रुका गांठ नाहीं ॥१॥

तेवीं शब्दज्ञानें करिती चावटी । ज्ञान पोटासाटीं विकों नये ॥ध्रु.॥

बोलाची च कढी बोलाचा ची भात । जेवूनियां तृप्त कोण जाला ॥२॥

कागदीं लिहिली नांवाची साकर । चाटितां मधुर केवीं लागे ॥३॥

तुका म्हणे जळो जळो त्याचें ज्ञान। यमपुरी कोण दंड साहे ॥४॥

४३७१

भूत नावरे कोणासी । पुंडलीकें खिळिलें त्यासी ॥१॥

समचरण असे विटे । कटिकर उभें नीट ॥ध्रु.॥

वाळुवंटीं नाचती संत । प्रेमामृतें डुल्लत ॥२॥

तुका म्हणे पुंडलीका । भक्तिबळें तूं चि निका ॥३॥

४३७२

आपुले वरदळ नेदा । एवढी गोविंदा कृपणता ॥१॥

यावर बा तुमचा मोळा । हा गोपाळा कळेना ॥धृ.॥

सेवा तरी घेतां सांग । चोरिलें अंग सहावेना ॥२॥

तुका जरी क्रियानष्ट । तरी कां कष्ट घेतसां ॥३॥

४३७३

भीमातिरींचा नाटक । यानें लावियेलें चेटक ॥१॥

मन बुद्धि जाली ठक । नेणे संसाराची टुक ॥धृ.॥

कैशी प्रसंगीक वाणी । प्रत्यादर कडसणी ॥२॥

तुका म्हणे मोठा ठक । जेथें तेथें उभा ठाके ॥३॥

४३७४

कां रे दाटोन होतां वेडे । देव आहे तुम्हांपुढें ॥१॥

ज्यास पाठ नाहीं पोट । करी त्रैलोक्याचा घोंट ॥धृ.॥

तुमची तुम्हां नाहीं सोय । कोणाचें काय जाय ॥२॥

तुका गातो नामीं । तेथें नाहीं आम्ही तुम्ही ॥३॥

४३७५

नव्हे हें कवित्व टांकसाळी नाणें । घेती भले जन भले लोक ॥१॥

लागलासे झरा पूर्ण नवनीतें । सेविलियां हित फार होय ॥२॥

तुका म्हणे देवा केला बलात्कार । अंगा आलें फार महंतपण ॥३॥

४३७६

सांवळें सुंदर पाहे दृष्टिभरि । ऐसें कांहीं करीं मन माझें ॥१॥

मना तुज ठाव दिला त्याचे पायीं । राहें विठाबाईंसवें सदा ॥धृ.॥

मना नको धरूं आणिकांचा संग । नाहीं पांडुरंग जयां मनीं ॥२॥

वरपंग भाव नको म्हणे तुका । करीं प्राणसखा नारायणा ॥३॥

४३७७

एकली वना चालली राना । चोरुनि जना घराचारी ॥१॥

कोणी नाहीं संगीसवें । देहभावें उदास ॥धृ.॥

जाउनि पडे दुर्घटवनीं । श्वापदांनीं वेढिली ॥२॥

मार्ग न चले जातां पुढें । भय गाढें उदेलें ॥३॥

मागील मागें अंतरलीं । पुढील चाली खोळंबा ॥४॥

तुका म्हणे चित्ती यासि । हृदयस्थासी आपुल्या ॥५॥

४३७८

पडली घोर रजनी । संगी कोणी नसे चि ॥१॥

पहा हो कैसें चालविलें । पिसें गोवलें लावूनि ॥धृ.॥

कोठें लपविलें तें अंग । होता संग दिला तो ॥ ।२॥

मज कधीं नव्हतें ठावें । दोही भावें वाटोळें ॥३॥

तुका म्हणे कैंची उरी । दोहीपरि नाडिलें ॥४॥

४३७९

उदार कृपाळ पतितपावन । ब्रिदें नारायणा जाती वांयां ॥१॥

वर्णिलासि श्रुति नेणे तुझा पार । राहे मौनाकार नेति ऐसें ॥धृ.॥

तेथें माझा धांवा पावे कोणीकडे । अदृष्ट हें पुढें वोडवलें ॥२॥

कोण ऐसा भक्त लाधला भाग्यासी । आठवण ऐसी द्यावी तुज ॥३॥

तुका म्हणे नको पाहों माझा अंत । जाणोनि हे मात उडी घालीं ॥४॥

४३८०

ज्याचें जैसें भावी मन । त्यासि देणें दरुषण ॥१॥

पुरवूं जाणे मनिंची खूण । समाधान करोनि ॥धृ.॥

आपणियातें प्रगट करी । छाया वरी कृपेची ॥२॥

तुका म्हणे केले दान । मन उन्मन हरिनामीं ॥३॥

४३८१

कां रे पुंड्या मातलासी । उभें केलें विठ्ठलासि ॥१॥

विस्त क्षीरसागरवासीं । आला उभा पंढरीसि ॥ध्रु.॥

भक्ती देखोनि निकट । देवें सोडिलें वैकुंठ ॥२॥

तुका म्हणे बळी । तूं चि एक भूमंडळीं ॥३॥

४३८२

शेवटींची विनंती । ऐका ऐका कमळापती ॥१॥

काया वाचा मन । चरणीं असे समर्पण ॥ध्रु.॥

जीवपरमात्मा ऐक्यासि । सदा वसो हृदयेंसीं ॥२॥

तुका म्हणे देवा । कंठीं वसावें केशवा॥३॥

४३८३

माझें परिसावें गाऱ्हाणें । चत्ति द्यावें नारायणें ॥१॥

माझे हृदयींचें वर्म । देवा जाणशी तूं कर्म ॥ध्रु.॥

सबाह्यअंतरसाक्ष । ऐसा वेदीं केला पक्ष ॥२॥

तुका म्हणे नेणां । काय सांगों नारायणा ॥३॥

४३८४

गुरुचिया मुखें होइल ब्रम्हज्ञान । न कळे प्रेमखुण विठोबाची ॥१॥

वेदातें विचारा पुराणातें पुसा । विठोबाचा कैसा प्रेमभाव ॥२॥

तुका म्हणे सांडा जाणिवेचा शीण । विठोबाची खूण जाणती संत ॥३॥

४३८५

देव आतां आम्हीं केला असे ॠणी । आणिका वांचूनि काय गुंता ॥१॥

एकाचें आर्जव करू एकनिष्ठ । आणिकांचा बोभाट कामा नये ॥ध्रु.॥

बहुतांचे आर्जव केलिया खटपट । नाहीं हा शेवट शुद्ध होत ॥२॥

पुरता विचार आणोनी मानसीं । अंतरलों सर्वांसि पई देखा ॥३॥

तुका म्हणे देवा चरणीं असो भाव । तेणें माझा जीव संतोष हा ॥४॥

४३८६

पापाची वासना नको दावूं डोळां । त्याहुनि अंधळा बराच मी ॥१॥

निंदेचें श्रवण नको माझे कानीं । बधिर करोनि ठेवीं देवा ॥ध्रु.॥

अपवित्र वाणी नको माझ्या मुखा । त्याजहुनि मुका बराच मी ॥२॥

नको मज कधीं परस्त्रीसंगति । जनांतुन माती उठतां भली ॥३॥

तुका म्हणे मज अवघ्याचा कांटाळा । तूं एक गोपाळा आवडसी ॥४॥

४३८७

कीर्तनाचा विकरा मातेचें गमन । भाड खाईं धन विटाळ तो ॥१॥

हरिभक्ताचि माता हे हरिगुणकीर्ति । इजवर पोट भरिती चांडाळ ते ॥ध्रु.॥

अंत्यज हा ऐसें कल्पांतीं करीना । भाड हे खाईंना जननीची ॥२॥

तुका म्हणे त्याचें दर्शन ही खोटें । पूर्वजांसि नेटें नरका धाडी ॥३॥

४३८८

पंढरी पावन जालें माझें मन । आतां करूं ध्यान विठोबाचें ॥१॥

आतां ऐसें करूं नाम गाऊं गीतीं । सुखाचा सांगाती विठो करूं ॥ध्रु.॥

संग करूं त्याचा तो सखा आमचा । अनंतां जन्मांचा मायबाप ॥२॥

परतोनि सोईं धरीं कां रे मना । विठ्ठलचरणा घालीं मिठी ॥३॥

घातलीसे मिठी नाही भक्तिभाव । उदार पंढरिराव तुका म्हणे ॥४॥

४३८९

येई गे विठ्ठले विश्वजीवनकले । सुंदर घननीळे पांडुरंगें ॥१॥

येई गे विठ्ठले करुणाकल्लोळे । जीव कळवळे भेटावया ॥ध्रु.॥

न लगती गोड आणीक उत्तरें । तुझें प्रेम झुरे भेटावया ॥२॥

तुका म्हणे धांव घालीं कृष्णाबाईं । क्षेम चाहूंबाही देई मज ॥३॥

४३९०

कटावरी कर कासया ठेविले । जननी विठ्ठले जीवलगे॥१॥

शंखचक्रगदाकमळमंडित । आयुधें मंडित कृष्णाबाईं ॥ध्रु.॥

क्षण एक धीर होत नाहीं चित्ति । केव्हां पंढरिनाथा भेटशील ॥२॥

तुका म्हणे हें चि करीं देई । तई च विश्रामा पावईंन ॥३॥

४३९१

आतां मोकलावें नव्हे हें उचित । तरी कृपावंत म्हणवावें ॥१॥

पूर्वा भक्त जाले सर्व आपंगिले । नाहीं उपेक्षिले तुम्हीं कोणी ॥ध्रु.॥

माझिया वेळेसि कां गा लपालासी । विश्व पोसितोसि लपोनियां ॥२॥

करावी म्हणावी सर्वां भूतीं दया । तरी भेटावया येईंन मी ॥३॥

तरी माझे हाती देई मनबुद्धि । जरि दयानिधि येशील तूं ॥४॥

तुका म्हणे तूं चि अवघा सूत्रधारी । माझी सत्ता हरी काय आहे ॥५॥

४३९२

माझें कोण आहे तुजविण देवा । मुकुंदा केशवा नारायणा ॥१॥

वाट पाहतसें कृपेच्या सागरा । गोपीमनोहरा पांडुरंगा ॥ध्रु.॥

साच करीं हरी आपुली ब्रिदावळी । कृपेनें सांभाळीं महाराजा ॥२॥

क्षमा करीं सर्व अपराध माझा । लडिवाळ मी तुझा पांडुरंगा ॥३॥

साह्य होसी तरी जाती साही वैरी । मग सुखें अंतरीं ध्यान तुझें ॥४॥

कृपा करोनि देई दया क्षमा शांती । तेणें तुझी भक्ति लाभईल ॥५॥

माझें हें सामर्थ्य नव्हे नारायणा । जरी कांहीं करुणा येइल तुज ॥६॥

तुका म्हणे मज कैसें आपंगा जी । आपुलेंसें करा जी पांडुरंगा ॥७॥

४३९३

अपराध जाले जरी असंख्यात । तरी कृपावंत नाम तुझें ॥१॥

तुझें लडिवाळ तुज कृपा यावी । म्यां वाट पाहावी कवणाची ॥धृ.॥

मायबाप माझा रुक्मादेवीवर । हा दृढ निर्धार अंतरींचा ॥२॥

तुका म्हणे कोणे गोष्टीचें संकष्ट । न घालीं मज भेट नारायणा ॥३॥

४३९४

आधीं कां मज लावियेली सवे । आतां न राहावे तुजविण ॥१॥

पहिलें चि तोंडक कां गा नाहीं केलें । आतां उपेक्षिलें न सोडीं मी ॥धृ.॥

कृपेच्या सागरा न पाहें निर्वाण । जालों तुजवीण कासावीस ॥२॥

तुका म्हणे कोठें गुंतलेति हरी । येई झडकरी पांडुरंगा ॥३॥

४३९५

बा रे पांडुरंगा केव्हां येशी भेटी । जाहालों हिंपुटी तुजवीण ॥१॥

तुजवीण सखें न वटे मज कोणी । वाटतें चरणीं घालूं मिठीं ॥धृ.॥

ओवाळावी काया चरणांवरोनि । केव्हां चक्रपाणी भेटशील ॥२॥

तुका म्हणे माझी पुरवीं आवडी । वेगीं घालीं उडी नारायणा ॥३॥

४३९६

पंचाग्निसाधन करूं धूम्रपान । काय तीर्थाटण करूं सांग ॥१॥

सांग कोणे देशीं आहे तुझें गांव । घेऊनियां धांव येऊं तेथें ॥धृ.॥

सांग कांहीं वृत्त कोण करूं व्रत । जेणें कृपावंत होशील तूं ॥२॥

वाटतें सेवटीं जालासि निष्ठ । न देसी उत्तर तुका म्हणे ॥३॥

४३९७

तुजवीण तीळभरी रिता ठाव । नाहीं ऐसें विश्व बोलतसे ॥१॥

बोलियेले योगी मुनी साधु संत । आहेसि या आंत सर्वांठायीं ॥ध्रु.॥

मी तया विश्वासें आलों शरणागत । पूर्वीचें अपत्य आहें तुझें ॥२॥

अनंत ब्रम्हांडें भरोनि उरलासि । मजला जालासि कोठें नाहीं ॥३॥

अंतपार नाहीं माझिया रूपासि । काय सेवकासि भेट देऊं ॥४॥

ऐसें विचारिलें म्हणोनि न येशी । सांग हृषीकेशी मायबापा ॥५॥

तुका म्हणे काय करावा उपाय । जेणें तुझे पाय आतुडति ॥६॥

४३९८

काम क्रोध आड पडले पर्वत । राहिला अनंत पलीकडे ॥१॥

नुलंघवे मज न सांपडे वाट । दुस्तर हा घाट वैरियांचा ॥ध्रु.॥

आतां कैंचा मज सखा नारायण । गेला अंतरोन पांडुरंगा ॥२॥

तुका म्हणे व्यर्थ मोलाचें शरीर । गेलें हा विचार कळों आला ॥३॥

४३९९

नव्हे निष्ठावंत तुज काय बोल । सेवेविण मोल मागतसें ॥ध्रु.॥

न घडे भजन शुद्ध भावनिष्ठा । आपुल्या अदृष्टावरी बोल ॥ध्रु.॥

पूवाअ जाले भक्त असंख्य विरक्त । काम क्रोध अहंते निर्दाळिलें ॥२॥

ऐसी अंगवण नाहीं मज देवा । करीतसें हेवा भेटावयाचा ॥३॥

कृपा करोनियां पुरवीं असोसी । आपुल्या ब्रिदासी राखावया ॥४॥

तुका म्हणे एक बाळक अज्ञातें । त्यासि हे पोसित मायबापें ॥५॥

नाटाचे २

४४००

अगा ये मधुसूदना माधवा । अगा ये कमळापती यादवा ।

अगा श्रीधरा केशवा । अगा बांधवा द्रौपदीच्या ॥१॥

अगा विश्वव्यापका जनार्दना । गोकुळवासी गोपिकारमणा ।

अगा गुणनिधि गुणनिधाना । अगा मर्दना कंसाचिया ॥ध्रु.॥

अगा सर्वोत्तमा सर्वेश्वरा । गुणातीता विश्वंभरा ।

अगा निर्गुणा निराकारा । अगा आधारा दीनाचिया ॥२॥

अगा उपमन्यसहाकारा । अगा शयना फणिवरा ।

अगा काळकृतांत असुरा । अगा अपारा अलक्षा ॥३॥

अगा वैकुंठनिवासा । अगा अयोध्यापति राजहंसा ।

अगा ये पंढरिनिवासा । अगा सर्वेशा सहजरूपा ॥४॥

अगा परमात्मा परमपुरुषा। अगा अव्यया जगदीशा ।

अगा कृपाळुवा आपुल्या दासा । तोडीं भवपाशा तुका म्हणे ॥५॥

४४०१

कैसी करूं तुझी सेवा । ऐसें सांगावें जी देवा ।

कैसा आणूं अनुभवा । होशी ठावा कैशापरी ॥१॥

कर्मभ्रष्ट माझें मन । नेणें जप तप अनुष्ठान ।

नाहीं इंिद्रियांसि दमन । नव्हे मन एकविध ॥धृ.॥

नेणे यातीचा आचार । नेणें भक्तीचा विचार ।

मज नाहीं संतांचा आधार । नाहीं स्थिर बुद्धि माझी ॥२॥

न सुटे मायाजाळ । नाहीं वैराग्याचें बळ ।

न जिंकवती सबळ । काम क्रोध शरीरीं ॥३॥

आतां राख कैसें तरि । मज नुपेक्षावें हरी ।

तुझीं ब्रिदें चराचरीं । तैसीं साच करीं तुका म्हणे ॥४॥

४४०२

भीमातीरवासी । तेथें नश्चियेंसी काशी ॥१॥

मुख्यमुक्तीचें माहेर । ऐसें जाणा पंढरपुर ॥धृ.॥

घडे भींवरेशीं स्नान । त्यासि पुन्हा नाहीं जन्म ॥२॥

भाव धरोनि नेटका । मोक्ष जवळी म्हणे तुका ॥३॥

४४०३

जाली गाढवी दुधाळ । महिमा गाईंची पावेल ॥१॥

श्वान जालेंसे चांगलें । तरी कां सांगातें जेवील ॥ध्रु.॥

जाली सिंदळा चांगली । तरि कां पतिव्रता जाली ॥२॥

तुका म्हणे ऐशा जाति । काय उंचपण पावती ॥३॥

४४०४

काशीयात्रा पांच द्वारकेच्या तीन । पंढरीची जाण एक यात्रा ॥१॥

काशी देह विटंबणें द्वारकें जाळणें । पंढरीशी होणें ब्रम्हरूप ॥ध्रु.॥

अठरापगडयाती सकळ हि वैष्णव । दुजा नाहीं भाव पंढरीसि ॥२॥

तुका म्हणे असो अथवा नसो भाव । दर्शनें पंढरिराव मोक्ष देतो ॥३॥

४४०५

हें चि मागणें विठाबाईं । पायीं ठेवूनियां डोईं ॥१॥

शांति दया अंतःकरणीं । रंगो रामनामीं वाणी ॥ध्रु.॥

मूळ द्वंद्वाचें विघडो । निजानंदीं वृत्ति जडो ॥२॥

तुका म्हणे हरी । आतां आपुलेंसें करीं ॥३॥

४४०६

करोनि स्नानविधि आणि देवधर्म । क्रिया नित्यनेम तुजसाटीं ॥१॥

तुजलागीं दानें तुजलागीं तीर्थें । सकळ ही व्रतें तुजलागीं ॥ध्रु.॥

सकळ चित्तवृत्ति दिवस आणि राती । आवडशी प्रीती नारायणा ॥२॥

तुका म्हणे याहो पवित्राच्या राया । प्राणविसावया पांडुरंगा ॥३॥

४४०७

पहावा नयनीं विठ्ठल चि एक । कांहीं तरी सार्थक संसाराचें ॥१॥

कोठें पाहों तुज कां गा लपालासि । कांहीं बोल मशीं नारायणा ॥ध्रु.॥

वाटते उदास मज दाही दिशा । तुजविण हृषीकेशा वांचोनियां ॥२॥

नको ठेवूं मज आपणा वेगळें । बहुत कळवळें तुजलागीं ॥३॥

तुका म्हणे भेटी देई नारायणा । घडी कंठवेना तुजविण ॥४॥

४४०८

पूर्वी बहुतांचे केले प्रतिपाळ । तें मज सकळ श्रुत आहे ॥१॥

अज अविनाश निर्गुण निरामय । विचारिलें काय त्यांचे वेळे ॥धृ.॥

तयांचियें वेळे होशी कृपावंत । माझा चि कां अंत पहातोसि ॥२॥

नारद प्रऱ्हाद उपमन्य धुरू । त्यांचा अंगीकारु कैसा केला ॥३॥

अंबऋषीसाटीं गर्भवास जाले । कां गा मोकलिलें कृपासिंधु ॥४॥

धर्माचें उच्छिष्टि अर्जुनाचीं घोडीं । आणीक सांकडीं कितीएक ॥५॥

जालासि लुगडीं तया द्रौपदीचीं । न ये कां आमुची कृपा कांहीं ॥६॥

तुका म्हणे कां गा जालासि कठीण । माझा भाग सीण कोण जाणे ॥७॥

४४०९

कासयासि व्यर्थ घातलें संसारीं । होतें तैसें जरी तुझे चित्ती ॥१॥

तुझिये भेटीची थोर असे आस । दिसोनी निरास आली मज ॥धृ.॥

आतां काय जिणें जालें निरर्थक । वैकुंठनायक भेटे चि ना ॥२॥

आडलासि काय कृपेच्या सागरा । रकुमादेवीवरा सोइरिया ॥३॥

तुका म्हणे देई चरणाची सेवा । नुपेक्षीं केशवा मायबापा ॥४॥

४४१०

पक्षीयाचे घरीं नाहीं सामुगरी । त्यांची चिंता करी नारायण ॥१॥

अजगर जनावर वारुळांत राहे । त्याजकडे पाहे पांडुरंग ॥धृ.॥

चातक हा पक्षी नेघे भूमिजळ । त्यासाटीं घननीळ नित्य वर्षे ॥२॥

तुका म्हणे आम्ही पिप्पलिकांची जात । पुरवीं मनोरथ पांडुरंगा ॥३॥

४४११

रामनाम हा चि मांडिला दुकान । आहे वानोवाण घ्यारे कोणी ॥१॥

नका कोणी करूं घेता रे आळस । वांटितों तुम्हांस फुकाचें हें ॥धृ.॥

संचितासारिखे पडे त्याच्या हाता । फारसें मागतां तरी न ये ॥२॥

तुका म्हणे आम्हीं सांठविलें सार । उरलिया थार विचारितां ॥३॥

४४१२

बहुजन्मां शेवटीं स्वामी तुझी भेटी । बहु मोह पोटीं थोर जाला ॥१॥

बहु पुरें पाहिलीं बहु दिशा शोधिली । बहु चिंता वाहिली दुर्भराची ॥ध्रु.॥

बहु काळ गेले अनुचित केलें । बहु नाहीं गाइलें नाम तुझें ॥२॥

ऐसा मी अपराधी अगा कृपानिधि । बहु संतां संनिधि ठेवीं तुका ॥३॥

४४१३

कोण उपाव करूं भेटावया । जाळावी हे काया ऐसें वाटे ॥१॥

सोडोनियां गांव जाऊं वनांतरा । रुकुमादेवीवरा पहावया ॥ध्रु.॥

करूं उपवास शोधूं हें शरीर । न धरवे धीर नारायणा ॥२॥

जाती आयुष्याचे दिवस हे चारी । मग केव्हां हरी भेटशील ॥३॥

तुका म्हणे कांहीं सांगा विचारोनि । विठो तुझे मनीं असेल तें ॥४॥

४४१४

माय बाप बंधु सोयरा सांगाती । तूं चि माझी प्रीति गण गोत ॥१॥

शरण आलीं त्यांचीं वारिलीं दुरितें । तारिले पतित असंख्यात ॥ध्रु.॥

इतर कोण जाणे पावलें विश्रांति । न येतां तुजप्रति शरणागत ॥२॥

तयामध्यें मज ठेवीं नारायणा । लक्ष्मुमीरमणा सोइरिया ॥३॥

तुका म्हणे देई दर्शनाचा लाभ । जे पाय दुर्लभ ब्रम्हादिकां ॥४॥

४४१५

पाप ताप माझे गुणदोष निवारीं । कृष्णा विष्णु हरी नारायणा ॥१॥

काम क्रोध वैरी घालोनि बाहेरी । तूं राहें अंतरीं पांडुरंगा ॥ध्रु.॥

करिशील तरी नव्हे कांइ एक । निर्मिलें त्रैलोक्य हेळामात्रें ॥२॥

समर्थासि काय आम्हीं शिकवावें । तुका म्हणे यावें पांडुरंगा ॥३॥

४४१६

ये गा महाविष्णु अनंतभुजाच्या । आम्हां अनाथांच्या माहेरा ये ॥१॥

भेटावया तुज ओढे माझा जीव । एकवेळा पाय दावीं डोळां ॥ध्रु.॥

आणीक हे आर्त नाहीं नारायणा । ओढे हे वासना भेटावया ॥२॥

वाटे चित्ती काय करावा विचार । चरण सुंदर पहावया ॥३॥

तुका म्हणे माझे पुरवीं मनोरथ । येईं गा न संवरीत पांडुरंगा ॥४॥

४४१७

काय पाहतोसि कृपेच्या सागरा । नराच्या नरेंद्रा पांडुरंगा ॥१॥

नामाचा प्रताप ब्रिदाचा बडिवार । करावा साचार नारायणा ॥ध्रु.॥

कलीमाजी देव बौध्यरूप जाला । जगाचिया बोला लागूं नका ॥२॥

माय पुत्रा काय मारूं पाहे कळी । जगाची ढवाळी काय काज ॥३॥

तुका म्हणे या हो कृपेच्या सागरा । रुकुमादेवीवरा मायबापा ॥४॥

४४१८

रामनामाचे पवाडे । अखंड ज्याची वाचा पढे ॥१॥

धन्य तो एक संसारीं । रामनाम जो उच्चारी ॥ध्रु.॥

रामनाम गर्जे वाचा । काळ आज्ञाधारक त्याचा ॥ २ ॥

तुका म्हणे रामनामीं । कृतकृत्य जालों आम्हीं ॥३॥

४४१९

येइल घरा देव न धरीं संदेहा । फकिराचा यावा व्हावा जेव्हां ॥१॥

होइल फकीर योगी महानुभाव । घडीघडी देव सांभाळील ॥२॥

तुका म्हणे ऐसें बोलती बहुत । येणे गुणें संत जाले राम ॥३॥

४४२०

भक्तीवीण जिणें जळो लाजिरवाणें । संसार भोगणें दुःखमूळ ॥१॥

वीसलक्ष योनि वृक्षामाजी घ्याव्या । जलचरीं भोगाव्या नवलक्ष ॥धृ.॥

अकरालक्ष योनि किड्यामाजी घ्याव्या । दशलक्ष भोगाव्या पऱ्यांमध्ये ॥२॥

तीसलक्ष योनि पशूंचीये घरीं । मानवाभीतरीं चारलक्ष ॥३॥

एकएक योनि कोटिकोटि फेरा । मनुष्यदेहाचा वारा मग लागे ॥४॥

तुका म्हणे तेव्हां नरदेह नरा । तयाचा मातेरा केला मूढें ॥५॥

४४२१

तुजवांचून कोणा शरण । जाऊं आतां कर जोडून ॥१॥

कोण करील माझें साहे । चित्ती विचारूनि पाहें ॥ध्रु.॥

तूं तंव कृपेचा सागर । दीनबंधु जगदोद्धार ॥२॥

तुका म्हणे निका । भवसिंधु तारक नौका ॥३॥

४४२२

हातीं धरिलियाची लाज । देवा असोंदे गा तुज ॥१॥

आहें अमंगळ दुर्बळ । होई दीन तूं दयाळ ॥ध्रु.॥

बाळ सेंबडें मातेसि । काय नावडे तियेसि ॥२॥

तुका म्हणे जाणें । करोनि देहाचें सांडणें ॥३॥

४४२३

जळोजळो तें गुरुपण । जळोजळो तें चेलेपण ॥१॥

गुरु आला वेशीद्वारीं । शिष्य पळतों खिंडोरीं ॥ध्रु.॥

काशासाटीं जालें येणें । त्याचें आलें वर्षासन ॥२॥

तुका म्हणे चेला । गुरू दोघे हि नरकाला ॥३॥

४४२४

अगा पंढरीच्या राया । वेगीं येई तूं सावया ॥१॥

दीनबंधु तुझें नाम । देई आपुलें आम्हां प्रेम ॥ध्रु.॥

जीवनकळा तूं विश्वाची । तूं चि माउली अनाथाची ॥२॥

तुका म्हणे पुंडलिका । ठेवीं मस्तकीं पादुका ॥३॥

४४२५

विटेवरी समचरण । तो हा रुक्मिणीरमण ॥१॥

वेदशास्त्रा माहेर । केले दासा उपकार ॥ध्रु.॥

नामापाशीं चारी मुक्ति । पहा हृदयीं प्रतीति ॥२॥

तुका म्हणे कळा । अंगीं जयाच्या सकळा ॥३॥

४४२६

सकळ हे माया नागवे कवणा । भांबाविलें जना दाही दिशा ॥१॥

आशा तृष्णा दंभ लागलीं हीं पाठी । नेदी बैसों हाटीं मोह ठायीं ॥धृ.॥

काम क्रोध घरा लावितील आगी । निंदा हिंसा दोघी पळतां खाती ॥२॥

लाज पुढें उभी राहिली आडवी । ते करी गाढवी थोर घात ॥३॥

तुका म्हणे चिंता घाली गर्भवासीं । ओढोनियां पाशीं चहूंकडे ॥४॥

४४२७

सकळतीर्थांहुनि । पंढरी हें मुगुटमणि ॥१॥

काय सांगों तेथिल शोभा । रमावल्लभ जेथें उभा ॥धृ.॥

न लभे व्रततीर्थदानीं । तें या विठ्ठलदर्शनीं ॥२॥

साधु संत गाती नाम । सकळ भूतांचा विश्राम ॥३॥

तुका म्हणे स्तुती । करूं काय सांगों किती ॥४॥

४४२८

गव्हांच्या घुगऱ्या । नाचण्यांच्या पुऱ्या । बऱ्या त्या चि बऱ्या । पाधाणी त्या पाधाणी ॥१॥

काय थोरपण । वांयां जाळावा तो शीण । कारणापें भिन्न । निवडे तें निराळें ॥ध्रु.॥

रुचि वोजेपाशी । गरज ते जैशीतैशी । करूं नका नाशी । खावें खाणें जालें तें ॥२॥

तुका म्हणे मोठा । काय करावा तो ताटा । नाहीं वीण निटा । पाविजेत मारग ॥३॥

४४२९

आपुलिया ऐसें करी । संग धरी ज्याचा हो ॥१ ॥

म्हणउनि परपरते । वरवरते पळतसें ॥ध्रु.॥

लोभिक तें लोभा लावी । बांधल्या गोवी वांचूनि ॥२॥

तुका म्हणे नामगोठी । पुरे भेटी तुझी देवा ॥३॥

४४३०

बरें जालीयाचे अवघें सांगाती । वाइटाचे अंतीं कोणी नाहीं ॥१॥

नोहे मातापिता नोहे कांतासुत । इतरांची मात काय सांगों ॥२॥

तुका म्हणे जन दुतोंडी सावज । सांपडे सहज तिकडे धरी ॥३॥

४४३१

मिथ्या आहे सर्व अवघें हें मायिक । न कळे विवेक मज कांहीं ॥१॥

सर्व बाजागिरी वाटती ही खरी । पहातां येथें उरी कांहीं नाहीं ॥ध्रु.॥

आतां मज दुःख वाटतें अंतरीं । उपाय झडकरी सांग कांहीं ॥२॥

पुढें कोण गति न कळे सर्वथा । तुझे पायीं माथा ठेवियेला ॥३॥

करणें तें करीं सुखें आतां हरी । तुज म्यां निर्धारीं धरियेलें ॥४॥

स्वहित तें काय न कळे सर्वथा । तारीं तूं अनंता तुका म्हणे ॥५॥

४४३२

अवघ्या कोल्ह्यांचें वर्म अंडीं । धरितां तोंडीं खीळ पडे ॥१॥

भुंकुं नका भुंकुं नका । आला तुका विष्णुदास ॥ध्रु.॥

कवणे ठायीं सादर व्हावें । नाहीं ठावें गाढवा ॥२॥

दुर्जनासि पंचानन । तुका रजरेणु संतांचा ॥३॥

४४३३

तुझे म्हणों आम्हां । मग उणें पुरुषोत्तमा ॥१॥

ऐसा धर्म काय । अमृतानें मृत्यु होय ॥ध्रु.॥

कल्पवृक्षा तळीं । गांठी बांधलिया झोळी ॥२॥

तुका म्हणे परीस । सांपडल्या उपवास ॥३॥

४४३४

कोरडिया गोष्टी नावडती मना । नाहीं ब्रम्हज्ञानाविण चाड ॥१॥

दाखवीं आपुलें सगुण रूपडें । वंदीन मी कोडें पाय तुझे ॥ध्रु.॥

न लगे तो मोक्ष मज सायुज्यता । नावडे हे वार्ता शून्याकारी ॥२॥

तुका म्हणे चाड धरीन श्रीमुखें । येशिल कवतुकें जवळीक ॥३॥

४४३५

गणेश सारजा करिती गायना । आणि देवांगना रंभे ऐशा ॥१॥

तेथें आम्हीं मानवांहीं विनवावें तें काय । सुरवर पाय वंदिति जेथें ॥ध्रु.॥

ज्याच्या गायनासी तटस्थ शंकर । त्या हि परि पार न कळे तुझा ॥२॥

तुका म्हणे आम्ही किंकर ते किती । इंद्राची हि मति नागविशी ॥३॥

४४३६

डोळियांचें दैव आजि उभें ठेलें । निधान देखिलें पंढरीये ॥१॥

काय ते वानावें वाचेचे पालवें । वेदा न बोलवे रूप ज्याचें ॥ध्रु.॥

आनंदाच्या रसें औंतीव चांगलें । देखतां रंगलें चित्त माझें ॥२॥

तुका म्हणे मी तों सगळाच विरालों । विठ्ठल चि जालों दर्शनानें ॥३॥

४४३७

भोगियेल्या नारी । परि तो बाळब्रम्हचारी ॥१॥

ऐसी ज्याचें अंगीं कळा । पार न कळे वेदाला ॥ध्रु.॥

वळीवळी थोरथोर । मोडोनियां केले चूर ॥२॥

वांकडी कुबज्या । सरसी आणियेली वोजा ॥३॥

मल्ल रगडिला पायीं । गज झुगारिला बाहीं ॥४॥

जिवें मारियेला मामा । धांवें भक्ताचिया कामा ॥५॥

तुका म्हणे पूर्ण । दावी भक्तीचीं विंदानें ॥६॥

४३३८

वृद्धपणीं आली जरा । शरीर कांपे थरथरा ॥१॥

आयुष्य गेलें हें कळेना । स्मरा वेगीं पंढरिराणा ॥ध्रु.॥

दांत दाढा पडिल्या ओस । हनुवटि भेटे नाकास ॥२॥

हात पाय राहिले कान । नेत्रा पाझर हाले मान ॥३॥

अंगकांति परतली । चिरगुटा ऐसी जाली ॥४॥

आड पडे जिव्हा लोटे । शब्द नये मुखा वाटे॥५॥

लांब लोंबताती अंड । भरभरा वाजे गांड ॥६॥

तुका म्हणे आतां तरी । स्मरा वेगीं हरी हरी ॥७॥

४४३९

वृद्धपणी न पुसे कोणी । विटंबणी देहाची ॥१॥

नव द्वारें जाली मोकळीक । गांड सरली वाजती ॥ध्रु.॥

दंत दाढा गळे थुंका । लागे नाका हनुवटी ॥२॥

शब्द नये मुखावाटा । करिती चेष्टा पोरें ती ॥३॥

तुका म्हणे अजूनि तरी । स्मरें श्रीहरी सोडवील ॥४॥

४४४०

अतित्याईं देतां जीव । नये कींव देवासि ॥१॥

थोड्यासाटीं राग आला । जीव दिला गंगेंत ॥ध्रु.॥

त्यासि परलोकीं नाहीं मुक्ति । अधोगति चुकेना ॥२॥

तुका म्हणे कृष्णराम । स्मरतां श्रम वारती ॥३॥

४४४१

तुझें रूप पाहतां देवा । सुख जालें माझ्या जीवा ॥१॥

हें तों वाचे बोलवेना । काय सांगों नारायणा ॥ध्रु.॥

जन्मोजन्मींचे सुकृत । तुझे पायीं रमे चित्त ॥२॥

जरी योगाचा अभ्यास । तेव्हां तुझा निजध्यास ॥३॥

तुका म्हणे भक्त । गोड गाऊं हरिचें गीत ॥४॥

४४४२

तुजवीण मज कोण आहे देवा । मुकुंदा केशवा नारायणा ॥१॥

जोडोनियां कर कृपेच्या सागरा । गोपीमनोहरा पांडुरंगा ॥ध्रु.॥

साच करीं हरी आपुली ब्रिदावळी । कृपेनें सांभाळीं मायबापा ॥२॥

साहए होसी जरी जाती सहा वैरी । मग ध्यान करीं आवडीनें ॥३॥

सर्व अपराध क्षमा करीं माझा । लडिवाळ तुझा पांडुरंगा ॥४॥

कृपा करोनियां द्यावी क्षमा शांति । तेणें तुझी भक्ति घडेल देवा ॥५॥

ऐंसें तों सामर्थ्य नाहीं नारायणा । जरी तुज करुणा येइल कांहीं ॥६॥

तुका म्हणे आतां आपंगावें मज । राखें माझी लाज पांडुरंगा ॥७॥

४४४३

नको विद्या वयसा आयुष्य फारसें । नाहीं मज पिसें मुक्तीचें ही ॥१॥

रामकृष्ण म्हणतां जावो माझा प्राण । हें चि कृपादान मागतसें ॥धृ.॥

नको धन मान न वाढे संतान । मुखीं नारायण प्राण जावा ॥२॥

तुका म्हणे दीन काकुलती येतों । तुज निरवितों पांडुरंगा ॥३॥

४४४४

शिष्या सांगे उपदेश । गुरुपूजा हे विशेष ॥१॥

दावी आचार सोवळे । दंड कमंडलु माळे ॥धृ.॥

छाटी भगवी मानसीं । व्यर्थ म्हणवी संन्यासी ॥२॥

तुका म्हणे लोभ । न सुटे नाहीं लाभ ॥३॥

४४४५

जिकडे पाहें तिकडे उभा । अवघ्या गगनाचा गाभा॥ १ ॥

डोळां बैसलें बैसलें । रूप राहोनि संचलें ॥धृ.॥

न वर्जितां दाही दिशा । जिकडे पाहें तिकडे सरिसा ॥२॥

तुका म्हणे समपदीं । उभा दिठीचिये आधीं ॥३॥

४४४६

आपटा संवदड रानचारा । दसऱ्याचा होय तुरा ॥१॥

तैसा देवामुळें मान । नाहीं तरी पुसें कोण ॥धृ.॥

मृत्तिकेची ते घागरी । पाण्यासाटीं बैसे शिरी ॥२॥

तुका म्हणे माप जाण । दाण्यासवें घेणें देणें ॥३॥

४४४७

काळ सार्थक केला त्यांणी । धरिला मनीं विठ्ठल ॥१॥

नाम वाचे श्रवण कीर्ति । पाउलें चित्ती समान ॥धृ.॥

कीर्तनाचा समारंभ । निर्दंभ सर्वदा ॥२॥

तुका म्हणे स्वरूपसिद्धि । नित्य समाधि हरिनामीं ॥३॥

४४४८

आम्ही जातों आपुल्या गांवा । आमुचा रामराम घ्यावा ॥१॥

तुमची आमची हे चि भेटी । येथुनियां जन्मतुटी॥ध्रु.॥

आतां असों द्यावी दया । तुमच्या लागतसें पायां ॥२॥

येतां निजधामीं कोणी । विठ्ठलविठ्ठल बोला वाणी ॥३॥

रामकृष्ण मुखीं बोला । तुका जातो वैकुंठाला ॥४॥

४४४९

कामधेनूचें वासरूं । खाया न मिळे काय करूं ॥१॥

ऐसें आम्हां मांडियेलें । विठो त्वां कां सांडियेलें ॥ध्रु.॥

बैसोनि कल्पद्रुमातळीं । पोटासाटीं तळमळीं ॥२॥

तुका म्हणे नारायणा । बरें लोकीं हें दीसेना ॥३॥

४४५०

तुझें नाम माझे मुखी असो देवा । विनवितों राघवा दास तुझा ॥१॥

तुझ्या नामबळें तरले पतित । म्हणोनि माझें चत्ति तुझे पायीं ॥२॥

तुका म्हणे तुझें नाम हें सादर । गातां निरंतर सुख वाटे ॥३॥

४४५१

उभय भाग्यवंत तरी च समान । स्थळीं समाधान तरी च राहे ॥१॥

युक्तीचें गौरव नसतां जिव्हाळा । सांचवणी जळा परी नाश ॥ध्रु.॥

लोखंडा परीस ज्ञानिया तो शठ । नांवाचा पालट दगड खरा ॥२॥

तुका म्हणे अवघे विनोदाचे ठाव । एकात्मक भाव नाहीं तेथें ॥३॥

४४५२

दो दिवसांचा पाहुणा चालतो उताणा । कां रे नारायणा न भजसी ॥१॥

तूं अखंड दुश्चित्ता तुज नेती अवचिता । मग पंढरीनाथा भजसी केव्हां ॥२॥

तुका म्हणे ऐसे आहेत उदंड । तया केशव प्रचंड केवीं भेटे ॥३॥

४४५३

तुझे पाय माझें भाळ । एकत्रता सर्वकाळ ॥१॥

हें चिं देई विठाबाईं । पांडुरंगे माझे आईं ॥धृ.॥

नाहीं मोक्ष मुक्ति चाड । तुझी सेवा लागे गोड ॥२॥

सदा संग सज्जनांचा । नको वियोग पंढरीचा ॥३॥

नित्य चंद्रभागे स्नान । करीं क्षेत्रप्रदक्षण ॥४॥

पुंडलीक पाहोन दृष्टी । हर्षो नाचों वाळवंटीं ॥५॥

तुका म्हणे पांडुरंगा । तुझें स्वरूप चंद्रभागा ॥६॥

४४५४

बाईल चालिली माहेरा । संगें दिधला म्हातारा ॥१॥

सिधा सामग्री पोटाची । सवें स्वारी बइलाची ॥धृ.॥

जाता पाडिली ढोरानें । सिव्या देती अन्योविन्ये ॥२॥

न सावरी आपणातें । नग्न सावलें वरतें ॥३॥

फजित केलें जनलोकीं । मेला म्हणे पडे नरकीं ॥४॥

गोहाची हे गेली लाज । गांजितां कां तुम्ही मज ॥५॥

तुका म्हणे जनीं । छी थू केली विटंबणी ॥६॥

४४५५

तुळसीवृंदावनीं उपजला कांदा । नावडे गोविंदा कांहीं केल्या ॥१॥

तैसे वंशामध्यें जाले जे मानव । जाणावे दानव अक्त ते ॥ध्रु.॥

केवड्यामधील निगपध कणसें । तैशीं तीं माणसें भक्तिहीन ॥२॥

तुका म्हणे जेवीं वंदनांतिल आळी । न चढे निढळीं देवाचिया ॥३॥

४४५६

शिव शक्ति आणि सूर्य गणपति । एक चि म्हणती विष्णूस ही ॥१॥

हिरा गार दोनी मानिती समान । राजस भजनें वांयां जाती ॥ध्रु.॥

अन्य देवतांसि देव म्हणऊन । तामस जीवन तमोयोग्या ॥२॥

वांयां जायासाठीं केलासे हव्यास । अन्य देवतांस देवपण ॥३॥

आपुलिया मुखें सांगतसे धणी । नव्हे माझी वाणी पदरींची ॥४॥

धन्य ते वैष्णव भजती केशव । सात्त्विक हे जीव मोक्षा योग्य ॥५॥

तुका म्हणे मोक्ष नाहीं कोणापासीं । एका गोविंदासी शरण व्हा रे ॥६॥

४४५७

तुम्ही साधु संत कैवल्यसागर । मोक्षाचे आगर तुम्हां घरीं ॥१॥

तेथें मतिमंद काय बोलों वाणी । अमृताचे धणी पाणी कां घ्या ॥धृ.॥

कोटी भानु तेजीं खद्योत बापुडें । तैसा तुम्हांपुढें काय बोलों ॥२॥

तुम्ही अवघे चिंतामणि कल्पतरूचीं वनें । त्यापुढें धांवणें मषकांनीं ॥३॥

वाराणशीक्षेत्र गंगा वाहे कोड । का तेथें पाड कोकणाचे ॥४॥

पल्लवाचा वारा हिमकरीं काय । गगनावरी छाय कोण करी ॥५॥

समुद्राची तृषा हरी ऐसा कोण । जगाची जी तान्ह निववितो ॥६॥

मेरूचा पाठार अवघी ते क्षिति । मषकाचे हातीं मुष्टि फावे ॥७॥

सिंहापुढें काय जंबूक आरोळी । मोतियांचे वोळी कांच काय ॥८॥

कापुरासि काय लावूनि उटावें । काय ओवाळावें दीपकासि ॥९॥

तैशी तुम्ही निरे ज्ञानाचे भरींव । तेथें म्यां बोलावें पाड काय ॥१०॥

कृपानिधि तुम्हीं बोलविलें बोला । सुखें न्याय केला तुमचा मीं ॥११॥

अज्ञान मी वेडें म्हणवितों बाळ । माझा प्रतिपाळ करणें तुम्हां ॥१२॥

बोबडें बोलणें न धरावा कोप । क्षमा करा बाप कृपासिंधु ॥१३॥

तुका म्हणे तुम्ही संत बापमाय । भयें धरिले पाय कृपानिधि ॥१४॥

४४५८

देहीं असोनियां देव । वृथा फिरतो निर्दैव ॥१॥

देव आहे अंतर्यामीं । व्यर्थ हिंडे तीर्थग्रामीं ॥ध्रु.॥

नाभी मृगाचे कस्तुरी । व्यर्थ हिंडे वनांतरीं ॥२॥

साखरेचें मूळ ऊंस । तैसा देहीं देव दिसे ॥३॥

दुधीं असतां नवनीत । नेणे तयाचें मथित ॥४॥

तुका सांगे मूढजना । देहीं देव कां पाहाना ॥५॥

४४५९

जयजय म्हणा राम । हातें टाळी वाचे नाम ॥१॥

आटाआटी नाहीं ज्यास । न वेचे मोल न पडे खांस ॥धृ.॥

आपण म्हणे आणिकां हातीं । यज्ञादिकीं नये ते गति ॥२॥

आसन भोजन करितां काम । ध्यानसमाधि म्हणतां राम ॥३॥

मंत्र जपा हा चि सार । वर्णा याती जयजयकार ॥४॥

म्हणतां राम म्हणे तुका । वेळोवेळां चुकों नका ॥५॥

४४६०

शिकवणेसाटीं वाटते तळमळ । पुढें येईल काळा फोडों डोईं ॥१॥

तेव्हां त्यासि काय देशील उत्तर । मेळउनि अंतर ठेवितोसि ॥धृ.॥

येथींचिया सोंगें भोरपियाचे परि । होईल तें दुरि शृंगारिलें ॥२॥

तुका म्हणे कां रे राखिलें खरकटें । रागेल्याचे तंट रागेलें का ॥३॥

४४६१

होई आतां माझ्या भोगाचा भोगिता । सकळ अनंता शुभाशुभ ॥१॥

आठवुनी पाय राहिलों हृदयीं । निवारली तई सकळ चिंता ॥धृ.॥

अचळ न चळे देहाचें चळण । आहे हें वळण प्रारब्धें चि ॥२॥

तुका म्हणे जालें एक चि वचन । केलिया कीर्तन आराणुक ॥३॥

४४६२

लेखी दुखण्यासमान । वेचला नारायणीं क्षण ।

उद्यांचें आजि च मरण । आणोनि म्हणे हरि भोक्ता ॥१॥

नाहीं कांहीं पडों येत तुटी । जाणें तो आहे सेवटीं ।

लाभ विचारोनि पोटीं । होई सेवटीं जागृत ॥धृ.॥

आहे ते उरे कटा । लावुनि चळ आपुला फाटा ।

पुरे हें न पुरे सेवटा । तरण्या बळकटा सदा वास ॥२॥

म्हणोनि मोडावा कांटाळा । अविद्यात्मक कोंवळा ।

होतील प्रबळा । आशा तृष्णा माया ॥३॥

क्षण या देहाच्या अंतीं । जड होउनि राहेल माती ।

परदेश ते परवर होती । चिळसविती नाकडोळे ॥४॥

जंव या नाहीं पातल्या विपत्ति । आयुष्य भविष्य आहे हातीं ।

लाभ विचारोनि गुंती । तुका म्हणे अंतीं सर्व पिसुनें ॥५॥

४४६३

आसावलें मन जीवनाचें ओढी । नामरूपीं गोडी लावियेली ॥१॥

काय तुझे पायीं नाहीं भांडवल । माझे मिथ्या बोल जाती ऐसे ॥ध्रु.॥

काय लोखंडाचे पाहे गुणदोष । सिवोन परीस सोनें करी ॥२॥

तुका म्हणे माझें अवघें असों द्यावें । आपुलें करावें ब्रीद साच ॥३॥

४४६४

पंढरीची वारी जयांचिये घरीं । पायधुळी शिरीं वंदिन त्यांची ॥१॥

दासाचा मी दास पोसणा डोंगर । आतां बहु फार काय बोलों ॥धृ.॥

जातीचें मी हीन न कळे भजन । म्हणोनि संतचरण इच्छीतसें ॥२॥

तुका म्हणे मज म्हणावें आपुलें । बहुता तारिलें संतजनीं ॥३॥

४४६५

नाम पावन पावन । त्याहून पवित्र आहे कोण ॥१॥

शिव हालाहालें तापला । तो ही नामें शीतळ जाला ॥धृ.॥

शिवास नामाचा आधार । केला कळिकाळ किंकर ॥२॥

मरण जालें काशीपुरी । तेथें नाम चि उद्धरी ॥३॥

तुका म्हणे अवघीं चोरें। एक हरिनाम सोइरें ॥४॥

४४६६

अल्प विद्या परि गर्वशिरोमणि । मजहुनि ज्ञानी कोणी आहे ॥१॥

अंगीं भरे ताठा कोणासी मानीना । साधूची हेळणा स्वयें करी ॥ध्रु.॥

सज्जनाच्या देहीं मानी जो विटाळ । त्रैलोकीं चांडाळ तो चि एक ॥२॥

संतांची जो निंदा करी मुखीं जप । खतेलें तें पाप वज्रलेप ॥३॥

तुका म्हणे ऐसे मावेचे मइंद । त्यांपाशीं गोविंद नाहीं नाहीं ॥४॥

४४६७

नाहीं संतांशीं शरण । काय वाचोनि पुराण ॥१॥

म्हणे विठ्ठलाचा दास । देखोनी परनारीस हांसे ॥ध्रु.॥

करिती विठोबाची भक्ति । दयाधर्म नाहीं चित्ती ॥२॥

तेथें नाहीं माझा देव। व्यर्थ श्रमवी हा जीव ॥३॥

अंगीं नाहीं क्षमा दया । म्हणती भेट पंढरीराया ॥४॥

नाहीं धर्माची वासना । काय करोनि प्रदक्षिणा ॥५॥

ऐसें नव्हे भक्तिवर्म । तेथें नाहीं माझा राम ॥६॥

नये कृपा कांहीं केल्या । नये घाम जीव गेल्या ॥७॥

जैसी खड्गाची धार । विठ्ठलचरणीं तुका शूर ॥८॥

४४६८

नाहीं रिकामीक परी वाहे मनीं । तया चक्रपाणि साह्य होय ॥१॥

उद्वेग जीवासि पंढरीचें ध्यान । तया नारायण साह्य करी ॥धृ.॥

शरीरासि बळ नाहीं स्वता भाव । तया पंढरिराव साह्य करी ॥२॥

असो नसो बळ राहे पराधीन । तरी अनुमान करूं नका ॥३॥

तुका म्हणे येणें करोनि चिंतनीं । तया नारायण जवळीक ॥४॥

४४६९

दारिद्रानें विप्र पीडिला अपार । तया पोटीं पोर एक असे ॥१॥

बाहेरी मिष्टान्न मिळे एके दिशीं । घेऊनी छंदासि त्या चि बैसे ॥धृ.॥

क्षुधाकाळीं रडे देखिलें तें मागे । कांहीं केल्या नेघे दुजें कांहीं ॥२॥

सहज कौतुकें बोले बापमाये । देवापाशीं आहे मागशी तें ॥३॥

तेव्हां तुजलागीं स्मरे नारायणा । जीवींच्या जीवना पांडुरंगा ॥४॥

लागली हे क्षुधा जात असे प्राण । काय हें निर्वाण पाहातोसि ॥५॥

ब्रम्हांडनायक विश्वाचा पाळक । वरी तिन्ही लोक पोसितोसि ॥६॥

प्राण हा उत्कर्ष जाहला विव्हळ । तेव्हां तो कृपाळ धांव घाली ॥७॥

सांडूनि वैकुंठ धांव घाली तई । आळंगिला बाहीं कृपावंतें ॥८॥

तुका म्हणे दिला क्षीराचा सागर । राहे निरंतर तयापासीं ॥९॥

४४७०

अनाथाचा सखा ऐकिला प्रताप । होसि कृपावंत मजवरि ॥१॥

माझिया गा चित्ति करिं शिकवण । जेणें तुझे चरण जोडतील ॥ध्रु.॥

जोडोनियां कर येतों काकुलती । रकुमाईंच्या पति कृपावंता ॥२॥

हरुषें निर्भर करीं माझें मन । दाखवीं चरण पांडुरंगा ॥३॥

तुझे भेटीविण जन्म गेलां वांयां । भजन कराया शक्ति नाहीं ॥४॥

न घडे तुझी सेवा न घडे पूजन । जन्मोनि निष्कारण जाऊं पाहे ॥५॥

तुका म्हणे हरि करावें या काय । भजनासि साहए होई बापा ॥६॥

४४७१

हीनवर बीजवर दोघी त्या गडणी । अखंड कहाणी संसाराची ॥१॥

माझे पति बहु लहान चि आहे । खेळावया जाय पोरांसवें ॥ध्रु.॥

माझें दुःख जरी ऐकशील सईं । म्हातारा तो बाईं खोकतसे ॥२॥

खेळे सांजवरी बाहेरी तो राहे । वाट मी पाहें सेजेवरी ॥३॥

पूर्व पुण्य माझें नाहीं वा नीट । बहु होती कष्ट सांगो कांही ॥४॥

जवळ मी जातें अंगा अंग लावूं । नेदी जवळ येऊं कांटाळतो ॥५॥

पूर्व सुकृताचा हा चि बाईं ठेवा । तुका म्हणे देवा काय बोल ॥६॥

४४७२

स्वामीच्या सामर्थ्या । चाले बोलिला पुरुषार्थ ॥१॥

पाठी देवाचें हें बळ । मग लाभे हातीं काळ ॥ध्रु.॥

देव ज्यासी साह्य । तेणें केलें सर्व होय ॥२॥

तुका म्हणे स्वामीसत्ता । मग नाहीं भय चित्ता ॥३॥

४४७३

नामांचा डांगोरा फिरवीं घरोघरीं । म्हणा हरीहरी सर्वभावें ॥१॥

नामें हरती कर्मे वैकुंठींची पै विस्त । संनिध श्रीपति सदोदित ॥ध्रु.॥

नामाचा महिमा बहुतां कळला । नामें उद्धरिला अजामेळ ॥२॥

गजेंद्राची स्थिति पुराणीं बोलती । नामें चि श्रीपति पावलासे ॥३॥

तुका म्हणे घेतां मुक्ति आहे । नामें सर्व पाहें आकळिलें॥४॥

४४७४

यमाचे हे पाश नाटोपती कोणातें । आम्हां दिनानाथें रक्षियेलें ॥१॥

यम नेतां तुम्हां रक्षील हें कोण । तुम्हां धन्यधन्य कोण म्हणती ॥ध्रु.॥

संतसज्जनमेळा पवित्र संतकीर्ति । त्यांनीं उत्तम स्थिति सांगितली ॥२॥

तें चि धरोनि चित्ती तुका हित करी। यमासि पांपरी हाणे आतां ॥३॥

४४७५

देवासी पैं भांडों एकचत्ति करूनि । आम्हांसि सज्जनीं सांगितलें ॥१॥

आम्हां काय आतां देवें आडो परी । भेटी नेदी तरी सुखें नेदो ॥ध्रु.॥

तो चि नांदो सदा हरि पैं वैकुंठीं । आम्हां देशवटी देवो सुखें ॥२॥

देवें अभिमान चित्तांत धरिला । तरी तो एकला राहो आतां ॥३॥

चित्ती धरोनि नाम असों सुखें येथें । हर्षॉ गाऊं गीत गोविंदाचें ॥४॥

तुका म्हणे सर्व देवाची नष्टाईं । आम्ही सुखें डुलतसों ॥५॥

४४७६

भरणी आली मुH पेठा । करा लाटा व्यापार ॥१॥

उधार घ्या रे उधार घ्या रे । अवघे या रे जातीचे ॥ध्रु.॥

येथें पंक्तिभेद नाहीं । मोठें कांहीं लहान ॥२॥

तुका म्हणे लाभ घ्यावा । मुद्दल भावा जतन ॥३॥

४४७७

ग्रासोग्रासीं भाव । तरी देहिं च जेवी देव ॥१॥

धरीं स्मरण तें सार । नाहीं दुरी तें अंतर ॥धृ.॥

भोगितां तूं भावें । देव जेऊं बैसे सवें ॥२॥

तुज पावो देवा । भावें अंतरींची सेवा ॥३॥

गुंतला साधनीं । देव नाहीं त्रिभुवनीं ॥४॥

तुका म्हणे हातीं । न धरितां गमाविती ॥५॥

४४७८

कामिनीसी जैसा आवडे भ्रतार । इच्छीत चकोर चंद्र जैसा ॥१॥

तैसी हे आवडी विठ्ठलाचे पायीं । लागलिया नाहीं गर्भवास ॥धृ.॥

दुष्काळें पीडिल्या आवडे भोजन । आणिक जीवन तृषाक्रांता ॥२॥

कामातुर जैसा भय लज्जा सांडोनि । आवडे कामिनी सर्वभावें ॥३॥

तुका म्हणे तैसी राहिली आवडी । पांडुरंग थडी पाववील ॥४॥

४४७९

ॐ तत्सदिति सूत्राचें सार । कृपेचा सागर पांडुरंग ॥१॥

हरिःॐ सहित उदत अनुदत । प्रचुरीश्वरासहित पांडुरंग ॥२॥

गोब्राम्हणहिता होऊनि निराळे । वेदाचें तें मूळ तुका म्हणे ॥३॥

४४८०

सांडियेला गर्भ उबगोनि माउली । नाहीं सांभाळिली भूमि शुद्ध ॥१॥

उष्ण तान भूक एवढिये आकांतीं । ओसंगा लाविती काय म्हुण ॥ध्रु.॥

खांद्यावरि शूळ मरणाचिये वाटे । अन्याय ही मोठे केले साच ॥२॥

हातींचा हिरोनि घातला पोटासी । तुका म्हणे ऐसी परी जाली ॥३॥

ओंव्या प्रारंभ २३१ अभंग ३

४४८१

पांडुरंगा करूं प्रथम नमन । दुसरें चरणा संतांचिया ॥१॥

याच्या कृपादानें कथेचा विस्तार । बाबाजीसद्‌गुदास तुका ॥२॥

काय माझी वाणी मानेल संतांसी । रंजवूं चित्तासी आपुलिया ॥३॥

या मनासी लागो हरिनामाचा छंद । आवडी गोविंद गावयासी ॥४॥

सीण जाला मज संवसारसंभ्रमें । सीतळ या नामें जाली काया ॥५॥

या सुखा उपमा नाहीं द्यावयासी । आलें आकारासी निर्विकार ॥६॥

नित्य धांवे तेथें नामाचा गजर । घोष जयजयकार आइकतां ॥७॥

तांतडी ते काय हरिगुण गाय । आणीक उपाय दुःखमूळ ॥८॥

मूळ नरकाचें राज्यमदेंमाते । अंतरे बहुत देव दुरी ॥९॥

दुरी अंतरला नामनिंदकासी । जैसें गोंचिडासी क्षीर राहे ॥१०॥

हे वाट गोमटी वैकुंठासी जातां । रामकृष्णकथा दिंडी ध्वजा ॥११॥

जाणतयांनीं सांगितलें करा । अंतरासी वारा आडूनियां ॥१२॥

यांसी आहे ठावें परि अंध होती । विषयाची खंती वाटे जना ॥१३॥

नाहीं त्या सुटलीं द्रव्य लोभ माया । भस्म दंड छाया तरुवराची ॥१४॥

चत्ति ज्याचें पुत्रपत्नीबंधूवरी । सुटल हा परि कैसें जाणा ॥१५॥

जाणत नेणत करा हरिकथा । तराल सर्वथा भाक माझी ॥१६॥

माझी मज असे घडली प्रचित । नसेल पतित ऐसा कोणी ॥१७॥

कोणीं तरी कांहीं केलें आचरण । मज या कीर्तनेंविण नाहीं ॥१८॥

नाहीं भय भक्ता तराया पोटाचें । देवासी तयाचें करणें लागे ॥१९॥

लागे पाठोवाटी पाहे पायांकडे । पीतांबर खडे वाट सांडी ॥२०॥

डिंकोनियां कां रे राहिले हे लोक । हें चि कवतुक वाटे मज ॥२१॥

जयानें तारिले पाषाण सागरीं । तो ध्या रे अंतरीं स्वामी माझा ॥२२॥

माझिया जीवाची केली सोडवण । ऐसा नारायण कृपाळु हा ॥२३॥

हा चि माझा नेम हा चि माझा धर्म । नित्य वाचे नाम विठोबाचें ॥२४॥

चेतवला अग्नि तापत्रयज्वाळ । तो करी शितळ रामनाम ॥२५॥

मना धीर करीं दृढ चिता धरीं । तारील श्रीहरि मायबाप ॥२६॥

बाप हा कृपाळु भक्ता भाविकांसी । घरीं होय दासी कामारी त्या ॥२७॥

त्याचा भार माथां चालवी आपुला । जिहीं त्या दिधला सर्व भाव ॥२८॥

भावेंविण त्याची प्राप्ति । पुराणें बोलती ऐसी मात ॥२९॥

मात त्याची जया आवडे जीवासी । तया गर्भवासीं नाहीं येणें ॥३०॥

यावें गर्भवासीं तरी च विष्णुदासीं। उद्धार लोकांसी पूज्य होती ॥३१॥

होती आवडत जीवाचे ताइत । त्यां घडी अच्युत न विसंभे ॥३२॥

भेदाभेद नाहीं चिंता दुःख कांहीं । वैकुंठ त्या ठायीं सदा वसे ॥३३॥

वसे तेथें देव सदा सर्वकाळ । करिती निर्मळ नामघोष ॥३४॥

संपदा तयांची न सरे कल्पांतीं । मेळविला भक्ती देवलाभ ॥३५॥

लाभ तयां जाला संसारा येऊनी । भगवंत ऋणी भक्ती केला ॥३६॥

लागलेंसे पिसें काय मूढजनां । काय नारायणा विसरलीं ॥३७॥

विसरलीं तयां थोर जाली हाणी । पचविल्या खाणी चौऱ्यासी ॥३८॥

शिकविलें तरी नाहीं कोणा लाज । लागलीसे भाज धन गोड ॥३९॥

गोड एक आहे अविट गोविंद । आणीक तो छंद नासिवंत ॥४०॥

तळमळ त्याची कांहीं तरी करा । कां रे निदसुरा बुडावया ॥४१॥

या जनासी भय यमाचें नाहीं । सांडियेलीं तिहीं एकराज्यें ॥४२॥

जेणें अग्निमाजी घातलासे पाव । नेणता तो राव जनक होता ॥४३॥

तान भूक जिहीं साहिले आघात । तया पाय हात काय नाहीं ॥४४॥

नाहीं ऐसा तिहीं केला संवसार । दुःखाचे डोंगर तोडावया ॥४५॥

याच जन्में घडे देवाचें भजन । आणीक हें ज्ञान नाहीं कोठें ॥४६॥

कोठें पुढें नाहीं घ्यावया विसांवा । फिरोनि या गांवा आल्याविण ॥४७॥

विनवितां दिवस बहुत लागती । म्हणउनि चित्ती देव धरा ॥४८॥

धरा पाय तुम्ही संतांचे जीवासी । वियोग तयांसी देवा नाहीं ॥४९॥

नाहीं चाड देवा आणीक सुखाची । आवडी नामाची त्याच्या तया ॥५०॥

त्याची च उच्छष्टि बोलतों उत्तरें । सांगितलें खरें व्यासादिकीं ॥५१॥

व्यासें सांगितलें भक्ति हे विचार । भवसिंधु पार तरावया ॥५२॥

तरावया जना केलें भागवत । गोवळ गोपी क्त माता पिता ॥५३॥

तारुनियां खरे नेली एक्यासरें । निमित्ति उत्तरें रुसिया ॥५४॥

यासी वर्म ठावें भक्तां तरावया । जननी बाळ माया राख तान्हें ॥५५॥

तान्हेलें भुकेलें म्हणे वेळोवेळां । न मगतां लळा जाणोनियां ॥५६॥

जाणोनियां वर्म देठ लावियेला । द्रौपदीच्या बोलासवें धांवे ॥५७॥

धांवे सर्वता धेनु जैसी वत्सा । भक्तालागीं तैसा नारायण ॥५८॥

नारायण व्होवा हांव ज्याच्या जीवा । धन्य त्याच्या दैवा पार नाहीं ॥५९॥

पार नाहीं सुखा तें दिलें तयासी । अखंड वाचेसी रामनाम ॥६०॥

रामनाम दोनी उत्तम अक्षरें । भवानीशंकरें उपदेशिलीं ॥६१॥

उपदेश करी विश्वनाथ कानीं । वाराणसी प्राणी मध्यें मरे ॥६२॥

मरणाचे अंतीं राम म्हणे जरी । न लगे यमपुरी जावें तया ॥६३॥

तयासी उत्तम ठाव वैकुंठीं । वसे नाम चित्ती सर्वकाळ ॥६४॥

सर्वकाळ वसे वैष्णवांच्या घरीं । नसे क्षणभरी थिर कोठें ॥६५॥

कोठें नका पाहों करा हरिकथा । तेथें अवचिता सांपडेल ॥६६॥

सांपडे हा देव भाविकांचे हातीं । शाहाणे मरती तरी नाहीं ॥६७॥

नाहीं भलें भक्ती केलियावांचूनि। अहंता पापिणी नागवण ॥६८॥

नागवलों म्हणे देव मी आपणा । लाभ दिला जना ठकलों तो ॥६९॥

तो चि देव येर नव्हे ऐसें कांहीं । जनार्दन ठायीं चहूं खाणी ॥७०॥

खाणी भरूनियां राहिलासे आंत । बोलावया मात ठाव नाहीं ॥७१॥

ठाव नाहीं रिता कोणी देवाविण । ऐसी ते सज्जन संतवाणी ॥७२॥

वाणी बोलूनियां गेलीं एक पुढें । तयासी वांकुडें जातां ठक ॥७३॥

ठका नाहीं अर्थ ठाउका वेदांचा । होऊनि भेदाचा दास ठेला ॥७४॥

दास ठेला पोट अर्थ दंभासाटीं । म्हणउनि तुटी देवासवें ॥७५॥

सवें देव द्विजातीही दुराविला । आणिकांचा आला कोण पाड ॥७६॥

पाड करूनियां नागविलीं फार । पंडित वेव्हार खळवादी ॥७७॥

वादका निंदका देवाचें दरुशन । नव्हे जाला पूर्ण षडकर्मा ॥७८॥

षडकर्मा हीन रामनाम कंठीं । तयासवें भेटी सवें देवा ॥७९॥

देवासी आवड भाविक जो भोळा । शुद्ध त्या चांडाळा करुनि मानी ॥८०॥

मानियेल्या नाहीं विश्वास या बोला । नाम घेतां मला युक्ति थोडी ॥८१॥

युक्त थोडी मज दुर्बळाची वाचा । प्रताप नामाचा बोलावया ॥८२॥

बोलतां पांगल्या श्रुति नेति नेति । खुंटलिया युक्ति पुढें त्यांच्या ॥८३॥

पुढें पार त्याचा न कळे चि जातां । पाउलें देखतां ब्रम्हादिकां ॥८४॥

काय भक्तीपिसें लागलें देवासी । इच्छा ज्याची जैसी तैसा होय ॥८५॥

होय हा सगुण निर्गुण आवडी । भक्तिप्रिय गोडी फेडावया ॥८६॥

या बापासी बाळ बोले लाडें कोडें । करुनि वांकुडें मुख तैसें ॥८७॥

तैसें याचकाचें समाधान दाता । होय हा राखता सत्वकाळीं ॥८८॥

सत्वकाळीं कामा न येती आयुधें । बळ हा संबंध सैन्यलोक ॥८९॥

सैन्यलोक तया दाखवी प्रताप । लोटला हा कोप कोपावरी ॥९०॥

कोपा मरण नाहीं शांत होय त्यासी । प्रमाण भल्यासी सत्वगुणीं ॥९१॥

सत्वरजतमा आपण नासती । करितां हे भक्ति विठोबाची ॥९२॥

चित्त रंगलिया चैतन्य चि होय । तेथें उणें काय निजसुखा ॥९३॥

सुखाचा सागरु आहे विटेवरी । कृपादान करी तो चि एक ॥९४॥

एक चित्त धरूं विठोबाचे पायीं । तेथें उणें कांहीं एक आम्हां ॥९५॥

आम्हांसी विश्वास याचिया नामाचा । म्हणउनि वाचा घोष करूं ॥९६॥

करूं हरिकथा सुखाची समाधि । आणिकाची बुद्धी दुष्ट नास ॥९७॥

नासे संवसार लोकमोहो माया । शरण जा रे तया विठोबासी ॥९८॥

सिकविलें मज मूढा संतजनीं । दृढ या वचनीं राहिलोंसे ॥९९॥

राहिलोंसे दृढ विठोबाचे पायीं । तुका म्हणे कांहीं न लगे आंता ॥१००॥

४४८२

गाईंन ओंविया पंढरिचा देव । आमुचा तो जीव पांडुरंग ॥१॥

रंगलें हें चत्ति माझें तया पायीं । म्हणउनि घेई हा चि लाहो ॥२॥

लाहो करीन मी हा चि संवसारीं । राम कृष्ण हरि नारायण ॥३॥

नारायण नाम घालितां तुकासी । न येती या रासी तपतीर्था ॥४॥

तीर्था रज माथां वंदिती संतांचे । जे गाती हरिचे गुणवाद ॥५॥

गुणवाद ज्याचे गातां पूज्य जाले । बडिवार बोले कोण त्यांचा ॥६॥

त्याचा नाहीं पार कळला वेदांसी । आणीक ही ॠषि विचारितां ॥७॥

विचारितां तैसा होय त्यांच्या भावें । निजसुख ठावें नाहीं कोणा ॥८॥

कोणा कवतुक न कळे हे माव । निजलिया जिवें करी धंदा ॥९॥

करुनि कवतुक खेळे हा चि लीळा । व्यापूनि वेगळा पाहातुसे ॥१०॥

सेवटीं आपण एकला चि खरा । सोंग हा पसारा नट केला ॥११॥

लावियेलें चाळा मीपणें हें जन । भोग-तया कोण भोगविशी ॥१२॥

विषयीं गुंतलीं विसरलीं तुज । कन्या पुत्र भाज धनलोभा ॥१३॥

लोभें गिळी फांसा आविसाच्या आशा । पडोनि मासा तळमळी ॥१४॥

तळमळ याची तरी शम होईल । जरी हा विठ्ठल आठविती ॥१५॥

आठव हा तरी संतांच्या सांगातें । किंवा हें संचित जन्मांतरें ॥१६॥

जन्मांतरें तीन भोगितां कळती । केलें तें पावती करितां पुढें ॥१७॥

पुढें जाणोनियां करावें संचित । पुजावे अतीत देव द्विज ॥१८॥

जन्म तुटे ऐसें नव्हे तुम्हां जना । पुढिल्या पावना धर्म करा ॥१९॥

करा जप तप अनुष्ठान याग । संतीं हा मारग स्थापियेला ॥२०॥

लावियेलीं कर्मे शुद्ध आचरणें । कोणा एका तेणें काळें पावे ॥२१॥

पावला सत्वर निष्काम उदार। जिंकिली अपार वासना हे ॥२२॥

वासनेचें मूळ छेदिल्या वांचून । तरलेंसें कोणी न म्हणावें ॥२३॥

न म्हणावें जाला पंडित वाचक । करूं मंत्रघोष अक्षरांचा ॥२४॥

चाळविलीं एकें ते चि आवडीनें । लोक दंभमानें देहसुखें ॥२५॥

सुख तरी च घडे भजनाचें सार । वाचे निरंतर रामनाम ॥२६॥

राम हा उच्चार तरी च बैसे वाचे । अनंता जन्माचें पुण्य होय ॥२७॥

पुण्य ऐसें काय रामनामापुढें । काय ते बापुडे यागयज्ञ ॥२८॥

यागयज्ञ तप संसार दायकें । न तुटती एके नामेंविण ॥२९॥

नामेंविण भवसिंधु पावे पार । अइसा विचार नाहीं दुजा ॥३०॥

जाणती हे क्तराज महामुनि । नाम सुखधणी अमृताची ॥३१॥

अमृताचें सार निजतत्व बीज । गुह्याचें तें गुज रामनाम ॥३२॥

नामें असंख्यात तारिले अपार । पुराणीं हें सार प्रसद्धि हे ॥३३॥

हें चि सुख आम्ही घेऊं सर्वकाळ । करूनि निर्मळ हरिकथा ॥३४॥

कथाकाळीं लागे सकळा समाधि । तात्काळ हे बुद्धि दुष्ट नासे ॥३५॥

नासे लोभ मोहो आशा तृष्णा माया । गातां गुण तया विठोबाचे ॥३६॥

विठोबाचे गुण मज आवडती । आणीक हे चित्ती न लगे कांहीं ॥३७॥

कांहीं कोणी नका सांगों हे उपाव । माझा मनीं भाव नाहीं दुजा ॥३८॥

जाणोनियां आम्ही दिला जीवभाव । दृढ याचे पाये धरियेले ॥३९॥

धरियेले आतां न सोडीं जीवेंसी । केला ये च विशीं निरधार ॥४०॥

निरधार आतां राहिलों ये नेटीं । संवसारतुटी करूनियां ॥४१॥

येणें अंगीकार केला पांडुरंगें । रंगविला रंगें आपुलिया ॥४२॥

आपुली पाखर घालुनियां वरि । आम्हांसी तो करी यत्न देव ॥४३॥

देव राखे तया आणिकांचें काय । करितां उपाय चाले तेथें ॥४४॥

तेथें नाहीं रिघ कळिकाळासी जातां । दास म्हणवितां विठोबाचे ॥४५॥

विठोबाचे आम्ही लाडिके डिंगर । कांपती असुर काळ धाकें ॥४६॥

धाक तिहीं लोकीं जयाचा दरारा । स्मरण हें करा त्याचें तुम्ही ॥४७॥

तुम्ही निदसुर नका राहूं कोणी । चुकावया खाणी गर्भवास ॥४८॥

गर्भवासदुःख यमाचें दंडणें । थोर होय शीण येतां जातां ॥४९॥

तान भूक पीडा जीतां ते आगात । मेल्या यमदूत जाच करिती ॥५०॥

जाच करिती हे म्हणसी कोणा आहे ठावें । नरकीं कौरवें बुडी दिली ॥५१॥

बुडी दिली कुंभपाकीं दुर्योधनें । दाविना लाजेनें मुख धर्मा ॥५२॥

धर्म हा कृपाळू आलासे जवळी । बैसला पाताळीं वरि नये ॥५३॥

न ये वरि कांहीं करितां उपाव । भोगवितो देव त्याचे त्यासी ॥५४॥

त्यांसी अभिमान गर्व या देहाचा । नुच्चारिती वाचा नारायण ॥५५॥

नारायण विसरलीं संवसारीं । तया अघोरीं वास सत्य ॥५६॥

सत्य मानूनियां संतांच्या वचना । जा रे नारायणा शरण तुम्ही ॥५७॥

तुम्ही नका मानूं कोणी विसवास । पुत्र पत्नी आस धन वित्त ॥५८॥

धन वित्त लोभ माया मोहपाश । मांडियले फासे यमदूतीं ॥५९॥

दूतीं याच्या मुखा केलेंसे कुडण । वाचे नारायण येऊं नेदी ॥६०॥

नेदी शुद्धबुद्धि आतळों चित्तीसी । नाना कर्म त्यासी दुरावती ॥६१॥

दुराविलीं एकें जाणतीं च फार । निंदा अहंकार वादभेद ॥६२॥

वाद भेद निंदा हे फंद काळाचें । गोवितील वाचे रिकामिकें ॥६३॥

रिकामिक देवा होय नव्हे मना । चिंतेचिये घाणा जुंपिजेसी ॥६४॥

सेवटीं हे गळा लावुनियां दोरी । सांभाळ ये करी वासनेचा ॥६५॥

वासनेचा संग होय अंतकाळीं । तरी तपोबळी जन्म धरी ॥६६॥

धरूनियां देव राहतील चित्ती । आधींचिया गती आठवाया ॥६७॥

आठवावा देव मरणाचे काळीं । म्हणउनि बळी जीव दिले ॥६८॥

दिले टाकूनियां भोग ऋषेश्वरीं । खाती वनांतरीं कंदमूळें ॥६९॥

मुळें सुखाचिया देव अंतरला । अल्पासाटीं नेला अधोगती ॥७०॥

गति हे उत्तम व्हावया उपाव । आहे धरा पाव विठोबाचे ॥७१॥

विठोबाचे पायीं राहिलिया भावें । न लगे कोठें जावें वनांतरा ॥७२॥

तरती दुबळीं विठोबाच्या नांवें। संचित ज्या सवें नाहीं शुद्ध ॥७३॥

शुद्ध तरी याचे काय तें नवल । म्हणतां विठ्ठल वेळोवेळां ॥७४॥

वेळा कांहीं नाहीं कवणाचे हातीं । न कळे हे गति भविष्याची ॥७५॥

भविष्य न सुटे भोगिल्यावांचूनि । संचित जाणोनि शुद्ध करा ॥७६॥

करावे सायास आपुल्या हिताचे । येथें आलियाचे मनुष्यपण ॥७७॥

मनुष्यपण तरी साधी नारायण । नाहीं तरी हीन पशूहूनी ॥७८॥

पशु पाप पुण्य काय ते जाणती । मनुष्या या गति ठाउकिया ॥७९॥

ठाउकें हें असे पाप पुण्य लोका । देखती ते एकां भोगितिया ॥८०॥

भोगतील एक दुःख संवसारीं । काय सांगों परी वेगळाल्या ॥८१॥

ल्यावें खावें बरें असावें सदैव । हे चि करी हांव संवसारीं ॥८२॥

संवसारें जन गिळिले सकळ । भोगवितो फळ गर्भवासा ॥८३॥

वासनेचें मूळ छेदिल्यावांचून । नव्हे या खंडण गर्भवासा ॥८४॥

सायास केलियावांचुनि तें कांहीं । भोगावरी पाहीं घालूं नये ॥८५॥

नये बळें धड घालूं कांट्यावरि । जाये जीवें धरी सर्प हातीं ॥८६॥

हातीं आहे हित करील तयासी । म्हणउनि ऋषीं सांगितलें ॥८७॥

सांगती या लोकां फजित करूनि । आपण जे कोणी तरले ते ॥८८॥

तेणें वाळवंटीं उभारिले कर । कृपेचा सागर पांडुरंग ॥८९॥

गंगाचरणीं करी पातकांची धुनी । पाउलें तीं मनीं चिंतिलिया ॥९०॥

चिंतनें जयाच्या तारिले पाषाण । उद्धरी चरण लावूनियां ॥९१॥

लावूनियां टाळी नलगे बैसावें । प्रेमसुख घ्यावें संतसंगें ॥९२॥

संतसंगें कथा करावें कीर्तन । सुखाचें साधन रामराम ॥९३॥

मग कोठें देव जाऊं न सके दुरी । बैसोनि भीतरी राहे कंठीं ॥९४॥

राहे व्यापुनियां सकळ शरीर । आपुला विसर पडों नेदी ॥९५॥

नेदी दुःख देखों आपुलिया दासा । वारी गर्भवासा यमदूता ॥९६॥

तान भूक त्यासी वाहों नेदी चिंता । दुश्चिंत हे घेतां नाम होती ॥९७॥

होती जीव त्यांचे सकळ ही जंत । परि ते अंकित संचिताचे ॥९८॥

चेवले जे कोणी देहअभिमानें । त्यांसी नारायणें कृपा केली ॥९९॥

कृपाळू हा देव अनाथा कोंवसा । आम्ही त्याच्या आशा लागलोंसों ॥१००॥

लावियेले कासे येणें पांडुरंगें । तुका म्हणे संगें संतांचिया ॥१०१॥

४४८३

विचार करिती बैसोनि गौळणी । ज्या कृष्णकामिनी कामातुरा ॥१॥

एकांत एकल्या एका च सुखाच्या । आवडती त्यांच्या गोष्टी त्यांला ॥२॥

तर्कवितर्किणी दुराविल्या दुरी । मौन त्या परिचारी आरंभिलें ॥३॥

कुशळा कवित्या कथित्या लोभिका । त्या ही येथें नका आम्हांपाशीं ॥४॥

बोलक्या वाचाळा कृष्णरता नाहीं । यां चोरोनि तींहीं खेट केली ॥५॥

भेऊनियां जना एकी सवा जाल्या । वाती विझविल्या दाटोबळें ॥६॥

कृष्णसुख नाहीं कळलें मानसीं । निंदिती त्या त्यासी कृष्णरता ॥७॥

तो नये जवळी देखोनि कोल्हाळ । म्हणउनि समेळ मेळविला ॥८॥

अंतरीं कोमळा बाहेरी निर्मळा । तल्लीन त्या बाळा कृष्णध्यानीं ॥९॥

हरिरूपीं दृष्टि कानीं त्या च गोष्टी । आळंगिती कंठीं एका एकी ॥१०॥

न साहे वियोग करिती रोदना । भ्रमष्टि भावना देहाचिया ॥११॥

विसरल्या मागें गृह सुत पती । अवस्था याचिती गोविंदाची ॥१२॥

अवस्था लागोनि निवळ चि ठेल्या । एका एकी जाल्या कृष्णरूपा ॥१३॥

कृष्णा म्हणोनियां देती आलिंगन । विरहताप तेणें निवारेना ॥१४॥

ताप कोण वारी गोविंदावांचूनि । साच तो नयनीं न देखतां ॥१५॥

न देखतां त्यांचा प्राण रिघों पाहे । आजि कामास ये उसिर केला ॥१६॥

रित्या ज्ञानगोष्टी तयां नावडती । आळिंगण प्रीती कृष्णाचिया ॥१७॥

मागें कांहीं आम्ही चुकलों त्याची सेवा । असेल या देवा राग आला ॥१८॥

आठविती मागें पापपुण्यदोष । परिहार एकीस एक देती ॥१९॥

अनुतापें जाल्या संतप्त त्या बाळा । टाकुनि विव्हळा धरणी अंग ॥२०॥

जाणोनि चरित्र जवळी च होता । आली त्या अनंता कृपा मग ॥२१॥

होउनी प्रगट दाखविलें रूप । तापत्रय ताप निवविले ॥२२॥

निवालेया देखोनि कृष्णाचें श्रीमुख । शोक मोह दुःख दुरावला ॥२३॥

साच भाव त्यांचा आणुनियां मना । आळंगितो राणा वैकुंठींचा ॥२४॥

हरिअंगसंगें हरिरूप जाल्या । बोलों विसरल्या तया सुखा ॥२५॥

व्यभिचारभावें भोगिलें अनंता । वर्तोनि असतां घराचारी ॥२६॥

सकळा चोरोनि हरि जयां चित्ती । धन्य त्या नांदती तयामध्यें ॥२७॥

उणें पुरें त्यांचें पडों नेंदी कांहीं । राखे सर्वां ठायीं देव तयां ॥२८॥

न कळे लाघव ब्रम्हादिकां भाव । भक्तिभावें देव केला तैसा ॥२९॥

तुका म्हणे त्यांचा धन्य व्यभिचार । साधिलें अपार निजसुख ॥३०॥

बाळक्रीडा प्रारंभ अभंग - १००

४४८४

देवा आदिदेवा जगत्रया जीवा । परियेसीं केशवा विनंती माझी ॥१॥

माझी वाणी तुझे वर्णी तुझे वर्णी गुण नाम । ऐसी देई प्रेम कांहीं कळा ॥२॥

कळा तुजपाशीं आमचें जीवन । उचित करून देई आम्हां ॥३॥

आम्हां शरणागतां तुझा चि आधार । तूं तंव सागर कृपासिंधु ॥४॥

सिंधु पायावाट होय तुझ्या नामें । जाळीं महाकर्मे दुस्तरें तीं ॥५॥

तीं फळें उत्तमें तुझा निजध्यास । नाहीं गर्भवास सेविलिया ॥६॥

सेविंलिया राम कृष्ण नारायण । नाहीं त्या बंधन संसाराचें ॥७॥

संसार तें काय तृणवतमय । अग्नि त्यासी खाय क्षणमात्रें ॥८॥

क्षणमात्रें जाळी दोषांचिया रासी । निंद्य उत्तमासी वंद्य करी ॥९॥

करीं ब्रिदें साच आपलीं आपण । पतितपावन दिनानाथ ॥१०॥

नाथ अनाथाचा पति गोपिकांचा । पुरवी चित्तीचा मनोरथ ॥११॥

चित्ती जें धरावें तुका म्हणे दासीं । पुरविता होसी मनोरथ ॥१२॥

४४८५

मनोरथ जैसे गोकुळींच्या जना । पुरवावी वासना तयापरी ॥१॥

रिण फेडावया अवतार केला । अविनाश आला आकारासी ॥२॥

सीण जाला वसुदेवदेवकीस । वधी बाळें कंस दुराचारी ॥३॥

दुराचारियासी नाहीं भूतदया । आप पर तया पाप पुण्य ॥४॥

पुण्यकाळ त्याचा राहिलासे उभा । देवकीच्या गर्भा देव आले ॥५॥

गर्भासी तयांच्य आला नारायण । तुटलें बंधन आपेंआप ॥६॥

आपेंआप बेड्या तुटल्या शंकळा । बंदाच्या आगळा किलिया कोंडे ॥७॥

कोंडमार केला होता बहु दिस । सोडवी निमिष्य नलगतां ॥८॥

न कळे तो त्यासी सांगितला भाव । आपणासी ठाव नंदाघरीं ॥९॥

नंदाघरीं जातां येतां वसुदेवा । नाहीं जाला गोवा सवें देव ॥१०॥

सवें देव तया आड नये कांहीं । तुका म्हणे नाहीं भय चिंता ॥११॥

४४८६

चिंता ते पळाली गोकुळाबाहेरी । प्रवेश भीतरी केला देवें ॥१॥

देव आला घरा नंदाचिया गांवा । धन्य त्याच्या दैवा दैव आलें ॥२॥

आलें अविनाश धरूनि आकार । दैत्याचा संहार करावया ॥३॥

करावया क्तजनाचें पालण । आले रामकृष्ण गोकुळासी ॥४॥

गोकुळीं आनंद प्रगटलें सुख । निर्भर हे लोक घरोघरीं ॥५॥

घरोघरीं जाला लक्ष्मीचा वास । दैन्यदाळिद्रास त्रास आला ॥६॥

आला नारायण तयांच्या अंतरा । दया क्षमा नरा नारीलोकां ॥७॥

लोकां गोकुळींच्या जालें ब्रम्हज्ञान । केलियावांचून जपतपें ॥८॥

जपतपें काय करावीं साधनें । जंवें नारायणें कृपा केली ॥९॥

केलीं नारायणें आपुलीं अंकित । तो चि त्यांचें हित सर्व जाणे ॥१०॥

सर्व जाणे एक विष्णु साच खरा । आणीक दुसरा नाहींनाहीं ॥११॥

नाहीं भक्ता दुजें तिहीं त्रिभुवनीं । एका चक्रपाणीवांचूनियां ॥१२॥

याच्या सुखसंगें घेती गर्भवास । तुका म्हणे आस त्यजूनियां ॥१३॥

४४८७

यांच्या पूर्वपुण्या कोण लेखा करी । जिंहीं तो मुरारी खेळविला ॥१॥

खेळविला जिंहीं अंतर्बाह्यसुखें । मेळवूनि मुखें चुंबन दिलें ॥२॥

दिलें त्यांसी सुख अंतरीचें देवें । जिंहीं एका भावें जाणितला ॥३॥

जाणितला तिहीं कामातुर नारी । कृष्णभोगावरी चित्त ज्यांचें ॥४॥

ज्यांचें कृष्णीं तन मन जालें रत । गृह पति सुत विसरल्या ॥५॥

विष तयां जालें धन मान जन । वसविती वन एकांतीं त्या ॥६॥

एकांतीं त्या जाती हरीसी घेउनि । भोगइच्छाधणी फेडावया ॥७॥

वयाच्या संपन्ना तैसा त्यांकारणें । अंतरींचा देणें इच्छाभोग ॥८॥

भोग त्याग नाहीं दोन्ही जयापासीं । तुका म्हणे जैसी स्पटिकशिळा ॥९॥

४४८८

शिळा स्फटिकाची न पालटे भेदें । दाउनियां छंदे जैसी तैसी ॥१॥

जैसा केला तैसा होय क्षणक्षणा । फेडावी वासना भक्तिभावें ॥२॥

फेडावया आला अवघियांची धणी । गोपाळ गौळणी मायबापा ॥३॥

मायबापा सोडविलें बंदीहुनि । चाणूर मर्दुनी कंसादिक ॥४॥

दिक नाहीं देणें अरिमित्रा एक । पूतना कंटक मुक्त केली ॥५॥

मुक्त केला मामा कंस महादोषी । बाळहत्या रासी पातकांच्या ॥६॥

पाप कोठें राहे हरी आठवितां । भक्ती द्वेषें चिंता जैसा तैसा ॥७॥

साक्षी तयापाशीं पूर्वीलकर्माच्या । बांधला सेवेच्या रुणी देव ॥८॥

देव भोळा धांवे भक्ता पाठोवाठी । उच्चारितां कंठीं मागेंमागें ॥९॥

मानाचा कंटाळा तुका म्हणे त्यासी । धांवे तो घरासी भाविकांच्या ॥१०॥

४४८९

चारी वेद ज्याची कीर्ती वाखाणिती । बांधवी तो हातीं गौळणीच्या ॥१॥

गौळणिया गळा बांधिती धारणीं । पायां चक्रपाणी लागे तया ॥२॥

तयाघरीं रिघे चोरावया लोणी । रितें पाळतूनि शिरे माजी ॥३॥

माजी शिरोनियां नवनीत खाये । कवाड तें आहे जैसें तैसें ॥४॥

जैसा तैसा आहे अंतर्बाह्यात्कारीं । म्हणउनि चोरी नसंपडे ॥५॥

नसंपडे तयां करितां खटपट । वाउगे बोभाट वर्माविण ॥६॥

वर्म जाणती त्या एकल्या एकटा । बैसतील वाटा निरोधूनि ॥७॥

निवांत राहिल्या निःसंग होऊनि । निश्चळि ज्या ध्यानीं कृष्णध्यान ॥८॥

न ये क्षणभरी योगियांचे ध्यानीं । धरिती गौळणी भाविका त्या ॥९॥

भाविका तयांसी येतो काकुलती । शाहाण्या मरती नसंपडे ॥१०॥

नलगे वेचावी टोळी धनानांवें । तुका म्हणें भावें चाड एका ॥११॥

४४९०

चाड अनन्याची धरी नारायण । आपणासमान करी रंका ॥१॥

रंक होती राजे यमाचिये घरीं । आचरणें बरी नाहीं म्हणवोनि ॥२॥

नसंपडे इंद्रचंद्रब्रम्हादिकां । अभिमानें एका तळिमात्रें ॥३॥

तळिमात्र जरी होय अभिमान । मेरु तो समान भार देवा ॥४॥

भार पृथिवीचा वाहिला सकळ । जड होती खळ दुष्ट लोक ॥५॥

दुष्ट अक्त जे निष्ठ मानसीं । केली हे तयांसी यमपुरी ॥६॥

यमदूत त्यांसी करिती यातना । नाहीं नारायणा भजिजेलें ॥७॥

जे नाहीं भजले एका भावें हरी । तयां दंड करी यमधर्म ॥८॥

यमधर्म म्हणे तयां दोषियांसी । कां रे केशवासी चुकलेती ॥९॥

चुकलेती कथा पुराणश्रवण । होते तुम्हां कान डोळे मुख ॥१०॥

कान डोळे मुख संतांची संगति । न धरा च चित्ती सांगितलें ॥११॥

सांगितलें संतीं तुम्हां उगवूनि । गर्भाद येऊनि यमदंड ॥१२॥

दंडूं आम्हीं रागें म्हणे यमधर्म । देवा होय श्रम दुर्जनाचा ॥१३॥

दुर्जनाचा याणें करूनि संहार । पूर्णअवतार रामकृष्ण ॥१४॥

रामकृष्णनामें रंगले जे नर । तुका म्हणे घर वैकुंठी त्यां ॥१५॥

४४९१

वैकुंठीच्या लोकां दुर्लभ हरिजन । तया नारायण समागमें ॥१॥

समागम त्यांचा धरिला अनंतें । जिहीं चत्तिवत्ति समर्पिलें ॥२॥

समर्था तीं गाती हरीचे पवाडे । येर ते बापुडे रावराणे ॥३॥

रामकृष्णें केलें कौतुक गोकुळीं । गोपाळांचे मेळीं गाईं चारी ॥४॥

गाईं चारी मोहोरी पांवा वाहे पाठीं । धन्य जाळी काठी कांबळीचें ॥५॥

काय गौळियांच्या होत्या पुण्यरासी । आणीक त्या म्हैसी गाईं पशु ॥६॥

सुख तें अमुप लुटिलें सकळीं । गोपिका गोपाळीं धणीवरि ॥७॥

धणीवरि त्यांसी सांगितली मात । जयाचें जें आर्त तयापरी ॥८॥

परी याचि तुम्ही आइका नवळ । दुर्गम जो खोल साधनासि ॥९॥

शिक लावूनियां घालिती बाहेरी । पाहाती भीतरी सवें चि तो ॥१०॥

तोंडाकडे त्यांच्या पाहे कवतुकें । शिव्या देतां सुखें हासतुसे ॥११॥

हांसतसे शिव्या देतां त्या गौळणी । मरतां जपध्यानीं न बोले तो ॥१२॥

तो जेंजें करिल तें दिसे उत्तम । तुका म्हणे वर्म दावी सोपें ॥१३॥

४४९२

दावी वर्म सोपें भाविकां गोपाळां । वाहे त्यांच्या गळां पाले माळा ॥१॥

मान देती आधीं मागतील डाव । देवा तें गौरव माने सुख ॥२॥

मानती ते मंत्र हमामा हुंबरी । सिंतोडिती वरि स्नान तेणें ॥३॥

वस्त्रें घोंगडिया घालुनियां तळीं । वरी वनमाळी बैसविती ॥४॥

तिंहीं लोकांसी जो दुर्लभ चिंतना । तो धांवे गोधना वळतियां ॥५॥

यांच्या वचनाचीं पुष्पें वाहे शिरीं । नैवेद्य त्यांकरीं कवळ मागे ॥६॥

त्यांचिये मुखींचें हिरोनियां घ्यावें । उच्छिष्टि तें खावें धणीवरी ॥७॥

वरी माथां गुंफे मोरपिसांवेटी । नाचे टाळी पिटी त्यांच्या छंदें ॥८॥

छंदें नाचतील जयासवें हरी । देहभाव वरी विसरलीं ॥९॥

विसरली वरी देहाची भावना । ते चि नारायणा सर्वपूजा ॥१०॥

पूजा भाविकांची न कळतां घ्यावी । न मागतां दावी निज ठाव ॥११॥

ठाव पावावया हिंडे मागें मागें । तुका म्हणे संगें भक्तांचिया ॥१२॥

४४९३

भक्तजनां दिलें निजसुख देवें । गोपिका त्या भावें आळंगिल्या ॥१॥

आळंगिल्या गोपी गुणवंता नारी । त्यांच्या जन्मांतरीं हरि ऋणी ॥२॥

रुसलिया त्यांचें करी समाधान । करविता आण क्रिया करी ॥३॥

क्रिया करी तुम्हां न वजे पासुनि । अवघियाजणी गोपिकांसी ॥४॥

गोपिकांसी म्हणे वैकुंठींचा पति । तुम्हीं माझ्या चित्ती सर्वभावें ॥५॥

भाव जैसा माझ्याठायीं तुम्ही धरा । तैसा चि मी खरा तुम्हांलागीं ॥६॥

तुम्हां कळों द्या हा माझा साच भाव । तुमचा चि जीव तुम्हां ग्वाही ॥७॥

ग्वाही तुम्हां आम्हां असे नारायण । आपली च आण वाहातसे ॥८॥

सत्य बोले देव भक्तिभाव जैसा । अनुभवें रसा आणूनियां ॥९॥

यांसी बुझावितो वेगळाल्या भावें । एकीचें हें ठावें नाहीं एकी ॥१०॥

एकी क्रिया नाहीं आवघियांचा भाव । पृथक हा देव घेतो तैसें ॥११॥

तैसें कळों नेदी जो मी कोठें नाहीं । अवघियांचे ठायीं जैसा तैसा ॥१२॥

जैसा मनोरथ जये चित्ती काम । तैसा मेघशाम पुरवितो ॥१३॥

पुरविले मनोरथ गोपिकांचे । आणीक लोकांचे गोकुळींच्या ॥१४॥

गोकुळींच्या लोकां लावियेला छंद । बैसला गोविंद त्याचा चित्ती ॥१५॥

चित्ते ही चोरूनि घेतलीं सकळा । आवडी गोपाळांवरी तयां ॥१६॥

आवडे तयांसी वैकुंठनायक । गेलीं सकळिक विसरोनि ॥१७॥

निंदा स्तुती कोणी न करी कोणाची । नाहीं या देहाची शुद्धि कोणा ॥१८॥

कोणासी नाठवे कन्या पुत्र माया । देव म्हणुनि तया चुंबन देती ॥१९॥

देती या टाकून भ्रतारांसी घरीं । लाज ते अंतरीं आथी च ना ॥२०॥

नाहीं कोणा धाक कोणासी कोणाचा । तुका म्हणे वाचा काया मनें ॥२१॥

४४९४

मनें हरिरूपीं गुंतल्या वासना । उदास या सुना गौळियांच्या ॥१॥

यांच्या भ्रतारांचीं धरूनियां रूपें । त्यांच्या घरीं त्यांपें भोग करी ॥२॥

करी कवतुक त्याचे तयापरी । एकां दिसे हरि एकां लेंक ॥३॥

एक भाव नाहीं सकळांच्या चित्ती । म्हणऊनि प्रीति तैसें रूप ॥४॥

रूप याचें आहे अवघें चि एक । परि कवतुक दाखविलें ॥५॥

लेंकरूं न कळे स्थूल कीं लहान । खेळे नारायण कवतुकें ॥६॥

कवतुक केलें सोंग बहुरूप । तुका म्हणे बाप जगाचा हा ॥७॥

४४९५

जगाचा हा बाप दाखविलें माये । माती खातां जाये मारावया ॥१॥

मारावया तिणें उगारिली काठी । भुवनें त्या पोटीं चौदा देखे ॥२॥

देखे भयानक झांकियेले डोळे । मागुता तो खेळे तयेपुढे ॥३॥

पुढें रिघोनियां घाली गळां कव । कळों नेदी माव मायावंता ॥४॥

मायावंत विश्वरूप काय जाणे । माझें माझें म्हणे बाळ देवा ॥५॥

बाळपणीं रीठा रगडिला दाढे । मारियेले गाढे कागबग ॥६॥

गळां बांधऊनि उखळासी दावें । उन्मळी त्या भावें विमळार्जुन ॥७॥

न कळे जुनाट जगाचा जीवन । घातलें मोहन गौळियांसी ॥८॥

सिंकीं उतरूनि खाय नवनीत । न कळे बहुत होय तरी ॥९॥

तरीं दुधडेरे भरले रांजण । खाय ते भरून दावी दुणी ॥१०॥

दुणी जालें त्याचा मानिती संतोष । दुभत्याची आस धरूनियां ॥११॥

आशाबद्धा देव असोनि जवळी । नेणती ते काळीं स्वार्थामुळें ॥१२॥

मुळें याच देव न कळे तयांसी । चत्ति आशापाशीं गोवियेलें ॥१३॥

लेंकरूं आमचें म्हणे दसवंती । नंदाचिये चित्ती तो चि भाव ॥१४॥

भाव जाणावया चरित्र दाखवी। घुसळितां रवी डेरियांत ॥१५॥

डेरियांत लोणी खादलें रिघोनि । पाहे तों जननी हातीं लागे ॥१६॥

हातीं धरूनियां काढिला बाहेरी। देखोनियां करी चोज त्यासी ॥१७॥

सिकवी विचार नेणे त्याची गती । होता कोणे रीती डेरियांत ॥१८॥

यांसी पुत्रलोभें न कळे हा भाव । कळों नेदी माव देव त्यांसी ॥१९॥

त्यांसी मायामोहजाळ घाली फांस । देर आपणास कळों नेदी ॥२०॥

नेदी राहों भाव लोभिकांचे चित्ती । जाणतां चि होती अंधळीं तीं ॥२१॥

अंधळीं तीं तुका म्हणे संवसारीं । जिहीं नाहीं हरि ओळखिला ॥२२॥

४४९६

ओळखी तयांसी होय एका भावें । दुसरिया देवें न पविजे ॥१॥

न पविजे कदा उन्मत्त जालिया । डंबु तो चि वांयां नागवण ॥२॥

वनवास देवाकारणें एकांत । करावीं हीं व्रततपें याग ॥३॥

व्रत याग यांसी फळलीं बहुतें । होतीं या संचितें गौळियांची ॥४॥

यांसी देवें तारियेलें न कळतां । मागील अनंता ठावें होतें ॥५॥

होतें तें द्यावया आला नारायण । मायबापां रीण गौळियांचें ॥६॥

गौळियांचें सुख दुर्लभ आणिकां । नाहीं ब्रम्हादिकां तुका म्हणे ॥७॥

४४९७

नेणतियांसाटीं नेणता लाहान । थिंकोनि भोजन मागे माये ॥१॥

माया दोनी यास बाप नारायणा । सारखी भावना तयांवरी ॥२॥

तयांवरी त्याचा समचित्त भाव । देवकीवसुदेव नंद दोघे ॥३॥

घेउनियां एके ठायीं अवतार । एकीं केला थोर वाढवूनि ॥४॥

उणा पुरा यासी नाहीं कोणी ठाव । सारिखा चि देव अवघियांसी ॥५॥

यासी दोनी ठाव सारिखे अनंता । आधील मागुता वाढला तो ॥६॥

वाढला तो सेवाभक्तिचिया गुणें । उपचारमिष्टान्नें करूनियां ॥७॥

करोनियां सायास मेळविलें धन । तें ही कृष्णार्पण केलें तीहीं ॥८॥

कृष्णासी सकळ गाईं घोडे म्हैसी । समर्पिल्या दासी जीवें भाव ॥९॥

जीवें भावें त्याची करितील सेवा । न विसंबती नांवा क्षणभरी ॥१०॥

क्षणभरी होतां वेगळा तयांस । होती कासावीस प्राण त्यांचे ॥११॥

त्यांचे ध्यानीं मनीं सर्वभावें हरि । देह काम करी चत्ति त्यापें ॥१२॥

त्याचें चि चिंतन कृष्ण कोठें गेला । कृष्ण हा जेविला नाहीं कृष्ण ॥१३॥

कृष्ण आला घरा कृष्ण गेला दारा । कृष्ण हा सोयरा भेटों कृष्णा ॥१४॥

कृष्ण गातां ओंव्या दळणीं कांडणीं । कृष्ण हा भोजनीं पाचारिती ॥१५॥

कृष्ण तयां ध्यानीं आसनीं शयनीं । कृष्ण देखे स्वपनीं कृष्णरूप ॥१६॥

कृष्ण त्यांस दिसे आभास दुश्चितां । धन्य मातापिता तुका म्हणे ॥१७॥

४४९८

कृष्ण हा परिचारी कृष्ण हा वेव्हारी । कृष्ण घ्या वो नारी आणिकी म्हणे ॥१॥

म्हणे कृष्णाविण कैसें तुम्हां गमे । वळि हा करमे वांयांविण ॥२॥

वांयांविण तुम्हीं पिटीत्या चाकटी । घ्या गे जगजेठी क्षणभरी ॥३॥

क्षणभरी याच्या सुखाचा सोहळा । पहा एकवेळा घेऊनियां ॥४॥

याचें सुख तुम्हां कळलियावरि । मग दारोदारीं न फिराल ॥५॥

लटिकें हें तुम्हां वाटेल खेळणें । एका कृष्णाविणें आवघें चि ॥६॥

अवघ्यांचा तुम्हीं टाकाल सांगात । घेऊनि अनंत जाल राना ॥७॥

नावडे तुम्हांस आणीक बोलिलें । मग हें लागलें हरिध्यान ॥८॥

न करा हा मग या जीवा वेगळा । टोंकवाल बाळा आणिका ही ॥९॥

आणिका ही तुम्हा येती काकुलती । जवळी इच्छिती क्षण बैसों ॥१०॥

बैसों चला पाहों गोपाळाचें मुख। एकी एक सुख सांगतील ॥११॥

सांगे जंव ऐसी मात दसवंती । तंव धरिती चित्ती बाळा ॥१२॥

बाळा एकी घरा घेउनियां जाती । नाहीं त्या परती तुका म्हणे ॥१३॥

४४९९

तुका म्हणे पुन्हा न येती मागुत्या । कृष्णासीं खेळतां दिवस गमे ॥१॥

दिवस राती कांहीं नाठवे तयांसी । पाहातां मुखासी कृष्णाचिया ॥२॥

याच्या मुखें नये डोळयासी वीट । राहिले हे नीट ताटस्थ चि ॥३॥

ताटस्थ राहिलें सकळ शरीर । इंद्रियें व्यापार विसरलीं ॥४॥

विसरल्या तान भुक घर दार । नाहीं हा विचार आहों कोठें ॥५॥

कोठें असों कोण जाला वेळ काळ । नाठवे सकळ विसरल्या ॥६॥

विसरल्या आम्हीं कोणीये जातीच्या । वर्णा ही चहूंच्या एक जाल्या ॥७॥

एक जाल्या तेव्हां कृष्णाचिया सुखें । निःशंकें भातुकें खेळतील ॥८॥

खेळता भातुकें कृष्णाच्या सहित । नाहीं आशंकित चत्ति त्यांचें ॥९॥

चित्ती तो गोविंद लटिकें दळण । करिती हें जन करी तैसें ॥१०॥

जन करी तैसा खेळतील खेळ । अवघा गोपाळ करूनियां ॥११॥

करिती आपला आवघा गोविंद । जना साच फंद लटिका त्या ॥१२॥

त्याणीं केला हरि सासुरें माहेर । बंधु हे कुमर दीर भावें ॥१३॥

भावना राहिली एकाचिये ठायीं । तुका म्हणे पायीं गोविंदाचे ॥१४॥

४५००

गोविंद भ्रतार गोविंद मुळहारी । नामें भेद परि एक चि तो ॥१॥

एकाचीं च नामें ठेवियेलीं दोनी । कल्पितील मनीं यावें जावें ॥२॥

जावें यावें तिहीं घरळिचया घरीं । तेथिची सिदोरी तेथें न्यावी ॥३॥

विचारितां दिसे येणें जाणें खोटें । दाविती गोमटें लोका ऐसें ॥४॥

लोक करूनियां साच वर्तताती । तैशा त्या खेळती लटिक्याची ॥५॥

लटिकीं करिती मंगळदायकें । लटिकीं च एकें एकां व्याही ॥६॥

व्याही भाईं हरि सोयरा जावायी । अवघियांच्या ठायीं केला एक ॥७॥

एकासि च पावे जें कांहीं करिती । उपचार संपत्ति नाना भोग ॥८॥

भोग देती सर्व एका नारायणा । लटिक्या भावना व्याही भाईं ॥९॥

लटिका च त्यांणीं केला संवसार । जाणती साचार वेगळा त्या ॥१०॥

त्यांणीं मृत्तिकेचें करूनि अवघें । खेळतील दोघें पुरुषनारी ॥११॥

पुरुषनारी त्यांणीं ठेवियेलीं नावें । कवतुकभावें विचरती ॥१२॥

विचरती जैसे साच भावें लोक । तैसें नाहीं सुख खेळतीया ॥१३॥

यांणीं जाणितलें आपआपणया । लटिकें हें वांयां खेळतों तें ॥१४॥

खेळतों ते आम्हीं नव्हों नारीनर । म्हणोनि विकार नाहीं तयां ॥१५॥

तया ठावें आहे आम्ही अवघीं एक । म्हणोनि निःशंक खेळतील ॥१६॥

तयां ठावें नाहीं हरिचिया गुणें । आम्ही कोणकोणें काय खेळों ॥१७॥

काय खातों आम्ही कासया सांगातें । कैसें हें लागतें नेणों मुखी ॥१८॥

मुखीं चवी नाहीं वरी अंगीं लाज । वरणा याती काज न धरिती ॥१९॥

धरितील कांहीं संकोच त्या मना । हांसतां या जना नाइकती ॥२०॥

नाइकती बोल आणिकांचे कानीं । हरि चित्ती मनीं बैसलासे ॥२१॥

बैसलासे हरि जयांचिये चित्ती । तयां नावडती मायबापें ॥२२॥

मायबापें त्यांचीं नेती पाचारुनि । बळें परि मनीं हरि वसे ॥२३॥

वसतील बाळा आपलाले घरीं । ध्यान त्या अंतरीं गोविंदाचें ॥२४॥

गोविंदाचें ध्यान निजलिया जाग्या । आणीक वाउग्या न बोलती ॥२५॥

न बोलती निजलिया हरिविण । जागृति सपन एक जालें ॥२६॥

एकविध सुख घेती नित्य बाळा । भ्रमर परिमळालागीं तैशा ॥२७॥

तैसा त्यांचा भाव घेतला त्यांपरी । तुका म्हणे हरि बाळलीला ॥२८॥

४५०१

लीलाविग्रही तो लेववी खाववी । यशोदा बैसवी मांडीवरी ॥१॥

मांडीवरी भार पुष्पाचिये परी । बैसोनियां करी स्तनपान ॥२॥

नभाचा ही साक्षी पाताळापरता । कुर्वाळिते माता हातें त्यासि ॥३॥

हातें कुर्वाळुनी मुखीं घाली घांस । पुरे म्हणे तीस पोट धालें ॥४॥

पोट धालें मग देतसे ढेंकर । भक्तीचें तें फार तुळसीदळ ॥५॥

तुळसीदळ भावें सहित देवापाणी । फार त्याहुनि क्षीरसागरा ॥६॥

क्षीराचा कांटाळा असे एकवेळ । भक्तीचें तें जळ गोड देवा ॥७॥

देवा भक्त जिवाहुनि आवडती । सकळ हि प्रीति त्यांच्याठायीं ॥८॥

त्यांचा हा अंकित सर्व भावें हरि । तुका म्हणे करी सर्व काज ॥९॥

४५०२

जयेवेळीं चोरूनियां नेलीं वत्सें । तयालागीं तैसें होणें लागे ॥१॥

लागे दोहीं ठायी करावें पाळण । जगाचा जीवन मायबाप ॥२॥

माय जाल्यावरी अवघ्या वत्सांची । घरीं वत्सें जीचीं तैसा जाला ॥३॥

जाला तैसा जैसे घरिंचे गोपाळ । आणिक सकळ मोहरी पांवे ॥४॥

मोहरी पांवे सिंगें वाहिल्या काहाळा । देखिला सोहाळा ब्रम्हादिकीं ॥५॥

ब्रम्हांदिकां सुख स्वपनीं ही नाहीं । तैसें दोहीं ठायीं वोसंडलें ॥६॥

वोसंडल्या क्षीर अमुप त्या गायी । जैसी ज्याची आई तैसा जाला ॥७॥

लाघव कळलें ब्रम्हयासी याचें । परब्रम्ह साचें अवतरलें ॥८॥

तरले हे जन सकळ ही आतां । ऐसें तो विधाता बोलियेला ॥९॥

लागला हे स्तुती करूं अनंताची । चतुर्मुख वाची भक्ती स्तोत्रें ॥१०॥

भक्तिकाजें देवें केला अवतार । पृथ्वीचा भार फेडावया ॥११॥

पृथिवी दाटीली होती या असुरीं । नासाहावे वरीभार तये ॥१२॥

तया काकुलती आपल्या दासांची । तयालागीं वेची सर्वस्व ही ॥१३॥

स्वहित दासांचें करावयालागीं । अव्यक्त हें जगीं व्यक्ती आलें ॥१४॥

लेखा कोण करी यांचिया पुण्याचा । जयांसवें वाचा बोले हरी ॥१५॥

हरी नाममात्रें पातकांच्या रासी । तो आला घरासि गौळियांच्या ॥१६॥

गौळिये अवघीं जालीं कृष्णमय । नामें लोकत्रय तरतील ॥१७॥

तरतील नामें कृष्णाचिया दोषी । बहुत ज्यांपाशीं होइल पाप ॥१८॥

पाप ऐसें नाहीं कृष्णनामें राहे । धन्य तो चि पाहे कृष्णमुख ॥१९॥

मुख माझें काय जो मी वर्णू पार । मग नमस्कार घाली ब्रम्हा ॥२०॥

ब्रम्हा नमस्कार घाली गोधनासी । कळला तयासि हा चि देव ॥२१॥

देव चि अवगा जालासे सकळ । गाईं हा गोपाळ वत्सें तेथें ॥२२॥

तेथें पाहाणें जें आणीक दुसरें । मूर्ख त्या अंतरें दुजा नाहीं ॥२३॥

दुजा भाव तुका म्हणे जया चित्ती । रवरव भोगिती कुंभपाक ॥२४॥

४५०३

कुंभपाक लागे तयासि भोगणें । अवघा चि नेणे देव ऐसा ॥१॥

देव ऐसा ठावा नाहीं जया जना । तयासि यातना यमकरी ॥२॥

कळला हा देव तया साच खरा । गाईं वत्सें घरा धाडी ब्रम्हा ॥३॥

ब्रम्हादिकां ऐसा देव अगोचर । कैसा त्याचा पार जाणवेल ॥४॥

जाणवेल देव गौळियांच्या भावें । तुका म्हणे सेवे संचित हें ॥५॥

४५०४

संचित उत्तम भूमि कसूनियां । जाऊं नेणे वांयां परि त्याचें ॥१॥

त्याचिया पिकासि आलिया घुमरी । आल्या गाईंवरी आणिक गाईं ॥२॥

गाईं दवडुनि घालिती बाहेरी । तंव म्हणे हरि बांधा त्या ही ॥३॥

त्याही तुम्ही बांधा तुमच्या सारिख्या । भोवंडा पारिख्या वाड्यातुनि ॥४॥

पारिख्या न येती कोणाचिया घरा । सूत्रधारी खरा नारायण ॥५॥

नारायण नांदे जयाचिये ठायीं । सहज तेथें नाहीं घालमेली ॥६॥

मेलीं हीं शाहाणीं करितां सायास । नाहीं सुखलेश तुका म्हणे ॥७॥

४५०५

तुका म्हणे सुख घेतलें गोपाळीं । नाचती कांबळीं करुनि ध्वजा ॥१॥

करूनियां टिरी आपुल्या मांदळ । वाजविती टाळ दगडाचे ॥२॥

दगडाचे टाळ कोण त्यांचा नाद । गीत गातां छंद ताल नाहीं ॥३॥

नाही ताळ गातां नाचतां गोपाळां । घननीळ सावळा तयामध्यें ॥४॥

मधीं जयां हरि तें सुख आगळें । देहभाव काळें नाहीं तयां ॥५॥

तयांसि आळंगी आपुलिया करीं । जाती भूमीवरी लोटांगणीं ॥६॥

निजभाव देखे जयांचिये अंगीं । तुका म्हणे संगीं क्रीडे तयां ॥७॥

४५०६

तयांसवें करी काला दहींभात । सिदोऱ्या अनंत मेळवुनी ॥१॥

मेळवुनी अवघियांचे एके ठायीं । मागें पुढें कांहीं उरों नेदी ॥२॥

नेदी चोरी करूं जाणे अंतरींचें । आपलें हीं साचें द्यावें तेथें ॥३॥

द्यावा दहींभात आपले प्रकार । तयांचा वेव्हार सांडवावा ॥४॥

वांटी सकळांसि हातें आपुलिया । जैसें मागे तया तैसें द्यावें ॥५॥

द्यावें सांभाळुनी सम तुकभावें । आपण हि खावें त्यांचें तुक ॥६॥

तुक सकळांचे गोविंदाचे हातीं । कोण कोणे गति भला बुरा ॥७॥

राखे त्यासि तैसें आपलाल्या भावें । विचारुनि द्यावें जैसें तैसें ॥८॥

तैसें सुख नाहीं वैकुंठींच्या लोकां । तें दिलें भाविकां गोपाळांसि ॥९॥

गोपाळांचे मुखीं देउनी कवळ । घांस माखे लाळ खाय त्यांची ॥१०॥

त्यांचिये मुखींचे काढूनियां घांस । झोंबतां हातांस खाय बळें ॥११॥

बळें जयाचिया ठेंगणें सकळ । तयातें गोपाळ पाडितील ॥१२॥

पाठी उचलूनि वाहातील खांदीं । नाचतील मांदीं मेळवुनी ॥१३॥

मांदीं मेळवुनी धणी दिली आम्हां । तुका म्हणे जमा केल्या गाईं ॥१४॥

४५०७

केला पुढें हरि अस्तमाना दिसा । मागें त्यासरिसे थाट चाले ॥१॥

थाट चाले गाईं गोपाळांची धूम । पुढें कृष्ण राम तयां सोयी ॥२॥

सोयी लागलिया तयांची अनंती । न बोलवितां येती मागें तया ॥३॥

तयांचिये चित्ती बैसला अनंत । घेती नित्यनित्य तें चि सुख ॥४॥

सुख नाहीं कोणा हरिच्या वियोगें । तुका म्हणे जुगें घडी जाय ॥५॥

४५०८

जाय फाकोनियां निवडितां गाईं । आपलाल्या सोयी घराचिये ॥१॥

घराचिये सोयी अंतरला देव । गोपाळांचे जीव गोविंदापे ॥२॥

गोविंदे वेधिलें तुका म्हणे मन । वियोगें ही ध्यान संयोगाचें ॥३॥

४५०९

संयोग सकळां असे सर्वकाळ । दुश्चित्त गोपाळ आला दिसे ॥१॥

गोपाळ गुणाचा म्हणे गुणमय । निंबलोण माये उतरिलें ॥२॥

उतरूनि हातें धरि हनूवठी । ओवाळूनि दिठी सांडियेली ॥३॥

दिठी घाली माता विश्वाच्या जनका । भक्तिचिया सुखा गोडावला ॥४॥

लहान हा थोर जीवजंत भूतें । आपण दैवतें जाला देवी ॥५॥

देवी म्हैसासुर मुंजिया खेचर । लहान हि थोर देव हरि ॥६॥

हरि तुका म्हणे अवघा एकला । परि या धाकुला भक्तासाटीं ॥७॥

४५१०

भक्तीसाटीं केली यशोदेसी आळी । थिंकोनिया चोळी डोळे देव ॥१॥

देव गिळुनियां धरिलें मोहन । माय म्हणे कोण येथें दुजें ॥२॥

दुजें येथें कोणी नाहीं कृष्णाविण । निरुते जाणोन पुसे देवा ॥३॥

देवापाशीं पुसे देव काय जाला । हांसें आलें बोला याचें हरि ॥४॥

यांचे मी जवळी देव तो नेणती । लटिकें मानिती साच खरें ॥५॥

लटिकें तें साच साच तें लटिके । नेणती लोभिकें आशाबद्ध ॥६॥

सांग म्हणे माय येरु वासी तोंड । तंव तें ब्रम्हांड देखे माजी ॥७॥

माजी जया चंद्र सूर्य तारांगणें । तो भक्तांकारणें बाळलीला ॥८॥

लीळा कोण जाणे याचें महिमान । जगाचें जीवन देवादिदेव ॥९॥

देवें कवतुक दाखविलें तयां । लागतील पायां मायबापें ॥१०॥

मायबाप म्हणे हा चि देव खरा । आणीक पसारा लटिका तो ॥११॥

तो हि त्यांचा देव दिला नारायणें । माझें हें करणें तो हि मी च ॥१२॥

मीं च म्हणउनि जें जें जेथें ध्याती । तेथें मी श्रीपति भोगिता तें ॥१३॥

तें मज वेगळें मी तया निराळा । नाहीं या सकळा ब्रम्हांडांत ॥१४॥

ततभावना तैसें भविष्य तयाचें । फळ देता साचें मी च एक ॥१५॥

मी च एक खरा बोलें नारायण । दाविलें निर्वाण निजदासां ॥१६॥

निजदासां खूण दाविली निरुती । तुका म्हणे भूतीं नारायण ॥१७॥

४५११

नारायण भूतीं न कळे जयांसि । होय गर्भवासीं येणें जाणें ॥१॥

येणें जाणें होय भूतांच्या मत्सरें । न कळतां खरें देव ऐसा ॥२॥

देव ऐसा जया कळला सकळ । गेली तळमळ द्वेषबुद्धि ॥३॥

बुद्धीचा पालट नव्हे कोणे काळीं । हरि जळीं स्थळीं तया चित्ती ॥४॥

चित्त तें निर्मळ जैसें नवनीत । जाणिजे अनंत तयामाजी ॥५॥

तयामाजी हरि जाणिजे त्या भावें । आपलें परावें सारिखें चि ॥६॥

चिंतनें तयाच्या तरती आणीक । जो हें सकळिक देव देखे ॥७॥

देव देखे तो ही कसा देव नव्हे । उरला संदेहे काय त्यासि ॥८॥

काया वाचा मनें पूजावे वैष्णव । म्हणउनि भाव धरूनियां ॥९॥

यांसि कवतुक दाखविलें रानीं । वोणवा गिळूनि गोपाळांसि ॥१०॥

गोपाळांसि डोळे झांकविले हातें । धरिलें अनंतें विश्वरूप ॥११॥

पसरूनि मुख गिळियेलें ज्वाळ । पहाती गोपाळ बोटां सांदी ॥१२॥

संधि सारूनियां पाहिलें अनंता । म्हणती ते आतां कळलांसी ॥१३॥

कळला हा तुझा देह नव्हे देवा । गिळिला वोणवा आणीक तो ॥१४॥

तो तयां कळला आरुषां गोपाळां । दुर्गम सकळां साधनांसि ॥१५॥

सीण उरे तुका म्हणे साधनाचा । भाविकांसि साचा भाव दावी ॥१६॥

४५१२

भाव दावी शुद्ध देखोनियां चित्त । आपल्या अंकित निजदासां ॥१॥

सांगे गोपाळांसि काय पुण्य होतें । वांचलों जळते आगी हातीं ॥२॥

आजि आम्हां येथें राखियेलें देवें । नाहीं तरी जीवें न वंचतों ॥३॥

न वंचत्या गाईं जळतों सकळें । पूर्वपुण्यबळें वांचविलें ॥४॥

पूर्वपुण्य होतें तुमचिये गांठी । बोले जगजेठी गोपाळांसि ॥५॥

गोपाळांसि म्हणे वैकुंठनायक । भले तुम्ही एक पुण्यवंत ॥६॥

करी तुका म्हणे करवी आपण । द्यावें थोरपण सेवकांसि ॥७॥

४५१३

काय आम्हां चाळविसी वायांविण । म्हणसी दुरून देखिलासि ॥१॥

लावूनियां डोळे नव्हतों दुश्चित । तुज परचत्ति माव होती ॥२॥

होती दृष्टि आंत उघडी आमची । बाहेरी ते वांयां चि कुंची झाकुं ॥३॥

जालासि थोरला थोरल्या तोंडाचा । गिळियेला वाचा धूर आगी ॥४॥

आगी खातो ऐसा आमचा सांगाती । आनंदें नाचती भोंवताली ॥५॥

भोंवतीं आपणा मेळविलीं देवें । तुका म्हणे ठावें नाहीं ज्ञान ॥६॥

४५१४

नाहीं त्याची शंका वैकुंठनायका । नेणती ते एकाविण दुजा ॥१॥

जाणतियां सवें येऊं नेदी हरि । तर्कवादी दुरी दुराविले ॥२॥

वादियासि भेद निंदा अहंकार । देऊनियां दूर दुराविले ॥३॥

दुरावले दूर आशाबद्ध देवा । करितां या सवा कुटुंबाची ॥४॥

चित्ती द्रव्यदारा पुत्रादिसंपत्ती । समान ते होती पशु नर ॥५॥

नरक साधिले विसरोनि देवा । बुडाले ते भवा नदीमाजी ॥६॥

जीहीं हरिसंग केला संवसारीं । तुका म्हणे खरी खेप त्यांची ॥७॥

४५१५

खेळींमेळीं आले घरा गोपीनाथ । गोपाळांसहित मातेपाशीं ॥१॥

मातेपाशीं एक नवल सांगती । जाली तैसी ख्याती वोणव्याची ॥२॥

ओवाळिलें तिनें करूनि आरती । पुसे दसवंती गोपाळांसि ॥३॥

पुसे पडताळुनी मागुती मागुती । गोपाळ सांगती कवतुक ॥४॥

कवतुका कानीं आइकतां त्यांचे । बोलतां ये वाचे वीट नये ॥५॥

नयन गुंतले श्रीमुख पाहतां । न साहे लवतां आड पातें ॥६॥

तेव्हां कवतुक कळों आलें कांहीं । हळुहळु दोहीं मायबापां ॥७॥

हळुहळु त्यांचें पुण्य जालें वाड । वारलें हें जाड तिमिराचें ॥८॥

तिमिर हें तेथें राहों शके कैसें । जालियां प्रकाशें गोविंदाच्या ॥९॥

दावी तुका म्हणे देव ज्या आपणा । पालटे तें क्षणामाजी एका ॥१०॥

४५१६

काय आतां यासि म्हणावें लेंकरूं । जगाचा हा गुरु मायबाप ॥१॥

माया याची यासि राहिली व्यापून । कळों नये क्षण एक होतां ॥२॥

क्षण एक होतां विसरलीं त्यासि । माझेंमाझें ऐसें करी बाळा ॥३॥

करी कवतुक कळों नेदी कोणा । योजूनि कारणा तें चि खेळे ॥४॥

तें सुख लुटिलें घरिचिया घरीं । तुका म्हणे परी आपुलाल्या ॥५॥

४५१७

आपुलाल्यापरी करितील सेवा । गीत गाती देवा खेळवूनि ॥१॥

खेळु मांडियेला यमुने पाबळीं । या रे चेंडुफळी खेळूं आतां ॥२॥

आणविल्या डांगा चवगुणां काठी । बैसोनिया वांटी गडिया गडी ॥३॥

गडी जंव पाहे आपणासमान । नाहीं नारायण म्हणे दुजा ॥४॥

जाणोनि गोविंदें सकळांचा भाव । तयांसि उपाव तो चि सांगे ॥५॥

सांगे सकळांसि व्हा रे एकीकडे । चेंडू राखा गडे तुम्ही माझा ॥६॥

मज हा न लगे आणीक सांगाती । राखावी बहुतीं हाल माझी ॥७॥

माझे हाके हाक मेळवा सकळ । नव जा बरळ एकमेकां ॥८॥

एका समतुकें अवघेचि राहा । जाईल तो पाहा धरा चेंडू ॥९॥

चेंडू धरा ऐसें सांगतो सकळां । आपण निराळा एकला चि ॥१०॥

चिंडुनियां चेंडू हाणे ऊर्ध्वमुखें । ठेलीं सकळिक पाहात चि ॥११॥

पाहात चि ठेलीं न चलतां कांहीं । येरू लवलाहीं म्हणे धरा ॥१२॥

धरावा तयानें त्याचें बळ ज्यासि । येरा आणिकांसि लाग नव्हे ॥१३॥

नव्हे काम बळ बुद्धि नाहीं त्याचें । न धरवे निंचें उंचाविण ॥१४॥

विचारीं पडिले देखिले गोपाळ । या म्हणे सकळ मजमागें ॥१५॥

मार्ग देवाविण न दिसे आणिका । चतुर होत का बहुत जन ॥१६॥

चतुर चिंतिती बहुत मारग । हरि जाय लाग पाहोनियां ॥१७॥

या मागें जे गेले गोविंदा गोपाळ । ते नेले सीतळ पंथ ठायां ॥१८॥

पंथ जे चुकले आपले मतीचे । तयांमागें त्यांचे ते चि हाल ॥१९॥

हाल दोघां एक मोहरां मागिलां । चालतां चुकलां वाट पंथ ॥२०॥

पंथ पुढिलांसी चालतां न कळे । मागिलांनीं डोळे उघडावे ॥२१॥

वयाचा प्रबोध विचार ज्या नाहीं । समान तो देहीं बाळकांसी ॥२२॥

सिकविलें हित नायिके जो कानीं । त्यामागें भल्यांनीं जाऊं नये ॥२३॥

नये तें चि करी श्रेष्ठाचिया मना । मूर्ख एक जाणा तो चि खरा ॥२४॥

रानभरी जाले न कळे मारग । मग तो श्रीरंग आठविला ॥२५॥

लाज सांडूनियां मारितील हाका । कळलें नायका वैकुंठींच्या ॥२६॥

चारी वेद ज्याची कीर्ती वाखाणीती । तया अति प्रीति गोपाळांची॥२७॥

गोपाळांचा धांवा आइकिला कानीं । सोयी चक्रपाणि पालविलें॥२८॥

साया धरूनियां आले हरिपासीं । लहान थोरांसी सांभाळिलें ॥२९॥

सांभाळिलें तुका म्हणे सकळ हि । सुखी जाले ते ही हरिमुखें ॥३०॥

४५१८

मुखें सांगे त्यांसि पैल चेंडू पाहा । उदकांत डोहाचिये माथां ॥१॥

माथां कळंबाचे अवघडा ठायीं । दावियेला डोहीं जळामाजी ॥२॥

जळांत पाहातां हाडति या दृष्टि । म्हणे जगजेठी ऐसें नव्हे ॥३॥

नव्हे साच चेंडू छाया दिसे आंत । खरा तेथें चत्ति लावा वरी ॥४॥

वरी देखियेला अवघ्यांनीं डोळां । म्हणती गोपाळा आतां कैसें ॥५॥

कैसें करूनियां उतरावा खालीं । देखोनियां भ्यालीं अवघीं डोहो ॥६॥

डोहो बहु खोल काळया भीतरी । सरलीं माघारीं अवघीं जणें ॥७॥

जयाचें कारण तयासी च ठावें । पुसे त्याच्या भावें त्यास हरि ॥८॥

त्यासि नारायण म्हणे राहा तळीं । चढे वनमाळी झाडावरी ॥९॥

वरि जातां वरि पाहाती गोपाळ । म्हणति सकळ आम्ही नेणों ॥१०॥

नेणों म्हणती हें करितोसि काईं । आम्हां तुझी आईं देइल सिव्या ॥११॥

आपुलिया कानां देउनियां हात । सकळीं निमित्य टाळियेलें ॥१२॥

निमित्याकारणें रचिलें कारण । गेला नारायण खांदीवरी ॥१३॥

खांदीवरी पाव ठेवियेला देवें । पाडावा त्या भावें चेंडू तळीं ॥१४॥

तळील नेणती तुका म्हणे भाव । अंतरींचा देव जाणों नेदी ॥१५॥

४५१९

नेदी कळों केल्याविण तें कारण । दाखवी आणून अनुभवा ॥१॥

न पुरेसा हात घाली चेंडूकडे । म्हणीतलें गडे सांभाळावें ॥२॥

सांभाळ करितां सकळां जिवांचा । गोपाळांसि वाचा म्हणे बरें ॥३॥

बरें विचारुनी करावें कारण । म्हणे नारायण बऱ्या बरें ॥४॥

बरें म्हणउनि तयांकडे पाहे । सोडविला जाय चेंडू तळा ॥५॥

तयासवें उडी घातली अनंतें । गोपाळ रडते येती घरा ॥६॥

येतां त्यांचा लोकीं देखिला कोल्हाळ । सामोरीं सकळ आलीं पुढें ॥७॥

पुसतील मात आपआपल्यासि । हरिदुःखें त्यांसी न बोलवे ॥८॥

न बोलवे हरि बुडालासें मुखें । कुटितील दुःखें उर माथे ॥९॥

मायबापें तुका म्हणे न देखती । ऐसें दुःख चित्ती गोपाळांच्या ॥१०॥

४५२०

गोपाळां उभडु नावरे दुःखाचा । कुंटित हे वाचा जाली त्यांची ॥१॥

जालें काय ऐसें न कळे कोणासी । म्हणती तुम्हांपासीं देव होता ॥२॥

देवासवें दुःख न पवते ऐसें । कांहीं अनारिसें दिसे आजी ॥३॥

आजि दिसे हरि फांकला यांपाशीं । म्हणउनि ऐशी परि जाली ॥४॥

जाणविल्याविण कैसें कळे त्यांसि । शाहाणे तयांसि कळों आले ॥५॥

कळों आलें तीहीं काफुंदे शांत केला । ठायींचा च त्यांला थोडा होता ॥६॥

होता तो विचार सांगितला जना । गोपाळ शाहाणा होता त्याणें ॥७॥

सांगे आतां हरि तुम्हां आम्हां नाहीं । बुडाला तो डोहीं यमुनेच्या ॥८॥

यासी अवकाश नव्हे चि पुसतां । जालिया अनंता कोण परि ॥९॥

परि त्या दुःखाची काय सांगों आतां । तुका म्हणे माता लोकपाळ ॥१०॥

४५२१

पाषाण फुटती तें दुःख देखोनि । करितां गौळणी शोक लोकां ॥१॥

काय ऐसें पाप होतें आम्हांपासीं । बोलती एकासी एक एका ॥२॥

एकांचिये डोळां असुं बाह्यात्कारी । नाहीं तीं अंतरीं जळतील ॥३॥

जळतील एकें अंतर्बाह्यात्कारें । टाकिलीं लेकुरें कडियेहूनि ॥४॥

निवांत चि एकें राहिलीं निश्चिंत । बाहेरी ना आंत जीव त्यांचे ॥५॥

त्यांचे जीव वरी आले त्या सकळां । एका त्या गोपाळांवांचूनियां ॥६॥

वांचणें तें आतां खोटें संवसारीं । नव्हे भेटी जरी हरिसवें ॥७॥

सवें घेऊनियां चालली गोपाळां । अवघीं च बाळा नर नारी ॥८॥

नर नारी नाहीं मनुष्याचें नावें । गोकुळ हें गांव सांडियेलें ॥९॥

सांडियेलीं अन्नें संपदा सकळ । चित्ती तो गोपाळ धरुनि जाती ॥१०॥

तिरीं माना घालूनियां उभ्या गाई । तटस्थ या डोहीं यमुनेच्या ॥११॥

यमुनेच्या तिरीं झाडें वृक्ष वल्ली । दुःखें कोमाइलीं कृष्णाचिया ॥१२॥

यांचें त्यांचें दुःख एक जालें तिरीं । मग शोक करी मायबाप ॥१३॥

मायबाप तुका म्हणे सहोदर । तोंवरी च तीर न पवतां ॥१४॥

४५२२

तीर देखोनियां यमुनेचें जळ । कांठीं च कोल्हाळ करिताती ॥१॥

कड्वाड नव्हे घालावया उडी । आपणासि ओढी भय मागें ॥२॥

मागें सरे माय पाउला पाउलीं । आपल्या च घाली धाकें अंग ॥३॥

अंग राखोनियां माय खेद करी । अंतरीचें हरी जाणवलें ॥४॥

जाणवलें मग देवें दिली बुडी । तुका म्हणे कुडी भावना हे ॥५॥

४५२३

भावनेच्या मुळें अंतरला देव । शिरला संदेह भयें पोटीं ॥१॥

पोटीं होतें मागें जीव द्यावा ऐसें । बोलिल्या सरिसें न करवे ॥२॥

न करवे त्याग जीवाचा या नास । नारायण त्यास अंतरला ॥३॥

अंतरला बहु बोलतां वाउगें । अंतरींच्या त्यागेंविण गोष्टी ॥४॥

गोष्टी सकळांच्या आइकिल्या देवें । कोण कोण्याभावें रडती तीं ॥५॥

तीं गेलीं घरास आपल्या सकळ । गोधनें गोपाळ लोक माय ॥६॥

मायबापांची तों ऐसी जाली गति । तुका म्हणे अंतीं कळों आलें ॥७॥

४५२४

आला यांचा भाव देवाचिया मना । अंतरीं कारणांसाठीं होता ॥१॥

होता भाव त्यांचा पाहोनि निराळा । नव्हता पाताळा गेला आधीं ॥२॥

आधीं पाठीमोरीं जालीं तीं सकळें । मग या गोपाळें बुडी दिली ॥३॥

दिली हाक त्याणें जाऊनि पाताळा । जागविलें काळा भुजंगासि ॥४॥

भुजंग हा होता निजला मंदिरीं । निर्भर अंतरीं गर्वनिधि ॥५॥

गर्व हरावया आला नारायण । मिस या करून चेंडुवाचें ॥६॥

चेंडुवाचे मिसें काळया नाथावा । तुका म्हणे देवा कारण हें ॥७॥

४५२५

काळयाचे मागे चेंडु पत्नीपाशीं । तेजःपुंज राशी देखियेला ॥१॥

लावण्यपूतळा मुखप्रभाराशी । कोटि रवि शशी उगवले ॥२॥

उघवला खांब कर्दळीचा गाभा । ब्रीदें वांकी नभा देखे पायीं ॥३॥

पाहिला सकळ तिनें न्याहाळूनि । कोण या जननी विसंबली ॥४॥

विसरु हा तीस कैसा याचा जाला । जीवाहुनि वाल्हा दिसतसे ॥५॥

दिसतसे रूप गोजिरें लाहान । पाहातां लोचन सुखावले ॥६॥

पाहिलें पर्तोनि काळा दुष्टाकडे । मग म्हणे कुडें जालें आतां ॥७॥

आतां हा उठोनि खाईल या बाळा । देईल वेल्हाळा माय जीव ॥८॥

जीव याचा कैसा वांचे म्हणे नारी । मोहिली अंतरीं हरिरूपें ॥९॥

रूपे अनंताचीं अनंतप्रकार । न कळे साचार तुका म्हणे ॥१०॥

४५२६

म्हणे चेंडू कोणें आणिला या ठाया । आलों पुरवाया कोड त्याचें ॥१॥

त्याचें आइकोन निष्ठ वचन । भयाभीत मन जालें तीचें ॥२॥

तिची चित्तवृत्ती होती देवावरी । आधीं ते माघारी फिरली वेगीं ॥३॥

वेगीं मन गेलें भ्रताराचे सोयी । विघ्न आलें कांहीं आम्हांवरीं ॥४॥

वरि उदकास अंत नाहीं पार । अक्षोभ सागर भरलासे ॥५॥

संचार करूनि कोण्या वाटे आला । ठायीं च देखिला अवचिता ॥६॥

अवचिता नेणों येथें उगवला । दिसे तो धाकुला बोल मोठे ॥७॥

मोठ्यानें बोलतो भय नाहीं मनीं । केला उठवूनी काळ जागा ॥८॥

जागविला काळसर्प तये वेळीं । उठिला कल्लोळीं विषाचिये ॥९॥

यमुनेच्या डोहावरी आला ऊत । काऱ्याकृतांतधूद्कारें ॥१०॥

कारणें ज्या येथें आला नारायण । जालें दरुषण दोघांमधीं ॥११॥

दोघांमध्यें जाले बोल परस्परें । प्रसंग उत्तरें युद्धाचिया ॥१२॥

चिंतावला चित्ती तोंडे बोले काळ । करीन सकळ ग्रास तुझा ॥१३॥

जाला सावकाश झेंप घाली वरी । तंव म्हणे हरि मुष्टिघातें ॥१४॥

तेणें काळें त्यासि दिसे काळ तैसा । हरावया जैसा जीव जाला ॥१५॥

आठवले काळा हाकारिलें गोत । मिळालीं बहुतें नागकुळें ॥१६॥

कल्हारीं संधानीं धरियेला हरि । अवघा विखारीं व्यापियेला ॥१७॥

यांस तुका म्हणे नाहीं भक्तीविण । गरुडाचें चिंतन केलें मनीं ॥१८॥

४५२७

निजदास उभा तात्काळ पायापें । स्वामी देखे सर्पें वेष्टियेला ॥१॥

लहानथोरें होतीं मिळालीं अपारें । त्याच्या धुदकारें निवारिलीं ॥२॥

निघतां आपटी धरूनि धांवामधीं । एकाचें चि वधी माथें पायें ॥३॥

एकीं जीव दिले येतां च त्या धाकें । येतील तीं एकें काकूलती ॥४॥

यथेष्ट भक्षिलीं पोट धाये वरी । तंव म्हणे हरि पुरे आतां ॥५॥

आतां करूं काम आलों जयासाटीं । हरी घाली मिठी काळयासि ॥६॥

यासि नाथूनियां नाकीं दिली दोरी । चेंडू भार शिरीं कमळांचा ॥७॥

चालविला वरी बैसे नारायण । गरुडा आळंगुन बहुडविलें ॥८॥

विसरु न पडे संवगड्या गाईं । यमुनेच्या डोहीं लक्ष त्यांचें ॥९॥

त्याच्या गोष्टी कांठीं बैसोनि सांगती । बुडाला दाविती येथें हरि ॥१०॥

हरीचें चिंतन करितां आठव । तुका म्हणे देव आला वरी ॥११॥

४५२८

अवचित त्यांणीं देखिला भुजंग । पळतील मग हाउ आला ॥१॥

आला घेऊनियां यमुनेबाहेरी । पालवितो करीं गडियांसि ॥२॥

गडियांसि म्हणे वैकुंठनायक । या रे सकळिक मजपाशीं ॥३॥

मजपाशीं तुम्हां भय काय करी । जवळि या दुरी जाऊं नका ॥४॥

कानीं आइकिले गोविंदाचे बोल । म्हणती नवल चला पाहों ॥५॥

पाहों आले हरीजवळ सकळ । गोविंदें गोपाळ आळिंगिले ॥६॥

आल्या गाईं वरी घालितील माना । वोरसलें स्तना क्षीर लोटें ॥७॥

लोटती सकळें एकावरी एक । होउनि पृथक कुर्वाळलीं ॥८॥

कुर्वाळलीं आनंदें घेती चारापाणी । तिहीं चक्रपाणी देखियेला ॥९॥

त्यां च पाशीं होता परि केली माव । न कळे संदेह पडलिया ॥१०॥

याति वृक्ष वल्ली होत्या कोमेलिया । त्यांसि कृष्णें काया दिव्य दिली ॥११॥

दिलें गोविंदें त्या पदा नाहीं नाश । तुका म्हणे आस निरसली ॥१२॥

४५२९

आस निरसली गोविंदाचे भेटी । संवसारा तुटी पुढिलिया ॥१॥

पुढें पाठविलें गोविंदें गोपाळां । देउनि चपळां हातीं गुढी ॥२॥

हाका आरोळिया देउनि नाचती । एक सादाविती हरि आले ॥३॥

आरंधीं पडिलीं होतीं तयां घरीं । संकीर्ण त्या नारी नरलोक ॥४॥

लोका भूक तान नाहीं निद्रा डोळा । रूप वेळोवेळां आठविती ॥५॥

आहाकटा मग करिती गेलिया । आधीं ठावा तयां नाहीं कोणा ॥६॥

आधीं चुकी मग घडे आठवण । तुका म्हणे जन परिचयें ॥७॥

४५३०

जननी हे म्हणे आहा काय जालें । शरीर रक्षिलें काय काजें ॥१॥

काय काज आतां हरिविण जिणें । नित्य दुःख कोणें सोसावें हें ॥२॥

हें दुःख न सरे हरि न भेटे तों । त्यामागें चि जातों एका वेळे ॥३॥

एकवेळ जरी देखतें मी आतां । तरी जीवापरता न करितें ॥४॥

करितां हे मात हरीचें चिंतन । शुभ तो शकुन तुका म्हणे ॥५॥

४५३१

शुभ मात तिहीं आणिली गोपाळीं । चेंडू वनमाळी घेउनि आले ॥१॥

आली दारा देखे हरुषाची गुढी । सांगितली पुढी हरुषें मात ॥२॥

हरुषलीं माता केलें निंबलोण । गोपाळांवरून कुरवंडी ॥३॥

गोपाळां भोवतें मिळालें गोकुळ । अवघीं सकळ लहान थोरें ॥४॥

थोर सुख जालें ते काळीं आनंद । सांगती गोविंद वरि आला ॥५॥

आले वरि बैसोनियां नारायण । काळया नाथून वहन केलें ॥६॥

नगराबाहेरी निघाले आनंदें । लावूनियां वाद्यें नाना घोष ॥७॥

नारायणापुढें गोपाळ चालती । आनंदें नाचती गाती गीत ॥८॥

तंव तो देखिला वैकुंठींचा पती । लोटांगणीं जाती सकळ ही ॥९॥

सकळ ही एका भावें आलिंगिले । अवघियां जाले अवघे हरि ॥१०॥

हरि आलिंगनें हरिरूप जालीं । आप विसरलीं आपणास ॥११॥

सकळांसी सुख एक दिलें देवें । मायबापां भावें लोकपाळां ॥१२॥

मायबाप देवा नाहीं लोकपाळ । सारिखीं सकळ तुका म्हणे ॥१३॥

४५३२

नेणें वर्ण धर्म जीं आलीं सामोरीं । अवघीं च हरी आळिंगिलीं ॥१॥

हरि लोकपाळ आले नगरांत । सकळांसहित मायबाप ॥२॥

पारणें तयांचें जालें एका वेळे । देखिलें सावळें परब्रम्ह ॥३॥

ब्रम्हानंदें लोक सकळ नाचती । गुढिया उभविती घरोघरीं ॥४॥

घरोघरीं सुख आनंद सोहळा । सडे रंग माळा चौकदारीं ॥५॥

दारीं वृंदावनें तुळसीचीं वनें । रामकृष्णगाणें नारायण ॥६॥

नारायण तिहीं पूजिला बहुतीं । नाना पुष्पयाती करूनियां ॥७॥

यांचें ऋण नाहीं फिटलें मागील । पुढें भांडवल जोडिती हीं ॥८॥

हीं नव्हतीं कधीं या देवा वेगळीं । केला वनमाळी सेवाऋणी ॥९॥

सेवाऋृणें तुका म्हणे रूपधारी । भक्तांचा कैवारी नारायणा ॥१०॥

४५३३

नारायण आले निजमंदिरासि । जाले या लोकांसि बहुडविते ॥१॥

बहुडविले बहु केलें समाधान । विसरु तो क्षण नका माझा ॥२॥

मात सांगितली सकळ वृत्तांत । केलें दंडवत सकळांनीं ॥३॥

सकळां भातुकें वांटिल्या साखरा । आपलाल्या घरा लोक गेले ॥४॥

लोक गेले कामा गाईंपें गोपाळ । वारली सकळ लोभापाठी ॥५॥

लोभ दावुनियां आपला विसर । पाडितो कुमर धनआशा ॥६॥

आशेचे बांधले तुका म्हणे जन । काय नारायण ऐसा जाणे ॥७॥

४५३४

जाला कवतुक करितां रोकडें । आणीक ही पुढें नारायण ॥१॥

येउनियां पुढें धरिला मारग । हरावया भाग इंद्रापाशीं॥२॥

इंद्रा दहीं दुध तूप नेतां लोणी । घेतलें हिरोनि वाटे त्यांचें ॥३॥

हिरोनि घेतल्या कावडी सकळा । म्हणती गोपाळा बरें नव्हे ॥४॥

नव्हे तें चि करी न भे कळिकाळा । तुका म्हणे लीळा खेळे देव ॥५॥

४५३५

खेळ नव्हे बरा इंद्र कोपलिया । देव म्हणे तयां भेऊं नका ॥१॥

नका धरू भय धाक कांहीं मनीं । बोले चक्रपाणि गौळियांसि ॥२॥

गौळियांसि धीर नाहीं या वचनें । आशंकितमनें वेडावलीं ॥३॥

वेडावलीं त्यांसि न कळतां भाव । देवआदिदेव नोळखतां ॥४॥

नोळखतां दुःखें वाहाती शरीरीं । तुका म्हणे वरि भारवाही ॥५॥

४५३६

भारवाही नोळखती या अनंता । जवळी असतां अंगसंगें ॥१॥

अंगसंगें तया न कळे हा देव । कळोनि संदेह मागुताला ॥२॥

मागुती पडती चिंतेचिये डोहीं । जयाची हे नाहीं बुद्धि स्थिर ॥३॥

बुद्धि स्थिर होउं नेदी नारायण । आशबद्ध जन लोभिकांची ॥४॥

लोभिकां न साहे देवाचें करणें । तुका म्हणे तेणें दुःखी होती ॥५॥

४५३७

दुःखी होती लोभें करावें तें काई । उडतील गाईं म्हैसी आतां ॥१॥

आणीकही कांहीं होईल अरष्टि । नायिके हा धीट सांगितलें ॥२॥

सांगों चला याच्या मायबापांपाशीं । निघाले घरासि देवा रागें ॥३॥

रागें काला देतां न घेती कवळ । टोकवी गोपाळ क्रोधियांसि ॥४॥

क्रोध देवावरि धरियेला राग । तुका म्हणे भाग न लभती ॥५॥

४५३८

भाग त्या सुखाचे वांकड्या बोबड्या । आपलिया गड्या भाविकांसि ॥१॥

भारवाही गेले टाकुनि कावडी । नवनीतगोडी भाविकांसि ॥२॥

काला करूनियां वांटिलां सकळां । आनंदें गोपाळांमाजी खेळे ॥३॥

खेळेंमेळें दहीं दुध तूप खाती । भय नाहीं चित्ती कवणाचें ॥४॥

कवणाचें चाले तुका म्हणे बळ । जयासी गोपाळ साहय जाला ॥५॥

४५३९

जाणवलें इंद्रा चरित्र सकळ । वांकुल्या गोपाळ दाविताती ॥१॥

तातडिया मेघां आज्ञा करी राव । गोकुळींचा ठाव उरों नेदा ॥२॥

नेदाविया काईं म्हसी वांचों लोक । पुरा सकळिक सिळाधारीं ॥३॥

धाक नाहीं माझा गोवळियां पोरां । सकळिक मारा म्हणे मेघां ॥४॥

म्हणविती देव आपणां तोंवरी । जंव नाहीं वरी कोपलों मी ॥५॥

मीपणें हा देव न कळे चि त्यांसी । अभिमानें रासि गर्वाचिया ॥६॥

अभिमानरासि जयाचिये ठायीं । तुका म्हणे तई देव दुरी ॥७॥

४५४०

देव त्यां फावला गोपाळां । नाहीं तेथें कळा अभिमान ॥१॥

नाडलीं आपल्या आपण चि एकें । संदेहदायकें बहुफारें ॥२॥

फारें चाळविलीं नेदी कळों माव । देवाआदिदेव विश्वंभर ॥३॥

विश्वासावांचुनि कळों नये खरा । अभक्तां अधीरा जैसा तैसा ॥४॥

जैसा भाव तैसा जवळि त्या दुरि । तुका म्हणे हरि देतो घेतो ॥५॥

४५४१

तो या साच भावें न कळे चि इंद्रा । म्हणउनि धारा घाली सिळा ॥१॥

घाली धारा मेघ कडाडिला माथा । वरि अवचिता देखियेला ॥२॥

देखती पाऊस वोळला गोपाळ । भ्याले हे सकळ विचारिती ॥३॥

विचार पडला विसरले खेळ । अन्याय गोपाळ म्हणती केला ॥४॥

लागलेंसे गोड न कळे ते काळीं । भेणें वनमाळी आठविती ॥५॥

आतां कायकैसा करावा विचार । गोधनासि थार आपणिया ॥६॥

यांचिया विचारें होणार ते काईं । तुका म्हणे ठायीं वेडावलीं ॥७॥

४५४२

वेडावलीं काय करावें या काळीं । म्हणे वनमाळी गोपाळांसि ॥१॥

शिरी धरूं गोवर्धन उचलूनि । म्हणे तुम्ही कोणी भिऊं नका ॥२॥

नका सांडूं कोणी आपला आवांका । मारितां या हाका आरोळिया ॥३॥

अशंकित चित्ते न वटे त्यां खरें । धाकें च ते बरें म्हणती चला ॥४॥

चित्ती धाक परि जवळी अनंत । तुका म्हणे घात होऊं नेदी ॥५॥

४५४३

नेदी दुःख देखों दासा नारायण । ठेवी निवारून आल्या आधीं ॥१॥

आधीं पुढें शुद्ध करावा मारग । दासांमागें मग सुखरूप ॥२॥

पर्वतासि हात लाविला अनंतें । तो जाय वरतें आपेंआप ॥३॥

आपल्याआपण उचलिला गिरी । गोपाळ हे करी निमित्यासि ॥४॥

निमित्य करूनि करावें कारण । करितां आपण कळों नेदी ॥५॥

दिनाचा कृपाळु पतितपावन । हें करी वचन सांच खरें ॥६॥

सांगणें न लगे सुखदुःख दासा । तुका म्हणे ऐसा कृपावंत ॥७॥

४५४४

कृपावंतें हाक दिली सकळिकां । माजिया रे नका राहों कोणी ॥१॥

निघाले या भेणे पाउसाच्या जन । देखे गोवर्धन उचलिला ॥२॥

लाविले गोपाळ फेरीं चहूंकडे । हांसे काफुंदे रडे कोणी धाकें ॥३॥

धाकें हीं सकळ निघालीं भीतरी । उचलिला गिरी तयाखालीं ॥४॥

तयाखालीं गाईं वत्सें आलीं लोक । पक्षी सकळिक जीवजाति ॥५॥

जिहीं म्हणविलें हरीचे अंकित । जातीचे ते होत कोणी तरी ॥६॥

जाति कुळ नाहीं तयासि प्रमाण । अनन्या अनन्य तुका म्हणे ॥७॥

४५४५

त्यांसि राखे बळें आपुले जे दास । कळिकाळासि वास पाहों नेदी ।१॥

पाउस न येतां केली यांची थार । लागला तुषार येऊं मग ॥२॥

येउनि दगड बैसतील गिरी । वरुषला धारीं शिळाचिये ॥३॥

शळिंचिये धारीं वरुषला आकांत । होता दिवस सात एक सरें ॥४॥

एक सरें गिरि धरिला गोपाळीं । होतों भाव बळी आम्ही ऐसे ॥५॥

ऐसें कळों आलें देवाचिया चित्ता । म्हणे तुम्हीं आतां हात सोडा ॥६॥

हांसती गोपाळ करूनि नवल । आइकोनि बोल गोविंदाचे ॥७॥

दावितील डोया गुडघे कोपर । फुटले ते भार उचलितां ॥८॥

भार आम्हांवरि घालुनि निराळा । राहिलासी डोळा चुकवुनि ॥९॥

निमित्य अंगुळी लावियेली बरी । पाहों कैसा गिरी धरितोसि ॥१०॥

सिणले हे होते ठायींच्या त्या भारें । लटिकें चि खरें मानुनियां ॥११॥

यांणीं अंत पाहों आदरिला याचा । तुका म्हणे वाचा वाचाळ ते ॥१२॥

४५४६

वाचाळ लटिके अक्त जे खळ । आपुलें तें बळ वाखाणीती ॥१॥

बळें हुंबरती सत्य त्यां न कळे । नुघडती डोळे अंधळ्यांचे ॥२॥

आसुडिल्या माना हात पाय नेटें । तंव भार बोटें उचलिला ॥३॥

लटिका चि आम्हीं सीण केला देवा । कळों आलें तेव्हां सकळांसि ॥४॥

आलें कळों तुका म्हणे अनुभवें । मग अहंभावें सांडवलीं ॥५॥

४५४७

सांडवले सकळांचे अभिमान । आणिले शरण लोटांगणीं ॥१॥

लोटांगणीं आले होऊनियां दीन । मग नारायण म्हणे भलें ॥२॥

भला आजि तुम्ही केला साच पण । गिरि गोवर्धन उचलिला ॥३॥

लागती चरणा सकळ ते काळीं । आम्हांमध्यें बळी तूं चि एक ॥४॥

एका तुजविण न यों आम्ही कामा । कळों कृष्णा रामा आलें आजी ॥५॥

आजिवरि आम्हां होता अभिमान । नेणतां चरणमहिमा तुझा ॥६॥

तुझा पार आम्ही नेणों नारायणा । नखीं गोवर्धना राखियेलें ॥७॥

राखियेलें गोकुळ आम्हां सकळांसि । दगडाच्या राशी वरुषतां ॥८॥

वर्णावें तें काय तुझें महिमान । धरिती चरण सकळिक ॥९॥

सकळ ही तान विसरलीं भूक । सकळ ही सुख दिलें त्यांसि ॥१०॥

त्यासि कळों आला वैकुंठनायका । तुका म्हणे लोक निर्भर ते ॥११॥

४५४८

लोकां कळों आला देव आम्हांमधीं । टाकिली उपाधि तिहीं शंका ॥१॥

शंका नाहीं थोरां लाहानां जीवांसि । कळला हा हृषीकेशी मग ॥२॥

मग मनीं जाले निर्भर सकळ । संगें लोकपाळ कृष्णाचिया ॥३॥

कृष्णाचिया ओंव्या गाणें गाती गीत । कृष्णमय चत्ति जालें त्यांचें ॥४॥

त्यांसि ठावा नाहीं बाहेरिल भाव । अंतरीं च वाव सुख जालें ॥६॥

सुखें तया दीस न कळे हे राती । अखंड या ज्योती गोविंदाची ॥६॥

चिंतनें चि धालीं न लगे अन्नपाणी । तुका म्हणे मनीं समाधान ॥७॥

४५४९

समाधान त्यांचीं इंद्रियें सकळ । जयां तो गोपाळ समागमें ॥१॥

गोविंदाचा जाला प्रकाश भीतरी । मग त्यां बाहेरी काय काज ॥२॥

काज काम त्यांचें सरले व्यापार । नाहीं आप पर माझें तुझें ॥३॥

माया सकळांची सकळां ही वरी । विषय तें हरि दिसों नेदी ॥४॥

दिसे तया आप परावें सारिखें । तुका म्हणे सुखें कृष्णाचिया ॥५॥

४५५०

कृष्णाचिया सुखें भुक नाहीं तान । सदा समाधान सकळांचें ॥१॥

कळलें चि नाहीं जाले किती दिस । बाहेरिल वास विसरलीं ॥२॥

विसरु कामाचा तुका म्हणे जाला । उद्वेग राहिला जावें यावें ॥३॥

४५५१

जावें बाहेरी हा नाठवे विचार । नाहीं समाचार ठावा कांहीं ॥१॥

कांहीं न कळे तें कळों आलें देवा । मांडिला रिघावा कवतुक ॥२॥

कवतुकासाठीं क्त देहावरि । आणिताहे हरि बोलावया ॥३॥

यासि नांव रूप नाहीं हा आकार । कळला साचार भक्ता मुखें ॥४॥

मुखें भक्तांचिया बोलतो आपण । अंगसंगें भिन्न नाहीं दोघां ॥५॥

दोघे वेगळाले लेखिल जो कोणी । तयाचा मेदिनी बहु भार ॥६॥

तयासी घडलीं सकळ ही पापें । भक्तांचिया कोपें निंदा द्वेषें ॥७॥

द्वेषियाचा संग न घडावा कोणा । विष जेंवी प्राणां नाश करी ॥८॥

करितां आइके निंदा या संतांची । तया होती ते चि अधःपात ॥९॥

पतन उद्धार संगाचा महिमा । त्यजावें अधमा संत सेवीं ॥१०॥

संतसेवीं जोडे महालाभरासी । तुका म्हणे यासि नाश नाहीं ॥११॥

४५५२

नाहीं नाश हरि आठवितां मुखें । जोडतील सुखें सकळ ही ॥१॥

सकळी ही सुखें वोळलीं अंतरीं । मग त्याबाहेरी काय काज ॥२॥

येऊं विसरलीं बाहेरी गोपाळें । तल्लीन सकळें कृष्णसुखें ॥३॥

सुख तें योगियां नाहीं समाधीस । दिलें गाईं वत्स पशु जीवां ॥४॥

वारला पाऊस केव्हां नाहीं ठावा । तुका म्हणे देवावांचूनियां ॥५॥

४५५३

यांसि समाचार सांगतों सकळा । चलावें गोकुळा म्हणे देव ॥१॥

देव राखे तया आडलिया काळें । देव सुखफळें देतो दासां ॥२॥

दासां दुःख देखों नेदी आपुलिया । निवारी आलिया न कळतां ॥३॥

नाहीं मेघ येतां जातां देखियेला । धारीं वरुषला शिळांचिये ॥४॥

एवढें भक्तांचें सांकडें अनंता । होय निवारिता तुका म्हणे ॥५॥

४५५४

काकुलती एकें पाहाती बाहेरी । तया म्हणे हरि वोसरला ॥१॥

वोसरला मेघ आला होता काळ । बाहेरी सकळ आले लोक ॥२॥

कवतुक जालें ते काळीं आनंद । कळला गोविंद साच भावें ॥३॥

भावें तयापुढें नाचती सकळें । गातील मंगळें ओंव्या गीत ॥४॥

गीत गाती ओंव्या रामकृष्णावरी । गोपाळ मोहोरी वाती पांवे ॥५॥

वत्सें गाईं पशू नाचती आनंदें । वेधलिया छंदें गोविंदाच्या ॥६॥

चत्ति वेधियेलें गोविंदें जयाचें । कोण तें दैवाचें तयाहुनि ॥७॥

तयाहुनि कोणी नाहीं भाग्यवंत । अखंड सांगात गोविंदाचा ॥८॥

गोविंदाचा संग तुका म्हणे ध्यान । गोविंद ते जन गोकुळींचे ॥९॥

४५५५

गोकुळींची गती कोण जाणे परि । पाहों आला वरी इंद्रराव ॥१॥

इंद्रापाशीं मेघ बोलती बडिवार । सकळ संहार करुनि आलों ॥२॥

आतां जीव नाहीं सांगाया ते रानीं । पुरिलें पाषाणीं शिळाधारीं ॥३॥

रिता कोठें नाहीं राहों दिला ठाव । जल्पती तो भाव न कळतां ॥४॥

न कळतां देव बळें हुंबरती । साच ते पावती अपमान ॥५॥

माव न कळतां केली तोंडपिटी । इंद्र आला दृष्टी पाहावया ॥६॥

पाहतां तें आहे जैसें होतें तैसें । नाचती विशेषें तुका म्हणे ॥७॥

४५५६

नाचतां देखिलीं गाईं वत्सें जन । विस्मित होऊन इंद्र ठेला ॥१॥

लागला पाऊस शिळांचिये धारीं । वांचलीं हीं परी कैसीं येथें ॥२॥

येथें आहे नारायण संदेह नाहीं । विघ्न केलें ठायीं निर्विघ्न तें ॥३॥

विचारितां उचलिला गोवर्धन । अवतार पूर्ण कळों आला ॥४॥

आला गौळियांच्या घरा नारायण । करितो स्तवन इंद्र त्यांचें ॥५॥

त्यांच्या पुण्या पार कोण करी लेखा । न कळे चतुर्मुखा ब्रम्हयासि ॥६॥

सीणतां जो ध्याना न ये एकवेळा । तो तया गोपाळां समागमें ॥७॥

समागमें गाईं वत्स पुण्यवंता । देह कुर्वाळितां अंगसंग ॥८॥

संग जाला मायबापां लोकपाळां । आळिंगिती गळा कंठाकंठ ॥९॥

करिते हे जाले स्तुती सकळिक । देव इंद्रादिक गोविंदाची ॥१०॥

करितील वृष्टी पुष्पवरुषाव । देवआदिदेव पूजियेला ॥११॥

पुष्पांजुळी मंत्र घोष जयजयकार । दुमदुमी अंबर नेणें नादें ॥१२॥

नामाचे गजर गंधर्वांचीं गाणीं । आनंद भुवनीं न माये तो ॥१३॥

तो सुखसोहळा अनुपम्य रासी । गोकुळीं देवासी दोहीं ठायीं ॥१४॥

दोहीं ठायीं सुख दिलें नारायणें । गेला दरुषणें वैरभाव ॥१५॥

भावना भेदाची जाय उठाउठी । तुका म्हणे भेटी गोविंदाचे ॥१६॥

४५५७

गोविंदाचें नाम गोड घेतां वाचे । तेथें हे कइंचे वैरभाव ॥१॥

भावें नमस्कार घातले सकळीं । लोटांगणें तळीं महीवरि ॥२॥

वरि हातबाहे उभारिली देवें । कळलीया भावें सकळांच्या ॥३॥

सकळ ही वरि बहुडविले स्थळा । चलावें गोपाळा म्हणे घरा ॥४॥

राहिलीं हीं नाचों गोविंदाच्या बोलें । पडिलीया डोलें छंदें हो तीं ॥५॥

छंद तो नावरे आपणा आपला । आनंदाचा आला होता त्यांसि ॥६॥

त्यांच्या तुका म्हणे आनंदें सकळ । ठेंगणें गोपाळ समागमें ॥७॥

४५५८

समागमें असे हरि नेणतियां । नेदी जाऊं वांयां अंकितांसि ॥१॥

अंकितां सावध केलें नारायणें । गोपाळ गोधनें सकळिकां ॥२॥

सकळही जन आले गोकुळासि । आनंद मानसीं सकळांच्या ॥३॥

सकळांचा केला अंगीकार देवें । न कळतां भावें वांचवी त्यां ॥४॥

त्यां जाला निर्धार हरि आम्हांपासीं । निवांत मानसीं निर्भर तीं ॥५॥

निर्भर हे जन गोकुळींचे लोक । केले सकळिक नारायणें ॥६॥

नारायण भय येऊं नेदी गांवा । तुका म्हणे नांवा अनुसरे त्या ॥७॥

४५५९

ये दशे चरित्र केलें नारायणें । रांगतां गोधनें राखिताहे ॥१॥

हें सोंग सारिलें या रूपें अनंतें । पुढें हि बहु तें करणें आहे ॥२॥

आहे तुका म्हणे धर्म संस्थापणें । केला नारायणें अवतार ॥३॥

४५६०

अवतार केला संहारावे दुष्ट । करिती हे नष्ट परपीडा ॥१॥

परपीडा करी दैत्य कंसराव । पुढें तो ही भाव आरंभिला ॥२॥

लाविलें लाघव पाहोनियां संधी । सकळांही वधी दुष्टजना ॥३॥

दुष्टजन परपीडक जे कोणी । ते या चक्रपाणी न साहति ॥४॥

न साहवे दुःख भक्तांचें या देवा । अवतार घ्यावा लागे रूप ॥५॥

रूप हें चांगलें रामकृष्ण नाम । हरे भवश्रम उच्चारितां ॥६॥

उच्चारितां नाम कंस वैरभावें । हरोनियां जीवें कृष्ण केला ॥७॥

कृष्णरूप त्यासि दिसे अवघें जन । पाहे तों आपण कृष्ण जाला ॥८॥

पाहिलें दर्पणीं आधील मुखासि । चतुर्भुज त्यासि तो चि जाला ॥९॥

जालीं कृष्णरूप कन्या पुत्र भाज । तुका म्हणे राज्य सैन्य जन ॥१०॥

४५६१

सैन्य जन हांसे राया जालें काईं । वासपे तो ठायीं आपणासि ॥१॥

आपणा आपण जयास तीं तैसीं । वैरभाव ज्यांसि भक्ति नाहीं ॥२॥

नाहीं याचा त्याचा भाव एकविध । म्हणउनि छंद वेगळाले ॥३॥

वेगळाल्या भावें ती तया हांसती । तयास दिसती अवघीं हरि ॥४॥

हरिला कंसाचा जीव भाव देवें । द्वेषाचिया भावें तुका म्हणे ॥५॥

४५६२

द्वेषाचिया ध्यानें हरिरूप जाले । भाव हारपले देहादिक ॥१॥

देहादिक कर्मे अभिमान वाढे । तया कंसा जोडे नारायण ॥२॥

नारायण जोडे एकविध भावें । तुका म्हणे जीवें जाणें लागे ॥३॥

४५६३

जीवभाव त्याचा गेला अभिमान । म्हणऊनि जन हांसे कंसा ॥१॥

सावध करितां नये देहावरि । देखोनियां दुरि पळे जन ॥२॥

जन वन हरि जालासे आपण । मग हे लोचन झांकियेले ॥३॥

झांकुनि लोचन मौन्यें चि राहिला । नाहीं आतां बोलायाचें काम ॥४॥

बोलायासि दुजें नाहीं हें उरलें । जन कृष्ण जाले स्वयें रूप ॥५॥

रूप पालटलें गुण नाम याति । तुका म्हणे भूतीं देव जाला ॥६॥

४५६४

जालों स्वयें कृष्ण आठव हा चित्ती । भेद भयवृत्ति उरली आहे ॥१॥

उरली आहे रूप नांव दिसे भिन्न । मी आणि हा कृष्ण आठवतो ॥२॥

तोंवरि हा देव नाहीं तयापासीं । आला दिसे त्यासि तो चि देव ॥३॥

देवरूप त्याची दिसे वरी काया । अंतरीं तो भयाभीत भेदें ॥४॥

भेदें तुका म्हणे अंतरे गोविंद । साचें विण छंद वांयां जाय ॥५॥

४५६५

वांयां तैसे बोल हरिशीं अंतर । केले होती चार भयभेदें ॥१॥

भेदभय गेलें नोळखे आपणा । भेटी नारायणा कंसा जाली ॥२॥

जाली भेटी कंसा हरिशीं निकट । सन्मुख चि नीट येरयेरां ॥३॥

येरयेरां भेटी युद्धाच्या प्रसंगीं । त्याचें शस्त्र अंगीं हाणितलें ॥४॥

त्याचें वर्म होतें ठावें या अनंता । तुका म्हणे सत्तानायक हा ॥५॥

४५६६

नारायणें कंस चाणूर मर्दिला । राज्यीं बैसविला उग्रसेन ॥१॥

उग्रसेन स्थापियेला शरणागत । पुरविला अंत अभक्ताचाम ॥२॥

अवघें चि केलें कारण अनंतें । आपुलिया हातें सकळ ही ॥३॥

सकळ ही केलीं आपुलीं अंकित । राहे गोपीनाथ मथुरेसि ॥४॥

मथुरेसि आला वैकुंठनायक । जालें सकळिक एक राज्य ॥५॥

राज्य दिलें उग्रसेना शरणागता । सोडविलीं माता पिता दोन्हीं ॥६॥

सोडवणे धांवे भक्ताच्या कैवारें । तुका म्हणे करें शस्त्र धरी ॥७॥

४५६७

धरी दोही ठायीं सारखा चि भाव । देवकी वसुदेव नंद दोघे ॥१॥

दोन्ही एके ठायीं केल्या नारायणें । वाढविला तिणें आणि व्याली ॥२॥

व्याला वाढला हा आपल्या आपण । निमित्या कारणें मायबापा ॥३॥

माय हा जगाची बाप नारायणा । दुजा करी कोण यत्न यासि ॥४॥

कोण जाणे याचे अंतरींचा भाव । कळों नेदी माव तुका म्हणे ॥५॥

४५६८

दिनाचा कृपाळु दुष्टजना काळ । एकला सकळ व्यापक हा ॥१॥

हांसे बोले तैसा नव्हे हा अनंत । नये पराकृत म्हणों यासि ॥२॥

यासि कळावया एक भक्तिभाव । दुजा नाहीं ठाव धांडोळितां ॥३॥

धांडोळितां श्रुति राहिल्या निश्चित । तो करी संकेत गोपींसवें ॥४॥

गोपिकांची वाट पाहे द्रुमातळीं । मागुता न्याहाळी न देखतां ॥५॥

न देखतां त्यांसि उठे बैसे पाहे । वेडावला राहे वेळोवेळां ॥६॥

वेळोवेळां पंथ पाहे गोपिकांचा । तुका म्हणे वाचा नातुडे तो ॥७॥

४५६९

तो बोले कोमळ निष्ठ साहोनि । कोपतां गौळणी हास्य करी ॥१॥

करावया दास्य भक्तांचें निर्लज्ज । कवतुकें रज माथां वंदी ॥२॥

दिलें उग्रसेना मथुरेचें राज्य । सांगितलें काज करी त्याचें ॥३॥

त्यासि होतां कांहीं अरिष्टनिर्माण । निवारी आपण शरणागता ॥४॥

शरणागतां राखे सर्व भावें हरि । अवतार धरी तयांसाटीं ॥५॥

तयांसाटीं वाहे सुदर्शन गदा । उभा आहे सदा सांभाळित ॥६॥

तळमळ नाहीं तुका म्हणे चत्तिा । भक्तांचा अनंता भार माथां ॥७॥

४५७०

मारिले असुर दाटले मेदिनी । होते कोणाकोणी पीडित ते ॥१॥

ते हा नारायण पाठवी अघोरा । संतांच्या मत्सरा घातावरी ॥२॥

वरिले ते दूतीं यमाचिया दंडीं । नुच्चरितां तोंडीं नारायण ॥३॥

नारायण नाम नावडे जयासि । ते जाले मिरासी कुंभपाकीं ॥४॥

कुंभपाकीं सेल मान तो तयांचा । तुका म्हणे वाचा संतनिंदा ॥५॥

४५७१

वास नारायणें केला मथुरेसि । वधूनि दुष्टांसि तये ठायीं ॥१॥

ठायीं पितियाचे मानी उग्रसेना । प्रतिपाळ जनांसहित लोकां ॥२॥

लोकां दुःख नाहीं मागील आठव । देखियेला देव दृष्टी त्यांणीं ॥३॥

देखोनियां देवा विसरलीं कंसा । ठावा नाहीं ऐसा होता येथें ॥४॥

येथें दुजा कोणी नाहीं कृष्णाविणें । ऐसें वाटे मनें काया वाचा ॥५॥

काया वाचा मन कृष्णीं रत जालें । सकळां लागलें कृष्णध्यान ॥६॥

ध्यान गोविंदाचें लागलें या लोकां । निर्भर हे तुका म्हणे चित्ती ॥७॥

४५७२

चिंतले पावलीं जयां कृष्णभेटी । एरवीं ते आटी वांयांविण ॥१॥

वासना धरिती कृष्णाविणें कांहीं । सीण केला तिहीं साधनांचा ॥२॥

चाळविले डंबें एक अहंकारें । भोग जन्मांतरें न चुकती ॥३॥

न चुकती भोग तपें दानें व्रतें । एका त्या अनंतेंवांचूनियां॥४॥

चुकवुनि जन्म देईल आपणा । भजा नारायणा तुका म्हणे ॥५॥

४५७३

भजल्या गोपिका सर्व भावें देवा । नाहीं चित्ती हेवा दुजा कांहीं ॥१॥

दुजा छंदु नाहीं तयांचिये मनीं । जागृति सपनीं कृष्णध्यान ॥२॥

ध्यान ज्यां हरीचें हरीसि तयांचें । चित्त ग्वाही ज्यांचें तैशा भावें ॥३॥

भाग्यें पूर्वपुण्यें आठविती लोक । अवघे सकळिक मथुरेचे ॥४॥

मथुरेचे लोक सुखी केले जन । तेथें नारायण राज्य करी ॥५॥

राज्य करी गोपीयादवांसहित । कमिऩलें बहुतकाळ तेथें ॥६॥

तेथें दैत्यीं उपसर्ग केला लोकां । रचिली द्वारका तुका म्हणे ॥७॥

४५७४

रचियेला गांव सागराचे पोटीं । जडोनि गोमटीं नानारत्नें ॥१॥

रत्न खणोखणी सोनियाच्या भिंती । लागलिया ज्योति रविकळा ॥२॥

कळा सकळ ही गोविंदाचे हातीं । मंदिरें निगुतीं उभारिलीं ॥३॥

उभारिलीं दुर्गा दारवंठे फांजी । कोटी चर्या माजी शोभलिया ॥४॥

शोभलें उत्तम गांव सागरांत । सकळांसहित आले हरि ॥५॥

आला नारायण द्वारका नगरा । उदार या शूरा मुगुटमणि ॥६॥

निवडीना याति समान चि केलीं । टणक धाकुलीं नारायणें ॥७॥

नारायणें दिलीं अक्षईं मंदिरें । अभंग साचारें सकळांसि ॥८॥

सकळ ही धर्मशीळ पुण्यवंत । पवित्र विरक्त नारीनर ॥९॥

रचिलें तें देवें न मोडे कवणा । बळियांचा राणा नारायण ॥१०॥

बळबुद्धीनें तीं देवा च सारिखीं । तुका म्हणे मुखीं गाती ओंव्या ॥११॥

४५७५

गाती ओंव्या कामें करितां सकळें । हालवितां बाळें देवावरि ॥१॥

ऋद्धिसिद्धी दासी दारीं ओळंगती । सकळ संपत्ति सर्वां घरीं ॥२॥

घरीं बैसलिया जोडलें निधान । करिती कीर्तन नरनारी ॥३॥

नारीनर लोक धन्य त्यांची याति । जयांसि संगति गोविंदाची ॥४॥

गोविंदें गोविंद केले लोकपाळ । चिंतनें सकळ तुका म्हणे ॥५॥

४५७६

कांहीं चिंता कोणा नाहीं कोणेविशीं । करी द्वारकेसि राज्य देव ॥१॥

द्वारकेसि राज्य करी नारायण । दुष्ट संहारून धर्म पाळी ॥२॥

पाळी वेदआज्ञा ब्राम्हणांचा मान । अतीतपूजन वैष्णवांचें ॥३॥

अतीत अलिप्त अवघियां वेगळा । नाहीं हा गोपाळा अभिमान ॥४॥

अभिमान नाहीं तुका म्हणे त्यासि । नेदी आणिकांसि धरूं देव ॥५॥

४५७७

धरियेलें रूप कृष्ण नाम बुंथी । परब्रम्ह क्षिती उतरलें ॥१॥

उत्तम हें नाम राम कृष्ण जगीं । तरावयालागीं भवनदी ॥२॥

दिनानाथब्रिदें रुळती चरणी । वंदितील मुनि देव ऋषि ॥३॥

ऋषीं मुनीं भेटी दिली नारायणें । आणीक कारणें बहु केलीं ॥४॥

बहु कासावीस जाला भक्तांसाटीं । तुका म्हणे आटी सोसियेली ॥५॥

४५७८

सोसियेला आटी गर्भवास फेरे । आयुधांचे भारे वागवितां ॥१॥

वाहोनि सकळ आपुलिये माथां । भार दासां चिंता वाहों नेदी ॥२॥

नेदी काळाचिये हातीं सेवकांसि । तुका म्हणे ऐसी ब्रिदावळी ॥३॥

४५७९

ब्रिदावळी ज्याचे रुळते चरणीं । पाउलें मेदिनी सुखावे त्या ॥१॥

सुखावे मेदिनी कृष्णाचिये चालीं । कुंकुमें शोभलीं होय रेखा ॥२॥

होउनि भ्रमर पाउलांचें सुख । घेती क्त मुख लावूनियां ॥३॥

याचसाटीं धरियेला अवतार । सुख दिलें फार निजदासां ॥४॥

निज सुख तुका म्हणे भक्तां ठावें । तींहीं च जाणावें भोगूं त्यासि ॥५॥

४५८०

भोगिला गोपिकां यादवां सकळां । गौळणीगोपाळां गाईवत्सां ॥१॥

गाती धणीवरी केला अंगसंग । पाहिला श्रीरंग डोळेभरि ॥२॥

भक्ति नवविधा तयांसि घडली । अवघीं च केली कृष्णरूप ॥३॥

रूप दाखविलें होतां भिन्न भाव । भक्त आणि देव भिन्न नाहीं ॥४॥

नाहीं राहों दिलें जातां निजधामा । तुका म्हणे आम्हांसहित गेला ॥५॥

४५८१

गेला कोठें होता कोठुनियां आला । सहज व्यापला आहे नाहीं ॥१॥

आहे साच भावें सकळव्यापक । नाहीं अभाविक लोकां कोठें ॥२॥

कोठे नाहीं ऐसा नाहीं रिता ठाव । अनुभवी देव स्वयें जाले ॥३॥

जातों येतों आम्ही देवाचे सांगातें । तुका म्हणे गात देवनाम ॥४॥

४५८२

मना वाटे तैसीं बोलिलों वचनें । केली धिटपणें सलगी देवा ॥१॥

वाणी नाहीं शुद्ध याति एक ठाव । भक्ति नेणें भाव नाहीं मनीं ॥२॥

नाहीं जालें ज्ञान पाहिलें अक्षर । मानी जैसें थोर थोरी नाहीं ॥३॥

नाहीं मनीं लाज धरिली आशंका । नाहीं भ्यालों लोकां चतुरांसि ॥४॥

चतुरांच्या राया मी तुझें अंकित । जालों शरणागत देवदेवा ॥५॥

देवा आतां करीं सरतीं हीं वचनें । तुझ्या कृपादानें बोलिलों तीं ॥६॥

तुझें देणें तुझ्या समर्पूनि पायीं । जालों उतरायी पांडुरंगा ॥७॥

रंकाहुनि रंक दास मी दासांचें । सामर्थ्य हें कैचें बोलावया ॥८॥

बोलावया पुरे वाचा माझी कायी । तुका म्हणे पायीं ठाव द्यावा ॥९॥

४५८३

चारी वेद ज्याची कीर्ती वाखाणिती । प्रत्यक्ष ये मूर्ति विठोबाची ॥१॥

चहुंयुगांचें हें साधन साधिलें । अनुभवा आलें आपुलिया ॥२॥

एवढें करूनि आपण निराळा । प्रत्यक्ष डोळां दाखविलें ॥३॥

दावुनि सकळ प्रमाणाच्या युक्ति । जयजयकार करिती अवघे भक्त ॥४॥

भक्ति नवविधा पावली मुळची । जनार्दननामाची संख्या जाली ॥५॥

नवसें ओंव्या आदरें वाचितां । त्याच्या मनोरथा कार्यसिद्धि ॥६॥

सीमा न करवे आणीक ही सुखा। तुका म्हणे देखा पांडुरंगा ॥७॥

ई साहित्य प्रतिष्ठान

मराठी. २३०० वर्षं ज्या भाषेत जनव्यवहार आणि ज्ञानव्यवहार चालू आहेत अशी भाषा. गाथा सप्तशती पासून ते ज्ञानोबा तुकोबा आणि आताच्या तरूण लेखकांच्या प्रतिभेचा अखंड झरा ज्या भाषेतून वाहतो आहे. अशा भाषेला इंटरनेटच्या काळात झुळझुळते ठेवण्याचा यशस्वी प्रयत्न अनेक व्यक्ती व संस्था करीत आहेत. त्यातली एक ई साहित्य प्रतिष्ठान. करोडो पुस्तकांसह इंटरनेट व्यापलेल्या इंग्रजी भाषेसमोर या सर्व संस्थांचे एकत्रित कार्यही खुपच लहान आहे. पण आम्ही आशावादी आहोत. मराठी भाषेतील आत्मगत शक्तीचा पाठिंबा आणि बारा कोटी मराठी लोकांचे पाठबळ या प्रयत्नांच्या पाठीशी आहे. फ़ार पुर्वी लढाया दगड धोंड्यांनी होत. नंतर बाण तलवारींनी होत. नंतर बंदुका रणगाडे आणि विमानांच्या लढाया झाल्या. पण या पुढच्या लढाया बटनांच्या लढाया असणार आहेत. इंटरनेट आणि एकूणच मिडियावर ज्यांची सत्ता ते जेते. अशा काळात इंटरनेटवर मराठी भाषेचे वर्चस्व दिसायला हवे.

आपणा सर्वांचे सहकार्य असेल तर हे अजिबात अशक्य नाही. आपण निदान ज्ञानोबा तुकोबांना तरी प्रत्येक मराठी माणसापर्यंत पोचवू या. महाराष्ट्राच्या गांवोगावी, आणि जगभरातल्या देशोदेशी. ई साहित्य प्रतिष्ठानची पुस्तके मोबाईलवर वाचता येतात. अनेक आघाडीच्या ऍंड्रॉईड ऍप वर ई साहित्य प्रतिष्ठानची पुस्तके उपलब्ध आहेत. एका बटनाच्या अंतरावर. हे वादळ आता घरोघरी जाऊ द्या. आपल्या ओळखीच्या प्रत्येक व्यक्तीला ही गाथा फ़ॉरवर्ड करा. व त्यांचे ई मेल पत्ते esahity@gmail.com वर कळवा. दहाहून जास्त लोकांना पुस्तके पाठवणाऱ्यांना किंवा त्यांचे ई मेल पत्ते आम्हाला कळवणाऱ्यांना आम्ही ई साहित्यचे VIP सभासद करून घेतो. विनामूल्य.

जय हिंद

जय महाराष्ट्र

टीम ई साहित्य